M. A. Bancius
M. Ant. Bancius

Rhenani
Alciati
Beroaldi
Ferretti
} in Tacitũ.

PETRI

MOSELLANI

PROTEGENSIS,

VIRI ERVDITISSIMI,

IN

AVLI GELLII

καὶ τῶν φίλων

NOCTES ATTICAS,

ANNOTATIONES.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

BIBL. SEC. COLL. ROM. SOC. IESV

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

LVGDVNI, APVD SEB.
GRYPHIVM,
1542.

Fuit A. Gellius ciuis Ro. officio iudex, profeſſione Iuriſcon. ut idem multis locis indicat. Commentarios ſuos Noctes inſcripſit Atticas, à noctibus hybernis, quibus in agro Attico, ad quem ad philoſophandum diuerterat, eas conſcripſit. Vide Capite tertio libro duodecimo.

ANNOTATIONES PETRI MOSELLANI PROTEGENSIS

uiri doctiſsimi, in A. Gellij Noctes Atticas.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IN PRIMI LIBRI CAP. I.

PROPORTIO *apud mathematicos eſt, cum numeri duo aut plures, cum item magnitudines inter ſe comparantur, ad ſimilitudinem ſecundæ comparationis iuxta æqualitatem, aut inæqualitatem. Sic proportionem facis ſi dicas, ut ſe habent quatuor ad duo, ſic octo ad quatuor, & quanto eſt longior pes Herculanus alterius alicuius pede, tanto item ſtadium Herculanum pede ſexcenties commenſum, longius eſt eo ſtadio quod alterius pede toties tranſmiſſum eſt.*

Stadij] *Mire torquent ſe hoc loco eruditi homines, dum ſtadij appellationem, ad geometricam menſuram* CXXV. *paſſuum, hoc eſt,* DCXXV. *pedum applicare conantur. Cum tamen hic Gellius ſtadium accipiat ſexcentos pedes tantum. Sic opinor Suidas innuit duplicem eſſe ſtadij rationem ſiue appellationem. Alteram qua intelligitur ſpatium, quod homo unico ſpiritu, curſu ſuo trāſmittere queat, quod pro currentis robore, aut fragilitate nunc breuius, nunc longius redditur, quam ſtadij appellationem hic Gellius uidetur amplecti. Alteram, quæ ſit*

[library stamp]

Geometrica, de qua apud Plin.lib.ij.cap.xxiij, continens ut diximus pro certo ſexcentos & xxv.pedes qua utuntur coſmograghi, quæ & à longiſsimo curſus humani ſtadio ſumpta uidetur.

Piſis] *Piſæ legendum eſt ſingulariter, neq; enim quod ſciam, Piſa hæc Græciæ ciuitas, quæ poſtea Olympia dicta eſt, apud ullum ſcriptorẽ pluraliter dicitur. Nam quod Verg. Piſas in plurali extulit. intelligit Piſas Italiæ urbem, à Græca ſic tranſnominatam, certe Plin. in Græcia Piſam unà cum Stephano, in Italia Piſas collocat.*

Olympium] *Iupiter Olympius cognominatus eſt quòd apud Piſam.i. Olympiam, magnificis certaminibus coleretur. Vnde extant Pindari uatis Olympica cantica.*

Ratiocinatũ] *Quod Græci uocant* συλλογισμὸν *Latinè uertere poſſumus cum Mar. Capella, & item Boethio Seuerino ratiocinationẽ, & quod illi dicunt* συλλογίζειν *nos ratiocinari, colligere, pro quo uulgus argumentari dicit.*

Pythagoram] *Ante Pythagoram qui rerum naturas perſcrutabantur, ſuperbiſsimo uocabulo* σοφοὶ*.i. ſapientes ſeſe appellabãt. Sed hic Pythagoras humani ingenij fragilitatem agnoſcens, cum à Phliaſiorum rege quẽnam ſe profiteretur interrogatus eſſet, Reſpõdit ſe non* σοφὸν*, ſed* φιλόσοφον *eſſe.i.non ſapientem, ſed ſapientiæ amatorem. Quæ appellatio ad noſtra uſq; tempora durat. Tametſi Fabius libro primo etiam hoc nomen ut arrogantiſsimum deteſtatur.*

CAP. II.

Nomina in bundus à participijs plane nihil differunt, niſi quòd uehementiùs, ac grauius quiddam ſignificant. Sic Iactabundum accipe, qui ſe ſupra modum iactet.

Cephyſia] *Fortaſſe appellatione ſumpta à Cephyſio fonte*

fonte amœniſſimo, quem in agro Attico ſcaturire tradit Plin.lib.iiij.cap.j. Erat enim receptũ apud ueteres, quod ex Catone colligi potes, uillas in propinquo fontem aliquem habere.

Sidus] *Caniculam intelligit, de cuius exortu uide Plin.*

Sectæ] *Quatuor in primis celebres erant Athenis philoſophorum ſectæ; Academica, Peripatetica, Epicurea, Stoica. Nam quas præter has colligit Laërtius, hæ ab his quatuor, quaſi fontibus promanarunt.*

Diſciplinæ] *Obſeruandum diſciplinæ uocabulũ præterquàm quòd doctrinam ſignificat, & obſeruationes ſignificare uidetur, id'que apud optimos quoſque ſcriptores. Sic Cicer.in præfa.offic. Sunt, inquit, nonnullæ diſciplinæ quæ propoſitæ bonorum ac malorum finibus officium omne peruertunt. Sic & Terentius in Eunucho, ubi Gnato de diſciplinis diſputat.*

Intempeſtiue] *Neq; enim de arduis quæſtionibus inter pocula diſputandum eſt. Sed ut inquit Varro, & poſt eum Athenæus, ea ſunt in conuiuijs tractanda quæ ſemper hilaritatem quandam in ſe habent, & ad ciuilem uitæ uſum pertineant, quo modo uidemus diſſeri à conuiuis Macrobianis, & item eos quos amœniſſimos conuiuantes inducunt, cum Plato in Sympoſio ſuo, tum Athenæus.*

Atticæ linguæ] *Linguã Atticam dicit pro Græcorũ eloquentia, quæ ſit omnium longe mundiſſima, grauiſſimaq;. Siquidẽ è quinq; linguæ Græcæ differentijs, Attica proprietas omniũ fuit ſemper laudatiſſima, de qua multa uide apud Fab.lib.xj. Item Cic.in de Perfecto Oratore.*

Gryphos] *Nodoſa argumenta per Gryphos Gellius intelligit.*

Virtutum origines] *Quarum quatuor M. Cic.ex*

Stoicorum ſententia lib. Offic. ſtatim in princ. oſtendit.

Vitiorum fraudes] *Non otioſum eſt quod uitiorum fraudes dicit, quod uitia ſeſe uirtutis ſpecie hominibus inſinuent, unde* Horat. *In uitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte. Sic auari peccatum ſuum palliant per hoc, quòd ſeſe neceſſaria procurare aſtruunt.*

Glorias] *ut* Fab. *libro xj. inquit, Omnis iactatio eſt odioſa, ſui uero odioſiſsima.*

Epictetus] *Stoicus is maximus fuit, quòd uidelicet nō dicendo tantum & diſputando, ſed & uiuēdo profeßionis huius ſeueritatem expreſſerit. Oriundus autem fuit ex* Hieropoli Phrygiæ *urbe, ſeruus* Romæ *poſtea factus cuiuſdam ueſtiarij* Neronis *principis, deinde ob doctrinæ excellentiam manumiſſus eſt. Demunculam quandam habitauit, quam præ animi ſecuritate, nunquàm claudebat. Mortuus eſt tandē* Nicopoli Epyri *urbe, tempore* Marci Antonij *imperatoris. Huius lucernam ob pretioſißimum tanti hominis monumentum, diues quiſpiam emit, neſcio quàm drachmis multis.*

Ἀκώλυτος] ἀκώλυτον *eum hominem dicimus, qui nullis terriculis à propoſito dimoueri queat, quem* Horatius *hiſce uerſibus eleganter depinxit:*

Iuſtum & tenacem propoſiti uirum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non uultus inſtantis tyranni,
Mente quati ſolida. neq; auſter
Dux inquietus turbidus Adriæ,
Nec fulminatis magna Iouis *manus.*
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

Ἀπαρεμπόδιστος] *Qui nullis rebus ad ſe non pertinen-*

tibus

tibus mouetur, nulloq́ue obſtaculo à uirtutibus abſtrahi poßit. Siquidem ἐμποδίζω *Græcis ſignificat impedio,* ἀπὸ *hic priuat.*

Stoico] R*aros hos homines Stoicos, & fortaſſe nimium rigidos uirtutibus.* Horat *in epiſtolis lib.j.epiſt.j.ſubridens complectitur his uerſibus:*

Ad ſummum ſapiens uno minor eſt Ioue, diues,
Liber, honoratus, fœlix, rex deniq; regum.
Præcipuè ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt.

Apud L*aërtium lege uitam* Z*enonis, & apud* C*iceronem de* F*inibus.*D*e* H*elanico lege* S*uidam.*

CAP. III.

Falſum conſilium] N*am cum apud Iudicem in mala cauſa litigaret amicus quiſpiam, tale conſilium cepit, quo nec contra amicum pronuntiaret ex more, nec tamen falſam ſententiam contra ius diceret.*C*onſuluit enim amico ſecreto, ut iudicium à ſe in dubiūm cauſæ euētum aliò prouocaret, cum tamen iudicis ſit officium ſecundum allegata & producta iudicare, uide* L*aërtium.*

Theognis] N*on admodum mihi placet, quod quidam hoc* L*ucilij dictum ad* T*heognidis* M*egarenſis* E*legiaci poëtæ ætatem referunt, ut ſit ſenſus id quod* C*ic.dicat hoc nulli fuiſſe ignotum unquàm, etiam ante tempora* T*heognidis antiquißimi poëtæ.* N*am* P*lutarc. ſemel atq; iterum prouerbium hoc ſic uſurpat, quaſi de friuola & uulgatißima re dici conueniat.* S*itq; ſumptum à* T*heognide quodam, ut* S*uidas indicat, ineptarum & friuolarum rerum tragico ſcriptore, quo modo hic ſenſus erit, à nullo ignoratum fuiſſe, quod* C*icero moneat etiam antequàm hæc ſcripſerit.* S*entit nobiſcum* E*raſmus.*

Θεῶρ] *quod codices uulgati habent legendū opinor* βω-

 μῶρ

βωμῶν, id eſt aras, tum ex ueteri Theodori *Gazæ trãslatione, quæ habet uſq; ad aras : tum quod* Plut. *in lib. de incepta uerecundia, in hunc modum prouerbium effert, uſq; ad aram ſum amicus.* T*ametſi ſenſus in idem recidit cum priore lectione.* Siquidem *ueteres in iurando aras manibus contingebant.* C*erte* Eraſmus *prouerbium citra mendæ ſuſpicionem in* Prouerb. *ex hoc loco citat noſtrã lectionem.*

CAP. V.

Turpibus uerbis] Opinor *turpia hæc & indigna uerba eſſe, quæ in* Demoſth. *uita recenſet* Plut. Scribit *enim eum uulgo* βάταλον *&* ἀργᾶν cognominatum, *quorum prius præterquàm quod fracti cuiuſpiam & effœminati* T*ibicinis nomen fuerit, ſignificet etiam pudendam hominis partem.* Poſterius *ſcurrilem quandam mordacitatem in eo notauit.* E*ſt enim ut idẽ author ait, mordaciſſimi ſerpentis genus, tametſi mihi uero propius uidetur, hoc cognomentum à deſidia muliebri inditum.* Siquidem ἀργὸς Græcis *pigrum & deſidioſum notat.*

Ore polluto] Quod *oris polluti probrũ* Demoſtheni *obiectum dicit, referendum arbitror ad nefandum fellatorum libidinis genus, de quo meminit* Eraſ. *in prouerb.* Leſbiari, *& ſubinde in epigrammatis* Catul. *&* Martial.

Hortenſius] Sic *enim de hoc* Fab. Quint. *lib. xj. qui diu oratorum princeps, aliquandiu* Ciceronis *æmulus, nouiſſime quoad uixit à* Cicerone *ſecundus habebatur, idq;, ut* Fab. *putat, tantum actionis beneficio.*

CAP. VI.

Irrepere] Eleganter *omnino translatum irrepere, ſiue obrepere, pro clanculum ſeſe inſinuare, nimirum à ſerpentibus, & id genus alijs uermibus ſumptum, qui nobis ſæpenumero antequàm aduertamus irrepunt.* Sic Plin. *lib. x.*

de

de gallis nocte homines excitantibus, Nec patiuntur incautis diem obrepere. Et *Prudentius de Senectute, Obrepſit ſubito canities mihi.*

Impugnatum] *Noue dixit Gel. impugnatum pro eo quod oppugnari poſſet. q. d. impugnabile. Tametſi fortaſſe cuiquàm uideri poßit, impugnatum hic ualere pro eo quod non ſit ratione tractatũ, & argumẽtis quaſi munitum, & circunſeptũ. Quòd hic de rhetore differit Caſtritius; fortaſſe locum habet in eo oratore qui Gorgiæ Protagoræ ac ſimulium exemplo profiteantur ſeſe ex mala cauſa bonam facturos, & ex bona malam, dicendi fraudulento artificio. Sed hoc ſtudium mentiendi parum conuenit ei, quem bonum uirum ſtatuunt eloquentißimi oratores M. Cic. & Fabi. Quint. Item Ariſto. in Rheto. hinc eſt quod præpoſteram illam Rhetoricẽ, Baſilius mentiendi artem definit, imitatus, opinor, Platonem in Gorgia, quorum ſit ſtudium ex albis nigra, ex nigris alba facere. Quãquàm & Fab. permittit bono uiro, hoc eſt oratori, ſententijs uti falſis, ad perſuadendum ea quæ uera ſunt, & uel audientibus uel Reipub. utilia. Et Ariſt. in ſuis Rhetoric. permittit aliqua inique fieri, ut per hoc æquitas obtineatur. Poſtremo & Chriſtiani, ut Orig. & Hieronymus officioſum mendacium non excludunt.*

CAP. VII.

Tironiana] *Tiro hic homo doctus & recti iudicij. Liberaliter adeo M. Tullio ſeruiuit, ut domini beneficio ex ſeruo libertus fieret, id quod colligimus ex epiſto. Q. Ciceronis fratris, huius manumißionis gratulationem complectente. Vtebatur hoc homine familiariter adeo, ut omnium lucubrationum ſuarum eum quaſi cenſorem faceret, atque facultatem concederet, ſua uel publicandi, uel*

ſupprimendi,id quod cum ex alijs Ciceronis epiſtolis colligitur,tum ea quæ incipit,Video ego.in qua ſcriptorum ſuorum regulam docet Tiro.

Futurum] *Suſpicio uitij hinc eſt apud Latinos, quod infinitiuum hoc futuri temporis,in eandem uocem recidat cum participio actiuo neutro futuri temporis, quod & numeros, & genera admittit, & pro horum diuerſitate, diuerſis quoq; adiũgitur. Sed in Græca oratione futurum indefinitum imitans præſentis ſui terminationem, nullam habet ſimilitudinem cum participio.*

Neq; in tempore] *Dubium mihi non eſt, quin indocti alicuius ore hæc clauſula,Neq; in tempore,in contextum Gellij irrepſerit, ſed hoc mirũ, tot caſtigatores huius ſcriptoris uiros inſignes ingentem adeo maculam non uidiſſe: apertiſſimum enim eſt uel pueris,infinitiuum alium eſſe præſentis temporis,alium præteriti,alium futuri.*

Plautus] *Noue Gellius dixit Plautus Latinorum uerborum elegantiſſimus,pro eo quod uſitatius erat:In Latina lingua elegantiſſimus, niſi fortaſſe quod ſuſpicor, deprauatus eſt hic locus.*

CAP. VIII.

Amalthea] *Eius hoc capræ nomen eſt, cuius lacte Iupiter per nympham quandam nutritus eſt, ei ſcilicet ac nutrici ut gratiam iam adultus Iupiter referret ipſam capram inter ſydera retulit, & nutrici alterum capræ cornu dedit,ea imbutum uirtute,ut quod uellet nutrix inde depromeret. Hinc inſcriptio quaſi prouerbialis facta eſt,eorum librorum, ſcilicet in quibus generis omnis tractatus complecterentur. Vide Plinium in præfa.hiſt. natur.Gellius libro ultimo,capite item ultimo, & Eraſmum in Prouerbijs.*

Lais

Lais] *Id & Propert. elegiarum. ij.hoc diſticho ſatis indicat:* Non ita complebant Ephyrææ Laidos ædes,

Ad cuius iacuit Græcia tota fores.

Et Horat. *Ariſtippum Laidis amatorem ſic notat in epiſt.*

Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.

Μυρίας] *Id eſt decem millia nummûm, ut Eraſmus interpretatur, quæ ſumma hodie facit ducentos, ac quinquaginta Francicos. Sed Budæus, & mea quidem ſententia, rectius in lib. de Aſſe & eius partibus tertio, Gellianæ interpretationis filum ſequutus, æſtimat hanc pecuniam quadraginta ſeſtertijs. Seſtertium autem eius ſcriptoris supputatione uigintiquinque ualet coronatis Francicis, ut ſumma tandem aſſurgat, ni fallor, in mille coronatorum Francicorum. Certe Macrob. lib. Satur. ſecundo, hoc Demoſthenis factum ex Gellio referens, dimidium talentum exponit, ut inuolutior ſit hæc numerorum, ponderumq; ratio quàm ut facile à quouis poßit explicari, maxime tamen eſt Budæo fidendum.*

CAP. IX.

Ἐφυσιογνώμει] *Si quidem Græcis naturam ingenium* φύσις *ſignificat.* γνώμων *autem regula, indicium quo utuntur in dirigendis ædificijs architecti, Latini uocant amuſſim. hinc uerbum* γνωματεύω.

Biennium] *Et ut opinor, nemo pluſquam quinquennium. Nam Lucianus tum alibi, tum in dialogo* βίων πράσις *quinquennale ſilentium Pythagoreorũ iocis ſuis inceßit, ut hinc colligi poßit biennium breuißimum, quinquenniũ longißimum ſpatium Pythagoræ fuiſſe.*

Κοινόβιος] *Non poteſt hæc lectio ſibi conſtare, neque enim* κοινόβιος *uerbum eſt Romanum ſed Græcum. Ob id fortaſſe ſic emendabitur locus, quod re atq; uerbo Græcè*

κοινόβ

κοινόβιον, Romane contubernium appellabatur. Aut ſic ſimplicius quidem, inde uerbo Romano ſic appellabatur, ut uerbum Romanum referatur ad conſortium. Significat enim Latinis conſortium, id eſt fortunarum communitatem.

CAP. X.

Trigemini] Sunt qui eodē partu editi ſunt, qui cum trigeminis Curiatijs Albanis pro ſumma imperij feliciter pugnarant, ſub Seruio Tullo Ro. rege, ni fallor, tertio: cum iam Roma necdum centeſimum annum originis ſuæ numeraret, uide Liuium libro primo.

Pelaſgorum] Plinius libro tertio natur. hiſt. cap. primo in Italiæ deſcriptione Latij ipſius colonos ſubinde mutatos narrat, Vt ubi olim habitarint Aurunci, Siculi, Pelaſgi ſuo tempore habitabant Troiani, qui cum Aenea duce in ea loca deuenerant.

Mater Euandri] Quæ in Latio fatidica mulier, Herculis ætate longo tempore ante conditam urbem uiguiſſe ſcribitur à T. Liuio ab urbe cond. j. & Solino.

CAP. XI.

Cretenſes quoq;] Quia diſciplinam militarem à Lacedæmonijs acceperūt, id quod teſtatur Xenophon in De Repub. Lacedæmoniorum.

Modulos] Ad quos orationis ſuæ tenorem, uel attolleret, uel deprimeret.

Planipedi ſaltanti] Planis & nudis pedibus. i. mimo.

Frequentamenta] Frequentes mutationes.

Impulſu] Id eſt inſpiratione.

Vtriq; rei] id eſt, & uehementiæ & uoci ſedandæ.

CAP. XII.

Emancipata] id eſt è poteſtate patris liberata.

Sord

Sordidis] *Quæ ſint ſordida negotia, & honeſto ciue indigna, habes apud Cic. libro primo Officiorum.*

Flamen] *De flamine lege Varronem.*

Emancipatio] *Emancipatio imaginaria quædam & ficta uenditio certa quadam per æs & libram teſtibus ad hibitis, obſeruatione ex ueteri iure autore Iuſtiniano principe obſeruabatur. De qua copioſe diuus Seuerinus Boëthius. Strictius autem Iuſtinianus inſtitu. libro primo, tit. quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluatur. Porro minutio capitis cum tribus fiat modis, quos eodem libro tit. de capitis dimi. recenſet Iuſtinianus, aliud eſt nihil quàm ſtatus commutatio, ut ſi ex ingenuo ſeruus, ex ciue exul, ex filio fiat famulus.*

Teſtamenti] *Quod alioqui non haberet ſi eſſet in poteſtate patris. De xij. tabulis lege Liuium libro tertio.*

CAP. XIII.

Craſsi] *Plinius hunc Craſſum inter felicitatis exempla recenſet.*

Poſthumiana] *Valerius Maximus quæ dicantur imperia Poſthumiana lib. ij. cap. de diſciplina militari oſtendit: narrat enim Poſthumium Tiburtium tam fuiſſe ſeuerum, ut filium ſuum fortiſsimum adoleſcentem, propterea quòd præter iuſſum cum hoſte conflixerit ſecuri occiderit. Et Liuius libro octauo ab Vrbe condita, ſimile quiddam de Lucio Manlio Rom. imperatore refert. Nẽpe eius filium eumq; unicum propterea ſecuri percuſſum, quòd Genutio cum hoſte extra ordinem, contra patris edictum feliciter pugnaſſet.*

CAP. XIIII.

Higinus] *Ille in Verg. Commentarios ſcripſit, uerum intercidêre, & forſitan eſt is cuius Aſtronomicon extat.*

Pacem

Pacem] *Nam non ſolum Pyrrhum Epirotarum regem Italiæ bellum inſerentem deuicit, uerum & Samnites gentem potentiſſimam, nouennali bello afflictam, ad pacis conditiones petendas coëgit. Vide Plinium de uiris illuſtribus, & Florum.*

Defieri] *Non admodum uſitatum eſt quod defieri dixit pro deeſſe, aut deficere, tametſi & Terent. dicat in Eunucho in perſona Paraſiti, Nihil cum eſt, nihil tamẽ deſit.*

Ad os] *Quod uidelicet naturæ neceſſitas paucis, & facile comparabilibus ſit contenta. Sed aurium, oculorum, palati, ac gulæ, tum uentris luxus, & immodica cupiditas nunquàm poſſit exatiari.*

Nullus uſus] *Simile quiddam de huius Fabritij collega refert Plin. in uir. illuſt. uidelicet Samnitum legatos grande pondus auri illi obtuliſſe, ſed fruſtra: reſpondiſſe enim Curium, malle ſe aurum habentibus imperare, quàm aurum habere, & Samnitibus ſeruire. Noue autem Gell. immo Græcè magis uſus pro opus eſſe dixit. Græci enim dicunt, uſum habeo, pro opus habeo,* χρείαν ἔχω.

CAP. XV.

Lapſantibus] *Trãslatio ſumpta ab humiditate, facile euaneſcente.*

Sententiarum] *Dicit Gel. dure ex ſententiarum penitus conceptarum altitudine, pro eo quod mollius erat ad ſententiarum penitus conceptarum altitudinem.*

Ἀμετροεπῆ] *Immodicum in uerbis, ſine iudicio loquẽti.* μέτρον *Græcis modus dicitur & menſura. Porro* α *priuat, &* ἔπος *uerbum.*

Ἀκροτόμυθον] κολοῖος *graculum Græcis notat. unde uerbum habet Homerus* κολῳάω *crocito, cuius tertia perſona poteſtate imperfecti hic eſt expreſſa, tametſi illis diuerſa*

trad

tradunt ſuper hoc uerbo nonnulli.

Conſignantiſſime] *Significantiſsime, ita ut proprie & eleganter exprimat huius uiri naturam. Quo loco animaduertendum eſt argutum diſcrimen inter* λαλεῖν *&* λέγειν, *hoc eſt loqui & dicere: nam loqui eſt utcunq; facere uerba. Dicere autem eſt de aliquo prudenter uerba facere. id quod proprium eſſe oratoris, in multis locis Cic. aſſerit. Cum loqui ſit imperitæ multitudinis.*

Epicharmium] *Epicharmus Comicus fuit, à quo Plutarchus ſuam philoſophiam ſumpſit.*

Colluuione] *Immunda uerborum multitudine.*

Satis eloquentiæ] *Sic enim uulgo tum legebatur.*

Inſipientia] *Eſt enim eloquentiæ fundamentũ ſapientia, Cicerone authore.*

Ἀυθαδιόστομον.] *Id eſt ore contumacem.*

Ἀπύλωτον.] *Solutum, nullis portis clauſum.*

Κομποφακελορρήμονα.] *Sonora uerba quaſi manipulos ſpargenti.*

Probum,] *Clarum adeo, ut & à Suetonio in lib. de claris gram. uel inter præcipuos referatur, fuit hic patria Berytius, & cum centuriatum aliquandiu fruſtra Romæ petiuiſſet: præ tædio tandem ad literarum ſtudium ſe contulit. Docuit autem non niſi pomeridanis horis, idq; raro, nec unquàm ſupra quatuor diſcipulos admiſit. Reliquit autem non mediocrem ſyluam obſeruationũ ſermonis antiqui. Sic Sueto. Porro hodie opuſculum tantum extat eius de Grammatica, & de occulta literarum ſignificatione.*

CAP. XVI.

Salernum] *Salerni oppidi Italiæ meminit Plin. libro tertio, capite quinto.*

Cato] *Scripſit hic Cato quatuor de originibus & cau*

ſis

ſis rerum libros.

χίλιοι] *Græci uſurpant* χιλιάς, *quemadmodum eſt militas, ſi liceret dicere.*

Mille] *Cum tamen uulgo credatur mille adiectiuum, tantū pluralis numeri, & millia ſolum uſurpare ſubſtantiue cum genitiuo pluraliter.*

Hominum] *Hæc ratio grammatica eſt, ut duo ſubſtantiua recte coniungantur, ſi alterum ſit genitiui caſus, utrius autem numeri nihil refert.*

Directa ratione.] *Qua per Græci ſermonis ueſtigia adeo incedit, ut pleraque etiam eius uitia & defectus ſequatur authore* Priſciano.

Paſſum.] *In hoc uerſu primo animaduertendum eſt ſuum Græcorum more ſyllabas duas, pro una longa uſurpari. Item in ſecundo s euaneſcere, ut quæ ſibilus tantum ſit non etiam litera, quemadmodum nec ſpiritus h in uerſibus pro litera ualet, atq; eodem modo in tertio,* Diuerſus, *ultima breui accipiendum eſt.* Fuit *enim familiare ueteribus poëtis, nullam facere ſyllabam poſitione longam, ſi s intercideret, alioqui duæ conſonantes breuem uocalem ſequentes, eam longam reddunt.*

Succuſſor.] *Succuſſorem equum cognominat, quod natura huius animātis pedibus ſublatis percutere, ac ſuccidendo ſcilicet terram quatere ſoleat.*

Vocabulum.] *Veteres enim Grammatici, quod ex* Diomede *colligimus, ſubſtantiua, uocabula nominant.* Adiectiua *uero appellatiua, & propria hominum, urbium, ac deorum, tantum nomina.*

CAP. XVII.

Aequitas apud Ariſtot. in moralibus, Item Iuriſconſultorum aliud nihil eſt quàm mitior quædam & benignior

iuris

iuris ſeueri interpretatio, quum uidelicet omnibus facti cir cõſtantijs penſitatis, reum præter uerborum rigorem abſoluimus. Hinc *iuris prudentia definitur eſſe cognitio non tantum iuris, ſed æqui.* Hinc *æquitatem uſurpat* Gellius *pro animi moderatione, & uirtute quæ toleret uel ea quæ uulgo legum ſeueritate puniuntur.* Nunc *& animo æquo ferre dicimus, quod utcunque excuſari poteſt, & è contrario, iniquo animo ferre.*

Scatebat.] *Græcam figuram loquendi retulit* Gellius. *Siquidem Græci uerba omnia quæ uel plenitudinem, uel uacuitatem ſignificant, genitiuo adiungunt, quorum & è numero eſt* βρύω, *Latini autem Scateo uerbum tantũ ablatiuo accommodant.*

Alcibiades.] *Laër. paulo diuerſius idem narrat libro ſecundo de philoſophorum uitis, dum, inquit, Socrates ab Alcibiade interrogaretur cur uxoris iurgia ferret? Reſpõdit ſe non minus ei malo aſſuetum, quàm ſi trochlearum inamœnum ſtridorem exaudiam. Rurſum Socrates interrogans, cur ille anſeres obſtreperos aleret? & cum reſpõſum ab illo eſſet, quoniam mihi oua pariunt. Subiecit Socrates, at mihi Xantippe liberos parit.*

Satyra.] *Diomedes libro primo, docet ueteribus Satyram farciminis genus fuiſſe, nempe uarijs omnino rebus refertum, ex qua ſimilitudine poſtea Satyra nominata ſit etiam lex, quæ unica rogatione plura ſtatuat, unde poſtremum cœperit hoc uocabulum uſurpari pro quouis literarum tractatu, diuerſi generis argumenta in ſe complectente. Sic carmen diuerſa hominum uitia obiurgans, Satyra dicitur. Sic libri Varronis res promiſcuas tractantes item Satyris ſunt inſcripti.*

Alcibiades.] *Ciuis is Athenië. fuit diſcipulus Socratis.*

Menippea.] *Sic cognominata fuit Satyra, à Menippo quodam Cynico philoſopho, dicace, & feſtiuo, cuius meminit & in philoſophorum uita Laërtius, quemq́; ſubinde pro ſuo decoro dialogis aliquot loquentem introducit Lucianus.*

Flagitia.] *Ea enim dicuntur ſcelera enormia, & flagris digna.*

CAP. XVIII.

Miror qui fiat ut libros in titulo capitis citet Gellius: De ratione uocabulorum, eoſdem in ipſo capite: De rebus diuinis nominet, niſi eſt quod ſuſpicor, ab oſcitante aliquo librario in capite ipſo ſcriptum, Rerum diuinarum, pro de ratione uocabulorum, aut ab indocto aliquo lectore annotationis loco adiectum, poſtea in contextum irrepſit. alioqui non uideo quidnam conueniat rebus diuinis, cum ratione uocabulorum.

Priore.] *Rurſum ibi eſt ſuſpicio mendæ, nam non uideo qua ratione, &* quomodo *Gellius priorem librum hic accipiat, cum ſupra* x i i i i. *citauit, fortaſſe hic ſuppoſititiū eſt, aut enim hoc in priore libro, aut* x i i i i. *erit expungendum. Mihi uero magis probatur raſura hic facta, ſicq́; lectionem reſtituere, Varro ſcripſit de ratione uocabulorum.*

ΦΔρ.] *Quod uocabulum ipſe obſeruaui uſurpatum à Grægo. Nazian. in libro de morte fratris ſui Cæſarij.*

Furuo.] *Idem ſentiunt Iuriſconſulti de furis etymologia utraq; ratione propoſita ex hoc loco in Pandectis, titulo de furtis.*

CAP. XIX.

Anus.] *Suſpicor collecturis aliquot factis, hanc mulierem Sibyllam fuiſſe Cumæam, neque ueriſimile eſt ali-*

quam ex Græcia eo tempore Romam, nec tam Græcis literis politam, uerum omnibus adhuc rudem perueniſſe. Et *Verg.* in Pollione *de oraculis quæ Romæ haberentur, hos uerſus prodidit,*

Vltima Cumæi uenit iam carminis ætas,
Iam redit & uirgo, redeunt Saturnia regna.

Reliquos ſex.] *Eſt Atticiſmus, geminant enim particulas eiuſdem ſignificationis indeclinabiles.*

CAP. XX.

Diſciplina, quæ omnium rerum longitudinem, latitudinem & altitudinem conſideratione ſua inquirit, Geometria *Græcis appellatur, nimirum à dimetienda terra, eiuſ'que certis limitibus dignoſcendis. Siquidem author eſt Martianus Capella in principio ſuæ Geometriæ, non aliud habuit ferme initium. Nam cum in Aegypto Nilus ſubinde exundans, agrorum limites confunderet oblitteraretq́;, quidam ex incolis ſagaci ingenio præditi, rationes Geometriæ adinuenerunt, quorum iudicio ſua cuique agri portio bona fide reſtitueretur, unde ſcientiæ principijs ſumptis, res poſtea in immenſum accreuit, ut non defuerint, qui totius mundi, omnium elementorum, cœlorum etiam quantitatem quaſi certo compertam, artis huius beneficio freti, prodiderint, de quo uide plene in fine ſecundi.*

Ἐπίπεδον.] *Nam πέδον campus & planities dicitur, & ἐπὶ ſupra. Sic magnitudo planitiei in longū & latum cōcepta animo, appellatur Græcis ἐπίπεδον. Si uero ſimul animo cōplectaris & rei alicuius craßitiem, altitudineḿq;, totum illud Græci ςερεὸν, id eſt, undiq; firmum & plenū. Latini eadem ratione ſolidum.*

Soluitur.] *Quod ſcilicet inſtar flammæ ſurſum in faſtig*

ſtigium inſurgat, per ſex latera & quatuor ſuperficies.

Luna.] *A tertia inſuper diei parte, quemadmodum Plinius libro ſecundo natu.hiſto.colligit.*

Qui Græcè.] *Malo legere quòd uel quia, ut Ternio referatur ad latus cubi ternarium, cuius duplo conſurgit tandem cubi numerus uiginti ſeptem.*

Ευκλείδης.] Non *mirum eſt ab Euclide prætermiſſam altitudinem, quando nulla altitudo eſſe poteſt, niſi adſit latitudo. Itaq; per hoc quòd Euclides remouet à ratione lineæ altitudinem, talis intelligitur & altitudo cui ſemper adeſt longitudo.*

Planum & ſolidum.] *Quæ uulgus appellat ſuperficiem, corpus.*

Triquetra.] *Boëthius Triangulos uocat, ſed Laurẽtius Valla uocabulum dicit non Latinum.*

Area.] *Scilicet Mathematica.*

Metæ.] *Faſtigium.*

In numeris.] *In ratione Arithmetica contemplatiua.*

Ter terna.] *Vt ſi dicas, ter tria, ſunt nouem, ter nouem, ſunt uiginti ſeptem.*

Cubum] *Corpus quadratum.*

Μῆκος ἀπλατές.] *Magnitudo illata, non lata.*

CAP. XXI.

Higinus.] *Qui cõmentaria in Verg. & libros hiſtoriarum de uiris illuſtribus ſcripſit.*

Domeſticum.] *Ex domo Vergilij profectum.*

Perſeuerat.] *Noue dixit Gellius pro aſſeuerat. Alioqui aſſeuerare eſt in aliquo negotio perdurare.*

Complacitũ.] *Vetuſtas, id quod annotauit Diomed. gram. ſæpenumero paßiuis abutebatur loco actiuorum, ut quod Terentius atq; Plautus ſubinde uſurpant. Licitũ*

eſt,

eſt,pro licuit,&c. Et *hoc loco complacitum eſt,pro complacuit,ubi eſt nouitas annotanda in compoſitione.* Neq; *enim temere reperies,complacet,pro ſimul placet.*

Senſus.] N*am dialecticæ eſt regula, ſpecies ſemper genus ſuum exprimit,ut homo animal etiam exprimit: & prudentia, uirtutem quoq; connotat. Sic ſapor à* Vergil. *ſimul expreſſum ſenſum dat intelligere.*

Phauorino.] H*yperbaton,id eſt ordinis tranſgreßio in uerbis* Gellij. N*am ſenſum eſt* Phauorino *primum diſplicuiſſe hanc amaroris lectionem,uerum poſtea lecto commentario maxime placuiſſe.*

Iouem lapidem.] P*artim ex fragmentis* Sexti Pomp. *partim etiam alijs ueterum monumentis ſparſim colligitur, huius iuriſiurandi formulam huiuſcemodi fuiſſe, qui iurabat altera manu lapidem tenens, huiuſmodi uerba pronuntiabat*: Si *ſciens fallo,* I*upiter me eijciat è bonis meis,id eſt patria, ex omni felicitate, ut ego hunc lapidem abijcio,& cum dicto lapidem abiecit.*Huc *referendum eſt quod refert* Cicc.*epiſt. vij.de* Aeſopo *iuraturo,* Si *ſciens fallo,cætera tacet.* Nec *diuerſum admodum eſt ab eo ritu, quem de* Fecialium *iureiurando, quo porcus lapide percutitur,recenſet* Liuius *libro primo.*

Diluta.] C*ontuſa & macerata.*

Tangit.] A*fficit nos plurimum. id quod* Macrobius *ſatis probat* Satur.*libro ſexto.*

CAP. XXII.

Irroborauit.] I*nualuit.*

Supereſt.] I*d eſt auxilio eſt.*

Compita.] *Sunt congreßiones uiarum.*

Comitia.] A` *coëundo dicta, quæ comitia* C*æſar uocat conuentus.*

Βιωφελῆ.] *In uitæ uſu utilia, ὠφελέω enim proſum, βίος uita dicitur, inde nomen eſt compoſitum. Et ſunt potiſſimum hiſtoriæ, & exempla dictorum, & factorum memorabilium, tum naturæ uariorum locorum, & animorum, mores aliarum nationum, erudita quoq; carmina, id eſt in quibus miſceatur dulci utile.*

Superes.] *Feſtiuiter riſu ſcilicet captato ex uocis ambiguitate, quam rationem Fabius libro ſexto, inter ridicula recenſet.*

Περὶ εἶναι.] *Nam ut plurimũ apud Græcos περὶ præpoſitio in cõpoſitione abũdãs quiddã & præcellẽs ſignificat.*

Defuit.] *Inferior fuit.*

Superfuit.] *Superior fuit.*

In artem redigendo.] *Ex tanta librorum uaſtitate.*

Superfuturum.] *Copioſiorem futurum.*

Simplici ratione.] *Significatione una.*

Aliquando.] *alias.*

Indictum inſcitumq;.] *Repugnantia eſt in uerbis, quemadmodum apud Hieronym. Satis diues eſt qui in Chriſto pauper eſt: hæc ambiguitas omnem gratiam parit. Horatius in arte poëtica, uocat indictum quod non ſit dignum, quodq; habeat aliquam gratiam. Idem in Odis indictum uſurpat pro eo quod non ſit ante ab alijs dictũ. Gellius autem hoc in loco indictum accipit pro improprie, & parum ſignificanter dictum. Nam quæ improprie & parum cum gratia efferuntur, ea perinde ſunt ac ſi non dicerentur, indictaq; manerent.*

Authoritate.] *Ad quam, quemadmodum Diomedes ait, cum cætera omnia deficiunt, tanquam ad anchoram confugimus, quòd ſcilicet ſit apud ſcriptores probatos, ius & norma loquendi.*

Vita ſuperſit.] *Vſurpauit ſupereſſe pro reliquum eſſe & reſtare. quo modo & plures alij ſcriptores uſurparũt.*

Superare.] *Nouum eſt quod Salluſtius in hac ſignificatione uſurpat ſuperare, quemadmodum & exercitum ductare, quo modo poſterius annotauit & Fabius lib. x.*

Supereſſe.] *Hoc ſi uerum eſt, oportebit hanc uocem in multis ueterum ſcriptorum codicibus diſiunctim ſcribere, cum tamen omnes libri coniunctam eam habeant. Quare haud ſcio an per omnia etiam recte hic ſentiat Gellius.*

Orationis.] *Forſitan gloſſema fuit.*

Ad Plancum.] *Liber Cic. ad Plancum non extat.*

Prauitas.] *Deprauatio qualiſcunque Latinæ proprietatis.*

CAP. XXIII.

Prætextati.] *Id eſt qui adhuc adoleſcentes pretexta induebantur. Eſt autem ueſtis iuuenilis, & appellata, quòd aurum & gemmis prætexta eſſet.*

CAP. XXIIII.

Tria epigrammata.] *Tres inſcriptiones ſepulchrorum. Nam quod ad ipſam nominis originem attinet, ἐπίγραμμα nihil aliud ſonat, quàm inſcriptionem. Siquidem Græcis γράφω ſcribo ſignificat & ἐπὶ in. Et Gellius inſcriptionem appellat quod Græci dicunt ἐπιτάφιον. Porro Catullus & Martialis non tantum ſepulchrorum inſcriptiones: ſed quæcunq; carmina breuiter & erudite & argute compoſita, uocant epigrammata.*

Campania.] *Terrarum omnium feliciſſima, regio eſt Italiæ, hodie regnum Neapolitanum dicta. Solet autem terræ fertilitatem, utplurimum comitari opulentia: Opulẽtiam, faſtus & ſuperbia. Hinc in pleriſq; locis ueterũ ſcri-*

ptorum traduntur luxus & faſtus ciuium Campanorum. Et Cic.hanc ipſam ſuperbiam multis plane uerbis indicat in oratione contra Rullum de lege agraria. Plinius certe in deſcriptione Italiæ, naturæ ludentis luxum in Campania ponit. Vide & Liuium libro xviij.

Orchius.] *Orchum ueteres Latini iam ipſos infitros, iam infirorum principem Ditem nominant, inde Orchius.*

Loquier.] *Diomedes lib.j.artis grammaticæ dicit ueteribus in more fuiſſe, ſed tantum poëtis, præſentis temporis infinitum paßiuum extendere, appoſita ſyllaba er.*

An Plauti eſſet.] *Quod ſuperbius eſt, quàm ut Plauti modeſtiam redoleat.*

CAP. XXV.

Diffinit indutias.] *Diffinitio plena & probatum primum cenſura dialecticis, ut Ariſtot. libro vj.Topi. & Boëthius Seuerinus libro de diffin. & diuiſione ait, Cum ex genere ac differentijs ſuis ita conſtituitur, ut per omnia exæquetur uocabulo diffiniendo. Vt ſi diffinias hominem, eſſe animal rationale, bipes, ad riſum procliue: nihil enim eſt quod homo ſit, cui non recte hæc deſcriptio conueniat. Nec quicquam eſt in definitione quod non conueniat homini. Verum ad improbandas Varronis definitiones, ſatis eſt quòd pax non conuenit inducijs ut genus. Et ſunt ſæpe indutiæ uel nullis caſtris poſitis. Porro nec feriæ belli ſunt indutiæ. cum etiam ſtantibus indutijs bellum, hoc eſt, ſimultas hoſtilis maneat, & prælium, ac id genus iniuriæ tantum intermittatur. Atqui hæc eſt ſumma Gellianæ diſputationis.*

Feriæ belli.] *Et Ariſt. improbat omnem diffinitionem, quæ per translationem fiat, propterea ſcilicet quòd ſummam perſpicuitatem poſcat ratio diffiniẽdi, & tranſlatio*

latio ſemper habeat quiddam obſcuritatis.

Pax caſtrenſis.] *Sic uerbum caſtrenſe apud Plinium in præfatione hiſt. mundi, quod in caſtris naſcitur.*

Neque pax.] *Quæ tamen generis loco ponitur à M. Varrone.*

Concedatur.] *Excatur domum.*

Ferias autem feſtiue.] *Gratiam enim & feſtiuitatem addit, tranſlatione ſumpta à religione ſacrorũ ad fœdera militaria.*

Ἐγχειρίαν.] *Cõtinentiam manuum, nimirum* ἔχω *teneo.* χεὶρ, *manus.*

Opilius in primo.] *Titulum hunc Opilij Gellius in calce noctium explicat.*

CAP. XXVI.

In Diatriba.] *Auditorio.* τρίβω *tero, & exerceo, unde* διατρίβω *compoſitum perinde ualens ac ſi Latinè dicas per aliquid, ſiue me in aliquo exerceo. Vſurpatur & apud Lucianum pro immorari in aliquo: hinc* διατριβὴ *obſeruatur in Græcis ſcriptoribus poſitum modo pro exercitatione, modo pro exercitij loco, ut hoc loco apud Gellium, nonnunquam etiam pro mora.*

Ipſis commentarijs.] *Colligimus enim alibi ex Gel. Taurum philoſophum cõdidiſſe tum alia, tum uero commentarios in ſympoſium Platonis, atque eius philoſophi dialogos.*

Veterum libris.] *Vt Ariſt. Moralium lib. iiij. cap. v. de manſuetudine, & Plutar. in libro, quem de ira conſcripſit. Item Senecæ cuius & hodie extat lib. de ira.*

Plutarchus.] *Floruit is Traiani imperatoris temporibus, quem & ſua diſciplina laudatum adeo reddidit principem, ut adhuc hodie creato principe Romano, ab*

electoribus ſic ominetur, Scis ſelicior Auguſto, & melior Traiano. Porro huic Traiano ſucceßit Hadrianus, ſub quo floruit Gellius. Fuit autẽ Plutarchus præceptor Tauri philoſophi.

Contumacis.] Contemnentis imperium.

Ἀνάλγητος.] Hoc eum ſignificat, qui mala boni conſulat, & indignitatem rei non ſentiat.

Μετριότητα.] Quam eſſe Ariſt. dicit, ſi iraſcamur pro quo conuenit, quantum, quando, quo loco, quo tempore.

Prudentiſsimus.] Prudens is dicitur quem uaria rerum cognitio & uſus, omnia præcepta ſuperans, edocuit, quid in quaq; re expetendum ſit, aut fugiendum. Iam multis contingit doctrina & lectio multa, quibus tamen iudicium & prudentia, uſum lectionis docens, deeſt.

Ira dicitur.] Quòd ſcilicet iraſci malum ſit, & præter officium ſapientis, ſed liceat tamen dolorem quendam, & quaſi indignationem propter ſcelera punienda concipere, idq; ea ſeruata moderatione, ne animus ſua quiete & ſtatu ex impetu deturbetur.

IN LIBRI SECVNDI

CAP. I.

INternecino genere.] Hoc genus morbi internecinũ eſt, quod omnia indiſcriminatim & penitus necat. Solet autem Inter, in compoſitione nonnunquàm generale quiddam adducere, ut Teren. in And. Dauus interturbat, id eſt omnia turbat.

Voluptatum labe.] Quemadmodum Galenus ad CXX. ſe uixiſſe gloriatur annos, & Aſclepiades.

CAP. II.

Præſes Cretæ] Creta diſtat ab Athenis, ſolo mari interiecto.

Comm

Commodum.] Apuleianum aduerbium eſt, uſurpatum pro iam, & paulò ante, & uix dum, hoc enim modo Apuleius in lib. de aſino aureo ſæpiſsime utitur.

Abſq; præiudicio.] Id eſt ea conditione, ut per hoc nihil decedat iuris filio tuo. Eſt enim præiudiciũ dictum, aut factum, quod documentum iudicij futuri eſſe poſsit.

In publicis.] Vt in templo, in curia.

Proconſul.] Qui priori anno fuerit conſul, & iam dimiſſus erat ad prouinciam adminiſtrandam.

Apparebat.] Vnde etiã apparitores dicti, & lictores.

CAP. III.

Spiritum.] Propterea ſcilicet quòd neq; uox perfecta, ut uocalibus: neque ſtrepitus labiorum ei ut conſonantibus, reſpondeat: Sed tantum quidam flatus & ſpiritus.

Gentium Græciæ.] Quatuor ſunt potiſsimum Græciæ gentes conſuetudine loquendi diſcriminatæ: Attici, Iones, Aeolenſes & Dorienſes, hi parcius utuntur aſpiratione. At Aeolenſes in totum non agnoſcunt, ut refert Corinthus. Attici præ cæteris amant. Porro qua parte cõuenit his gentibus in lingua, ea communis ratio loquendi appellatur.

ἰχθυν ἵερον.] Ludouicus Cælius libro ſeptimo cap. xij. torquet ſe hic in piſce ſacro miris modis, atque peregrina multa conuerrit de piſcis ſacri appellatione, ut ſatis indicet ſe quid Gellius uelit non intelligere, nos ſimpliciter accipimus locum de uocibus aſpiratis. & ſuſpirãteis legimus in accuſatiuo, qui refertur ad datiuum, primæ literæ. Huius formæ loquutio eſt & apud Fabium in primo, De aſpiratione, in hanc ſententiam differentis, Rariſsimum uſum apud ueteres fuiſſe eius, ut qui ircus & œdus citra flatum dixerint. Demum ſeculis aliquot obſeruatum, ut conſo

conſonans omnino non aſpiraretur. Vnde adhuc Quintiliani ſeculo durarent Graccus, triumpus:pro Gracchus, & triumphus. Sed mox irrepſiſſe immodicũ eius uſum,ut & chorona & chenturio diceretur. de qua re uide cap. quoddam Miſcel.Ang.Pol.tertio lib. Citatur epigramma nobile ſuper hoc abuſu Catulli poëtæ de Arrio. Tametſi Cicero ſua ætate nullum omnino uſum aſpirationis in conſonantibus fuiſſe teſtatur in Oratore perfecto.

Viridior.] *Translatio ſumpta eſt à uiridibus lignis.*

Inſpiranteis.] *Spiritum addentes primæ literæ.*

Sigillaria.] *Macrob. Satur. primo lib.cap.iij.reſpondet ſigillaria fuiſſe antiquitus feſta Saturnalibus annexa, quæ circiter calendas Ianuarias Romæ celebrarētur,potiſsimum miſsitandis inuicem ultro citroq; imagunculis & munuſculis quibuſdam: quæ conſuetudo adhuc hodie durat. Itaq; à ſignis & imaginibus, quæ ſic mittebantur, dicta ſunt hæc feſta Sigillaria, quorum ſtrepitum & mercatores ueriſimile eſt ſequutos, proſtituiſſe uarij generis merces uulgo emendas, atque huc pertinere puto, quod Gellius dicit hunc librum emptum in Sigillarijs.*

Quaſi additis neruis.] *Similitudo ſumpta eſt à muſicis, quorum ſonus uehementior fit appoſitis fidibus pluribus. Hinc facile colligi poteſt, quantum errent qui ſine ullo diſcrimine eiuſmodi uoces pronuntiant, quaſi ſpiritus qui præponitur, ſit otioſus, & plane nihil de ſuo addat, & ita in hoc ſe feliciores putant, quòd aſpirationem non exprimunt.*

Hallucinari.] *Eſt perperam uidere, inde ad animum transfertur, ut ille qui à uero aberret, hallucinari dicatur.*

Multi nominis.] *Magnæ famæ.*

Ahenum.] *Quaſi dicas caldarium.*

Verg

Vergilij.] *Qui anteceßit Gellium trecentis ferme annis. Nam Gellius ſub Hadriano principe floruit, quemadmodum & Plutarchus, quoniam contemporanei fuerunt, ut ex ultimo cap. primi libri colligere eſt.*

Additam uidimus h literam.] *Vetuſtißimi Latini, qui per omnia ueſtigia Græcos ſequebantur, ſuperſcribebant aſpirationem haud aliter ac Græci.*

CAP. IIII.

Subſcriptio.] *Hoc loco eſt cum accuſator nomen ſuū in libello profitetur, uidelicet ſe eſſe eum qui reum in hoc uel alio loco, die, & ſic de alijs circunſtantijs, quæ iuris antiquitas ad longum deſcripſit in Pandectis lib. xlviij titulo de accuſa. accuſare uelit. Subſcriptorum nomen non raro inuenies apud Ciceronem, quo ſignificari puto eiuſdem cauſæ tanquàm coniuratos.*

Diuinatio.] *Aſconius Pedianus iudicium hoc propterea diuinationem appellari ſcribit, quia ſine teſtibus ac tabulis res agatur, ſolis argumentis coniecturalibus & nudis præſumptionibus. Fabius uero Quint. lib. vij. cap. v. tum putat diuinationem habere locum, quando de conſtituendo accuſatore agitur. Quod ad diuinam orationem Ciceronis propius accedit, in qua Verrem accuſare, ſocijs mandantibus, ingreditur.*

Duæ res cognatæ.] *Sunt enim relatiua quæ dialecticis autoribus ſunt ſimul natura, ut pater & filius, nihil enim horum aliquid eſt, niſi ad alterum referatur.*

CAP. V.

De Lyſia.] *Vide Diony. Hal. & Fabium in nono capite, de compoſitione, de Lyſia & Platone.*

CAP. VI.

Dulichias rates.] *Eſt autem Dulichia inſula Græciæ,*

uicina Samo & Ithacæ. Vnde Vergilius ex parte totum dat intelligendum,uſus ſynecdoche.

Illaudati.] *Indigni cuius mentio fiat.*

Buſyridis.] *Verſus ſunt ex Buco. Vergilij in Ecloga cui nomen Silenus.*

Illuuies] *à non lauando dictam putant illuuiem.*

Vi atq; motu.] *Vt ipſa deriuatio multum addat uehementiæ ad primigenij ſignificationem.*

Inculpatum.] *Non multo ſecus Vergilius in quarto Georg.dixit –& deformis harundo*
Cocyti,tardaq́; palus inamabilis unda.

Ὄρϑ-τῶ, &c.] *Hoc quod Græcum hic eſt capitis ſexti corruptum,emenda ex capite nono eiuſdem libri.*

Dianæ Epheſiæ.] *Epheſus nobilis fuit urbs Aſiæ,celebris templo Dianæ, quod incenderat ob præpoſteram immortalitatis libidinem Heroſtratus: ut hiſtorici tradűt. Erat autem templum uſqueadeo ſpecioſum,ut inter mundi miracula numeraretur.*

In Pelopidis.] *Tragœdia eſt cui nomen Pelopidæ eſt.*

Purpura.] *Quæ ut ſcribit Plinius libro nono cap. XXXVI.XXXVII.& XXXVIII. colligitur ex faucibus conchæ dictæ purpureæ, referens nigricantem ſanguinis colorem, qualis eſt aſpectus roſarum plus ſatis matureſcentium.*

Inculcatum.] *Intextum.*

Πολλάκι τοι καὶ.] *Eraſmus in prouerbiorum Chiliadibus corrigit huius uerſus lectionem, partim niſus iudicio P. Bombaſij,partim antiquiſsimi libri lectione,& eius Græci,ad hunc modum,*

Πολλάκι τοι καὶ, μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπε.

Vt ſit ſenſus, Sæpe etiam ſtultus fuit opportuna loquutus.

Ita

Ita ut pro κήπωρος legas. καὶ μωρός.

CAP. VII.

Omnia parendum.] *Magis Latine dicimus parendum omnibus quàm parendum omnia, per accuſatiuum. Tametſi Gellius in hoc capite ſubinde hac figura utitur, nimirum Græcos imitatus, quorum diſputationem hic Latinè recenſet. Illi autem ſua gerundia non tantum datiuo, ſed & accuſatiuo iungunt, id quod & Priſcianus diligēter obſeruauit.*

Argutula.] *Calliditas malitioſa argutia dicitur. Vnde per diminutionem argutula dicitur.*

Ἀδιάφορα.] *Indifferentia, illa enim ſunt perinde ut eſt animus illius qui his utitur. Qui uti ſcit bene, bona: qui male, mala. Expreßit hoc elegantißime Terētius in Heau.*

Id fieri.] *propoſitio eſt diſiuncta, de qua uide Boëthiū & M. Capel.*

Sed necp iſtam ſententiam.] *Quod uidelicet dilemma non ſit legitimum, nam ad eius naturam requiritur, ut neceſſe ſit alteram partem eſſe ueram. Sunt autem quædam mediæ conditionis, quæ pater mandare poteſt, neq; recte, neq; perperàm, ſed neutro modo, quare non procedit argumentatio conditionalis, de qua Boëthius & Trapezon. de modis conditionalium Syllogiſmorum.*

CAP. VIII.

Secundo librorum.] *Græciſmus eſt. Latinus enim diceret ſecundo libro. Porro familiare eſt Græcis adiectiuū & ſubſtantiuum non ſolum ſic cōiungere, ut mutuo ſibi, genere, numero, & caſu reſpondeant: Verumetiam & adiectiuum eius ſit caſus quem conſtructio poſcit, & ſubſtantiuum genitiui pluralis.*

Sumere debuit.] *Quod minorem uulgo appellamus,*

id eſt

id eleganter cum Cicerone & Quintil. diceretur aſſumptio. Et maiorem propoſitionem.

De forma Syllogiſmi.] *Intellige trium terminorum inter ſe compoſitionem, quam Ariſt. in libro priorum reſolutionem, figuram appellat. i. terminorum habitum: Per ordinem autem, propoſitionem trium ſyllogiſmum perficientium & abſoluētium explicatam ſeriem. Id quod uulgus dialecticorum modum appellat, Græci τρόπον.*

Cum elegāti quadā reprehēſionis contentione.] *Id eſt callido conſilio, ut ſi craßi lectores offendantur ordinis confuſione, fruſtra tamen reprehendere contendant. Sitq; hæc diſputandi ratio acutior, quæ artificio tecto ſcite lectorem fallat. Hinc illud ſæpe apud Fabium iteratur, ſummi artificis eſſe, artem poſſe dißimulare.*

Progredi.] *Ad ſic iudicandum mouit opinor Plutar. quòd euidentißima ratiocinatio, quam demonſtrationem uocat Ariſt. cuiuſmodi hanc ſentētiam uideri uoluit Epicurus, conficitur potißimum iuxta doctrinam Ariſt. in poſte. reſol. ex definitione tanquàm medio: At hanc quæ ſyllogiſmi caput eſſe debebat prætermiſit Epicurus. Quanquàm autem ſcriptores nunquàm anxie præceptis dialecticorum ſe aſtringunt, ſatis enim eſt ſemina argumentorum indicare tantum, tamen præſentis huius formæ ſic habet ad artificium explicatio. Quod diſſolutum eſt expers eſt ſenſus, ſed mors eſt animæ & corporis diſſolutio, ergo in morte nullus eſt ſenſus: atq in quo nullus eſt ſenſus illud ad nos non pertinet, mors eſt huiuſmodi, ergo. Porro quod ad nos non attinet, formidādum non eſt: mors ad nos non attinet, ergo non eſt formidanda.*

CAP. IX.

Non ſectatur] *παρονομασία eſt in his uerbis, ſectatur & in*

& inſectatur, uoce quidem conuenientibus, ſed ſignifi= catione longe diuerſis. Sic Terent. Nam incœptio eſt a= mentium haud amantium. Porro poteſt Epicurum quoq; excuſare, qui dicat cum uſum figura qua Græci uſurpant ſæpe partē oratiōis pro altera parte, hāc ἀντιμερίαν *uocāt.*

Ἢ παντός.] *Veteres pro more minorem præponunt.*

CAP. X.

Capitolij curator.] *Capitolium dictū eſt, quòd cum ædis Iouis fundamenta foderentur, qui ob hoc Capitolinus dictus eſt, caput humanum inuentum ſit, prius enim mons Tarpeius uocabatur, à uirgine ueſtali Tarpeia, quæ à Sa= binis necata, ibiq; ſepulta ab hiſtoricis traditur.*

Donarijs.] *Seruius putat donaria loca in quibus deo= rum dona reponantur, ſed male, cum donaria apud pro= batos ſcriptores pro ipſis donis accipi inueniam.*

Suggeſtus.] *Pulpitum eſt.i.locus ſublimior. ex quo oratio ad populum haberi ſolet. Suggeſtus nimirum dictus eſt, quòd ligna ibi ſuggerantur, in quibus ſtari poßit.*

CAP. XI.

Dentatus.] *De Sicinio dentato Plinius libro vij.cap. xxviij. Val. Max. & Solin. in Polyhi.*

Torquibus.] *Torquis circulus eſt flexilis ex auro obtorto, colli ornamentū, & ſummi pectoris, utroq; gene= re tam maſculino quàm fœminino ab eruditis uſurpatur. Gell. lib. ix. ca. xiij. Caput Galli præcidit, torquē detraxit, eumq; ſanguinolentū in collum poſuit. Refert Plin. quod ſcitu dignum eſt, Torquibus aureis auxiliares externos donatos à Romanis fuiſſe, at ciues non niſi argenteis.*

Phaleris donatus.] *Phaleræ non tam equorum quàm equitum nobilium ſunt ornamēta, ueluti ex Liuij lib. quo= dam colligere eſt, qui ſic ſcribit: Comitia Flauij ædilitia*

tantum habuiſſe indignitatis,ut pleriq; nobiliū aureos annulos & phaleras deponereut. Plin.refert lib.xxxiij.olim ab ordine equeſtri phaleras fuiſſe poſitas ex indignatione. Inde phalerata dicta apud Teren.pro honeſtis & ornatis.

CAP. XIII.

Liberos appellarunt.] *Liberorum appellatione antiqui ſcriptores unum filium filiam'ue appellarunt. Et apud iuriſcon.ſcriptum legimus liberorum uoce, nepotes quoq; contineri.Item Titulo de Verborum ſignificatione ſic inquit Calliſtratus iuriſconſult.Liberorum appellatione nepotes & pronepotes, cæteriq; qui ex his deſcendūt continētur.Hos enim omnes appellatione liberorum lex* XII. *tabularum comprehendit.*

Ad Numantiam.] *De obſidione Numantiæ per Scipionem: Florus lib.epitomatis ſecūdo.Porro de T.Graccho Tribuno plebis legem agrariam aduerſus uoluntatem ſenatus,& equeſtris ordinis ferenti, ne quis plus* M.*agri iugera poßideret, ob eamq; potißimum rem iterum Tribunus creari uellet, Gracchus, autore Cornelio Naſica in capitolio à primatibus occiſus eſt, & inter alios qui in eadem ſeditione occiſi erant, in flumen proiectus fuit à Lucretio ædili,autore Plin.*

Ita poſitum eſſe oſtendimus.] *Alij offendimus habent, quaſi non dedita opera inuenimus, malim & ego offendimus legere.*

Trina aut quaterna M.] *Propter diuinam eloquentiam, qua ſeditiones multas mouit in populo.*

CAP. XIIII.

Stitiſſes.] *Siſtere eſt ſe uel alium præſentem exhibere ad præſtitutam diem, coram iudice uel prætore. Vnde & uadimonium ſiſti dicitur, uerbum eſt apud Oratores, &*

iuriſ

iuriſcon.frequens.

Statura.] Hippoc.*autem medicus medium pedem addit,ut ſcilicet homo ſex pedum ſuorum & dimidij longitudinem habeat, id quod uero magis conſonat.* M.*autem* Varro *ſeptem pedes homini dat.*

CAP. XVI.

Ceſellius.] *Sub* Traiano *is uitam egit,&c.*

Indigetem immortalem.] *Indigetes dicuntur quaſi inter deos agentes, & ſunt qui ex hominibus in deorum numerum referuntur, uirtutum* Heroicarum *cauſa,* Græci *Heroas appellant.*

CAP. XVII.

Obſeruate.] *Accurate,Gellianum eſt aduerbium, alibi non temere reperitur.*

Con.] *Con in compoſitione complexa s uel f,ut conſero,confido, confeſtim,confertus: eodem modo s ut conſulo,conſcendo, conſiſto, conſul,producitur.* Eadem *alijs literis præpoſita corripitur, conduco, contineo, conuoco, conuerto,comprehendo,& ſic in ſimilibus. Hæc* Diomed. *in ſecundo.*

CAP. XVIII.

Platoni perfuit.] *Sectio eſt, cum dicit per fuit familiaris,ac ſi dicat perfamiliaris.*

Eum Cebes.] Laërtius *non Cebetem eum,ſed* Alcibiadem *uocat &c.*

Irus.] *Hic* Irus *uſqueadeo extitit inops, ut eum* Homerus *Odyſſ.xviij indicet oſtiatim uictum emendicare,atque obambulare menſis procorum.*

CAP. XX.

Villaticæ paſtionis.] *Nutritionis quæ in uillis fit.*

Paſtionis.] *Paſci brutorum animalium eſt proprie.*

Ornithones.] *Auiaria, nã Græcis ὄρνιϛος, auis dicitur.*

Paradiſus.] *Ratione uocabuli aliud ſignificat nihil quàm hortum fluuijs irriguum, à præpoſitione παρὰ, quæ, iuxta ſignificat & δεύω, uerbo quod irrigo ſignificat. hæc Suidas.*

CAP. XXI.

Aegina.] *Inſula quæ abeſt* XII. *millia paſſuũ à portu Athenienſium, qui Pireum appellatur, ut ſcribit Plinius.*

Homerus ſolum &c.] *Huius autem rei cauſa eſt quòd attingit ex parte circulum Arcticon, atque ex altera Polum boreum, qui nobis nunquam occidit, teſte etiam Vergil. in Georgicis.*

Opici.] *Ita legendum eſt: Nam authore Pomp. priſci Latini quicquid munditiæ ſermonis aduerſum erat, opicum appellabatur, uel ab Oſco ſermone, uel ab ops opis quod terram ſignificat, quaſi terrei & agreſtes eſſent.*

Vt triquetra uideretur.] *Triangularis figura triquetra eſt quæ tres angulos, ac totidem latera æqualia habet. Sic libro tertio Carolus Bouillus.*

Quinquatrus.] *Quintus dies eſt poſt Idus Martij in quo ſacra fiebant Mineruæ, quæ quinquatria ſunt appellata, author Feſtus Pomp.*

CAP. XXII.

Melici poëtæ.] *Id eſt Lyrici.*

Carmine Latino.] *Arbitror hunc Latinum poëtam Horatium extitiſſe, in cuius carmine lib. Primo odarum ſic uſurpatur, Sic te Diua potens Cypri. Sic fratres Helenæ lucida ſidera. Ventorumq; regat pater. Obſtrictis alijs, præter Iapiga.*

Neque de numero conueniet.] *Cõſenſus eſſet, quidam enim quatuor numerant tantum, alij octo, nonnulli*

duod

duodecim,ſunt qui uigintiquatuor eſſe uelint, in qua ſententia eſt Victruuius.

Ἰσονύκτιος.] *æquinoctiale.* Nã ἴσος *æqualis eſt et* νύξ *nox.*

Αἰθρηγενέτης.] Nubificum.

Ζέφυρος.] *Quaſi uitam ferens.*

Eſt humectus.] Hinc *ingenioſiſsimus poëtarũ* Naſo *libro transfor. primo hunc uentum exprimens, inquit, madidis* Notus *euolat alis.*

Homero authore.] *Qui fons ingeniorum dicitur à* Plinio *libro decimooctauo.*

Noſtri itaq; Galli.] Nam Phauorinus *hic ex* Gallia *oriundus erat. ut teſtatur* Philoſtratus *in uitis* Sophiſtarum.

Apuliæ] Nam *autor* Stephanus Coſmograp.*eſt* Iapigion Apuleiam *dici.* Vnde Iapiges Apuli *ipſi. cuius appellationis & Strabo meminit libro quinto* Geogra.

Eſt Horatianus Atabulus.] Horatij *uerſus ſunt hi* Satyr.v.*libro*.j. *Incipit ex illo montes* Appulia *notos Oſtentare mihi,quos torret* Atabulus.

De *hoc* Plin.*ſic,* Flatus Apulis *proprius eſt* Atabulus, *hic ſi flauerit circa brumam exurit,frigore areſaciens, ut nullis ſolibus poſtea recreari poßint, libro decimoſeptimo de uitibus cap.xxiiij.*

Verba hæc ſunt] Paucorũ Verborum *hic eſt defectus.*

Secundo ſole.] Nõ *ſatis intelligo quid intelligat per ſolem ſecundũ,an clarum & ſerenum, an aliud quiddam.*

CAP. XXIII.

Menander.] *Genere hic Athenienſis fuit, qui plus alijs in ore eſt nouæ comœdiæ,ingenio fuit acutiſsimo,mulierum amore maxime inſaniuit, ſcripſit comœdias* VII. *& quinquaginta,& epiſtolas ad* Ptolemæum *regem.* Ad

hæc libros multos oratione ſoluta. Hæc Suidas in Colle=ctaneis.

Poſidio.] *Poſidippo legendum eſt, hic uero Poſidip=pus autore Suida patria Caſſedrenſis fuit, triennio poſt mortem Menandri, ad comœdias ſcribendas animum ap=pulit, edidit circiter triginta.*

Oppido.] *Aduerbium hoc malim pronuntiare penul=tima longa, ad differentiam nominis.*

Aemulari.] *Ex æquo reddere.*

Obſoleſcant.] *Careant.*

Nutare.] *Declinare, abeſſe.*

Cæcilij plotium.] *De Cæcilio Cic. lib. vij. epiſtolarũ ad Atticum epiſtola tertia. Sequutusq; ſum, non dico Cæ=cilium. Mane ut ex portu in Piræum, malus enim autor Latinitatis eſt, ſed Terentium cuius fabellæ propter ele=gantiam ſermonis, putabantur à C. Lælio ſcriptæ.*

Diomedis arma.] *Homerus Ilia. lib. vj. inducit Dio=medem Græcum, & Glaucum Lyciorum principem ſtu=pidum omnino, uerum iactabundum, commutantes arma uiciſsim in ſignum uetuſti iuris hoſpitij, & nouæ amicitiæ pignus. Arma autem Diomedis ærea erant, & uilia, Glau=ci autem aurea ac centum bobus emẽda. Hinc eſt prouer=bium, ut quoties ſignificare uolumus deteriora pro melio=ribus accepta, dicamus Glauci & Diomedis permutatio=nem eſſe, cuius meminit & Iuſtinianus princeps in proœ=mio Pandectarum iuris ciuilis.*

Ἐπίκληρος.] *Filius qui omnem patris ſubſtantiam hære=ditario iure obtinet dicitur, ſiue ipſe pater ſit ſuperſtes, ſiue ex uita deceſſerit, autor Iulius Pollux de rerum uoca=bulis libro tertio.*

Quæ Mimica.] *Imitatoria, quibus ſcilicet ipſum*

Menand

Menandrum ridicule imitatus eſt.

An aſpirauerit.] *Tranſlatio ſumpta eſt ab his qui montem aſcendunt.*

Tragici tumoris.] *Id eſt faſtus, qui decet tragœdias, de quo Horatius in arte:*

Proijcit ampullas & ſeſquipedalia uerba.

Quæ res uitioſa eſt in comœdijs, ut idem Flaccus indicat his uerbis:

Verſibus exponi tragicis res comica non uult.

Factio.] *Vt inquit Nonius Marcel. malorum & potentum mutuus conſenſus eſt, inde factioſus, qui ſtudioſus eſt excitandæ factionis & coniurationis. Verum, ut idem indicat, opulentiam hoc loco ſignificat. Citaturq́; à Nonio hic Cæcilij locus, ſed corrupte.*

Et contendo.] *Tranſlatio eſt à neruis inſtrumentorum muſicorum, quæ dum extenduntur ad mutuam conſonantiam ſimul ſolent tendi.*

CAP. XXIIII.

Sumptuarijs.] *id eſt in quibus terminus ſumptuum certis diebus ſtatuitur.*

Far.] *Id eſt panem.*

Capitonis collectaneis.] *Capito hic ſcripſit commentaria, collectanea, & coniectanea, uerum hodie nulla extant.*

Ludis Romanis.] *Qui in memoriam urbis conditæ celebrabantur.*

Ludis Plebeis.] *Inſtitutis ad plebem demulcendam.*

Lex fannia.] *A' Fannio qui eam rogauit ſic appellata, id eſt lex Fannij, quæ conceſſit centum aſſes conſumere, ludis Romanis, Plebeis, & Saturnalibus.*

Centenos æris.] *Id eſt aſſes.* Inſumi] *Expendi.*

In Erotæ inuijs.] *Ita habent exemplaria uulgo quæ ego uiderim omnia, uerum legendum eſt, Crotopægnijs, id eſt in libro quo ludorum plauſus tractauit.* κροτέω *enim plaudo ſignificat, & παίγνιον ludus.*

Lux.] *Archoiſmus eſt cum lux pro uita ponitur, nam chariſſimum quod eſt in uita, eſt lux.*

Helluarentur.] *Helluo ab helluẽdo dicitur qui omnia eluit nihilq́; in patinis relinquit, ab helluor aris uerbo quod aſpiratur, ut patet ex cap. iij. libri ſecundi.*

CAP. XXVI.

M. Frontonem.] *Hic Fronto rhetor fuit, & floruit Romæ Hadriani temporibus, de quo Iuue. Frontonis Platani conuulſaq́; marmora clamant. Cuius breuitas & ſiccitas in epiſtolis ſcribendis maxime comprobatur, ut Macrob. in Satur. eſt autor.*

Φοίνικα.] *Id eſt palmarium.*

Termitem.] *Id eſt palmitem.*

Phœniceus color.] *Phœnix Græcis palmam ſignificat arborem, cuius fructus cum præ rubore uehementer fulgeat, factum eſt, ut is color modo Phœniceus, & per contractionem Phœnicus, id eſt rutilus diceretur, qui & ſpadix dicitur, eadem ferme ratione.*

A' Vergilio.] *Georgicorum tertio, ubi de probatis equorum coloribus diſſerens, inquit honeſti ſpadices glauciq́; color deterrimus albis.*

Glaucopis.] *A' glaucedine oculorum.* Γλαὺξ *enim noctua eſt, cuius quoniam oculi cæſij ſunt, factũ eſt ut glaucus color inde cæſius dictus ſit, eſt autem epitheton Mineruæ frequentiſſimum apud Homerum.*

CAP. XXVII.

De Sertorio.] *Salluſtius de Sertorio duce in hiſtorijs ita*

ita ſcripſit.&c. Quæ nobis perierunt, non enim his duabus hiſtorijs Catilinæ & Iugurthæ tantum laudis meruit ut diceretur à Martiale, Criſpus Romana primus in hiſtoria.

Gloriarum.] *Hoc peculiare eſt apud Gellium, apud alios non temere reperitur gloria in plurali numero, licet & Cic. duntaxat ſemel, quod ſciam uſurpet.*

CAP. XXVIII.

Terræmotus.] *Alteram autem opinionem de aquis ſubeuntibus terram refellit Ariſt. libro rerum ſublimium tertio cap. iiij. & v.*

Piaculo] *Sacrificio quo dei ira placaretur.*

Si.] *Id eſt, uel deo, uel deæ, nam ignoratum eſt deus ne an dea læſa eſſet, cuius ui terra concuteretur.*

Apologus.] *Id eſt ſermo non uerus, ueruntamen ueritatis ipſius imaginem quandam repræſentans. autor Aphthonius in præexercitamentis artis Rhetoricæ.*

CAP. XXIX.

Aeſopus ille.] *Hic Aeſopus patriam habuit Amorthæum magnæ Phrygiæ oppidum, fortunaq; & conditione ſeruus fuit. de quo uerum mihi uidetur eſſe quod Plato ſcribit, leges ſæpenumero naturæ eſſe aduerſas, nam Aeſopum natura edidit liberum hominem, lex autem reddidit ſeruum. Ad hæc deformitate corporis Homericum Therſitem pene ſuperauit: Nam uertice erat acuminato, humeris depreſſus & contractus, labris prominentibus, lingua blæſus, ac uentre protenſo, poſtremo curuus, & colore nigro, unde & nomen meruit, ſi quidem Aeſopus Phrygum lingua, idem eſt quod Aethiops. hæc Maximus Planudes Monachus ſancti Blaſij.*

Iamiam.] *Id eſt paulopoſt.*

Inuolucres.] *Non apti ad uolandum.*

Appetit.] *Appropinquat.*

Magnam in partem.] *Mirum in modum, Gellianũ.*

In ipſo enim iam uertitur.] *Id eſt conſiſtit, tranſlatio à ianua & cardine eſt ſumpta.*

Migrauit.] *Tranſtulit, noue dixit.*

Verſibus quadratis.] *Id eſt iambicis octonarijs, qui habent, autore Diomed. libro de arte poëtica iij. quatuor combinationes, unde quadrati appellantur, ſiquidem ex duobus iambis fit una combinatio.*

CAP. XXX.

Aër fluit.] *Videtur Gellius approbare eorum philoſophorum ſententiam, qui uentum aliud putant eſſe nihil, quàm aërem fluentem, & agitantem, quam opinionem tuetur Seneca in quæſtioni. nat. Verum Ariſt. rerum ſublimium lib. iij. cap. j. hoc refutat, docetq́; uentum exhalationem eſſe calidam & ſiccam.*

Adminiculari.] *Pro confirmari, paßiuũ pro actiuo.*

Contra autem de Borea.] *Regionem uentorum ſic Manilius paucis indicat:*

Aſper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu.
Auſter amat medium ſolem, zephyrusq́; profundum.

Nam conſtat Ariſtot. autore motum uentorum è ſublimi deorſum fieri, & nobis uertex ſeptentrionalis ſemper eſt ſublimis, & eleuatus, adeo ut uenti iſtinc flantes in mare noſtrum decidere uideantur.

IN LIBRI TERTII

CAP. I.

BAlneas Sitias.] *A' Sitio quodam Romano ſiue conditore ſic appellatas.*

Veter

Veterator.] *Autore* Nonio *Marcello ueterator eſt, qui in uſu & experientia rerum iam quaſi conſenuit & inueterauit, & in malam ſæpe accipi ſolet partem, pro eo quod omne nequitiarum genus abſolute calleat.* Sic Te*rentius* Dauum *callidum ac uerſutum impoſtorem ueteratorem uocat.*

CAP. II.

Vide *Macrob. de huius capitis intellectu, quod ipſum pene totum tranſſumpſit.*

Poſt ſolem occaſum.] *In paſſiua uoce dicit noue.*

Calendarum.] *Prima die alicuius menſis, &c.*

Diebus adijciuntur ſequentibus.] *Vt nos diem reſurrectionis dominicæ, & natiuitatis domini.*

Sex poſterioribus noctis horis.] *Id eſt à duodecima uſque ad ſextam matutinam.*

Auſpicandum eſt.] *Nam* Romani *auto.* Val. Maxi*mo, neque priuate, neq; publice quicquàm aggrediebantur, niſi prius ſumptis auſpicijs, id eſt conſultis auibus, quas in eum uſum publice nutriebant.*

Vſurpatam mulierem.] *Quanquàm hæc lex uſurpandi mulieres adeo eſt uetuſta, ut ne ueſtigium quidem hodie in iuriſconſultorum literis ſuperſit, tamen coniecturare licet morem fuiſſe ex* XII. *tabulis, ut qui uxorem duceret, trinoctium ab ea omni contactu abſtineret, quod & hodie in quibuſdam regionibus obſeruatur, idq; emenſo anno, ac recurrente nuptiarum die anniuerſario, uelut renouaretur, dimiſſa à ſe uxore per trinoctium tẽpus. Quod propterea apparet uſurpari dictum, tanquam hoc facto uſum uxoris in ſequentem annum quaſi compararet, ita ut eo anno repudiare non uelit. nam apud ueteres multas ob cauſas licebat uxores repudiare.*

De dierum temporibus.] *Dies ita diuiditur. Primũ tempus diei eſt noctis inclinatio, deinde gallicinium, inde conticinium: cum & galli conticeſcunt, & homines etiam tum quieſcunt: deinde diluculum cum incipit dinoſci dies. Inde mane dum dies clarus eſt, deinde à mane ad meridiem, id eſt medium diei: inde iam ſupra uocatur tempus occiduum, & mox ſuprema tempeſtas, id eſt diei naturalis nouiſsimum tempus. Deinde ueſpera quod à grammaticis tractum eſt. illi enim heſperam à ſtella heſpero dicunt. Ab hoc tempore prima nox dicitur, deinde concubium, & inde tempeſtas quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. Hæc eſt diei ciuilis diuiſio apud Romanos autore Macrobio libro primo Saturn. cap.ij. Diem uero Romanos ueteres in duodecim horas diuiſiſſe, & in totidem noctem ex Cẽſorini uerbis conijcere licet. Quæ ſunt hæc in libro de die natali. In horas duodecim diuiſum eſſe diem, noctem in totidem, uulgo notum eſt. More Romano dies à media nocte incipit, & ſequentis media parte finitur. Itaque quod in his xxiiij. horis, id eſt duabus dimidiatis nocte & luce media actum eſt, perinde eſt quaſi quauis hora lucis actum eſſet. Hæc Paul. iuriſconſult. in Pandectis.*

Dies ciuilis.] *Vocatur tempus quod ſit uno cæli circumactu, quo dies uerus & nox continetur, ut cum dicimus aliquem tantum triginta dies uixiſſe, relinquitur enim etiam noctes intelligere, autore Cenſorino.*

CAP. III.

Comperior.] *Comperior & comperio differunt. nam comperior mea opinione colligo, & compertum habeo pro explorato, quod uerbum deficit in futuro & infinitiuo. Comperio autem ſignificat ab alio cognoſco autore Di*

re Diomede libro j. artis grammatices.

Contente.] *id eſt magna animi contentione, & eſt Gellianum aduerbium, nec nobis in uſum trahendum. Dubioſus ſimiliter Gellianum eſt.*

Helij Sedigiti.] *Qui ſcripſit librum de poëtis Latinis ut ex alio loco Gellij colligimus.*

Vindicauit.] *Reſtituit.*

Varronianæ.] *Id eſt Varronis iudicio probatæ.*

Plautiniſsimi.] *Id eſt Plautino honore digniſſimi.*

Solarium.] *Horologiũ dicitur id in quo horæ in ſole inſpiciebantur. M. Varro, ut citat Plin. libro ſeptimo cap. ultimo primum ſtatutum in publico ſecundum Roſtra in columna tradit, bello punico primo à Val. M. Meſſala conſule, Catina capta in Sicilia. Deportatum inde poſt triginta annos quàm de Papiriano horologio traditur, Anno urbis cccclxxvij. Secundũ autem horologium Anaximenes Anaximandri & Thaletis diſcipulus Lacedæmone conſtituit, quod ſciotericon, id eſt umbras obſeruãs, appellatum eſt, Plin. lib. ſecundo capit. lxxvj.*

Vbi iſte.] *Scilicet ſtomachus. δεικτικῶς, id eſt demonſtratiue, Iſte in hoc loco accipiendum eſt, uentrem enim demonſtrat paraſitus.*

CAP. IIII.

Equum in cenſura ademerat.] *Propterea quòd mulcta equitum erat equo priuari, ſi forte quid malis moribus admiſiſſent contraq; dignitatem.*

Quadraginta annorum.] *Cum ante quadrageſimũ annum priſci illi, & agreſtes Romani barbam non fuerint ſoliti raſitare. Macrob. autem commentariorum in ſomnium Scipionis lib. j. ter ſeptenarium requiri dicit ad barbæ tempus radendæ accommodatum, id eſt uiginti*

unum

uiginti unum annos.

CAP. V.

Infractam.] *Id eſt mollem.*

Capillum arte compoſitum.] *Id eſt calamiſtratum.*

Cinædi.] *Obſcœno uocabulo dicuntur homines qui quo aliorum draucorum, ſic enim Martialis appellat, in ſe libidinem damnatam exuſcitent, pudenda ipſorum ex agitare ſolent. Nam* κινέω *moueo, &* αἰδοῖον *pudendum ſignificat.*

CAP. VI.

De palma Plin. libro xvj. cap. xlij. Vide Eraſ. in prouerb. Dare palmam, &c.

CAP. VII.

Græcarum facundiarum.] *Nam ut inquit Horatius, Graijs ingenium Graijs dedit ore rotundo Muſa loqui.*

Imperator Pœnus.] *Hannonem intelligit.*

Sanguem defluxerat] *Priſcianus multis locis exemplis comprobat, ueteres Latinos in nominatiuo non ſanguis ſed ſanguen dixiſſe, unde & genitiuus ſanguinis, quemadmodum lumen luminis.*

Verrucam illam.] *M. Fabius libro viij. notat uitium orationis eſſe, quando uerbi humilitate res ipſa minuitur, atq; huius uitij exemplum citat Catonem, qui ſaxeam uerrucam dixerit, pro ſaxeo colle, humili nimirum uocabulo, ſi ad modicam cutis aſperitatem immenſam montium ſublimitatem conferas.*

Apud Thermopylas.] *Anguſtiæ Thermopylarum locantur à C. Plinio lib. iiij. cap. vij. in Attica, ita tamen ut fere Theſſaliam attingant.*

Elogijs.] *Elogia dicuntur de aliquo celebria dicta, ſiue in*

ue inſcriptiones laudatoriæ ſtatuarum.

Vſu uenit.] *Accidit.*

Ceditius.] *Florus in compendio lib.xvij.hunc Trib. militum nominat neq; Ceditium neq; Laberium. Sed M. Calpurnium, trecentosq́; milites tantum numerat. Vide etiam alium Florum, in primo bello Punico.*

CAP. VIII.

Vnam atq; alteram.] *Aliquot prælia pugnasq́; pugnaſſet, Attica loquutio eſt.*

CAP. IX.

Natum Argis.] *Celebratur Argis tãquàm equis educandis accommodatiſſimum à ſcriptoribus. Id quod indicat* Homerus, *qui ſubinde equos paſcens appellare ſolet, quod* Horatius *primo Odarum, uelut interpretãs, expreſſit, Aptum dicet equis Argos, ditesq́; Mycenas.*

CAP. X.

De *omnibus quæ in hoc capite à* Gellio *ſcribuntur, uide copioſius Macrob.libro j.Somnij Scipionis.* Et *Cenſorium de die Natali.*

Κριχώτη.] *Circularis, melius fortaßis* κριχώπη, *uel* κολικώπη. *id eſt circulus utrobiq;.*

Solſtitium.] *Dicitur uel maximus ſolis aſcenſus in noſtro hemiſphærio, uel maxima ſolis declinatio à nobis.*

Axibus.] *Ita commodiſſime legitur. Nam ut eſt autor* Sex.Pomp. *plures habet Axis ſignificationes, nam præter partem cœli ſeptentrionalem etiam ſtipitem ſignificat intra quem uertitur rota, & tabulam ſectilem.*

Aequinoctialis circulus.] *Is eſt quem aſtrologi in media ſphæra ponũt, ita ut eam in duo æqualia diuidat ſecundũ quamlibet ſui partẽ, æqualiter diſtãs ab utroq; polo. Et dicitur æquinoctialis, quia quando ſol iſtuc perueniat*

niat ut ſit bis in anno, id principio arietis, & in principio libræ, æquinoctium eſt in uniuerſa terra. Ob id & Aequator dictus eſt, quod æquet noctem diei.

Climacteras.] *Id eſt ſcalæ gradus, κλίμαξ enim ſcala uel gradus dicitur.*

Vt Homerus.] *Solet enim identidem iterare hanc clauſulam in libris ſuis, ut nunc homines ſunt, per quod ſignificat, priorum ſeculorum memoria robuſtiores, longioresq́; homines extitiſſe.*

Genuinos.] *Id eſt perpetuos & maxillares, uide Plin. libro ſecundo capite ult.*

Pericula quoq; uitæ.] *Plinius eiuſmodi dies decretorios appellat. quòd his medici decernãt, ſtatuantq́;, quid de ægrotante futurum ſit.*

Duodecimam annorum hebdomadam.] *Octogeſimumquartum annum.*

Ad eum diem.] *Quo conſcripſerat.*

Septuaginta hebdomadas.] *CCCCXC. Scribit diuus Hieronym. Origenẽ VI. M. librorũ conſcripſiſſe, quod nequaquàm fuerat crediturus niſi omnes perlegiſſet.*

CAP. XI.

De Cyclope] *Heſiodus ſic dictos ait Cyclopas quòd uno oculo orbiculari in fronte inſignes eſſent.*

De patria quoq;.] *Multa ſunt q̃ argumẽto ſunt quàm clarus fuerit hic Homerus. Hoc tamẽ ſingulare eſt, q̃ tot gẽtes conatæ fuerint, pro ſe quælibet uẽdicare ſibi Homerũ.*

CAP. XII.

Laberius in mimo.] *Quem ita inſcripſit quaſi imitator quidam, nam uitas hominum eſt imitatus, ut ſunt ferme etiam comœdiæ dicendæ mimicæ.*

Procax.] *Ea mulier procax dicitur quæ multa petit.*

Etenim procari ueteri uerbo dicebant petere, & poſtulare, unde procaces mulieres, audaces dicuntur, quæ nihil non petere audeant.

CAP. XIII.

Hermippus.] *Cuius meminit Plutarchus in uita Demoſthenis.*

Δημαγωγοὺς.] *Tanquàm ductores populi: Nam* δῆμος *populus eſt,* ἄγω *duco.*

CAP. XIIII.

Non dimidiatum.] *Id eſt totum diſſectum in duas partes.*

Scrutarius.] *Legendum eſt ſcruta in primo, neque enim aliàs quadrat, id quod omnium primus Ianus Parrhaſius indicauit in enarrationibus in Claudianum. Sunt autem res uiles & antiquitate deteriores factæ, ut ueſtes detritæ, & calceamenta marcida, & id genus nugæ. Scrutarius autem eſt is qui ſcruta uendit. Nam deriuatiua nomina in arius, uel eum qui habet primitiuum, uel eum qui uendit ſignificat. Sic chartarius qui chartas uendit. Veſtiarius, Parmularius apud Quintilianum. Diomedes libro primo artis Grammat. In his dictionibus uero Scrutarius, & improbus, oportet s ultimum elidi more antiquo.*

CAP. XV.

Philippides.] *De quo uide Suidam.*

Certamine poetarum.] *Mos erat apud Græcos poëtas Comicos comœdijs certare. qui ergo uictor euaderet, huic dabatur omnis certaminis gloria.*

Pancratiaſten.] *Qui non pugnis tantùm, uerumetiam pedibus, curſu, omniq́; certaminis genere congrediebatur uictoriæ ſpe.*

Olympiæ die.] *Olympia certamina quinto quoq; anno totius Græciæ ſolennitate celebrari ſolebant.* Alij *Olympiorum dicunt. Gellius tamen, ut pleraque alia nouat, ſingulariter inflectit.*

Apud Cannas.] *Liuius dicit apud Thraſimenum.*

CAP. XVI.

Hippocrates libro] *Laudem Hippocratis uide apud Plin. libro ſeptimo.*

Partionem.] *Noue dixit Gell. partionem pro partu.*

Mortam.] *Mœram legendum eſt, ut ex illis quæ conſequuntur apparet, ideoq; ex eo quod reſpondere uocabulo Græco debet, quod eſt μοῖρα, quod Latinis ſonat parca. Suffragatur nobis Ianus Parrhaſius in enarrationibus Claudiani.*

Factumq; eſſe negotium.] *Id eſt tumultum.*

Actij idem quid Titij.] *Prouerbium eſt, de quo uide Eraſmum.*

Protolli.] *Id eſt prorogari.*

Ius trium liberorum.] *Nam qui tres liberos procreauerat, ab oneribus militiæ immunis erat.*

Lege agente] *Apud Liuium lege agere & iure graſſari, pro eodem ponuntur.*

Plinij ſecundi.] *Verba ſunt Plinij libro vij. cap. v. in quo multo plura id genus exempla referuntur, quibus Plinius hæc præfatur, cæteris animantibus ſtatutum eſſe & coeūndi, & partus egerendi tempus, homo tantum ambiguo gignitur ſpatio, alius enim ſeptimo menſe, alius octauo, & uſq; ad initia decimi undecimiq;.*

Memini ego] *Vide quod poſitum eſt de Au. Gellio in fronte harum annotationum, & quæ notabuntur in cap. xiij. libri xij.*

CAP.

CAP. XVII.

Talentis Atticis tribus.] *Quæ ſumma conficit prope tria M. aureorum.*

Σῖμος.] *Conuicium eſt, ſiue ſubſannatio.*

CAP. XVIII.

Per diſceſsionem.] *Senatuſconſulta dupliciter fiebant. Aut per diſceßionem, ſi conſentiretur priori alicui ſententiæ. Aut ſi res dubia eſſet, per ſententias ſingulorum exquiſitas, ut Budæus eſt autor in Pandectis De ſenatoribus. Cicero libro primo epiſtolarum familia. ad Lentulum, iſtius etiam diſceßionis meminit.*

Curulem magiſtratum.] *Id eſt ædilitatem curulem.*

Pedibus irent.] *Liuius lib. ij. ab urbe cond. Cum in hanc ſententiam pedibus omnes iſſent.*

Senatores non erant.] *Ita ut ſententiam dicerēt, niſi per diſceßionem. i. cum diſceßione ſua aſſenſi alijs eſſent.*

Translato.] *Ex antiquitate in alium ferme uſum deſumpto.*

CAP. XIX.

Commentitias.] *Pro arbitrio confictas.*

Par arcæ.] *Illam Baßi originationem magis probo quàm Phauorini.*

IN LIBRI QVARTI

CAP. I.

SCholica quædam nugalia.] *Schola enim dicitur locus in quo literarum gratia ab externis curis otiamur, inde Scholia annotationes ſiue enarrationes ſcholaſticæ dicuntur.*

Penus.] *De penore uide Priſc. in vij. & viij. lib.*

Nemo non.] *Aliquis, Græciſmus eſt, utuntur enim*

Græci ſæpe generalibus ſignis negatiuis, pro particularibus affirmatiuis.

Præmandare.] *Apud Cic.lib.ij.de Orato. huiuſmodi prouerbium uſurpatur, Cibum præmāſum in os inſerere, pro eo quod eſt rem uulgatius, rudius, planiusq; cuipiam explicare.Ex quo & nos hic præmandere legendum cenſemus,partim quòd aptiſſime ad ſententiam quadret,partim quòd prouerbij ſymbolum idem hoc indicet. Sed & Eraſmus eandem ſentētiam habet in prouerbijs, ſed priores nos obſeruauimus antequàm Eraſmum legeremus.*

Mortale animal.] *Plato hominem definiebat eſſe animal mortale bipes,implume,iniecit autem quidam gallum deplumatum,addens : hic eſt homo Platonicus, ut ſcribit Laërtius.*

Promercalia.] *Commercij cauſa.*

CAP. II.

Edicto ædilium.] *Aediles primo creati ſunt qui ædium non modo ſacrarum, ſed & priuatarum curam gererent,ne ſcilicet ciuium negligentia ruinoſa urbs fieret. Poſtea hoc nomen eſt & ad alios magiſtratus translatum, utpote qui rebus emēdis & uendendis præeſſent,etiam ludis populo exhibendis. Qui Curules tandem cognominati ſunt,quòd curru,in qua ſella erat,in curiam ueherentur.*

Balbus.] *Eſt qui lingua impedita titubantiq; ſit.*

Atypus.] *Qui decenti & iuſta membrorum forma carens uelut monſtroſus eſt, à τύπος quod eſt forma & figura,& ἀ,quod apud Græcos contrariam inducere ſignificationem ſolet in compoſitione, cuius uocabuli loco in Pandectis iuris ciuilis titulo de ædilitio edicto, Atraphus corrupte legitur.*

De Eunucho.] *Eunuchi dicuntur apud Græcos quos*

Latini nunc ſpadones, nunc caſtratos uocant, diuerſa tamen ratione & etymologia. Nam apud Græcos à cuſtodiendis & aſſeruandis cubilibus diuitum matronarum dicti ſunt, εὐνὴ enim cubile dicitur, & ἔχω habeo, teneo, aſſeruo. Emebantur autem à principibus & opulentis ciuibus, ut in conclaui aßidentes uxoribus & filiabus, aſſeruarent ne quiſpiam ſtuprum inferret.

Redhibèri poſſe.] *Redhibere eſt facere ut uenditor rurſus habeat quod initio habuerat, & quia id reddendo fiebat, idcirco redhibitio eſt appellata, quaſi redditio, ut dicit* Vlpianus *titu. de ædilitio edicto.*

CAP. III.

Matrimonijs diuertentibus.] *Diuortium enim à diuerſitate mentium dictum eſt, quia in diuerſas partes eunt qui diſtrahunt matrimonium, ut inquit* Caius *iureconſultus.*

CAP. IIII.

Latium.] *Ea pars* I*taliæ* L*atium eſt, in qua* R*oma eſt & quæ adiacet.*

Sponſalia.] *Dicuntur cum èſt iunctio & promißio futurarum nuptiarum, ut dicunt iureconſulti, à ſpondendo enim nomen eſt deductum, teſte* Vlpiano.

Stipulabatur.] *Stipulari autore* V*arr. principio dicebatur ſtipem poſtulare, hinc translatum eſt, ut omnes ſolennes rogationes, ſtipulationes dicerētur, uſurpamusq́; hoc uerbum & actiue, & paßiue, quod non frequenter aliàs contingit.*

Quaſi πάλλαξ.] *Immutatis quibuſdā literis* L*atini pellicem à pellendo dictam exiſtimant, quòd legitimam uxorem à marito ſuo fere pellat.*

CAP. V.

Romæ in comitio.] *Comitium locus Romæ erat in quem conuenirent Romani ad creandos nouos magiſtratus, dictum quaſi coitum à coëundo. Et quia homines aliquando præ anguſtia cõciderant, habuit inde nomen comitialis morbus, quem nunc uulgo caducum uocamus.*

De cœlo tacta.] *Tonitrus dicitur ſecundum Plinium ſtrepitus in nubibus, fulmen ipſe ictus, fulgur radius ille micans, qui nuntius eſt fulminis.*

CAP. VI.

In ſacrario, in regia.] *Videtur eam partem ſacrarij regiam appellare in qua primores illi dij, quos Auguſtinus ſelectos uocat, ſuas ſtatuas habebant.*

Haſtas Martias.] *Nam utraque manu ſtatua Martis haſtam tenebat.*

Hoſtijs maioribus.] *Maiores hoſtiæ dicebãtur cum pinguiores hoſtiæ ad aras mactarentur, quæ & ipſæ eximiæ à Feſto Pomp. ideo dicuntur, quòd eximantur. i. deligantur è grege. eædem opimæ. i. pingues à M. Varrone dicuntur.*

Robigus accederet.] *Robigus deus uetus gentium fuit, cui ut auerteret rubiginem uitium ſegetum, catulo ab uberibus tracto ſacra fiebãt, quæ Varrone de lingua Latina autore, Pli. Robigalia dicta ſunt. Hæc Numa inſtituit primus anno regni ſui xj. quæ nunc aguntur ad ſeptimum calend. Maij. Quoniam tunc fere ſegetes rubigo occupat. Malum inquit Plin. cæleſte frugum, uinearum, nullo minus noxium, quod frequentiſſime accidere ſolet in roſcido tractu, conuallibusq́; ac perflatum non habentibus. Plin. libro xviij. cap. xvij. Enumeratur hic Robigus inter deos ruſticos à M. Varrone libro primo rei ruſt.*

Plaut

Plautus in Epidico.] *Epidicus filia dicitur quæ in ſolidam hæreditatem accipiendam relinquitur, ita tamen ut de ea contentio ſit inter propinquos, cui potiſsimum in matrimonium cedat. Mos enim erat apud uetuſtiſsimos Græcos, ut filiam paternorum bonorum hæredem, is qui maxime propinquus eſſet, uxorem duceret. Hinc Plautinus titulus originem habet. autor Iulius Pollux libro tertio, de rerum uocabulis, cap. de cognatione.*

CAP. VII.

Annibalem.] *Penultima lõga exiſtente natura, & ultima breui, neceſſe eſt ultimam circunflexo tono enuntiare, id quod cum Latinis tum Græcis commune eſt.*

Quadrato numero.] *Ex Tetrametris Iambicis qui longiſsimi ſunt, quadrati appellantur, quòd octo pedibus conſtent, qui tamen pro quatuor modulis æſtimari ſolent à Græcis.*

CAP. VIII.

Oſus fuit.] *Antique Gellius dixit oſus fuit in forma paſsiua, pro odit, id quod ueteribus ſcriptoribus familiare eſſe notat Diomedes, lib. j. artis gramm. cap. de uerbo.*

Deſignandum.] *Eligendum.*

Compilari.] *Furtum pati.*

Quàm uænire.] *Captiuus uendi ab hoſtibus.*

Pondo.] *Libras exponit Plin. lib. xviij.*

Et dictatura.] *Quæ eſt habita pro ſummo magiſtratu, adeo ut ne à dictatore quidem liceret prouocare, id eſt ut hodie loquimur, appellare, autor eſt Liuius libro nono ab urbe cond.*

CAP. IX.

Factitaret.] *Facta haberet in uſum uaſorum & aliarum rerum.*

Libro nono commentariorum] *Commentarius liber eſt qui breuiter & ſummatim rem tractat per capita.*

Iuxta.] *Poſt.*

Religentem eſſe.] *Pium, obſeruatorem legum.*

Cerimoniæ à carendo.] *Quòd prophanum uulgus illis careat.*

Ad Atticum.] *Epiſtolam incipit, Natali die, & eſt quarta in ordine.*

Allienſis pugnæ.] *Vide Liuium libro quinto ab urbe cond. de bello iuxta Alliam flumen.*

Remotum.] *Teſtatur idem Macrobius in Saturnalibus ſcriptumq́; hoc idem reliquiſſe Seruium Sulpitium iureconſul. docet. Feſtus uero Pomp. religioſi inquit, ſunt dies, qui facienda & uitanda diſcernunt.*

CAP. X.

Filiam Cnæo Pompeio deſponderat.] *Poſt nouam affinitatem, Pompeium rogare ſententiam inſtituit, cum Craſſum ſoleret, eſſetq́; conſuetudo ut quem ordinem interrogandi ſententias conſul calendis Ianuarijs, id eſt initio adminiſtrationis ſuæ inſtituiſſet, eum toto anno conſeruaret. Hæc Suetonius.*

Libertus Tullius.] *Qui ante ſeruiſſet, ſed liberalitate domini eſſet manumiſſus.*

Atteius Capito.] *Capito genus eſt piſcis à magnitudine capitis dictus, hinc fortaſsis habuit nomen Atteius, quemadmodum Labeo à magnitudine labiorum, & Fronto.*

Eximebat diem.] *Hiſtoriæ huius meminit Plutarch. in Cæſare, Pompeius enim referebat de prouincia Galliarum & Illyrici in quinquennium Cæſari decernenda, quam relationem reipub. pernicioſam ut diſcuteret Cato, diem*

in die

in dicendo eximebat, id eſt prælonga oratione cenſendi tempus conſumebat de induſtria.

Alius rei.] *Exemplaria paulo uetuſtiora habent alij, quod mihi non diſplicet. Nam ueteres, ut indicat* Diomedes, *alius alij declinabant, non alius, quod credo fuiſſe in cauſa cur* Atteius *alij rei, pro alterius ſcriptum reliquerit.*

Et quod uellet.] *Budæus legit quoad uellet. Quamuis non ignoro eſſe legem etiam* XII. *tabularum quæ id fieri prohibeat, ita enim habet* Cicero *tertio libro de legibus, Senator adſit, loco dicat, & modo, id eſt ne infinitus ſit.*

Viatorem uocauit.] Id *eſt lictorem, quem & apparitorem appellamus. dicti ſunt autem uiatores, quòd his eſſet nonnunquàm rus decurrendum, ad accerſendum ſenatores, qui tum agebant ex magna parte in agris. Nota eſt hiſtoria* Cincinati *qui ex agro ad dictaturam uocabatur* Romam.

CAP. XI.

Eſitauiſſe] *Ediſſe.*

Fabulo.] *Fabis, noue dixit Gell. ut pleraq; alia.*

Subduceret aluum.] *id eſt ſenſim & citra dolorem exoneraret.*

Legumentum uulgo.] Id *eſt uulgare, ita ut uulgo referatur ad legumentum, non ad dici.*

Sympoſiacis.] Id *eſt quæſtionibus conuiualibus, Sympoſium enim Græcis conuiuium dicitur, unde ſympoſiacus, conuiualis.*

Pyrandrum.] *Suidas* Pyrãdrum *quendam refert hominem aſtutum & nequam extitiſſe, adeo ut eius fabricæ in prouerbium abierint, dicaturq́; technæ* Pyrandri, *pro uerſutißimis fraudibus.*

Meretricem.] *Scortum aliquando fuiſſe* Periclem A-

thenienſem, teſtatur etiam Lucianus in dialogo, cui nomen Gallus. Vbi Micyllus miratur nouum illud & inſolens transformationis genus, quòd ſcilicet ex ſcorto prodierit philoſophus.

Cui nomen Alce.] *Lucianus Aſpaſiam dictam contendit in Gallo.*

CAP. XII.

Sordeſcere.] *Syluеſcere, aut per incuriam obſoleſcere*

Derelictui.] *Diomedes hoc aduerbium Græcum eſſe putat.*

Aerarium faciebant.] *Si qui ex plebe aliquid commiſiſſent animaduerſione dignum, referebantur in ceritum tabulas, & fiebant ærarij, ut de reliquo non eſſent in albo centuriæ ſuæ, ſcilicet ad hoc quòd eſſent ciues, ſed tantummodo ut pro capite ſuo tributi nomine æra penderent. de hac re uide Budæum in Pandectis.*

Equum haberet gracilentum.] *Cẽſores ita prorſus ciues notabant, ut qui ſenator eſſet, eijceretur ſenatu: qui eques Romanus, equum publicum perderet: qui plebeius, fieret ærarius.*

CAP. XIII.

Iſchiadici.] *Rupti & laxati. Iſchias enim morbus eſt qui nomen habet à cauedine coxarum, occupans eas partes quæ femori ſunt proximæ. Vide de ca re Suidam.*

Theophraſti ſcriptum.] *Hic ante uocabatur Tyrtamus cuius cum plurimi fuerint libri editi, nos uero præter eos qui ſunt de plantis à Gaza tranſlati & lapidum naturis nihil habemus aliud.*

Incentiones.] *Ab incinendo, de hoc capite uide Plin. xxviij. lib. cap. ij. & Ciceronem ſecundo de legib. & eius Tuſc. quæſtiones.*

Mederi

Mederi.] *Dicimus autore Diomede, medeor te, & tibi, quamuis hoc frequentius & melius. Sunt tamen qui hic habent, uiperarum morſus: quod excuſari utcunque poteſt.*

CAP. XIIII.

Librum IX. collectaneorum.] *Alij habent librum* VIII. *commentariorum, nobis non poteſt conſtare utrum ſit potius legendum, cum nec collectanea extent, nec commentariorum unquàm meminiſſe quenquàm uidimus. Eſt tamen uerisimilius collectaneorum librum allegari, cuius & antea non raro teſtimonio uſus eſt.*

Eum ſibi] *Ad ſe.*

Comeſatorum.] *Perinde ac ſi dicat, inſtar comeſatoris uenit, non ædilis curulis.*

Vulnusq; oſtenderet.] *Cum caro ipſa diſſoluitur, uulnus dicimus factum, cum oſſa, rupturam.*

Ambulacro.] *Dicimus ambulacrum locum ubi animi cauſa deambulamus, ut ſæpe eſt hoc legere in Cicerone.*

In æde ſua.] *Aedem hic in ſingulari numero pro priuata domo uſurpauit, quod non facile alibi inuenies.*

Cum coronario.] *Coronarij, ut colligitur ex Plinij lib. xxj. dicuntur qui coronas faciunt, & comeſatoribus uendunt, eiuſmodi aliquem ſecum duxerat Hoſtilius Mancinus, ut uidelicet comeſationem quam deſtinauerat, corollis & ſertis exhilararet. Significant enim nomina in arius autorem aut uenditorem ſui primitiui, teſte Diomede, ut calceolarius, frænarius, plauſtrarius.*

CAP. XV.

Maligne uellicant.] *Inuidioſe, unde etiam maligni lectores dicuntur, qui legendo id tantùm quærunt quod reprehendant: Vellicare autem translatiue eſt dictum*

ctum,pro carpere.

Δυςχερὲς.] *Male tractabile, nam* δυς *in compoſitione ſemper incommoditatem aliquam ſignificat.*

CAP. XVI.

M.Varro.] *Tempore Iulij Cæſaris fuerunt ſimul doctiſsimi uiri Pub. Nigidius, M. Varro & hic in omni genere diſciplinarum. M. Tullius Cicero in philoſophicis, & quod ad rem oratoriam pertinebat.*

Senatuis.] *Meminit huius rei Priſcianus libr. ſeptimo & Diomedes libro primo artis gram. de genitiuo nominum quartæ declinationis, dixit quoq; Terent.*

Eius anuis cauſa, pro anus.

Vergilius quoq;.] *Idem etiam in Aeneid.*

Parce metu Cytheræa manent immota tuorum
Fata tibi.

Actionis illibuiſti.] *Id eſt, aſſenſus es accuſationi.*

CAP. XVII.

Luſtrum.] *Tempus nominatum eſt quinquennale à luendo.i.ſoluendo, eo quòd quinto quoq; anno uectigalia & tributa per cenſores ſoluebantur, durabatq́; cenſura per integrum quinquennium. Hæc Varro de ling. Latina.*

Grauj.] *Granij, cuius præconis facetias celebrat Cicero in oratione pro Cn. Planco.*

Primam ſyllabam breuem eſſe non conuenit.] *Semel, quod ſciam, breuem ſyllabā in principio carminis heroici poſuit Vergilius:*

Fluuiorum rex Eridanus.

Vbi anapæſto uſus eſt pro dactylo.

Conſtituit & confecit] *Id eſt niſi ſequentibus ſ. & f. Vide Priſcian. libro primo de accidentibus literarum. Longe uerò differunt pronuntiatio ſiue accentus in ſoluta*

oration

oratione, & in ligata.

Pleriꝙ omnes.] *Atticiſmus eſt.*

Subijces.] *Nonius Marcellus noue hoc dictum eſſe ab Ennio dicit non à ſubijciendo, ſed altitudine aëris, quemadmodum & apud Verg. Georg. lib. quarto,.*

Quantum uere nouo uiridis ſe ſubijcit alnus.

Id eſt, ſubducit & in altum effert.

Auertit.] *Auertitur pro paßiuo ponitur, ut & Vergilius primo Aeneid.*

–tum prora auertit, & undis

Dat latus.

Ad priorem Pyrenæum.] *Ad ſaltum Hiſpaniæ citeriori, à quo diſtenduntur montes, Galliam ab Hiſpania ſeparantes ad alpes uſq;, qui inde Pyrenæi montes appellantur, Plin. libro tertio cap. iij.*

Promontorium.] *Mons dicitur qui in mare porrigitur.*

Cuius lingua.] *Caput & ſummitas in altū tenditur.*

CAP. XVIII.

Non ueram.] *Sed falſo titulo inſcriptum.*

Comparati in eum.] *Id eſt conducti mercede, aut quauis alia re.*

Inſperabilem uictoriam.] *Noue dixit, pro inſperata, & quæ euenerit Romanis nihil tale cogitantibus.*

CAP. XIX.

Pueros impuberes.] *Pubes proprie dicitur ea lanugo quæ circa genitalia ſpargitur, Maſculis quidem anno decimo quarto, fœmellis duodecimo. Inde impuber, eris, qui nondum pubem nactus eſt.*

Si nimio cibo & ſomno.] *Cum ablactati fuerint infantes, ſuo deſiderio & hilaritati ſunt relinquendi, concedendum*

dendumq́; eis modice, & exercitationes eis & cibos non replentes dare conuenit, quando quidem imprudenter re- pletus, temulentior, humidiorq́;, atq; uētre quoq; tumido, inflatoq́; euadit. Cum autem ſextum ſeptimum'ue annum attigerit, tum & pueros & puellas literatoribus tradere oportet, benignis quidem illis & humanis, qui cum gra- tia & animi ſeueritate doceant, quandoquidem animi re- laxatio ad uegetam corporis educationem plurimum ua- let, autor eſt Paulus med. primo libro medic. cap. iiij.

CAP. XX.

Caſtigatiſsimæ diſciplinæ.] *Modeſtiſsimæ & acer- rimæ obſeruantiæ.*

Canicula.] *Oblatrator.*

Ridicularius nimis.] *Riſus mouendi ſtudioſior quàm conueniret.*

Qui iurabat.] *Iurare uolebat.*

In ærarium retulit.] *Coēgit multam dare ærario.*

Ioci ſcurrilis.] *Plus ſatis leuis.*

Oſcitauit.] *Vt exaudiretur à circunſtantibus, à cien- do dictum.*

IN LIBRI QVINTI CAP. I.

QVaſi attonitos.] *Expreſsit hoc elegantiſsime Ho- merus xiij. Odyſſ.*

Quod ſi Latinè uertas, ita ferme habebit,

Hæc ubi dicta dedit multum facundus Vlyſſes:
Attoniti ſtupuere omnes, uocemq́; tenebant.

Sic Vergilius, ut multa alia Homeri Latinè expreſsit, libro ſecundo Aeneid.

Conticuere omnes intentiq́; ora tenebant,

CAP.

CAP. II.

Bucephalus fuit] *Alexandri magni equus ideo Bucephalus eſt dictus, quòd ſimilitudinem habuerit quandam bubuli capitis, autor Feſt. Pomp. nam βοῦς bos dicitur. κεφαλὴ caput, de quo uide Plin. lib. viij. cap. xlij.*

CAP. III.

Plato illi inclyto.] *Tractat enim Plato, quem ad ſapientiæ profeßionem deligere oporteat, atq; inter cætera, quæ ſunt ſane plurima, hanc nobilißimam ſententiam poſuit. Etenim, inquit, multo magis eſt periculum formidandum in emendis diſciplinis quàm cibis parandis: ſiquidem cibos ubi emeris à tabernario, in alijs uaſis deferre domum licet, atq; ſumere ubi conſilium fuerit. Capere uero diſciplinas non licet in alio uaſe, ſed in tui ipſius animo auferre neceſſum eſt, ſiue hæ ſint utiles, ſiue noxiæ. Dialogus ille qui Protagoras inſcribitur, uerſus eſt à Marſilio Ficino.*

Infirmior fortior fieret] *Baſilius magnus ad Libanium Sophiſtam ſcribens, proprium rhetorum, id eſt cauſidicorum, inquit eſſe, magna parua facere, & paruis magnitudinem apponere: atq; demum, ſi ita res poſtulet, ex muſca facere elephantum. Simile quiddam de ſe eſt profeſſus Gorgias Leontinus, quem Cicero inſectatur in Oratore, & Quintilianus.*

CAP. IIII.

Duouiceſimo ſcribi oportuit] *Nonius Marcel. inquit duodeuiceſimo. Ex quibus uerbis, modo non ſit mendum, conijcere licet, duodeuiceſimo apud Gellium legendum eſſe in utraque citatione. Verum ſcrupulus tamen reſtat in ſignificatione. Feſtus autem Pomp. hac de re in hunc modum tradit: Duodeuiginti, inquit, conſuetudinem*

dinem dicendi à Græcis duxiſſe uidetur, qui ſic enuntiant δυοῖν εἴκοσι, *id eſt duo ex uiginti, quomodo & conſenſus eruditorum paßim uſurpat.*

CAP. V.

Currus cum falcibus] *Quibus proſcinderētur haſtæ.*

Imbelliamq́;] *Nouo uocabulo dixit Gellius imbelliam tanquàm dicas imperitiam armorum, aut inexercitationem, ſi modo ita liceat dicere.*

CAP. VI.

Militares coronæ] *Plura de ea re habes in Pli.lib.vj.*

Ex fronde querna] *Arbore glandifera, nam antiquitus glande ſoliti erant ueſci. Victruu.lib.j.*

Inſigne ualli] *Perticæ, propterea & à Plin.lib.decimo ſexto, cap.iiij. Vallaris corona dicitur.*

Nauium roſtris] *Ideo à Plin. appellatur Roſtrata.*

Bello fugitiuorum] *Cui præerat Spartacus.*

Myrteam coronam Craſſus] *Bellicis quoq; ſe rebus inſeruit ipſa Myrtus, triumphansq́; de Sabinis Poſthumius Libertus in cōſulatu, qui primus omniū ouans ingreſſus eſt urbē, quoniam rem leuiter ſine cruore geſſerat, myrto Veneris uictricis coronatus inceßit. Hæc poſtea ouantium fuit corona, excepto M. Craſſo, qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus inceßit. Plin.li.xv.ca.xxix.*

Impuluere uictoria] *Noue Gell. dixit impuluere pro ſine puluere, imitatione Græcorum. Vide de hac re Eraſmum in prouerbijs.*

CAP. VII.

Productiore] *Deriuatione. Nam alioqui perſono penultimam breuem habet. Vergilius.j. Aeneidos:*

—cithara crinitus Iopas
Perſonat aurata docuit quæ maximus Atlas.

CAP.

CAP. VIII.

Ipſe Quirinali lituo] *Genus buccinæ eſt lituus incurue, quo qui cecinerit liticen appellatur. Ennius,*
Inde loci lituus ſonitus effudit acutos.
Sed & Liuius ab urb. cond. primo, cuiuſmodi fuerit lituus indicat his uerbis, Augur ad læuam eius capite uelato ſedem cepit, dextra manu baculum ſine nodo ad uncum tenens, quem lituum appellant. Feſtus Pompeius ideo lituum appellari dicit, quia litis teſtis ſit.

Higinus] *Qui ſcripſit commentaria in Vergilium.*

Etymologia] *Ratione uera, uel notatione, ut nuncupat Cicero in Topicis.*

Trabea] *Veſtis erat de auro, purpura, & cocco, regũ tantum & augurum, ut inquit Seruius Honoratus gram.*

Ancile] *Varro Ancilia dicta ab anciſu putat, quòd ea arma, ut Thracum, ab utraque parte inciſa erant. Quæ Numa regnante de cœlo deciderant cum huiuſmodi oraculo, ubi hæc arma eſſent, iſthuc fore etiam imperij ſummam, inde à Liuio cœleſtia uocantur.*

Immani pondere cæſtus] *Lora ex corio bubulo qui bus aſſuuntur plumbeæ pilæ appellantur cæſtus, hiſce ſolebant ſe cædere mutuo in certamine, unde & nomen habuerunt à cædendo.*

CAP. IX.

ὤ'νθρωπε] *Mos eſt Atticorum & Ionum, inſequente dictione incipiente α poſt ω̃ uocandi aduerbium, ut illud α per apoſtrophen auferatur, dictioq; ipſi aduerbio adglutinetur.*

Ne rex Crœſus occideretur] *Hiſtoriam ſcribit Pli. & Solinus. Hunc filium quem mutum fuiſſe Gelli. dicit, Athim appellatum ſcribit Solinus cap. vij.*

CAP. X.

Ἀντιστρέφοντα] *Controuertentia,reciproca.*

Protagoram ſophiſtarum acerrimum] *Protagoram aiunt cum ſuo diſcipulo Euathlo nimis mercedem uberem cõditione temeraria pepigiſſe,ut ſibi tum demum daret cum primo tyrocinio cauſam apud iudices obtinuiſſet.Igitur Euathlus poſtquàm cuncta illa exorabula iudicantium,& decipulas aduerſantium, & artificia docentius uerſutus alioqui, & ad aſtutiam ingeniatus facile perdidicit, contentusq; ſcire quod concupierat, cœpit nolle quod pepigerat, ſed callide nectendis moris magiſtrum fruſtrari,diutileq; neque agere uelle, nec dare mercedem, donec Protagoras eum ad iudices uocauit,expoſitaq; conditione,qua docendum ſuſceperat, anceps argumentum ambifariam propoſuit. Nam ſiue ego uicero, inquit, ſoluere mercedem debebis ut condemnatus: Seu tu uiceris, nihilominus reddere debebis ut pactus, quippe qui hanc cauſam primam,apud iudices uiceris. Ita ſi uincis in conditionem incidiſti,ſi uictus fueris in damnationem. Quid multis? concludere hæc ratio iudicibus acriter,ac inuincibiliter uidebatur. Euathlus uero biceps hoc argumentum ut qui perfectiſsimus fuerit ueteratoris diſcipulus, in Protagoræ caput retorſit.*

Iam tunc ſtatim] *Initio.*

Promouiſſet] *Profeciſſet.*

Eo pacto] *Conuento.*

Pro te] *Secundum te.*

Iſſe obuiam] *Occurrere,diluere alia captione.*

Proludium eſt] *Tanquàm præludendo gaudium, malim tamen legere prolubium. quaſi dicat, poſſem quidem eam fraudem tanquàm clauum clauo, ut dicimus, propellere*

lere tamen magis libet.

Dubioſum] *Dubio plenum, noue dixit Gellius.*

Ratione ſententia] *Legendum eſt rati ne.*

Reſcinderet] *Annihilaret.*

Cum Protagora] *Hic autore Diogene Laërtio primus pretium centum minas à diſcipulis exegit, noſtratis monetæ trecentos aureos.*

Inſtitit] *Res ipſa docet inſtituit eſſe legendum, legitq́; hoc modo Eraſmus in prouerbio, Mali corui malum ouum.*

CAP. XI.

Iuſtum diſiunctum] *Propterea quòd lex eius eſt, ut altera pars neceſſario ſit uera, hic autem utraq; falſa eſſe poteſt, cum ſit medium quoddam.*

Menalippa] *Tragœdia eſt, cui titulum indidit nominis proprij unius ex Amazonibus mulieribus.*

CAP. XII.

Spectationibus] *Id eſt codicibus, inſcriptionibus, quæ uelut ſpectacula ponuntur in aperto.*

Eliſis] *Expunctis, detritis.*

Veſcum] *Quod uel commodum ad ueſcendum ualde ſit, uel incommodum.*

Vtroq; uerſum] *In utranq; partem.*

Sagittas tenet] *Gell. quod Ioui tribuit, id Macrob. Soli uendicat, ut qui conetur numerum deorum ad unum omnino aſtringere, à cuius radijs uelut iaculis, aër corruptus incenditur, ac ſi corpora animantium peſtibus uelut ſagittis petuntur.*

Arungus quoq;] *Alij autem Arigum aduerſus nimiam agrorum ariditatem ſiccitatemq́; placari putant. quemadmodum Lympham coluerunt inter deos ruſticos;*

ut quæ opportunos imbres mitteret.

CAP. XIII.

De ordine officiorum] *Quæ noſtris neceſſarijs deberemus.*

Conueniebat autem] *Conſentiebatur.*

Iuxta parentes] *Poſt parentes.*

Pupillos] *Orbatos parentibus & in tutela exiſtentes.*

Clientes.] *Eos qui aſſumuntur in fidem noſtram defendendi cauſa.*

Secundum eos] *Poſt.*

Affines] *Qui ex matrimonio nobis iunguntur.*

Habitæ] *Prælatæ ſunt uiris in accipiendo artificio, quod magis egeant defenſione, haud aliter ac pupilli.*

In eadem cauſa] *Senſus eſt, ſi tutores filios habuiſſent, qui accuſarent pupillos, tunc parentes tutores pupillorum, contra ſuos filios ſtabant pro pupillis, adeo ut pupilli etiam filijs præferrentur.*

Bithynis] *Regio eſt Bithynia proxima Cappadociæ.*

Nicomedis] *Is eſt apud quem parum caſtè pudicitiam ſuam Cæſar Iulius habuerat, quæ etiam res deinde abijt in popularem iocum. Ita enim milites uulgo adclamabant triumphanti Cæſari:*

Gallias Cæſar ſubegit, Nicomedes Cæſarem.
Ecce Cæſar nunc triumphat qui ſubegit Gallias.
Nicomedes non triumphat qui ſubegit Cæſarem.
Vide de ea re Tranquill. in uita Cæſaris.

Neceſſitate] *Cognatione, neceßitudine.*

CAP. XIIII.

Appion polyhiſtor] *Multiſcius dicitur, nam πολὺς Græcis multus ſignificat, ἱστορέω ſcio, narro: unde etiam hiſtoria, id eſt narratio dicta eſt. De Appione uide plura*

libro

libro ſexto cap. viij.

A' uitio] *Propter oſtentationis uitium.*

Sanequam] *Ex abundanti aliquando additur quàm.*

Venditator] *Iactitator.*

Oculis ſuis] *Pleonaſmus.i.abundantia.*

Fluctuantibus] *Huc illuc ſparſis.*

Lingualeniter demulcet] *Eandem rem opinor expreſsit Seneca in lib. Quēadmodū dandum ſit beneficium ſecundo, cuius uerba ſubſcripſimus, Leonem in amphitheatro ſpectauimus, qui unum è beſtiarijs agnitū, cum quōdam eius fuiſſet magiſter, protexit ab impetu beſtiarum.*

Arenarum ſolitudines] *Nam Africa arenis maxime abundat, unde & ſabuloſam aliquando dici à poëtis deprehendimus.*

In eam me penetro] *Penitus abdo, noue dixit Gell.*

CAP. XV.

Corpus hic ſit uox] *Quid ſit uox refutatis erroribus Ariſtoteles libro ſecundo de anima capite octauo docet, & de ſenſu & ſenſibili.*

Ρεῦμα] *A' ῥέω fluo, undo ῥεῦμα catarrhus, fluxus.*

CAP. XVI.

De tota illa re quemadmodum uideamus, lege Lactantium libro de Opificio dei.

Radiorū ex oculis] *Lōge aliter Ariſt. in lib. de ſenſu, de hac re diſſerit, cenſet enim oculos naturæ eſſe aqueæ.*

In eam ingurgitandum] *Non penitus ingrediendū. dixit autem noue ingurgitandum pro immergendum.*

Deguſtandum] *Leuiter attingendum.*

Poſtridie nonas] *Proxime poſt.*

CAP. XVII.

Ad Alliam] *Flumen eſt Allia, quod è montibus Cru*

ſtuminis undecimo ab urbe lapide in Tyberim defluit, autor eſt Plin.*lib.iij.&* Liuius *lib.v.*

Inominalem] N*efandum,inauſpicatum:*

Nonas ſextiles] D*ie quarto ante nonas ſextil.i.* A*uguſti.*

Hiſtoriam] ἱσορέω *apud* G*ræcos ſcio ſignificat,inde, quemadmodum* V*aler.*F*lac.inquit,rerum præſentium cognitio eſt.* A*ttamen in multis* G*ræcis autoribus uerbum* ἱσορέω *pro narro uſurpari obſeruauimus, unde hiſtoriam rerum geſtarum narrationem deduci arbitramur.*

Prædicare ait] I*d eſt rem inutilem narrare,cum cauſas belli addere oporteat,omniaq́; altius quodammodo repetere.*

CAP. XIX.

Cum in alienam familiam] N*on ſolum naturales liberi ſecundum ea quæ dicimus, in noſtra poteſtate ſunt, uerumetiam ij quos adoptamus.* A*doptio autem duobus modis fit.* A*ut principali reſcripto, id eſt principis literis uel bullis, ut hodie loquimur :* A*ut imperio magiſtratus. imperatoris autoritate quis adoptare poteſt eos uel eas, qui quæ'ue ſui iuris ſunt, quæ ſpecies adoptionis uocatur arrogatio : imperio magiſtratus adoptamus eos eas'ue, qui quæ'ue in poteſtate parentum ſunt.* H*æc* I*uſtin.*

Per prætorem] P*ræfectum iudiciorum.*

Per populum] I*uſſione populi.*

Tertia mancipatione] I*d eſt,uelut tertia uenditione & legitima legis actione.* M*ancipatio enim quid ſit, quo'ue ritu fieri ſoleat,diuus* S*eue.*B*oëthius in libris commentariorum docet in* C*ic.* T*opica, hoc modo ſcribens:* M*ancipatio imaginaria quædam uenditio eſt.reliqua uide in* B*oëthio.*

Vendic

Vendicantur] *Appropriantur, ut ita loquamur. Eſt enim uendicare rem ſibi propriam facere, & ab alterius mancipatione liberare: cogebaturq́; alter qui prius obtinuerat cedere. Fiebat autem ceßio illa in iure, autore Caio iureconſulto, hoc modo: Apud magiſtratum populi Romani uel apud prætorem uel præſidem is cui in iure ce debatur rem tenens ita uendicat: Hunc ego hominem ex iure Quiritiū meum eſſe aio. Deinde poſtquàm hic uendicaſſet, prætor interrogat eum qui cedit, an contra uendicet, id eſt, ſi neget alterius uendicationem iuſtam eſſe, quo negante, aut tacente, tunc ei qui uendicauerit eam rem addicit prætor, idq́; legis actio uocabatur. Hæc Caius.*

Non temere] *Non ſine idonea cauſſa.*

Præbentur] *Exhibentur.*

Iuſiurandum conceptum] *Verbis quibuſdam certis comprehenſum.*

In cuius poteſtate] *Filius legitime natus in poteſtate parentis ſui eſt, qui ſi procreat liberos, id eſt, parenti ſuo nepotes, eos in ſua poteſtate non habet, donec manum patriam ipſe exceſſerit. Hæc in Pandect.*

Aetas quoq; eius] *Id eſt an plena pubertate ſit is qui arroget. Nam adoptio naturā imitatur, & pro mōſtro eſt, ut maior natu ſit filius q̄ pater, ut inquit Iuſtin. lib. j. inſt.*

An liberis gignendis idonea ſit] *Quod obſcure hic Gelli. uelut curſim attigit, id latius & clarius aliquanto Cicero exprimit in Oratione pro domo ſua ad Pontifices. cuius uerba hæc ſunt: Quod eſt Pontifices ius adoptionis? nempe ut is adoptet, qui neq; procreare iam liberos poteſt, & cum potuerit ſit expertus. Quæ deinde cauſa cuiq; ſit adoptionis, quæ ratio generum, ac dignitatis, quæ ſacrorum, quæri à pontificum collegio ſolet.*

Veſticeps] *Pube conſperſus. nam Feſtus Pomp. inquit, Veſticeps eſt qui prima pubertatis lanugine ſpargitur, inueſticeps qui nondum pubis ueſtem nactus eſt.*

Rogationem populi] *Paßiue hoc uſurpauit, id eſt qua populus Romanus interrogaretur.*

Comitia curiata] *Ea appellantur cum per omnes ordines ſuffragia dãtur, ut uidebimus alio loco Gell. lib. xv.*

Vti pariendo] *Ac ſi ille peperiſſet.*

Liberum caput] *Liberum hominem.*

Libertinos uero] *Id eſt eos qui ex iuſta ſeruitute manumißi ſunt. Manumißio autem eſt datio libertatis: nam quandiu aliquis in ſeruitute & manu & poteſtate eſt, ſubditus eſt. manumiſſus uero liberatur à domini poteſtate. Vſurpant autem iureconſulti, qui propriè loquuntur, manumißionem tantùm cum res ſeruorum agitur. Emancipationem uero, ut cum filijfamilias è patria poteſtate exeunt.*

Iura ingenuorum inuadant] *Ingenuus is eſt, qui ſtatim ut natus eſt, liber eſt, ſiue ex duobus ingenuis matrimonio conſtante editus ſit, ſiue ex duobus libertinis, ſiue ex altero libertino, & altero ingenuo. Sed ſi quis ex matre naſcitur libera, patre uero ſeruo, ingenuus nihilominus naſcitur, ut Iuſtinianus libro primo Inſtitut.*

Ad cenſum uenire] *Id eſt onera cenſus.*

CAP. XX.

Solœciſmus] *Hoc uitium in oratione accidit, quemadmodum Barbariſmus in dictione tantùm.*

Stribiligo] *Nam* στρεβλόω *uerto Græcis ſignificat, & torqueo.*

Barbariſmus] *Autor eſt Strabo cum aduenæ & peregrini homines Athenis Græcè loqui conarentur, in ab-*

ſonam

ſonam quandam uocem prorupiſſe, unde in uſum uenerit, ut qui inepte loquerentur, Barbari appellarentur.

Σολοῖκον] *Solœcus dictus eſt à ciuitate Solis, quam coloniam Athenis deduxit Solon, in qua puritas Attici ſermonis corrupta, Solœcus dicebatur, unde Solœciſmus tandem uſurpatus eſt.*

Noſtri antiquiores haud ſcio an Solœciſmum] *in quarto libro rhetoricorum ad Heren. mentio fit Solœciſmi, quod quia nomen Gell. non dicit temere reperiri in quoquàm uetuſtiorũ, id eſt eorum qui pure loquuti ſunt, argumento eſſe poterat, libros ad Herennium non eſſe Ciceronis, id quod & alijs coniecturis colligere licet.*

CAP. XXI.

Non ſtudio ferens] *Adductus, actiuo participio pro paßiuo utitur.*

Doctrina ſeria] *Graui, philoſophica.*

Audaculus reprehenſor] *Plus ſatis audax.*

Rudes inchoatasq́;] *impolitas, informes, ſemiplenas.*

Quaſi puluerèm] *Similitudo hæc ſumpta uidetur ab Aquilarum ingenio, quæ in ceruorum uenatu alas pulueribus humidis onerant, ac in cerui cornibus inſidentes, in oculos ſpargere ſolent, quo ſic obcæcatis oculis in rupes agant feram, & tandem præda potiantur, cum aliàs uiribus ſint longe inferiores. Narrat hanc animantis hiſtoriam Plin. lib. x.*

Lælius] *Præceptor M. Varronis.*

Ex Faunorum & Aboriginum] *Per Faunos antiquißimos Latij populos intelligo, qui ſub Fauno rege nepote Saturni in ea Italiæ parte uiuebant, cuius antiquitatis teſtimonium probat Maro Verg. Aen. vij. his uerbis,*

–rex arua Latinus & urbes

Iam ſenior longa placidas in pace regebat.
Hunc Fauno, & Nympha genitum Laurente Marica
Accipimus, Fauno Picus pater, iſq; parentem
Te Saturne refert, tu ſanguinis ultimus autor.

Templo pacis] *Quod hodie eſt templum canonicorum regularium Diui Auguſtini.*

Rationes grammaticas poſuit] *Hanc opinor potiſſimum rationem eſſe grammaticam, quam etiam Priſcia. lib. vij. ponit. Si in i, aut etiam in e, exeat ablatiuus addita a, fit nominatiuus pluralis. ut plus, ſi recto modo declinatur, ablatiuus exibit in i, adde a, habes nominatiuum pluralem. Meminit etiam alio loco Priſcianus huius diſcriminis, nam antiquos ſcribit pluria ſolitos fuiſſe dicere. inde compoſitum compluria.*

IN LIBRI SEXTI CAP. I.

INfortunitas] *Noue hoc Gellius dixit pro infortunio.*

Sicuti Plato ait] *Apuleius Madaurenſis philoſophus Platonicus, in lib. de dogmate Platonis ſententiam de prouidentia explicans, affirmat prouidentiam eſſe diuinam ſententiam, conſeruatricem poſteritatis, & eius creaturæ, cuius cauſa tale ſuſcepit officium prouidendi. Seuer. autem Boëthius diffinit, eſſe diuinam rationem in ſummo omnium principe. i. deo conſtitutam, quæ cuncta diſponat.*

Nullum contrarium ſtet ſine contrario] *Totæ hæ argumentationes nituntur hoc Ariſtotelico axiomate, contraria ſi iuxta ſe componantur, lucidius eluceſcunt, alioqui nullum robur habituræ erant neceßitate perſuaſiones.*

Ex ig

Ex ignauiæ oppoſitione] *Nulla bona diffinitio debet dari per priuationem ſecundum Ariſtotelem, cuiuſmodi ſunt iuſtitiæ, continentiæ, prudentiæ. Neque per negationem, quæ uero hoc modo fiunt, notificationes potius ſunt dicendæ, quàm diffinitiones.*

Eaꝗ; non per naturam] *Homo ſtatim poſt guſtatum ab Adamo pomum illud uetitum, in omne morborum genus incidit, quæ à Plinio numerantur in ſeptimo libro pene ſexcenta. An uero ſecundum naturam proueniant, Moſes ille in Geneſi certius apertiusq; dicit his uerbis: Et uidit Deus omnia quæ fecerat, & erant ualde bona. Si ergo ualde bona erant, quî fieri poteſt, ut morbis malisq; eſſent obnoxia? Verum theologorum ſententia, omnis malorum ſeges ex Adami primi hominis præuaricatione, ceu fonte in genus humanum promanauit.*

Caput tenuiter munitum] *Hoc loco omnino conſulendus eſt Lactan. Firmianus in libro de Opificio Dei, quo rationes reddit, quare quid in homine, hoc uel alio modo factum ſit à Deo.*

CAP. II.

Πεπρωμένην] *Fatum dictum putat Ariſtoteles, quòd per ipſum omnia ſint finita, & certa quadam lege ſtatuta, & quaſi ad finẽ perducta. περατάω enim termino ſignificat, & ἐρύω traho, quod trahat & uiciſsim cedat rebus omnibus conſequentibus. hinc Ariſtoteles, alijq; hoc uocabulum deducunt.*

Stoicæ philoſophiæ princeps] *Zenon philoſophus omnium primus ſummum bonum in uirtute conſtituit, eiusq; actione, quam opinionem diſcipulis ſuis tradidit in porticu Athenienſi, quæ Stoa dicitur. Hinc factum eſt, ut qui eo loco hanc philoſophiæ opinionem,*

uel docerent uel diſcerent, Stoici appellarentur, tanquàm tu dicas porticarij.

Chryſippus diffinit] *M. Cicero in libro de Fato, in hunc modum controuerſiam hanc Chryſippeam recenſet. Chryſippus autem cum neceßitatem improbaret, & nihil uellet ſine propoſitis cauſis euenire, cauſarū genera diſtinguit, ut neceßitatem effugiat, & retineat fatum. Cauſarum enim, inquit, aliæ ſunt perfectæ ſiue principales, aliæ adiuuantes & proximæ: quamobrem cum dicimus omnia fato fieri, cauſis antecedentibus non intelligi uolumus, perfectis & principalibus, ſed adiuuantibus & proximis. Hæc Cicero.*

Lapidem cylindrum.] *Cylindrus lapis eſt oblongus & rotundus, quo ruſtici obuoluto areas æquare ſolent, in cuius locum in quibuſdam regionibus ſucceßit in hunc modum rotundum lignum. dicitur uero à κυλινδέω quod uoluo & circunuerto ſignificat.*

Tanquàm in aliquod fani aſylum] *Id eſt ſacrarium ex quo non liceat temere quicquam aliquem auferre. id enim ex ratione etymologiæ ſignificat: α enim priuat, & συλάω rapio ſignificat. inde apud Liuium eſt aperire aſylum. i. tutum receptum dare his qui adueniunt.*

Homerus ſapientiſsimus] *Plutarchus uir doctißimus apud Græcos, probat exemplis in medium adductis, omnem philoſophiæ & humanæ & diuinæ partem ex Homeri libris, tanquàm ex uberrimo fonte profluxiſſe, indeq; omnium philoſophorum ſectas originem habuiſſe. Sed & Plin. lib. xviij. ingeniorum fontem appellat Homerum, Et Plato diuinißimum poëtam, Iuſtinianus princeps patrem omnis uirtutis, in primo Pand. quod & Quint. & pleriq; alij Homero tribuunt.*

Hiſce uerſibus] *Hom. de fato non aliter ſtatuit, quàm & probatiſſimi philoſophorum qui poſt ipſum floruerũt, Plato. ſ. qui ſummus eſt, & Ariſt. atq; Theophraſtus, qui uiri dixere nõ omnia fato ſubiacere, ſed & in hominibus ipſis aliquid ſitum eſſe, utpote quibus ſuppetat liberum arbitrium. Hæc Plutarc. in lib. qui inſcribitur, De laudibus Homeri.*

Intricatur] *inuoluitur.*

Hoc modo] *Ea ratione quam præſcripſimus. Nam Cicero eo libro aliud fere nihil agit, quàm ut Chryſippi rationes inefficaces oſtendat, nihil enim ipſe ſtatuit in hac quæſtione.*

CAP. III.

Bagradam] *Hunc fluuium Plin. nat. Hiſtoriæ libro v. in Africa collocat, in altero ſinu iuxta Vticam urbem Catonis morte celebrem.*

Balliſtis] *Balliſta machina eſt bellica, ex qua ſubtili quodam modo torquentur immenſæ magnitudinis ſaxa, ſic appellata à βάλλω, quod iacio ſignificat, cuius modum atque rationem uidere eſt in Victruuio.*

Atq; catapultis] *Sunt autem & ipſæ catapultæ machinæ bellicæ, quibus ingẽtes ſagittæ è neruis extorquentur, dictæ à uerbo καταβάλλω, quod uibro ſignificat. Præſcribit & Victruu. eius exemplar. Nonius Marcellus non ſatisfacit huic uocabulo.*

CAP. IIII.

De Attilio] *Sillius Italicus lib. ſexto belli Punici, copioſiſſime pulcherrimis elegantiſſimisq; uerſibus hanc hiſtoriam denarrat. meminit quoq; Attilij Reguli, cum magna præfatione honoris, Cicero in ij. paradoxo, & Florus xvij. Epito.*

Argenti

Argenti puri puti] *Decocti.*

Inſomnia cruciatos] *Vigilia noue dixit.*

CAP. V.

Alphenus iureconſultus] *P. Papyrius primus Romæ iureconſultus fuit, qui regias leges in unum corpus contulit. Hic autem Ser. Sulpitius, cuius in hoc capite fit à Gellio mentio, Cæſaris ætate in orandis cauſis primum poſt Mar. Tullium locum obtinuit. Et cum reprehẽderetur à Mutio, quòd de iure, cuius cognitionem non ad plenum teneret, contenderet, iuri operam dedit ſub Lucilio Galba, & Aquilio Gallo. Eius tanta gloria in Rep. Ro. fuit, ut cum in legatione perijſſet, ſtatua ei pro roſtris decerneretur. Reliquit hic C. octoginta libros de iure ciuili, & ex multis diſcipulis hunc Alphenum reliquit non incelebrem iureconſul. Vide Pomponium & Ciceronem in ix. Antoniana.*

Libro digeſtorum] *Primæ leges latæ ſunt in Creta à Minoë rege & Rhadamãtho. Deinde à Lycurgo apud Lacedæmonios, quæ tandem in xij. tabulas ſunt à Romanis relatæ, uide Plut. libro cui tit. eſt De lege.*

Collectaneorum] *Legendum eſt coniectaneorum, quod probari poteſt ex ulti. cap. ultimi libri, ubi Gell. ait quoſdam coniectanea reliquiſſe.*

Nouitij] *Vlpianus iureconſultus titulo De ædilitio edicto, ſubindicat tametſi latenter nouitios appellari ſeruos, qui primum uenales exponuntur, utpote quibus opponat ueteratores, qui uſu & exercitatione apud uarios dominos omnium fallaciarum genus didicerint, atq; propterea uiliori pretio æſtimentur. In bonam autem partem ſumitur cap. j. tertij libri, ubi dicit de eo qui uidebatur eſſe in literis ueterator. De uocabulo Nouitius, teſtimonium eſt*

um eſt Ciceronis in Piſonem. uerba adſcripſimus : Nemo *queritur Syrum neſcio quem de grege nouitiorum fa=ctum eſſe conſulem.*

Puro autem uerbum eſt] *Certum eſt priorem bre=uem habere, cum purum longum habeat.*

Ne conniuere] *Subinde claudere & aperire oculos.*

Alexander] *Id eſt Paris.*

Exputatum] *Electum. hinc* Non. *Marcel. etiam pro colligere hoc uerbum, & conferre exponit, quaſi ſit com=parare falſa cum ueris, & corrupta cum ſynceris, & reli=qua quoq; ſignificata diligenter idem autor penſitat.*

CAP. VI.

Cum ad grammaticos itarem] *Siquidem ut eſt a=pud Quint. lib. j. in grammatico iudicium in primis requi ritur, quo quidem ita ſeuere ſunt uſi ueteres grammatici, ut non uerſus ſolum cenſoria quadam uirgula notare, & libros qui falſo uiderentur inſcripti tanquàm ſubdititios familia ſubmouere ſibi permuſerint, ſed autores alios in ordinem redegerint, alios exemerint numero. Inde & no men his eſt inditum, ut Critici uocarentur, tanquam dicas iudices & cenſores.*

Adoleſcens ego] *Quidam per o ſcribendum cenſent adoleſcens, quidam per u, quod magis probat Angelus Politianus in epiſtolis.*

Præpes uictoria] *Felix, auſpicata.*

Negidius Figulus] *De hoc Nigidio ſic Cicero in li=bro De uniuerſitate: Fuit enim, inquit, uir ille tum cæteris artibus, quæ quidẽ dignæ libero eſſent, ornatus omnibus, tum acer inueſtigator & diligens earum rerum quæ à na tura inuolutæ uidebantur. Deniq; ſic iudico, poſt illos no=biles Pythagoricos, quorũ doctrina extincta eſt quodam modo,*

modo, cum aliquot ſeculis in Italia Siciliaq́; floruiſſet, hũc extitiſſe qui illam renouarit.

Τανυπτέρυγας] *Patulis alis uolantes, τανύω enim extendo ſignificat, & πτέρυξ ala.*

Homeri uerſus dixit] *Verba ſunt Hectoris contem-nẽtis auguriũ ſibi propoſitum, ne ſcilicet prælium iniret.*

CAP VII.

Ius teſtimonij] *Quod mulieribus alioqui non erat.*

Teſtabilis] *Idonea ad teſtificandum.*

Poteſtas exaugurandi] *Ars augurandi à Chaldæis omnium ſuperſtitionum autoribus, ad Græcos profecta eſt, apud quos Augures celebres fuerunt Mopſus, & Homerico ore etiam celebratus Calchas. Ab ijs emanauit ad Hetruſcos, ſiue, ut uult Dionyſius, Aborigines, ac deinde ad Romanos. Initio quatuor augures ex patricio ordine creati ſunt, quibus progreſſu temporis ſunt adiecti quinq; plebei, ita ut collegium augurum nouenario numero expleretur, ut eſt apud Titum Liuium nono libro ab urbe condita.*

Aedili curuli apparebat] *Duo erant ædiles curules, ſic cognominati à ſella eburnea, cui inſidentes honoris cauſa curru uehebantur, quæ ſella à curru curulis dicta eſt, ut alibi retulimus.*

CAP. VIII.

Darij regis uxorem] *Darius media longo pronunciandum eſt. Nam apud Græcos cum ει diphthõgo ſcribitur. Matrem autem Darij Siſigambim nominat Quin. Curtius.*

Declamatiunculam] *Oratio, quæ ficto argumento conſtat, declamatio appellatur, qua antiqui ſoliti ſunt ſe exercere, priuſquam ad ueras cauſas accederent.*

CAP.

CAP. IX.

Tertio annali ſcripſit] *Id eſt eo libro qui ſingulorum annorum res geſtas contineret.*

Primæ tribus] *Præcipuæ.*

Renuntiarunt] *Delegerunt.*

Accipere] *Adprobare,ut loquimur uulgo.*

Cn.Flauius] *Ex Macrobij Saturnalibus lib.primo, tum & narratione T.Liuij cōſtat hunc Cn.Flauium ſcribam fuiſſe, cuius officium eo tempore uile & abiectum habebatur,adeo ut qui eo fungeretur,indignus magiſtratu iudicaretur. Hunc Gellius dixit antique ſcriptum facere,id eſt ſcribam eſſe, ſcriptoq; ſe abdicare,pro renuntiare ei officio. Elegantiſsimum eſt prouerbium apud Ciceronem pro Murena, quo dicit Cicero hunc Cn. Flauium cornicum oculos confixiſſe,quòd autoritatem iureconſultorum hic primis eleuarit, tabulis ſcilicet propoſitis, in quibus uidere liceret,quo die agi poſſet cum populo. Vide de ea re Valerium Maximum.*

Viſere ægrotum] *Vt uideret. Græci in redditione cauſæ,infinitiuum uſurpare ſolent ſine coniunctione aliqua cauſam ſignificante.hos hoc loco Gel.noſter eſt imitatus.*

CAP. X.

Animos expergebat] *Antique dixit expergebat, pro expergefaciebat & excitabat, qui ceſſatores alioqui erant.*

Ea res capitalis eſſet] *Supplicium capitis mereretur.*

Sub lucem] *Ante diem orientem.*

Ad Socratem commeabat] *Sic quoq; diuus Hieronymus ſolebat Iudæum quendam noctu adire, à quo Hebraicas literas doceretur,quod ſi Iudæi reſciuiſſent,utriſ-*

que capitale fuiſſet.

CAP. XI.

Velitandum] *Leuiter pugnandum. Velitatio enim leuioris pugnæ ſpecies eſt, qua præparantur ad iuſtam ac ſeriam pugnandi rationem, quod & alibi tyrocinium appellamus.*

Petulantibus dictis] *Qui nimium petunt, petulantes dicimus, ut & meretrices hinc procaces dictæ ſunt, quòd procare ueteri uerbo petere diceretur.*

CAP XII.

Diminutum ſit] *Per diminutionem factum ſit.*

A' mentis conteſtatione] *Eius hominis qui moritur.*

Pauimentum] *Area ſtrata lapidibus.*

Ex ſacro diminutum] *Per diminutionem factum, ut à mactando macellum, à ſacro ſacellum.*

CAP. XIII.

Quæ ſympoſiacæ uocantur] *A' uerbo συμπόσω quod combibo ſignificat, unde ſympoſium dixerunt Græci, id eſt compotationem autore Cicerone lib. de Senectute. honeſtiore uocabulo conuiuium dicimus, non tam reſpicientes compotationem, quàm ſermonum & confabulationum uelut conuictum quendam.*

Ne aſymboli ueniremus] *σύμβολον Græcis dictum eſt ſignum, quod confcratur ab eo in medium qui alicuius uel conuiuij, uel alterius rei ſodalis eſſe uelit, à uerbo συμβάλλω quod confero ſignificat & conijcio, eo quòd in medium conferretur. Vnde per priuatiuam dictionem α dictus eſt hoc loco aſymbolus, qui cum ad conuiuiũ uenerit, nullo tamen id pignore redimeret.*

Cupedias ciborum] *Dictæ ſunt cupediæ, quòd cupidinem ſui excitent, hinc cupediarij, qui eas uendunt ac*

emunt

emunt.

Ἐνθυμήματα] Enthymema *aliquãdo ſpeciem argumẽtationum ſignificat, quam ex una parte tantum colligimus quam pars quædam Latinorum ſyllogiſmũ imperfectum uocat. aliàs uero ſignificat quicquid animo cõmentamur.*

Τρωγήματα] *Sic dicta, quod arrodãtur, Grecis enim τρώγω rodo uel comedo ſignificat.*

CAP. XIIII.

Emendandi gratia] *Primam hanc rationem puniẽdi, Græcis uerbis inſignitam nouo uerbo & adcõmodatiſſimo, Plato in Protagora appellat εὐθύνην id eſt directionem quandam, ut ſit, indicante Platone, uelut reductrix quædam in iuſtum iter eius qui à uia aberrauit. Siquidem εὐθὺς Græcis rectus ſignificat, εὐθύνω uero rectifico.*

A' conſeruatione honoris] *Qui à Græcis uocatur τιμὴ, à quo deducitur uerbum τιμάω, quod honoro ſignificat, & τιμωρία ſupplicium, quod honoris cauſa conſeruandi adhibetur.*

Pluriſariam] *Multis modis.*

In medium relinquo] *Id eſt alijs iudicãdum dimitto.*

CAP. XV.

Quaſi in præſtigijs] *Præſtigiæ ſunt faſcinationes quædam quibus oculi perſtringuntur & faſcinantur, ut aliud quàm uideant ſe uidere putent.*

Prædicauit] *Inſolenter & cum fiducia dixit.*

Quieſcit] *Nam certum eſt poſitione longam eſſe, cum ſequantur duæ conſonantes. Verum præter hoc aduertendum eſt hoc loco ad imitationem Græcorum id fieri, ſiquidem etiam in ſoluta oratione diſcrimen erat in pronuntiando e, longum & breue, Pronuntiabatur enim longum ampliore rictu, & pleniore uoce, qualis eſt in*

uocabulo ecce. Sed hodie neq; apud Latinos, neque apud Græcos eius pronũtiationis ueſtigium reliquum eſt, præterquàm quòd Euſthatius Homeri *enarrator, indicat ratione quadam ſubtili, à Græcis* η, *hoc eſt longũ pronuntiandum eſſe, ferme eo ſono quem balatus ouium definit atque oſtendit.*

Heliị quidem Cinciị] *Antiquißimi illi Romani. Sunt enim familiæ illæ maxime natiuæ Romanorum, adeo ut multæ autoritatis eſſe debeant in uſu linguæ Latinæ præcipiendo ſiue definiendo.*

Satyri] *Dij nemorum in Latio haud aliter ac Fauni celebrati fuerunt, quos ob diuinitatem & longum ſpatium quo incoluiſſent Latium, uereri oportebat in lingua Latina cenſenda.*

Haud ſane frigidis] *Vt ingenue dicam quod ſentio, nimium eſt ludicrum hoc interpretamentum, &* Gel. *iudicio indignum.*

CAP. XVI.

Cum in Lycio] *Lycium gymnaſium fuit in quo Ariſtoteles docere ſolebat Stephano autore. Meminit iſtius Scholæ aliquoties & Diog. Laërtius. Scribitur autem indiſcriminatim Lycium uel Lyceum, penultima tamen ſemper longa. ſcribitur enim per* ει, *diphthongum, quæ uel in i, uel in e, uerti poteſt, commodius tamen in i, hoc modo* λύκειον.

Παραιτοῦμαι] *Poſtulo ſignificat, & precor,* παρὰ *autem præpoſitio in compoſitione ſignificare ſolet à uel ab, uel etiam præ, uide expoſita, claraq; eſt eius ſignificatio, id eſt precando recuſo.*

CAP. XVII.

Piſiſtratus tyrannus] *Tyranni nomen olim regium fuit*

fuit,ſiquidem promiſcue apud Græcos ueteres, & boni, & mali principes tyranni appellantur. Verum recentiore ſeculo principum libidine factum aiunt, ut nomen quod olim erat regium, probri uice detur. Eſt autem tyrannus qui non ſubditis, ſed ſibi imperium gerit, habens pro legibus libidinem.

Opera conſulta.] Ex *induſtria.*

IN LIBRI SEPTIMI CAP. I.

CAres Oppius.] *Cares Græcus fuit cuius meminit Tranquil. Suet. in claris grammaticis, dicitq; ad ultimam ætatem docuiſſe, cum iam non greſſu modo deficeretur, ſed & uiſu.*

Iulius Higinus.] *Is fuit Auguſti Cæſaris libertus, natione Hiſpanus. præfuitq; palatinæ bibliothecæ, nihilo tamen ſecius multos docuit. fuitq; familiariſſimus Ouidio Naſoni. Huius libertus fuit Iulius Modeſtus, in ſtudijs atq; doctrina ueſtigia patroni ſequutus. Hæc Tranquill. Scripſit hic quoq; commentaria in Vergil.*

Ingentem anguem.] *Quem Iouem fuiſſe uates conſulti reſponderunt. Verum ego, ingentem adulterum interpretor fuiſſe.*

Pati.] *Gellius noue pati, perpaſſam fuiſſe dixit, præſens pro præterito, idq;, ni fallor, imitatione Græcorum.*

Solitauiſſe.] *Solitum fuiſſe, noue dixit.*

Ius in caſtris dicebat] *Id eſt cauſas audiebat.*

Vadimonium.] *Sponſio ad certum diem ſiſtendi ſe, id eſt apparēdi in iudicio, uadimonium dicitur, ſic dictum quòd qui id dederit ei quò uelit uadere liceat. Plautus Venerium uadimonium dicit, quod inter amantes de certo*

tempore conuenerat. Vide de hac re pleniſsime Budæum in Pandectis.

Vadari.] *Vadimonium ſtatui & promitti.*

CAP. II.

Ραθυμότερον.] *Nam ῥάθυμος piger & negligens dicitur, unde comparatiuus ῥαθυμότερος, & in neutro.*

Pleraq; haud indiligentis.] *Noue dixit hoc loco Gellius, pro eo quod eſt in alijs multis, aut pleriſque, ſequutus haud dubie Græcos, qui τὰ πολλὰ, hoc eſt pleraque per defectum præpoſitionis κατὰ, id eſt ſecundum, eodem modo efferunt. Eodem modo uidere licet cætera uſurpari à nonnullis.*

Quem accentu acuto legit. Veteres diſcrimina ſignificationum uarietate accentuum notabant, id quod teſtatur Fab. lib. 1. Pronuntiabant autem quis accentu acuto cum quæſitiuum eſſet, Graui autem cum relatiuum.

CAP. III.

Ciuitas Rhodienſis.] *Obtinet illa etiamnum ſuum nomen, inter paucas dignitatem etiam. Illa enim una ne iniurijs Turcarum ſimus expoſiti prohibet, conflictata acerrimis bellis, ijsq; diutinis.*

Defenſumq; pergit.] *Ad defendendum.*

Quo adminiculatore.] *Adeo familiariter illo liberto ſuo Tirone uſus eſt, ut omnium ſtudiorum ſuorum in quadam epiſtola regulam uocet, ubi & alias laudes eiuſdem ſi uoles, legere poteris à patrono Cicerone perſcriptas. Redegit autem hic omnes fere Ciceronis patroni libros in ordinem.*

Inerudite & ἀναγώγως.] *ſine inductione, & certa quadam cohærētia, quæ ſpecies argumētationis ab Ariſtotele dicitur, cum per plura ſingularia progrediens uniuerſale aliquod*

aliquod probet, qua ſpecie Plato in ſuis libris plurimũ utitur. Solet autem ſæpenumero uſu uenire, ut quod in aliquibus ſingularibus conueniat, in alijs diſcrepet, unde fit ut raro probe concludat niſi multa præcenſeamus. Hinc appellatus eſt à Theologis ſenſus Anagogicus, cum literalis, ut uocant, in ſpiritualem uertitur.

Conſiperent.] *Antique dixit, pro ſaperent.*

Confricare.] *Prouocare, perſtringere.*

Confricet.] *Contaminet, maculet.*

A' recte conſulendo.] *Conſilio.*

In noſtram poteſtatem redeamus.] *Qui enim immoderato gaudio efferueſcit, ſibijpſi ſurripitur, ut quid potiſsimum agat non aduertat, ſitq; minime apud ſe, nempe quòd animus totus ſit occupatus ea in re, cum gaudio tantopere geſtit & exultat.*

Secundæ res tranſuerſum trudunt.] *Exemplum eius rei eſt apud Liuium de Sempronio Graccho, qui nimium de priore uictoria exultans, ab Annibale tandem turpiſsime uictus eſt.*

Noſtri Latini.] *Noſtri abundat, antique dictum eſt.*

Propitiandos.] *Propitios reddere, noue dixit.*

Cognitio.] *Ea tractatio quæ præcedit iudicium & ſententiam, cognitio appellatur.*

Eos noluiſſe.] *Tam feliciter pugnaſſe.*

Nunc derepente.] *Subito, antique dixit.*

Id nos priores.] *Id eſt arma capere.*

Occupabimus.] *Anteuertemus.*

Enthymema nequam.] *Vitioſum, & improbum uel captioſum.*

Si ceſſauerit.] *Ceſſare non ſignificat deſiſtere, ut uulgus putat, ſed otioſum deſidioſumq; eſſe, & cunctari. Vt*

Terent. Quid ceſſas ire?

Græcorum ſophiſtarum ſolertijs] *Principio philoſophiæ profeſſores Sophiſtæ dicti ſunt, quemadmodum Plato cum multis in locis, tum maxime in Protagora indicat, poſtea autem hoc nomine cœpti ſunt uocari, qui apud ſe pueros eloquentiæ ſtudioſos exercebant, quorum ætate Platonis inſignis temeritas, & audacia fuit impudens adeo, ut nihil non ſe ſcire profiterentur. Vnde factum eſt, ut ſophiſta diceretur is, qui cum ſapiens uideretur, re uera tamen nebulo eſſet, cuiuſmodi fuit Protagoras, qui ut alio loco Gell. inquit, inferiorem cauſam ſuperiorem facere ſe gloriabatur, hæcq; diſcipulis ſuis uenditabat.*

Siquis plus D. iugera.] *Titus Liuius libro ſeptimo indicat Licinium Stolonem legem tuliſſe, qua cauebatur pœna X. M. æris, ne quis plus quingenta iugera poßideret, ea uero lege à ſe data, primus ipſe Stolo condemnatus eſt. Meminit iſtius Stolonis etiam Plinius libro decimooctauo cap. ij.*

Si quis maiorem pecudum numerum.] *De lege pecudum non ſatis conſtat ex ſcriptoribus, nec unquàm, quod meminerim, quicquam de hac re legi, niſi hic in Gel.*

Quæ non iure naturæ.] *Legum triplex eſt ordo, ſunt enim quas naturali iuri debemus, id eſt quæ apud omnes homines pari loco ſunt, ut filios diligere parentes ſumere cibum. Alias iuri gentium, cuius eſt ordinis, ut legati ſint inuiolati. Ciuiles uero ſunt leges quibus ciuitas Romana uſa eſt.*

Pluribus propugnaculis.] *Quod ad defenſionem ciuitatum extruitur id propugnaculum dicitur, inde metaphorice Cicero Scipiones urbis Romanæ propugnacula dicit*

dicit in oratione quadam.

Rerum nouarum.] *Seditionum, turbarum.*

Hac compellatione.] *Adclamatione.*

Decurſibus ludicris.] *Declamationibus.*

Tanquàm ſi innocentes.] *Si abundat.*

Obiurgat.] *Obiurgare amice eſt aliquem admonere, ut amici inter ſe ſiquando officij admonent.*

CAP. IIII.

Cœlius Sabinus.] *Alio loco Cæcilium nominauit, quod mihi magis arridet.*

Væmum ſolitos ire.] *Vendi.*

Nihil præſtaret.] *Emptori, ſi uel in lege mancipij uitia ſeruorum non indicaſſet, non poſſent tamen redhiberi. Vide Cic. lib. j. de Orat.*

In uendundo.] *Cum poſt e, ſequebatur n, uel d, ſolebant antiqui mutare in u.*

Iure belli capta.] *Eſt enim ius belli, ut hoſtis à me uictus mihi dedatur in ſeruitutem. Vide Tit. in Pand. de ædilitio edicto.*

CAP. V.

Hiſtrio in Græcia fuit.] *Hiſter appellatus fuit, is qui primus ab Hetruria Romam accerſitus hiſtrionicã artem exercuit. Hinc mimi illi hiſtriones appellati ſunt.*

Aſſeuerare.] *Cum approbatione & plauſu.*

Electram Sophoclis.] *De Sophoclis laude multa admodum Cicero ſcribit in libro de ſenectute.*

CAP. VI.

Inora.] *Sine ore.*

Inaurita'ue.] *Sine auribus, ad imitationem Græcorum ſcripſit, apud quos ἄωτος ſine auribus dicitur.*

CAP. VII.

Sermocinabatur.] *Cum in circulis de aliqua re fa-bulamur, dicimur ſermocinari.*

Oppido.] *Hoc genus pronuntiationis laudat Quin-tilianus, ad differentiam ablatiui caſus à nomine oppidum ut dicatur oppido.*

Cauſamq́ eſſe huic accentui.] *In triſyllabis, & tetraſyllabis & deinceps, ſecunda ab ultima obſeruanda eſt, hæc ſi natura longa fuerit, inflectitur, ut* Romanus, Cethegus. *Si uero poſitione longa fuerit, acuitur penul-tima, ut* Catullus, Metellus. *Si autem breuis fuerit, prima ſeruabit acutum tenorem, ut* Seruius, Manlius. *Hæc* Dio-medes *libro ij. &* Priſc. *Eam autem ſyllabam naturaliter longam dicimus, quæ aut diphthongum, aut uocalem lon-gam habet.*

Liuius.] *Is tragicus fuit poëta, ſcripſitq́; de Vlyſſe.*

CAP. VIII.

Delphinos uenerios.] *Vide Plin. lib. ix. cap. viij.*

Venerios.] *Id eſt rei ueneriæ ſtudioſos.*

Apud Naupactum.] *Aeoliæ oppidum eſt ut ſcribit Stephanus.*

Quod ſunt ipſi genus.] *Cuius generis ipſi ſunt.*

Δικαιαρχίαν] *Ciuitatem Italiæ, quam nunc Puteolos appellari aiunt, quòd habeat puteos graue olētes. Eadem fere quæ in hoc capite habentur leguntur in Plinio libro ix. cap. viij.*

CAP. IX.

Quoniam Græci.] *Nihil eſt apud Græcos in arte grammatica, quod non idem in Latina lingua obſerua-tum ſit autore Priſciano libro ix.*

Serpens ſi mormordit, gallina deligitur.] *Gallina*

nigra

nigra uiua diſcerpta, & uulneri recēti alligata, ſiſtit cruorem, & uulnus mollit.

Perduellionem ei dixit.] *Id eſt crimen perduellionis.*

In e plerunq; uertunt.] *Tam enim uertunt ſecundam uerbi literam in e ipſi, quàm pro augmento apponunt.*

Accius in Sotadicorum lib.] *Sotadici uerſus dicti à Sotadæo quodam Græco poëta, qui in his celebris fuit.*

Mammæ mihi deſcenderunt.] *Mammæ ſunt mulierum, ubera belluarum.*

Vſucapio.] *Quemadmodum iureconſulti diffiniunt, Vſucapio eſt acquiſitio quædam, & continuatio poſſeſſione longi temporis confirmata, ut triginta annorum uſurpatio, efficit ut iure poſſediſſe uideamur.*

CAP. X.

Ita pignoriſcapio.] *Ita aduerbium eſt ſimilitudinis. ſignificat enim hoc modo, ut ita feci ut iußiſti, non affirmandi, nam ſi per ita reſponderis, barbare loqueris.*

A' litera.] *Quæ alias in uerbo capis ult. breuis eſt.*

Tractim.] *Producte effertur.*

A' tribuno ærario.] *Tribuni ærarij dicti ſunt autore M. Varrone de Latina lingua, quibus ſoluebatur à populo tributum, quod expendebant poſtea militibus ſtipendiarijs, & hoc æs militare uocabatur.*

CAP. XI.

Caupona.] *Taberna uinaria.*

Ciſio ad urbem profectus] *Ciſium uehiculi genus eſt birotum, ut inquit Feſtus Pomp. id eſt duas habens rotas.*

In collum inuaſit.] *Iniecit ſe in amplexum mulieris.*

Catamitum.] *Tanquàm puerum meritorium, ſiquidem hominē qui mercedis cauſa pudicitiam proſtituit, Latini*

tini catamitum appellant, Græca origine. quando μισθὸς *Græcis mercedem, &* κατὰ *ſecundum & quiddam obnoxium ſignificat.*

Fundi Sabini.] *Fundus à fundendis fructibus dicitur autore M. Varrone de re ruſtica.*

In cenſum.] *Aeſtimationem.*

Dedicauiſti.] *Id eſt uenditione æſtimaſti.*

Verbis conceptis.] *Propoſita quadam formula uerborum ab eo qui à te iuramentum accepit.*

Qui ſpondet mille nummum?] *Id eſt quis erit uas pro mille nummis?*

CAP. XII.

Χειριδωτὰς appellauerunt.] *Id eſt manicatas, uel ad manum porrectas, ſiquidem* χεῖρ *manum ſignificat.*

Citra humeros] *Non attingentem humeros.*

Ἐξωμίδας.] *Exhumerales.*

Vnguentatus.] *Vnguento delibutus, uel madens.*

Supercilia raduntur.] *Parum fuerat alijs partibus corporis Romanos ſingularem quandam præ ſe mollitiem tuliſſe, niſi & ſupercilium raderent. Cilia dicuntur pili quibus oculi teguntur. Plinius faſtus & ſuperbiæ ſedem tribuit ſupercilijs, quòd nimirum ea pars ſumma & abrupta ſit, atq; ſolitudini maxime quadrans, ſuperbia enim fit ut ſummos nos putemus, nec quenquam in ſocietatem admittamus.*

Feminibus ſubuulſis.] *Extractis pilis inferioris barbæ.*

Cum chirodata tunica.] *Ad manum uſq; porrecta.*

Quod cinædi faciunt.] *Id eſt, ſubagitandum ſe præbuerit.*

CAP.

CAP. XIII.

In claſsibus.] *In ordinibus.*

Voconiam legem.] *Voconius legem tulit, ne quis cenſus, id eſt, pecunioſus, hæredem unicam relinqueret filiam, uide* Pomp.*Lætum.*

CAP. XIIII.

Genera dicendi ſunt tria.] De *hac re uide* Plin. *in epiſtolis, & Macro. in v. & vj. &* Eraſmum *in copijs, ubi ſtatuuntur genera dicendi. In copioſo,* Cicero *dominatur: in breui,* Salluſtius*: in ſicco,* Frontinus*: pingue uero & floridum* Plinio *tribuitur.*

CAP. XV.

Si id uſus eſt.] Eo *quod datum eſt ad tuendum.* N*am ueteres utor hanc rem dixerunt in accuſatiuo, autore* Dio med. Sic Terent.

N*am in prologis ſcribundis operam abutitur.*

CAP. XVI.

Cibis peregrinis.] *Sicut in indumentis uſum neceſſarium ſpectare debemus, ſic quod ad uictum attinet panis neceßitatem explet, & hominis recte ualentis ſitim aqua reſtinguit. His addantur & obſonia ex leguminum genere, quod ad neceſſarios uſus corporis robur conſeruare per naturam poterit.* H*æc* B*aſilius magnus in lib. de religione uitæ ſolitariæ.*

Phrygia Attagena.] P*linius lib. x. cap. xl viij. maxime celebratam eam auem refert fuiſſe, quæ ex* I*onia ueniſſet.*

Grues Mellicæ.] Ex Mello *inſula, de quibus* Plinius *libro xviij. & xxiij.*

Pelamis Chalcedonia.] V*olucris ex* C*halcedone ciuitate* B*ithyniæ allata.*

Murena Tarteſsia.] Ex T*arteſſo ciuitate* I*beriæ.* V*ide* Pli

de Plinium libro nono,cap.lv.

Aſelli Peſsinuncij.] *Aſellis & lupis Plinius lib.x.cap. xxvij.præcipuam aliquandiu fuiſſe autoritatem ſcribit.*

Pectunculus Chius.] *Sagittarum in modum hic uolitat extra aquam.Plinius libro ix.cap.xxix.*

Helops Rhodius.] *De quo Plinius lib.xxxij.cap.xj. inquit: helopi palmam inter piſces multi dederunt.*

Scari Cilices.] *De quibus uide Plinium libro xxxij. cap. xj.*

Nuces Thaſiæ.] *Quæ & Græcæ dictæ ſunt & amygdalæ.Vide Macrob.libro iij.Saturnaliorum.*

Peragrantis gulæ.] *Perquirentis mari,terráq;.*

CAP. XVII.

Obſcuram ſane rem quæris.] *Allegoriæ hæc eſt ſpecies,quia aliud dicit,aliud intelligit,quam ironiam uel illuſionem uocamus.*

Quid ſignificaret obnoxius.] *Obnoxius,ut Feſtus Pompeius inquit, pœnæ obligatus dicitur ob noxam, id eſt delictum. Vere quidem hæc Feſtus & iuſta originatione,uerum in his non conplectitur omnia, ad quæ nouo deinde uſu hoc uocabulum detortum eſt:ſiquidem & obligatum obſtrictumq́; beneficio ſignificat, & expoſitum etiam alicui rei,& pronum,inclinatumq́; ad aliquid.*

Oſcitans] *Hæſitans.*

Mihi operæ non eſt.] *Non eſt otium.*

CAP. XVIII.

Darent argenti libram & ſelibram.] *Libra* XII. *uncias continebat,hodie uocamus id, ein marmarckſiber. Selibra,* VI. *uncias.*

Poſtliminio rediſſe.] *Paulus iureconſultus ſcribit poſtliminium eſſe ius amiſſæ rei recuperandæ ab extraneo,&*

neo & in ſuum ſtatum reſtituendæ, inter nos & liberos noſtros, ac liberos populos, regesq́; legibus & moribus conſtitutum: Feſtus uero Pomp. ſic ait: Poſtliminio receptus dicitur qui extra limina, hoc eſt terminos ſuæ prouinciæ captus fuerit, ad patriam reuertitur.

Deiurio.] *Iuramento facto quo deos teſtati eſſent.*

Iniurati.] *Nullo iuramento præſtito.*

Contempti.] *Contumelijs affecti.*

Diſcerptiq́.] *Conuicijs & probris diuexati.*

Inteſtabiles.] *Noue dixit, id eſt deteſtabiles & infames.*

CAP. XIX.

Multam irrogauit.] *Rogatione ad plebem facta deſignauit.*

Prædes poſcebat.] *Vades & ſponſores.*

Aſiatico Scipioni.] *A' recuperata Aſia, occupata ab Antiocho nomen habenti.*

Inauſpicato.] *Inconſulto.*

Damnatum peculatus.] *Furti rerum publicarum. Labeo & Paulus peculatum definiunt cum quiſpiam aliquid, uel ex repub. uel è ſacro aufert.*

CAP. XX.

Iucundo hiatu.] *Concurſione uocalium.*

Eſt inuenire.] *Licet, ex imitatione Græcorum.*

Poſthumiæ magiſtræ.] *Videtur Catullus legem quandam ſumptuariam notare, quæ ſcilicet præſcribat modum bibendi in conuiuijs, cuiuſmodi & hodie aliquoties fieri ſolent. Tametſi nonnulli qui Catullum enarrãt, referant ad aliquam è Catullianis amicis, quam ſcilicet magiſtram uocitet, ea conſuetudine qua obſcœni poëtæ amicas ſuas dominas uocant. Sitq́; hoc modo Poſthumiæ*

miæ proprium nomen.

Calices amariores.] *Qui magis iritent palatum.*

CAP. XXI.

Quoad uiuet.] *Quandiu.*

Locus ipſe confinis.] *Qui utriuſq; finem contingit.*

IN NONI LIBRI

CAP. I.

CVm funditore.] *Qui ingentia ſaxa è funda torquebat. Celebres in primis funditores fuere olim Baleares, ut teſtatur Veget. De re militari.*

Neutrum.] *Nec ſagitta, nec lapis.*

A' pinnis.] *Summis muris.*

Collimes.] *Dirigas.*

CAP. II.

Interibi.] *Noue dixit pro ibi, uel eodem tempore.*

Aeruſcanti cuipiam.] *Aeruſcare, auto. Pompeio ſignificat mendici in morē undiq; circūeundo æs colligere.*

Nebulonem eſſe.] *Nullius rei atq; operæ bonæ.*

Iſta probra.] *Quemadmodum Terentius hominem ſceleſtum uocat ſcelus, ſic hoc loco Gellius homines proAbroſos & conuicijs dignos, probra appellat.*

Defamata.] *infamia.*

Antiquos Romanorum.] *Inuenies tale quid in ſecundo libro Tit. Liuij ab urbe de Tarquinijs.*

CAP. III.

Nationum multarum potiri cœperant.] *Dicimus promiſcue potior illius rei, hanc rem, hac re.*

Notificant.] *Noue dixit, id eſt declarant, uel notum faciunt.*

Victorijsq; affectus] *Occupatus, dixit & id noue.*

Cuius

Cuius uim atque arma.] *Melius, cuius arma atq; uim.*

Studijs humanitatis.] *Eruditionis eius, quæ facit homines humanos, & plane dignos hominis uocabulo. Tolle enim illam literarum partem, neſcio quid reliqueris in moribus humanitatis liberalioris.*

Eductus à te.] *Plato enim in De legibus, educationem & arcem & caput eſſe omnis uirtutis affirmat.*

CAP. IIII.

Portum præpetem.] *Id eſt prominentem. Hic uero eſt Ennij uerſus,*

Brunduſium pulchro præcinctum præpete portu.

Faſces librorum.] *Sarcinas.*

Incredulæ.] *In paßiua ſignificatione dixit noue, tanquàm libri eiuſmodi continerent, quæ à nullo facile credi poſſent.*

Ariſtæas.] *Qui ſcriptor res Arimaſporũ uiginti quatuor libris proſequutus eſt, atq; id carmine. Floruit tempore Cyri regis Perſarum. Hæc Suidas. Vide quoque Plinium libro ſeptimo.*

Cteſias.] *Medicus hic Artaxerxis regis Perſarum fuit, ut Suidas dicit, qui res Perſicas admiratione dignas multis uoluminibus proſequutus eſt.*

Ἀνήκοος.] *Compoſitum eſt hoc ab α quod priuat, & ἀκούω audio.*

Κύκλωπας.] *Heſiodus poëtarum Græcorum uetuſtißimus, ſcribit Cyclopas Siciliæ incolas ſic appellatos, quòd unum oculum orbicularem in fronte habeant, ſiquidem κύκλος circulus dicitur, & ὤψ oculus. Vide Homerum in Odyß. & Vergilium in tertio Aeneid.*

Albania.] *Quæ à Plinio libro vj. cap. xiij. in Scythia collocatur non procul à monte Caucaſo, unde mare al-*

luens Albanum dicatur. Videtur autem Gell. eos dicere, qui hodie Moſcouitæ appellantur.

Effaſcinantium.] *Incantantium.*

Nulli aliæ cauſſæ obnoxia.] *Ob nullam aliam cauſſam, quàm ob faſcinationem.*

Caninis capitibus.] *Ob id à Plinio & reliquis Cynocephali dicti ſunt.*

Monomeri] *Id eſt unicrures.*

Pygmæos quoq;.] *Quemadmodum Pygmæis contra grues, ita Pſillis in Africa bellum eſt aßiduum contra ſerpentes, ut ſcribit Plin. lib. & cap. ſecundo.*

Dignitatisq;.] *Erat enim præfectus militum.*

Hermaphroditos.] *A' Mercurio, quem Græci ἑρμῆν uocant, ἀφροδίτη Venus, nam huiuſmodi prolem genuit Venus compreſſa à Mercurio, unde factum eſt ut eiuſdem ſortis nati, Hermaphroditi dicantur.*

Androgynos.] *Ob utriuſq; ſexus etymologiam: nam ἀνὴρ uirum ſignificat, & γυνὴ mulierem ſonat.*

CAP. V.

Ἀδιάφορον appellauit.] *Indifferens, quod ſcilicet bonum fieret, ſi quis bene utatur, & modice, & ob iuſtas cauſas. Rurſus etiam malum quaſi modum excedens, uel cum non iuſta cauſa utamur.*

Vtriuſq; medium.] *Vt uoluptas ſit carnis quædam elatio ſupra modum ſe efferens, dolor uero cruciatus, quorum medium ſtatuunt optimam corporis conſtitutionem, quam Galc. lib. j. de morb. cogn. ſanitatem diffinit.*

Plato ita uarie.] *Plato in libro de legibus, hæc tria inter ſumma bona uulgi opinione poſuit, recte ualere, bona fama præditum eſſe, diuitias citra fraudem poßidere.*

CAP.

CAP. VI.

Quoniam frequentatiua.] *Iteratiua, apud Vallam hæc regula falſa eſt de uerbo dictito, nam primã producit.*

CAP. VII.

Tranquillus.] *Liber ille non extat.*

Brumali die.] *Poſt ſolſtitium hyemale.*

Neruias.] *Fides ex neruis factas.*

CAP. IX.

Omnia uerba.] *Idem præcipit Horat. in arte poëtica: Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus Interpres.*

Apollonij.] *Eius qui Argonautica ſcripſit, quæ etiam hodie extant.*

ἐνόρχαν.] *Teſticulum, ὄρχις enim teſticulus eſt.*

Cynthi.] *Cynthia una eſt ex Cycladibus.*

Gaudium genuinum.] *Verum, ſolidum, natiuum.*

Vergilium.] *Macrobius autor eſt Vergiliũ proprietatis uerborum fuiſſe diligentiſſimum, & obſeruantiſſimũ.*

CAP. X.

Eiuſdem muſæ.] *Studij tanquàm dicas eiuſdem farinæ. Verecunda quadam translatione. Vide Cicero. libro epiſto. vij. de uerecundia ad Papyrium Pætum. & lib. primo officiorum.*

Pleraq; alia.] *In multis alijs.*

Ea uerba.] *In octauo Aeneidos.*

Incautius nominat.] *Propterea quòd membra plerunque ſolent dici genitalia, & in uiris, & in fœminis.*

CAP. XI.

Haſtam reciprocans.] *Vibrans.*

Tribunus militaris.] *De tribunis militum uide Liuium tertio ab urb. cond. unde dicti ſint, & quam ob rem ſint creati.*

tempore conuenerat. Vide de hac re pleniſsime Budæum in Pandectis.

Vadari.] *Vadimonium ſtatui & promitti.*

CAP. II.

ῥαθυμότερον.] *Nam ῥᾴθυμος piger & negligens dicitur; unde comparatiuus ῥαθυμότερος, & in neutro.*

Pleraq; haud indiligentis.] *Noue dixit hoc loco Gellius, pro eo quod eſt in alijs multis, aut pleriſque, ſequutus haud dubie Græcos, qui τὰ πολλά, hoc eſt pleraque per defectum præpoſitionis κατὰ, id eſt ſecundum, eodem modo efferunt. Eodem modo uidere licet cætera uſurpari à nonnullis.*

Quem accentu acuto legit. Veteres diſcrimina ſignificationum uarietate accentuum notabant, id quod teſtatur Fab. lib. j. Pronuntiabant autem quis accentu acuto cum quæſitiuum eſſet, Graui autem cum relatiuum.

CAP. III.

Ciuitas Rhodienſis.] *Obtinet illa etiamnum ſuum nomen, inter paucas dignitatem etiam. Illa enim una ne iniurijs Turcarum ſimus expoſiti prohibet, conflictata acerrimis bellis, ijsq; diutinis.*

Defenſumq; pergit.] *Ad defendendum.*

Quo adminiculatore.] *Adeo familiariter illo liberto ſuo Tirone uſus eſt, ut omnium ſtudiorum ſuorum in quadam epiſtola regulam uocet, ubi & alias laudes eiuſdem ſi uoles, legere poteris à patrono Cicerone perſcriptas. Redegit autem hic omnes fere Ciceronis patroni libros in ordinem.*

Inerudite & ἀναγώγως.] *ſine inductione, & certa quadam cohærētia, quæ ſpecies argumētationis ab Ariſtotele dicitur, cum per plura ſingularia progrediens uniuerſale*

aliquod

aliquod probet, qua ſpecie Plato in ſuis libris plurimũ utitur. Solet autem *ſæpenumero uſu uenire, ut quod in aliquibus ſingularibus conueniat,in alijs diſcrepet, unde fit ut raro probe concludat niſi multa præcenſeamus.* Hinc *appellatus eſt à* Theologis *ſenſus* Anagogicus, *cum literalis,ut uocant,in ſpiritualem uertitur.*

Conſiperent.] *Antique dixit,pro ſaperent.*

Confricare.] *Prouocare,perſtringere.*

Confricet.] *Contaminet,maculet.*

A' recte conſulendo.] *Conſilio.*

In noſtram poteſtatem redeamus.] *Qui enim immoderato gaudio efferueſcit, ſibijpſi ſurripitur, ut quid potiſſimum agat non aduertat,ſitq; minime apud ſe,nempe quòd animus totus ſit occupatus ea in re, cum gaudio tantopere geſtit & exultat.*

Secundæ res tranſuerſum trudunt.] *Exemplum eius rei eſt apud* Liuium *de* Sempronio Graccho, *qui nimium de priore uictoria exultans,ab* Annibale *tandem turpiſſime uictus eſt.*

Noſtri Latini.] *Noſtri abundat, antique dictum eſt.*

Propitiandos.] *Propitios reddere,noue dixit.*

Cognitio.] *Ea tractatio quæ præcedit iudicium & ſententiam,cognitio appellatur.*

Eos noluiſſe.] *Tam feliciter pugnaſſe.*

Nunc derepente.] *Subito,antique dixit.*

Id nos priores.] *Id eſt arma capere.*

Occupabimus.] *Anteuertemus.*

Enthymema nequam.] *Vitioſum,& improbum uel captioſum.*

Si ceſſauerit.] *Ceſſare non ſignificat deſiſtere,ut uulgus putat, ſed otioſum deſidioſumq; eſſe, & cunctari.* Vt

Terent. Quid ceſſas ire?

Græcorum ſophiſtarum ſolertijs] *Principio philoſophiæ profeſſores Sophiſtæ dicti ſunt, quemadmodum Plato cum multis in locis, tum maxime in Protagora indicat, poſtea autem hoc nomine cœpti ſunt uocari, qui apud ſe pueros eloquentiæ ſtudioſos exercebant, quorum ætate Platonis inſignis temeritas, & audacia fuit impudens adeo, ut nihil non ſe ſcire profiterentur. Vnde factum eſt, ut ſophiſta diceretur is, qui cum ſapiens uideretur, re uera tamen nebulo eſſet, cuiuſmodi fuit Protagoras, qui ut alio loco Gell. inquit, inferiorem cauſam ſuperiorem facere ſe gloriabatur, hæcq; diſcipulis ſuis uenditabat.*

Siquis plus D. iugera.] *Titus Liuius libro ſeptimo indicat Licinium Stolonem legem tuliſſe, qua cauebatur pœna x. M. æris, ne quis plus quingenta iugera poßideret, ea uero lege à ſe data, primus ipſe Stolo condemnatus eſt. Meminit iſtius Stolonis etiam Plinius libro decimo octauo cap. ij.*

Si quis maiorem pecudum numerum.] *De lege pecudum non ſatis conſtat ex ſcriptoribus, nec unquàm, quod meminerim, quicquam de hac re legi, niſi hic in Gel.*

Quæ non iure naturæ.] *Legum triplex eſt ordo, ſunt enim quas naturali iuri debemus, id eſt quæ apud omnes homines pari loco ſunt, ut filios diligere parentes ſumere cibum. Alias iuri gentium, cuius eſt ordinis, ut legati ſint inuiolati. Ciuiles uero ſunt leges quibus ciuitas Romana uſa eſt.*

Pluribus propugnaculis.] *Quod ad defenſionem ciuitatum extruitur id propugnaculum dicitur, inde metaphorice Cicero Scipiones urbis Romanæ propugnacula*

dicit

dicit in oratione quadam.

Rerum nouarum.] *Seditionum, turbarum.*

Hac compellatione.] *Adclamatione.*

Decurſibus ludicris.] *Declamationibus.*

Tanquàm ſi innocentes.] *Si abundat.*

Obiurgat.] *Obiurgare amice eſt aliquem admonere, ut amici inter ſe ſiquando officij admonent.*

CAP. IIII.

Cœlius Sabinus.] *Alio loco Cæcilium nominauit, quod mihi magis arridet.*

Væneum ſolitos ire.] *Vendi.*

Nihil præſtaret.] *Emptori, ſi uel in lege mancipij uitia ſeruorum non indicaſſet, non poſſent tamen redhiberi. Vide Cic. lib. j. de Orat.*

In uendundo.] *Cum poſt e, ſequebatur n, uel d, ſolebant antiqui mutare in u.*

Iure belli capta.] *Eſt enim ius belli, ut hoſtis à me uictus mihi dedatur in ſeruitutem. Vide Tit. in Pand. de ædilitio edicto.*

CAP. V.

Hiſtrio in Græcia fuit.] *Hiſter appellatus fuit, is qui primus ab Hetruria Romam accerſitus hiſtrionicã artem exercuit. Hinc mimi illi hiſtriones appellati ſunt.*

Aſſeuerare.] *Cum approbatione & plauſu.*

Electram Sophoclis.] *De Sophoclis laude multa admodum Cicero ſcribit in libro de ſenectute.*

CAP. VI.

Inora.] *Sine ore.*

Inaurita'ue.] *Sine auribus, ad imitationem Græcorum ſcripſit, apud quos ἄωτος ſine auribus dicitur.*

CAP. VII.

Sermocinabatur.] *Cum in circulis de aliqua re fa- bulamur, dicimur ſermocinari.*

Oppido.] *Hoc genus pronuntiationis laudat Quin- tilianus, ad differentiam ablatiui caſus à nomine oppidum ut dicatur oppido.*

Cauſamq́; eſſe huic accentui.] *In triſyllabis, & tetraſyllabis & deinceps, ſecunda ab ultima obſeruanda eſt, hæc ſi natura longa fuerit, inflectitur, ut Romanus, Cethegus. Si uero poſitione longa fuerit, acuitur penul- tima, ut Catullus, Metellus. Si autem breuis fuerit, prima ſeruabit acutum tenorem, ut Seruius, Manlius. Hæc Dio- medes libro ij. & Priſc. Eam autem ſyllabam naturaliter longam dicimus, quæ aut diphthongum, aut uocalem lon- gam habet.*

Liuius.] *Is tragicus fuit poëta, ſcripſitq́; de Vlyſſe.*

CAP. VIII.

Delphinos uenerios.] *Vide Plin. lib. ix. cap. viij.*

Venerios.] *Id eſt rei ueneriæ ſtudioſos.*

Apud Naupactum.] *Aeoliæ oppidum eſt ut ſcribit Stephanus.*

Quod ſunt ipſi genus.] *Cuius generis ipſi ſunt.*

Δικαιαρχίαν] *Ciuitatem Italiæ, quam nunc Puteolos appellari aiunt, quòd habeat puteos graue olētes. Eadem fere quæ in hoc capite habentur leguntur in Plinio libro ix. cap. viij.*

CAP. IX.

Quoniam Græci.] *Nihil eſt apud Græcos in arte grammatica, quòd non idem in Latina lingua obſerua- tum ſit autore Priſciano libro ix.*

Serpens ſi mormordit, gallina deligitur.] *Gallina*

nigra uiua diſcerpta, & uulneri recēti alligata, ſiſtit cruorem, & uulnus mollit.

Perduellionem ei dixit.] *Id eſt crimen perduellionis.*

In e pleruncꝫ uertunt.] *Tam enim uertunt ſecundam uerbi literam in e ipſi, quàm pro augmento apponunt.*

Accius in Sotadicorum lib.] *Sotadici uerſus dicti à Sotadæo quodam Græco poëta, qui in his celebris fuit.*

Mammæ mihi deſcenderunt.] *Mammæ ſunt mulierum, ubera belluarum.*

Vſucapio.] *Quemadmodum iureconſulti diffiniunt, Vſucapio eſt acquiſitio quædam, & continuatio poſſeſſione longi temporis confirmata, ut triginta annorum uſurpatio, efficit ut iure poſſediſſe uideamur.*

CAP. X.

Ita pignoriſcapio.] *Ita aduerbium eſt ſimilitudinis. ſignificat enim hoc modo, ut ita feci ut iuſsiſti, non affirmandi, nam ſi per ita reſponderis, barbare loqueris.*

A' litera.] *Quæ alias in uerbo capis ult. breuis eſt.*

Tractim.] *Producte efertur.*

A' tribuno ærario.] *Tribuni ærarij dicti ſunt autore M. Varrone de Latina lingua, quibus ſoluebatur à populo tributum, quod expendebant poſtea militibus ſtipendiarijs, & hoc æs militare uocabatur.*

CAP. XI.

Caupona.] *Taberna uinaria.*

Ciſio ad urbem profectus] *Ciſium uehiculi genus eſt birotum, ut inquit Feſtus Pomp. id eſt duas habens rotas.*

In collum inuaſit.] *Iniecit ſe in amplexum mulieris.*

Catamitum.] *Tanquàm puerum meritorium, ſiquidem hominē qui mercedis cauſa pudicitiam proſtituit, La-*

tini

tini catamitum appellant, Græca origine. quando μισθὸς *Græcis mercedem, &* κατὰ *ſecundum & quiddam obnoxium ſignificat.*

Fundi Sabini.] *Fundus à fundendis fructibus dicitur autore M. Varrone de re ruſtica.*

In cenſum.] *Aeſtimationem.*

Dedicauiſti.] *Id eſt uenditione æſtimaſti.*

Verbis conceptis.] *Propoſita quadam formula uerborum ab eo qui à te iuramentum accepit.*

Qui ſpondet mille nummum?] *Id eſt quis erit uas pro mille nummis?*

CAP. XII.

Χειριδωτοὺς appellauerunt.] *Id eſt manicatas, uel ad manum porrectas, ſiquidem* χεῖρ *manum ſignificat.*

Citra humeros] *Non attingentem humeros.*

Ἐξωμίδας.] *Exhumerales.*

Vnguentatus.] *Vnguento delibutus, uel madens.*

Supercilia raduntur.] *Parum fuerat alijs partibus corporis Romanos ſingularem quandam præ ſe mollitiem tuliſſe, niſi & ſupercilium raderent. Cilia dicuntur pili quibus oculi teguntur. Plinius faſtus & ſuperbiæ ſedem tribuit ſupercilijs, quòd nimirum ea pars ſumma & abrupta ſit, atq; ſolitudini maxime quadrans, ſuperbia enim fit ut ſummos nos putemus, nec quenquam in ſocietatem admittamus.*

Feminibus ſubuulſis.] *Extractis pilis inferioris barbæ.*

Cum chirodata tunica.] *Ad manum uſq; porrecta.*

Quod cinædi faciunt.] *Id eſt, ſubagitandum ſe præbuerit.*

CAP. XIII.

In claſsibus.] *In ordinibus.*

Voconiam legem.] *Voconius legem tulit, ne quis cenſus, id eſt, pecunioſus, hæredem unicam relinqueret filiam, uide Pomp. Lætum.*

CAP. XIIII.

Genera dicendi ſunt tria.] *De hac re uide Plin. in epiſtolis, & Macro. in v. & vj. & Eraſmum in copijs, ubi ſtatuuntur genera dicendi. In copioſo, Cicero dominatur: in breui, Salluſtius: in ſicco, Frontinus: pingue uero & floridum Plinio tribuitur.*

CAP. XV.

Si id uſus eſt.] *Eo quod datum eſt ad tuendum. Nam ueteres utor hanc rem dixerunt in accuſatiuo, autore Diomed. Sic Terent.*

Nam in prologis ſcribundis operam abutitur.

CAP. XVI.

Cibis peregrinis.] *Sicut in indumentis uſum neceſſarium ſpectare debemus, ſic quod ad uictum attinet panis neceſsitatem explet, & hominis recte ualentis ſitim aqua reſtinguit. His addantur & obſonia ex leguminum genere, quod ad neceſſarios uſus corporis robur conſeruare per naturam poterit. Hæc Baſilius magnus in lib. de religione uitæ ſolitariæ.*

Phrygia Attagena.] *Plinius lib. x. cap. xlviij. maxime celebratam eam auem refert fuiſſe, quæ ex Ionia ueniſſet.*

Grues Mellicæ.] *Ex Mello inſula, de quibus Plinius libro xviij. & xxiij.*

Pelamis Chalcedonia.] *Volucris ex Chalcedone ciuitate Bithyniæ allata.*

Murena Tarteſia.] *Ex Tarteſſo ciuitate Iberiæ. Vide Pli*

de Plinium libro nono,cap.lv.

Aſelli Peſsinuncij.] *Aſellis & lupis Plinius lib.x.cap. xxvij.præcipuam aliquandiu fuiſſe autoritatem ſcribit.*

Pectunculus Chius.] *Sagittarum in modum hic uolitat extra aquam.Plinius libro ix. cap.xxix.*

Helops Rhodius.] *De quo Plinius lib.xxxij.cap.xj. inquit: helopi palmam inter piſces multi dederunt.*

Scari Cilices.] *De quibus uide Plinium libro xxxij. cap. xj.*

Nuces Thaſiæ.] *Quæ & Græcæ dictæ ſunt & amygdalæ.Vide Macrob.libro iij.Saturnaliorum.*

Peragrantis gulæ.] *Perquirentis mari,terráq;.*

CAP. XVII.

Obſcuram ſane rem quæris.] *Allegoriæ hæc eſt ſpecies,quia aliud dicit,aliud intelligit,quam ironiam uel illuſionem uocamus.*

Quid ſignificaret obnoxius.] *Obnoxius,ut Feſtus Pompeius inquit, pœnæ obligatus dicitur ob noxam, id eſt delictum. Vere quidem hæc Feſtus & iuſta origination,uerum in his non conplectitur omnia, ad quæ nouo deinde uſu hoc uocabulum detortum eſt:ſiquidem & obligatum obſtrictumq; beneficio ſignificat, & expoſitum etiam alicui rei,& pronum,inclinatumq; ad aliquid.*

Oſcitans] *Hæſitans.*

Mihi operæ non eſt.] *Non eſt otium.*

CAP. XVIII.

Darent argenti libram & ſelibram.] *Libra* XII. *uncias continebat,hodie uocamus id, ein marmarck ſiber. Selibra,* VI.*uncias.*

Poſtliminio rediſſe.] *Paulus iureconſultus ſcribit poſtliminium eſſe ius amiſſæ rei recuperandæ ab extraneo,&*

neo & in ſuum ſtatum reſtituendæ, inter nos & liberos noſtros, ac liberos populos, regesq́; legibus & moribus conſtitutum: Feſtus uero Pomp. ſic ait: Poſtliminio receptus dicitur qui extra limina, hoc eſt terminos ſuæ prouinciæ captus fuerit, ad patriam reuertitur.

Deiurio.] *Iuramento facto quo deos teſtati eſſent.*

Iniurati.] *Nullo iuramento præſtito.*

Contempti.] *Contumelijs affecti.*

Diſcerptiq́;.] *Conuicijs & probris diuexati.*

Inteſtabiles.] *Noue dixit, id eſt deteſtabiles & infames.*

CAP. XIX.

Multam irrogauit.] *Rogatione ad plebem facta deſignauit.*

Prædes poſcebat.] *Vades & ſponſores.*

Aſiatico Scipioni.] *A` recuperata Aſia, occupata ab Antiocho nomen habenti.*

Inauſpicato.] *Inconſulto.*

Damnatum peculatus.] *Furti rerum publicarum. Labeo & Paulus peculatum definiunt cum quiſpiam aliquid, uel ex repub. uel è ſacro aufert.*

CAP. XX.

Iucundo hiatu.] *Concurſione uocalium.*

Eſt inuenire.] *Licet, ex imitatione Græcorum.*

Poſthumiæ magiſtræ.] *Videtur Catullus legem quandam ſumptuariam notare, quæ ſcilicet præſcribat modum bibendi in conuiuijs, cuiuſmodi & hodie aliquoties fieri ſolent. Tametſi nonnulli qui Catullum enarrāt, referant ad aliquam è Catullianis amicis, quam ſcilicet magiſtram uocitet, ea conſuetudine qua obſcœni poëtæ amicas ſuas dominas uocant. Sitq́; hoc modo Poſthumiæ*

miæ proprium nomen.

Calices amariores.] *Qui magis iritent palatum.*

CAP. XXI.

Quoad uiuet.] *Quandiu.*

Locus ipſe confinis.] *Qui utriuſq; finem contingit.*

IN NONI LIBRI

CAP. I.

CVm funditore.] *Qui ingentia ſaxa è funda torquebat. Celebres in primis funditores fuere olim Baleares, ut teſtatur Veget. De re militari.*

Neutrum.] *Nec ſagitta, nec lapis.*

A' pinnis.] *Summis muris.*

Collimes.] *Dirigas.*

CAP. II.

Interibi.] *Noue dixit pro ibi, uel eodem tempore.*

Aeruſcanti cuipiam.] *Aeruſcare, auto. Pompeio ſignificat mendici in morē undiq; circūeundo æs colligere.*

Nebulonem eſſe.] *Nullius rei atq; operæ bonæ.*

Iſta probra.] *Quemadmodum Terentius hominem ſceleſtum uocat ſcelus, ſic hoc loco Gellius homines probroſos & conuicijs dignos, probra appellat.*

Defamata.] *infamia.*

Antiquos Romanorum.] *Inuenies tale quid in ſecundo libro Tit. Liuij ab urbe de Tarquinijs.*

CAP. III.

Nationum multarum potiri cœperant.] *Dicimus promuſcue potior illius rei, hanc rem, hac re.*

Notificant.] *Noue dixit, id eſt declarant, uel notum faciunt.*

Victorijsq; affectus] *Occupatus, dixit & id noue.*

Cuius uim atq; arma.] *Melius, cuius arma aq; uim.*

Studijs humanitatis.] *Eruditionis eius, quæ facit homines humanos, & plane dignos hominis uocabulo. Tolle enim illam literarum partem, neſcio quid reliqueris in moribus humanitatis liberalioris.*

Eductus à te.] *Plato enim in De legibus, educationem & arcem & caput eſſe omnis uirtutis affirmat.*

CAP. IIII.

Portum præpetem.] *Id eſt prominentem. Hic uero eſt Ennij uerſus,*

Brunduſium pulchro præcinctum præpete portu.

Faſces librorum.] *Sarcinas.*

Incredulæ.] *In paßiua ſignificatione dixit noue, tanquàm libri eiuſmodi continerent, quæ à nullo facile credi poſſent.*

Ariſtæas.] *Qui ſcriptor res Arimaſporũ uiginti quatuor libris proſequutus eſt, atq; id carmine. Floruit tempore Cyri regis Perſarum. Hæc Suidas. Vide quoque Plinium libro ſeptimo.*

Cteſias.] *Medicus hic Artaxerxis regis Perſarum fuit, ut Suidas dicit, qui res Perſicas admiratione dignas multis uoluminibus proſequutus eſt.*

Ἀνήκοος.] *Compoſitum eſt hoc ab a quod priuat, & ἀκούω audio.*

Κύκλωπας.] *Heſiodus poëtarum Græcorum uetuſtißimus, ſcribit Cyclopas Siciliæ incolas ſic appellatos, quòd unum oculum orbicularem in fronte habeant, ſiquidem κύκλος circulus dicitur, & ὤψ oculus. Vide Homerum in Odyß. & Vergilium in tertio Aeneid.*

Albania.] *Quæ à Plinio libro vj. cap. xiij. in Scythia collocatur non procul à monte Caucaſo, unde mare al-*

luens Albanum dicatur. Videtur autem Gell. eos dicere, qui hodie Moſcouitæ appellantur.

Effaſcinantium.] *Incantantium.*

Nulli aliæ cauſſæ obnoxia.] *Ob nullam aliam cauſ ſam, quàm ob faſcinationem.*

Caninis capitibus.] *Ob id à Plinio & reliquis Cynocephali dicti ſunt.*

Monomeri] *Id eſt unicrures.*

Pygmæos quoq;.] *Quemadmodum Pygmæis contra grues, ita Pſillis in Africa bellum eſt aßiduum contra ſerpentes, ut ſcribit Plin. lib. & cap. ſecundo.*

Dignitatisq;.] *Erat enim præfectus militum.*

Hermaphroditos.] *À Mercurio, quem Græci ἑρμῆν uocant, ἀφροδίτη Venus, nam huiuſmodi prolem genuit Venus compreſſa à Mercurio, unde factum eſt ut eiuſdem ſortis nati, Hermaphroditi dicantur.*

Androgynos.] *Ob utriuſq; ſexus etymologiam: nam ἀνὴρ uirum ſignificat, & γυνὴ mulierem ſonat.*

CAP. V.

Ἀδιάφορον appellauit.] *Indifferens, quod ſcilicet bonum fieret, ſi quis bene utatur, & modice, & ob, iuſtas cauſas. Rurſus etiam malum quaſi modum excedens, uel cum non iuſta cauſa utamur.*

Vtriuſq; medium.] *Vt uoluptas ſit carnis quædam elatio ſupra modum ſe efferens, dolor uero cruciatus, quorum medium ſtatuunt optimam corporis conſtitutionem, quam Galc. lib. j. de morb. cogn. ſanitatem diffinit.*

Plato ita uarie.] *Plato in libro de legibus, hæc tria inter ſumma bona uulgi opinione poſuit, recte ualere, bona fama præditum eſſe, diuitias citra fraudem poßidere.*

CAP.

CAP. VI.

Quoniam frequentatiua.] *Iteratiua, apud Vallam hæc regula falſa eſt de uerbo dictito, nam primã producit.*

CAP. VII.

Tranquillus.] *Liber ille non extat.*

Brumali die.] *Poſt ſolſtitium hyemale.*

Neruias.] *Fides ex neruis factas.*

CAP. IX.

Omnia uerba.] *Idem præcipit* Horat. *in arte poëtica: Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus Interpres.*

Apollonij.] *Eius qui Argonautica ſcripſit, quæ etiam hodie extant.*

Ἐνόρχαν.] *Teſticulum, ὄρχις enim teſticulus eſt.*

Cynthi.] *Cynthia una eſt ex Cycladibus.*

Gaudium genuinum.] *Verum, ſolidum, natiuum.*

Vergilium.] *Macrobius autor eſt Vergiliũ proprietatis uerborum fuiſſe diligentiſſimum, & obſeruantiſſimũ.*

CAP. X.

Eiuſdem muſæ.] *Studij tanquàm dicas eiuſdem farinæ. Verecunda quadam translatione. Vide Cicero. libro epiſto. vij. de uerecundia ad Papyrium Pætum, & lib. primo officiorum.*

Pleraq; alia.] *In multis alijs.*

Ea uerba.] *In octauo Aeneidos.*

Incautius nominat.] *Propterea quòd membra plerunque ſolent dici genitalia, & in uiris, & in fœminis.*

CAP. XI.

Haſtam reciprocans.] *Vibrans.*

Tribunus militaris.] *De tribunis militum uide Liuium tertio ab urb. cond. unde dicti ſint, & quam ob rem ſint creati.*

Agrum Pontinum.] *Sic dictum à Pontina palude, cuius meminit Plinius nat.hiſt.iij.cap. v.in deſcriptione Italiæ.*

Vaſtus.] *Præter modum magnus. Talia enim corpora tribuit Gallis & Cæſar Iulius in bello Gallico, & L. Florus.*

CAP. XII.

Vt formidoloſus.] *Per comparationem incipit narrationem, & durat periodus in quintum uſque uerſum, quod tamen rariſſimum eſt in Gellio uidere. de nominibus uero in oſus,uide libro quarto.*

In utranque partem.] *Actiue & paſſiue.*

Suſpicatur.] *Leuiter mala opinatur.*

Adhibet.] *Exhibet, quod eſt aliquanto in uſu noſtro receptius.*

Gratias.] *Venuſtates, elegantias.*

Qui labori eſt.] *Qui patitur laborem, ut ager laborioſus.*

E medio.] *Ex uulgo.*

Eſſet infeſtior.] *Id eſt, ſi magis ob eam cauſam impediretur ab aduerſarijs.*

De re floria.] *Id eſt de ludis uel feſtis floralibus, ſiquidem dea Romanis colebatur florum & pratorum præſes, cuius nomen eſt Flora, eius feſta Floralia dicta ſunt: in quibus nudi uiri, fœminæq́; congrediebantur in theatro.*

Lenoni ſe locauiſſet.] *Id eſt pretio addixiſſet.*

Famuloſus.] *Obſequioſus,ut uulgo dicimus, uel ſeruilis.*

Suſpicioſus.] *Suſpectus.*

Durum rus.] *Carmen eſt phalæcium hendecaſyllabū, quod*

quod habet ſpondæum & dactylum & tres trochæos.

Cinna.] *Hic eſt Cinna ad quem extant multa Martialis epigrammata.*

Aſpidem.] *Hunc ſerpentem maxime ſomniculoſum tradidit Ariſtoteles.*

IN LIBRI DECIMI CAP. I.

IN theatro.] *Commodißime theatrum uertas ſpectatorium, θεάομαι enim ſpectare ſignificat. Theatra autem domus erant publicæ ſpectatoriæ, multorum millium capaces, unde uel ludi uel ſacrificia ſpectarentur.*

CAP. II.

Mulierem in Aegypto.] *Plinius libro ſeptimo cap. iij. huius monſtroſi partus rationem reddere conatur. Quippe quòd Nilus fluuius irrigans Aegyptum fœtifer ſit, id eſt augeat mulieribus pariendi uim.*

CAP. III.

Gracchus.] *Tribuit huic Graccho ſummam eloquentiam Cicero, ſed animum patriæ amantiorem in eo deſiderat. ita enim inquit de Oratore, T. & C. Gracchos omnibus naturæ doctrinæ præſidijs paratos, Remp. illa præclara eloquentia ſua euertiſſe.*

Balneis uirilibus.] *Vbi aliàs uiri lauare ſolerent.*

Contraq; leges.] *Quibus cauebatur, ut ciuis Romà. ubicunq; gentium eſſet quæ ſub imperio Ro. eſſet, à ui liber & immunis eſſet, tantùm commemoratione uerbi, Romanus ciuis ſum. Sunt autem ciues Romani non ſolum qui Romæ habitant, uerum etiam omnes qui Romano utuntur iure.*

Lorarij.] *Genus lictorum erat in comœdijs Latinis, ſic appellatum, quòd dominorum iuſſu ſeruos detrectantes imperia aut ſegnius obeuntes, loris cæderent.*

CAP. IIII.

Vos, & nos.] *Apud Græcos non eſt eadem ratio, tam etſi in reliquis ſimilitudo apparet: utrunque enim ſpiritu aſpero & proiecto pronuntiatur: Vna enim per u, altera per v, quarum utrarunq; eadem eſt pronuntiatio.*

CAP. V.

Qui pleraq; loca.] *Nam & Plin. hanc locupletis etymologiam eſſe dicit lib. nat. hiſt. xviij. cap. iij.*

CAP. VI.

Ob hæc mulieris uerba.] *Florus breuiter ſic denarrat hiſtoriam in Epitomate: Claudia ſoror, inquit, P. Claudij, eius qui contemptis auſpicijs male pugnarat, à ludis reuertens, cum turba premeretur dixit: Vtinam frater meus uiueret, iterumq; claſſem in Siciliam duceret, ob eam cauſam multata eſt.*

CAP. VIII.

Sanguinem dimitti.] *Hippocrates in lib. de proportione hominis ad Ptolemæū regem inquit, Admodum utile eſt homini uenas incidere, & ſanguinem minuere, maxime in uere quo abundat ſanguis, potiſſimum in iuuenibus & ætate uigentibus, unde hortatur ut ſi ueris tempore ægrotet iuuenis, nullum remedium niſi ſanguinis miſſionem quærat. Vnde autem ſit ad ignominiam translatum non apparet, niſi coniecturis agere uelimus.*

Minus ſani.] *Vnde Stoici animi uitia morbos appellant, ob id maxime danda eſt opera, ut ſit mens ſana in corpore ſano.*

CAP.

CAP. X.

Vſitatos.] *Frequentatiua forma dixit.*

Annulum in digito.] *De annulo Macrob. aliã aſsignat rationem, pollex enim quia per ſe ſatis polleat nec indigeat alio externo uel accerſito honore. Index uero quia ex una parte ſolus ſit, & , ut ita dicam, deſertus indignus eſſe uideatur honore. Medius autem longißimus ſit, ita ut ſatis etiam per ſe honoris habere exiſtimetur. Minimus autem omnium indigniſsimus. Annularis uero ille qui inter minimum & longißimum ſit, maxime indigeat aliquo honore, quo à cæteris illuſtrior fiat.*

Ἀναβμάς.] *Membratim & articulatim cum hominis nerui inciduntur, ut medici de corpore integro qua parte laboret, facilius iudicare queant. Hanc incidendi artem Galenus in libro de locis affectis anatomicam uocat, indicatq́; maxime neceſſariam eſſe futuro medico.*

CAP. XII.

Plinius ſecundus.] *Apparet hoc loco Gellium magis ex affectu quàm animo loquutum eſſe, quandoquidem Plin. hæc omnia refert non tanquàm à ſe credita, ſed à Græcorum uanitate conficta, id quod facile perſpicit quiſquis librum x. id genus nugis reſperſum euoluerit. Arbitror autem cauſam Gellio fuiſſe, quod nondum ſeculorum memoria probatus fuerit tum Plinius. fit enim ſæpenumero in re literaria, ut quæ in antiquis ad miraculum uſq; probemus, ea in recentioribus minime legere dignemur. neque ulla in re ſæpius labitur eruditorum iudicium. Hæc enim Herm. Barbarus.*

Accipitrem auem rapidiſsimam.] *Omnia enim accipitrum genera ex rapinis uiuunt, idq́; alterius generis auium, maxime columbarum. Plin. lib. x. cap. viij.*

Vocatur robur. Vide Plin. lib. xvj. cap. xl.

CAP. XIII.

Partim hominum.] *Certum eſt in id genus loquutionibus, partim aduerbium uſurpari pro eo nominis caſu quē ſignificatio & ſenſus requirit, id quod perſuaderi poteſt, tum ex ſignificatione, tum ex præpoſitionis natura, quæ poſtulat ablatiuum poſt ſe. Neque hoc nouum adeo uideri debet, cum etiam nomina pro aduerbijs uſurpauerit Verg. ut horrendum clamat.*

CAP. XV.

Non detonſet.] *Antique dixit Gellius pro detondeat.*

Lecti fulcrum.] *Fulcra ſummæ lectorum ſunt partes, quæ toros ſuſtinent, à fulciendo, uel ſuſtinendo ſic dicta.*

Ad Argeos.] *Ad ſacra Argeorum, quibus uirgines Veſtales ſcirpeas effigies in Tyberim iaciebãt, quas ipſas, autore Feſto Pomp. Argeos appellabant, haud dubie à loci nomine, qui ſic dictus eſt, quòd iſthic Hercules cum Argiuis principibus ſit ſitus & ſepultus: Sic enim tradit M. Varro. Et meminit iſtius rei obiter etiam T. Liuius ab urbe condita.*

CAP. XVI.

Κατὰ πρόληψιν.] *Id fit quãdo deſcribitur id quod poſtea fit. Sic Salluſt. Plebs ſacrum montem inſedit. cum tamen ſacer mons dictus ſit poſt inſeßionem plebis.*

Nam cum Theſea.] *Non dicit Verg. Theſea hunc redijſſe, ſed tantum multorum heroum conatus oſtendens, quibus minus quàm ſibi licere debebat. Hæc uerba de Theſeo, dicit per occupationem ipſe ſubinducens exemplum hoc de Theſeo, cum ſuperioribus non æquè efficax eſſe, id quod teſtatur & Seruius. Neque enim tam ſolicitus fuit*

Ennius

Ennius de reditu ab inferis, quàm de deſcenſu.

Qui autem fieri poteſt?] *Eſt & alia huic contraria fabula, quæ Theſeum Pyrithoi amici liberandi cauſa deſcendiſſe ait. Verum ſpe fruſtratum, aud. ciæ pœnas perpetuo illic luere, cuius fabulæ meminit & Seruius. Opinor ergo Vergil. uarietatem fabuloſæ antiquitatis expreßiſſe dedita opera, quo ſcilicet indicaret poſteris, nihil plane ſibi incognitum fuiſſe, id quod in uarijs, & ſibi mutuo aduerſis uocum etymologijs ſignificandis, tum & ritibus ueterum ceremoniarum exprimendis, ſequutum obſeruat exquiſitißimus enarrator Vergilij Macrobius, in Saturnalitijs diſputationibus.*

Agamemnoniasq; Mycenas.] *Peloponeßi urbs eſt cui Agamemnon præfuerat. dictæ ſunt autem Mycenæ à μυκάομαι, quod mugio ſignificat, quòd ibi bos quidam locum urbi determinans, mugitum ediderit, autor eſt Stephanus & Strabo.*

CAP. XVII.

Propinationem.] *Potationes. Nam προπίνω tam apud Græcos, quàm Latinos adbibo ſignificat.*

Abderites.] *Ab Abdera Thraciæ urbe, autore Diogene Laër. qui ex uacuo omnia conſtare dixit, atque atomis, quod fuit in cauſa, cur apud Ariſto. non tantæ habeatur autoritatis, quantam alioqui merebatur.*

Exortum Hyperionis.] *Apud Græcos, & potißimum Homerum, Hyperion epitheton ſolis eſt, quòd ſcilicet ſuo motu ſupra nos incedat, id quod nobis indicat ipſum nomen.*

Theodecti trag.] *Fabius Quint. ad imitationem Græcorum, ueteres Latinos genitiuum eiuſmodi nominum in es, in i, extuliſſe tradit, non quemadmodum hodie in is.*

CAP. XX.

Publici priuatiq́.] *Publicum ius eſt quod ad ſtatum Reipub. Rom. pertinet, Priuatum uero quod ad ſingulorum utilitatem ſpectat. Iuſtin. lib. j. inſtit.*

Priuilegia] *De quibus ſcribit in legibus M. Cicero.*

Abdomina Thynnia.] *Sumen & pinguedinem piſcium, qui ſunt apud Plinium maximi lib. ix. cap. xvj. Hi membratim cæſi, ceruice & abdomine commendabantur, quemadmodum alijs alia magis placent, ut in ficedulis clunes, in leporibus pulpamenta.*

Cephaleamq́ carnem.] *Saxatiles ſunt & illi qui in delicijs menſarum fuerunt. Græcis enim mugil, teſte Theodoro Gaza, κέφαλος à magnitudine capitis uocatur. Vnde Auſonius in deſcriptione Moſellæ, mugilum genus ut uehementer capitatum, Capitones uocat. Theodorus quoque hunc mugilem Latinè aliquoties ex Ariſtotele capitonem uertit. Sed Galenus nomen inditum piſci putat, quòd caput abſcondere ſoleat, quaſi quàm maxime omninoq́; lateat. quod & de Struthiocamelo Plinius tradit libro decimo.*

Nam Sullam.] *Apud Latinos ex confinitate y, & u, fit aliquando ut pro y, u, uſurpemus.*

Conſulē.] *Coſſulē alij antiq̄ legunt. Sic & in quodā Germanici Cæſaris numiſmate ſenatuſconſultum legitur.*

CAP. XXI.

Velut eſt nouiſsimus.] *Quamuis hoc hodie, niſi mendum ſit in uulgatis exemplaribus, legatur ſemel quod ſciam in De oratore. Animaduertit & hoc ante nos Philipp. Beroal. uir plurimæ lectionis.*

CAP. XXII.

Futili meditatione.] *Futile uas dictum eſt quod fundat*

dat ea quæ accepit. Terent. *ſeruum futilem appellat, tan‑ quàm dicas nihili, nulliuſq́; pretij.*

Male feriati.] *Perperam otium agentes à rebus pub.*

CAP. XXIII.

Temetum uocant.] *Qui ad imitationem Græcorum ſic uinum uocarunt. Græci enim ebrietatem* μέτην *uocant, unde & temulẽtiam dictam ſcribit* Plin. *lib.xiiij.cap.xiij.*

Bibere loream.] *Lorea, ſeu, ut ſcribit* Plinius, *lora ge‑ nus potus eſt, factum ex aqua in qua macerata ſint uinacea uuis iam ante prælo preßis, quod genus uini factitium Græci* δεύτερον *uocant, id eſt ſecundum, etiam dum huius uini uſus eſt, quemadmodum & nomen paucis immutatis literis manſit.* Appellamus *enim uulgo luuren.*

Paſſum.] *Vini genus dulce eſt, quod in hunc modum conficitur.* Siccantur *uuæ atq; inijciuntur, quæ ſic humectat uuas, ut meram dulcedinem inde contrahat.* Aliquoties *etiam exprimitur à madefactis ſic uuis:* Nam *multa genera eius* Plin. *recenſet lib.xiiij.cap.ix.*

Murinam.] *Potus eſt murina ex myrrhæ liquore temperatus, quem* M. Varro *ſcribit à mulieribus* Rom. *murreolum uocitari. huic tantum honorem habuit uetuſtas ut inter nobiliſsima atque generoſiſsima uina numeraret.* Id *quod ueterum comicorum uerſus declarant, ut* Plinius *eodem lib. & cap. teſtatur.*

Multatas quoq; à iudice.] Plinius *autor eſt aliquas mulieres capitis ſupplicium paſſas, quòd uinum biberint, idq́; à maritis, quos poſtea cædis accuſatos* Romulus *rex abſoluerit.*

Impune necares.] Ex *hoc ueteri iure hodie uidemus legem* Iuliam *extare, quæ marito tantum adulterij accuſationem contra uxorem permittit, uxori uero aduer‑*

ſus

ſus maritum nihil largitur omnino.

CAP. XXIIII.

Pro rudi.] *Lignum ob id rude appellatur, quod nondum artificis manu expolitum, inde ad homines, & ingenia translatum eſt, ut ſit rudi ingenio tanquàm dicas inamœno & ruſtico.*

Compitalia.] *Eo quòd Quirites celebraturi hæc feſta in compitis eò conuenirent, id eſt in uiarum congreſſibus.*

Supra eam.] *Ante eam.*

Exequentiſsimus.] *Diligētiſſimus, & pene curioſus.*

Nefas.] *Nam non certis diebus per annum repetitis celebrabantur compitalia, ſed ſemper nouis, ut uiſum fuiſſet prætori, ſtatuenti & concipienti has ferias.*

Venit ecce.] *Admirantis eſt particula ecce. Eſt autem in id genus loquutionibus ſemper uerbum ad intelligentiam ſupplendum, ut hoc loco memoriam intellige, ut ſit, uenit ecce in memoriam uerſus Pomponiani. Has uero loquutiones grammatici figuratas appellant.*

Literis his uti indifferenter.] *Teſtatur hoc Fabius Quint. li. j. exēpli loco ponēs, quaſi, quod indiſcriminatim ſcriberetur, nunc quaſi nunc quaſe, ita ſibi ſibe, heri here.*

In mimiambis.] *In carminibus iambicis, quæ inſtar mimicæ fabulæ compoſita ſunt.*

CAP. XXV.

Telorum.] *Vulgo quidem id appellatur telum quod ab arcu mittitur. Sed & omne quod manu cuiuſdam mittitur, ut lapis, lignum, ferrum, hoc nomine teli continetur, ex Græca uoce figuratum.*

Soliferrea.] *Genera ſunt telorum ex ſolido ferro facta.*

Spari.] *A' ſpargendo ſunt dicti.*

Rumi

Rumigeſtri.] *Tela ſunt, quæ feruntur magno aliquo ſtrepitu, & ueluti cum rumore, unde nomen habent.*

Meſanculæ.] *Bifida ſunt tela, & per medium inciſa, unde & nomen habent. μέσος enim Græcis medium ſignificat.*

Sicilices.] *Spicula ſunt lata haſtarum, ut inquit* Non. *Marcellus.*

Sicæ.] *Gladij ſunt breues, qui ſub ueſtibus tecti feruntur.*

Climaculæ.] *Gladij ſunt dentati, uelut per gradus in modum ſerræ, unde nomen habent. Siquidem Græcis κλίμαξ gradum ſignificat.*

Gauli.] *Nauigia parua ſunt & rotunda.*

Coruitæ.] *Naues grandes, & propterea tardæ.*

Caudicæ.] *Naues ſunt ex caudicibus, id eſt lignis craßioribus compactæ, quas, niſi fallor,* Macrob. *caudicarias uocat.*

Hippagines.] *Quæ equis aguntur, nam ἵππος Græcis equus dicitur.*

Cercuri.] *Naues ſunt grandes in Aſia & celeres, quibus merces uehuntur.*

Celoces.] *Nauigia parua, à celeritate dicta.*

Lembus.] *Nauis piſcatoria.*

Oxyæ.] *Nauigia à celeritate nomen habentia, nam Græcis ὀξὺς uelox dicitur.*

Remunculi.] *Sunt & hæ naues piſcatoriæ, quas, ni fallor, corrupte legimus apud* Non. Mar. *lenunculos.*

Actuariæ.] *Ab agendo dictæ, quòd aduerſus flumina etiam agi poßint.*

Ἰσόπους] *Quia pes hominis nauigantis in id genus nauibus pro malo arbore ſit. Siquidem ἱστὸς Græcis malum ſignifi*

ſignificat, & πὺς pedem.

Ἐπιτραγίδες.] *Eadem etymologia, quòd uidelicet pedibus iuuantibus protrudantur.*

Proſumiæ.] *Nauiculæ ſunt quæ appendi ſolent maioribus.*

Cattæ.] *Naues ſunt Mediæ.*

Scaphæ.] *Lintres Latinè, ab effoßis arboribus. σκάπτω enim Græcis fodio ſignificat.*

Pontones.] *Nauigia ſunt quibus tranſmittuntur amnes, ſic dicti quòd pontis loco ſint.*

Mediæ.] *A regione Medorum ſic dictæ.*

Phaſeli.] *Nauiculæ ſunt piſcatoriæ.*

Parones.] *Nauigia ſunt aliquantulum magna, quæ appenduntur puppi nauium maiorum.*

Capulica.] *Forte ſic ſunt appellata, quòd ad ſimilitudinem capulorum ſunt fabrefactæ. ſunt autem capula capaciſsima quædam genera poculorum, quorum meminit Nonius Marcellus.*

Mareplacidæ.] *Nauiculæ ſunt admodum paruæ, quibus mare non niſi placidum, & à procellis quietum nauigari poteſt. Eſtq; hæc appellatio Siculorum.*

Ratariæ.] *Naues de ratibus compactæ.*

Cataſcopium.] *Nauis ſpeculatoria, à σκοπέω, quod ſpeculor ſignificat.*

CAP XXVI.

Fundus.] *Ager uarijs hortenſibus herbis conſitus.*

Corpoream quoq; uocem.] *Quicquid enim aut tangit aut tangitur Epicureorum decreto, quæ expreßit Lucretius, corpus eſſe dicitur, unde & hoc principium tanquam primum ſubinde inculcatur à Lucretio:*

Tangere enim aut tangi niſi corpus nulla poteſt res.

Arteria

Arteria.] In neutro genere uſus eſt arterio Lucretius noſter, quod alibi uix reperies in quoquam.

CAP. XXVII.

Caduceum.] In Mercurio ſolem coli etiam ex Caduceo claret, quod Aegyptij in ſpeciem draconis maris & fœminæ coniunctorum figurauerunt Mercurio conſecrandum, hi dracones parte media uoluminis ſui inuicem in nodum obligantur, primæq; partes eorum reflexæ in circulum, preſsis osculis ambitum circulis iungunt, & poſt modum cauda reuocantur ad capulum caducei. Vide Macrob. in j. Satur.

CAP. XXVIII.

Totam rem ætatis, & de diſcriminibus eiuſdem uide in Iulio Polluce, lib. ſecundo.

IN VNDECIMI LIBRI

CAP. I.

BVcetaq;.] Armenta boum.

Armentoſiſsima.] Tradunt autores armenta dici cœtus quadrupedum maiorum, ut boum, ceruorum, & id genus aliorum. hinc Gell. noue, ut ſolet, armentoſam uocat Italiam, id eſt abundantem armentis.

Multamq;.] Feſtus Pomp. multam Oſcorum uocabulum dicit, ut ſcilicet multa dicatur, quaſi minime multa. erat enim in uſum principio unam ouem pro multa pendere.

Adigebantur bonis.] Aeſtimabantur, cenſebantur.

CAP. II.

Carmen.] Solebant autem ueteres præcepta & edicta tum legum tum aliarum ſanctionum carmina uocitare. Sic Liui. Lex horrendi carminis erat.

Irritus

Irritus.] *Pauper & inanis.*

Equos carius quàm coquos emebant.] *Plin. libro ix. elegantiſsime hunc ſermonem conuertit in contumeliam Romanæ luxuriæ: Coquos, inquit, carius emunt quàm equos.*

Graſſator uocabatur.] *Graſſari eſt in morem latronis aliquem aggredi.*

Torpedo.] *Socordia, eſt enim morbus cum omnes uires languent, nomen eſt id à piſce morbo inditum. Vide Plinium in naturali hiſtoria.*

CAP. III.

Quando ab arbitrijs otium eſt.] *Iudicandi officijs, uel negotijs publicis. Fuit enim Gellius noſter patria Romanus, primum Romæ à T. Caſtritio rhetore, atque alijs quibuſdam ſcriptoribus Latinis literis formatus. Deinde Athenas ad capiendum ingenij cultum conceſsit, ubi cum alios rhetores & philoſophos, tum uero maxime Taurum philoſophum Platonicum audiuit, cuius rei ipſe multis in locis teſtimonium nobis præbet, grati diſcipuli officio functus. Cuius ipſe multis in locis teſtimonia quæcunque uel dictu uel ſcitu digna, & legendis libris, & ambulando occurrerant, ſine ullo ordine congeſſerat. Verum cum in patriam fuiſſet regreſſus, uigilias ſuas adhuc rudes & inchoatas ſub incudem denuo reuocauit, atque expoliuit eo ordine quem hodie in codicibus ſeruari uidemus. Præter quàm quòd in ordine octauus qui fuit liber, nobis ſane perijt. Titulum noctium eſſe Atticarum uoluit, quod in agro Attico, ſicut ipſe ait, primum fœtura hæc nata eſt, qua, ut inquit magnus ille Eraſmus, nihil poteſt fieri neque terſius neq; eruditius. Floruit Romæ regnante Hadriano imperatore,*

funct

functus ſæpe officio incorruptiſſimi iudicis, hoc eſt Præ*toris.*Profeſſione *etiam iuriconſultus,id quod multa indicāt eius capita, ex intima iuris ciuilis prudentia deprompta. Priſci illi ſcriptores magis* Platonem *quàm Ariſtotelem,ut noſtro ſeculo, & alios philoſophos ſunt imitati,quod & diuus fecit Auguſtinus qui eum diuinum appellat,atq; dicit ſe malle cum* Platone *errare, quàm cum Ariſtotele bene dicere,quoniam eloquentiā cum ſapientia complexus ſit.* Eiusq; *una ſententia,ſi introſpiciatur, ac medullitus elaborata fuerit, plus habet & amœnitatis, & ſalubritatis ponderisq; , quàm totus fere Ariſtoteles.* H*æc dico non ut Ariſt.detrahatur,ſed ut* Plato *præferatur.* C*uius ſæpe quoq; apud Auguſtinum,*Hier.Cicer.& *pleroſq; alios mentio fit.*Et *Ariſtoteles mundum periturum,ac in primo principiū ſumpſiſſe negat, quod fidem noſtrā omnino euertit,fortaſſis,ne in preceptoris ſui ſententiā iret:hoc* Plato *in Timæo aperte affirmat,licet qui buſdam inuolucris,quod & prophetis noſtris,ut in antiquo inſtrumēto legere eſt,cōmune fuit. Simuliter & animæ immortalitatem Ariſtoteles nuſquàm,neq; in libro de anima incluſit,id quod* Plato *in Phædone manibus et pedibus annititur cōfirmare.* I*ntroducit quoq; in omnibus dialogis ſuis* Socratem *præceptorem ſuum diſputantem, ut gratus diſcipulus & candidus, quod an Ariſtoteles de* Platone *fecerit,haud facile eſt reperire.*

Pro collegio.] Ex *autoritate & ſententia collegij pontificum.*

Pro teſtimonio.] *Vice uel lōco teſtimonij.*

Pro agro.] *Ad defenſionē agri Illyrici paratas eſſe.*

Pro æde Caſtoris.] *Ante ædem Caſtoris.*

Pro roſtris.] *In ſuggeſtu, ſic enim exponit* Feſtus

Pomp. N*am* R*omani ex captiuis nauibus* A*ntiatum deſtructis,roſtra adcõmodarunt ſtructuræ ſuggeſti in curia* H*oſtilia,unde ad populum uerba fiebant.*

CAP. IIII.

Ἀδοξούντων.] δόξα *gloriam Græcis ſignificat,& opinionem quandam celebrem.* V*nde* ἐνδοξέω *uerbum quod ſignificat probari hominum opinione.* E*t contrarium* ἀδοξέω *opinione & gloria careo.* I*ſta uero* E*uripidis* E*raſmus noſter ſic uertit:*S*i uel male hæc autoritas dicat tua,flectet,quòd ſcilicet à leuibus profecta oratio,& approbatis,non idem ualet eadem.*

CAP. V.

De Pyrrhonibus.] *Abutitur* G*ellius primitiuo uocabulo pro poſſeſiuo. nam cum dicendum fuiſſet de* P*yrrhonijs philoſophis,nouitatis affectator maluit de* P*yrrhonibus dicere.*

σκεπτικοί.] A *uerbo* σκέπτομαι, *quod ſignificat diligenti indagatione conſidero, hoc uero loco uſurpauit pro dubitare atq; hærere, translatione ſumpta à uiatoribus,qui ubi ad biuium aliquod uenerint, incerti quà progrediantur,diu cunctantur atque inſiſtunt.*

ἐφεκτικοί.] D*icti ſunt* A*cademici, quòd nihil pronuntiarint,ſed ſententiam ſuam animo continuerint, à uerbo* ἐπέχω, *quod ſignificat contineo.*

ἀπορητικοί.] I*d eſt dubitatores,à uerbo* ἀπορέω, *quod ſignificat dubito,uel nõ habeo in promptu quod dicã.* ὀρέω *enim ſimplex abundo ſignificat, & in promptu habeo.*

τῶν πρός τι.] *id eſt ex natura illarum rerum quæ ad aliquid referantur,quæ,autore* A*riſtotele, hoc ipſum quod ſunt aliorum eſſe dicuntur.* E*t quod addit* P*lato, interpretatione alterius ad quod referuntur indigent,unde re-*

latiua

latiua Latinis dicũtur. Volunt itaq; id genus philoſophi, illas notiones uniuerſales ex ſingularibus rebus collectas, in animo referri ad res externas, & ita ut percipi plane nõ poßint, niſi præcognitis externis rebus. At res illæ externæ cum ſint ſingulares et in horam corruptibiles non cadunt ſub ſcientia. Eſt enim ſcientia, ſi credimus Ariſto teli, tantum rerum neceſſariarum, quæ nõ poſſunt ſe aliter habere, quàm ſemel ſunt.

CAP. VI.

Ex initijs Eleuſinijs.] *Ex ſacrificijs quæ in Eleuſina urbe Atticæ regionis tantum à fœminis, in honorem Cereris filiam Proſerpinam quærentis, celebrantur.*

CAP. VII.

Verbis aut nimis obſoletis.] *Ita ab uſu remotis ut ne odor quidem ſuperſit, hoc enim eſt obſoletum.*

Exculcatisq́.] *Ex uſu protritis.*

Inſolentibus.] *Inſuetis, inſolitis.*

Culpatiusq́.] *Deterius, noue dixit.*

Sordentia.] *Vſu barbarorũ putreſcẽtia, et inuulgata.*

ὀψιμαθίαν appellant.] *Tardidiſcẽtiam, cuius oppoſitum eſt παιδομαθὴς, id eſt qui à puero didicit.*

Apludam edit.] *Feſtus Pomp. genus minutiſſimæ paleæ frumenti aut panici interpretatur apludam, quòd à grano frumenti uelut applodatur, id eſt reijciatur. Additq́; reperiri hoc uocabulum apud Plautum. Nonius uero Marc. dicit hoc eſſe in comœdia ambigua, id eſt, de qua controuerſia ſit Plauti'ne ſit an alterius.*

Floces.] *Fæces uini.*

Vinum eructum.] *Denuo ex uinaceis expreſſum.*

Requirente uultu.] *Ambiguo, dubio.*

ἀπειρόκαλος,] *Decori expers. Eum maxime hoc*

Græcum uocabulum ſignificat, qui quid quoq; loco quadret neſciat, quē Latini, ut eſt in Cicerone, ineptum uocant. Etiam ſi Cicero contendit magis ex affectu quàm animo, apud Græcos nullam extare dictionem, quæ ipſis hoc faciat, quod nobis ineptus.

Strigoſus] *Maceratus.*

Ore duro.] *Pertinaci, impudenti.*

CAP. VIII.

A. Albinum.] *De A. Albino Cicer. in claris orator. magna cum laude diſſerit.*

Nugator.] *Ineptus nimium.*

Tibi quis perpulit.] *Archaiſmus eſt, dicendum enim fuerat te, non tibi.*

CAP. IX.

Critolaus ſcripſit.] *Conſule de eo Diog. Laërtium, qui ſcriptum reliquit, hunc Ariſtotelis fuiſſe diſcipulum, ex familia Peripateticorum.*

Fortaſſe.] *Incertum eſt, noue dixit Gellius.*

Prolatum.] *Extractum, dilatum.*

Se συνάγχην.] *συνάγχη Græcis angina Latine dicitur, morbus eſt qui fauces ita conſtringit, ut non ſolum non eſitare, uerum etiam ne loqui quidem poſsis, unde & nomen habet, nam ἄγχω ſtringo ſignificat. Latine autem ab angendo dicta eſt, quo nomine Plautus in Moſtellaria, Cornelius Celſus, & Plin. utuntur. Barbari uero me dici, quorum eſt hac ætate maximus prouentus, Squinantiam appellant.*

ἀργυράγχην.] *Argentanginam, ab ἄργυρος, quod argentum ſignificat.*

CAP. X.

A Nicomede.] *Rege Bithyniæ, qui uectigalia Ro.*

minuere

minuere uolebat.

CAP. XI.

Mendacium dicit.] *Narrat quod ab alio auditum ſit. Non enim poteſt fieri ut quiſquàm caſu aliquo mentiatur, id eſt aliud loquatur quàm uelit in animo. Verum caſus ſæpe facere ſolet, ut mendacium dicamus, hoc eſt, falſum pro uero narremus.*

CAP. XII.

Diodorus autem.] *Cognomē addit Gellius, eo quod multi fuerint Diodori in literis clari. Primus enim cognominatus eſt Valerius, cui adiectum eſt etiam tertium cognomen Philoſophus Alexandrinus, filius hic Pollionis Philoſophi fuit, qui floruit imperante Hadriano Cæſare. Secundus Siculus fuit, qui hiſtorias conſcripſit, quibus titulum indidit Bibliothecces, cuius meminit Plinius in præfatione hiſtoriæ mundi. Tertius comicus fuit, cuius meminit Athenæus. Quartus theologus extitit epiſcopus Tharſenſis, cuius monimenta recenſet Suidas, uidelicet commentarios in Geneſim, Exodum, Pſalmos, libros Regnorum, Prouerbia, Cantica canticorum, Euangelia, atque alia multa huius generis ad rem Theologicam pertinentia, quæ uidere licet in Suida, quæ tamen omnia temporum iniuria interierunt.*

Verbum ambiguum.] *Videtur ad hanc ſententiā Chryſippi alluſiſſe Quintilianus lib. VII. cum dicit, Omne uerbum uidetur ambiguum.*

CAP. XIII.

Quod emolumentum.] *Quæ efficacia.*

Eblanditæ.] *Blanditijs captæ, delinitæ.*

Si cupide feceris, cupide feceris.] *ταυτολογία eſt, id eſt eiuſdem rei repetitio.*

CAP. XV.

Terentius Scaurus.] *Cuius etiã meminit Diomedes ſæpenumero.*

Quæ παραγωγὰς dicunt.] *Ab ἄγω, quod duco ſignif.*

Apollinaris noſter.] *Laurentius Valla aliquid certius preßiusq́; adferre geſtiens in hac quæſtione, ſubſcribit Apollinaris ſententiæ, uerum addit tantum ſignificare hæc uocabula in bundus, quãtum frequẽtatiuorum uerborum participia. Proptereaq́; frequentatiua participia non eſſe in uſum ab omnibus uerbis recepta. Vide elegantias Vallæ.*

CAP. XVI.

Priuis uocibus.] *Singulis, de iſta dictione antea dicere memini.*

περὶ πολυπραγμοσύνης. *De multarum rerum cura, aut uarijs negotijs & rebus.*

Quod non inſigniter.] *Maxime.*

πολυτροπίαν.] *Moroſitatem.*

Diutule.] *Aliquãtulum, aduerbium eſt Apuleianum.*

Ille opicus.] *Agreſtis, etiam parum Latinè ſciens. Oſci enim ſermonis, ut autor eſt Feſtus, uerbum hoc eſt, qui præterquàm quòd ſpurcus & obſcœnus eſt, etiam ruſticus & agreſtis ſemper eſt habitus.*

CAP. XVII.

Retanda.] *A' retis purganda, quas in ſuum uſum redemptor ſi liberet auferre poſſet.*

Retas arbores uocari.] *Suſpicor hoc loco retas nõ tam arbores dici, quàm ſpeciem quandam arundinũ prouenientium in fluminibus, quæ niſi ſingulis annis ferme repurgentur, aut euellantur, negotia exhibent nautis. Vtor'que ad hanc meam ſententiam potiſſimum hoc ar-*

gumento,

gumento, quòd uulgus non ſolum Germanorum, ſed & Gallorum ſua lingua eiuſmodi iuncos & arundines ror uocat.

CAP. XVIII.

Draco Athenienſis.] *Legumlator is extitit. Hic cum per leges latas maximo in pretio eſſet, accidit ut in theatro tandem auleis & ueſtibus certantiũ obrutus, ſit præfocatus, ac ſic exceſſerit è uiuis, atq; in eo ipſo theatro ſit ſepultus. Floruit autem paulùlum ante ſeculum ſeptem ſapientum, uidelicet XXXIX. Olympiade. Porrò leges tulit Athenienſibus iam ætate exacta, & præter eas præcepta quædam ſcripſit tribus millibus uerſuum. Hæc Suidas.*

Seuere cenſuit.] *Vnde apud Athenienſes in prouerbium abierat, leges Draconis ſanguine conſcriptas humano, ob nimiam ſcilicet iuris ſeueritatem.*

Duplici pœna.] *Vt ſcilicet fur duplo reſtitueret, quod furto ſuo abſtuliſſet: fur autẽ manifeſtus dicitur, qui deprehenditur in furto. Sic Caius iuriſcõſultus tit. de fur. Contrarium huic, furtum nec manifeſtum dicitur.*

Quæ per lancem liciumq́.] *Quanquàm iuriſcõſultorum literæ, quæ hodie extant, nihil dicunt de furtis conceptis per lancem liciumq́;, ipſe tamen opinor ea eſſe, quæ quanti fuerint etiam ipſi fures ignorent, quod qui lancẽ aufert furandi animo, non ſtatim cognitum habet quanti ualeat lanx illa. Atqui ut ſic opiner, faciunt ea quæ in titu. de furt. diſputantur de lance furto ablata, quæ nõ multum ſunt abſimilia à noſtra ſententia, præterquàm quòd alijs uerbis efferuntur. Porrò lanx uas eſt amplum & latum, ex quacunque materia fiat. Licium autem filum dicitur & ſtamen ab illiciendo, id eſt irretiendo.*

Actio in quadruplum.] *Hoc eſt ut fur quadruplo tantum reſtituat, quantum abſtulit.*

Furti oblati] *Oblatum furtum eſt quod fit ab homine alioqui non furaci, ſed ꝓuocato per maximā occaſionem, ut ſi ſeruis tuis pecuniam incuſtoditam uelut furandam obieceris, furtum illud eius pecuniæ oblatū dicetur.*

Sobrios & acres uiros.] *Tradit enim Xenophon in hunc modum de horum temperantia: Liberos, inquit, ſuos tum cibo quàm tenuiſſimo, tum obſonio quoad fieri poteſt quàm minimo nutriunt. Vini autem omnes expertes, aut eo aquatiſſimo uti uolunt. Xenophon in lib. Atticæ Muſæ.*

Ius fuiſſe furandi.] *Hoc uerbum huic loco addēdum eſt, quod tametſi licuerit furtum facere, tamen ſi quiſpiam fuiſſet deprehenſus in furto, Lycurgus legumlator multis eum uerberibus plectendum uoluit, ergo inepte furantes puniebantur, aſtute autem ſurripientes commendabantur. Hæc Xenophon de rep. Lacedæm.*

Furtum diffinitum ſit] *Furtū eſt contrectatio rei alienæ inuito domino fraudulenta, lucrifaciendi gratia, uel ipſius rei, uel etiam uſus eius uel poſſeſſionis, quod lege naturali prohibitum eſt interuerſio. Paulus iureconſultus titulo de furtis.*

IN LIB. XII.

CAP. I.

SEd ſuo ſibi.] *Sibi aliquoties in autoribus abundat. Sic apud Terētium in Phormione, Suo, inquit, hunc ſibi gladio iugulo.*

Loci ſenatorij.] *Locus ſæpe pro ordine ponitur apud autores.*

Abori

Aboriantur] *Abortu pereant, aut minus iuſto tempore oriantur.*

Lactis quoq; ingenia] *Nam,inquit Plin.nat.hiſt.libro xxviij.cap.ix. In lactis uſu utiliſſimum cuiq; maternum,nutricis exitioſum eſt,maxime autem alit quodcunque humanum,mox caprinum. Inde fortaſſe fabula nata eſt de Ioue à capro alito.*

Verſus Homeri] *Phœnicis obiurgātis Achillem ob animum præfractum & inexorabilem.*

Perite noſter Maro] *Carmina hæc ſunt in iiij.Aen.*
Nec tibi diua parens,generis nec Dardanus autor
Perfide,ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus,Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.

Magnam fere partem] *Græcorum dicendi morem expreſſit ac dixit,magnam partem, pro ſecūdum magnā partem. Meninimus huius rei antea.*

Latina omnis facundia] *Quæ tenuis et pauper eſt, ſi comparetur cum infinita Græcæ linguæ copia, & uelut luxuria.*

CAP. II.

Nullum pretium operæ ſit] *Non ſit indignū opera,quod uidelicet non comutetur utilitas & profectus aliquis lectorem, quem qui librum in manus ſumit, opera ſua & lectione expectat.*

Eruditio uernacula] *Anguſta,& domi ſuæ nata. Ea enim uernacula dicuntur,quæ inter uernas familiāq; noſtram agimus dicimusq;. Sic uernaculus ſermo,quem uulgo maternum dicimus.*

De omni eius ingenio] *ingeniū,inquit Fab.in Seneca fuit facile & copioſum plurimum ſtudium & multarum cognitio rerum,in quo tamen aliquando ab his qui-*

bus inquirenda quædam mandabat, deceptus eſt. Tractauit etiam omnem ferè ſtudiorum materiam, nam & orationes eius, & poëmata, & epiſtolæ, & dialogi feruntur. In philoſophia parum diligens, egregius tamē uitiorum inſectator fuit, multæ in eo claræq; ſententiæ, multa etiam morum gratia legenda. Sed in eloquendo, corrupta pleraque, atque eo pernicioſiſſima, quòd abundat dulcibus uitijs, uelles eum ſuo ingenio dixiſſe, alieno iudicio, libro x. capi. j.

Ollis] *Propter cognationē uocaliū i & o, dixit ollis. Sic Verg. antiquitatis ſtudioſiſſimus Aeneid. j.*

Olli ſubridens hominum ſator atq; deorum.

Flos delibutus] *Dicit florem delibutum appellatum eſſe Cethegum, nimirum quòd in ueteri illa eloquentia primas tenuerit: hoc enim quod ſummum in aliqua re exiſtit, per translationem flos dici ſolet. Sic Teren. uirginem ſpecioſiſſimam, ſedecim annos natam, florem ipſum uocat. Porro Suadæ medulla uocatur, uocabulo partim ex Græco traducto, partim Latino. Siquidem ueteres Græci, eloquentiæ & ſuadendi deam finxerunt, cui nomen apud illos* πειθὼ*, id quod teſtantur uerſus quidam Eupolidis Græci comici citati à Plinio iuniore epiſt. lib. j. Hanc deā Latine Ennius iam Suadam ſimpliciter, iam uero periphraſi Suadæ medullam appellat. Poſtremo meminit huius loci Enniani M. Tullius in Catone maiore, & Ang. Politianus copioſe in Miſcell.*

Suauiloquens iucunditas] *Tanquam audax & duræ cōpoſitionis ſit ſuauiloquens. Porro quod Cicero de ſuauiloquentia & breuiloquentia Menelai dicit, hauſtū eſt ex fonte Homeri, apud quem Iliad. iij. Helena uxor de marito Menelao narrat, quòd pauca quidem loquatur, uerum*

uerum admodum ſuauiter & argute.

De Vergilio quoq;] *Nam aliquoties deprehendun tur uerſus apud Verg. hypermetri, id eſt ſyllabam pluſquam deceat habentes.* Aliquoties etiam huiuſmodi, quos Græci ἀκεφάλους uocant, hoc eſt ſine capite, cum ſcilicet prima ſyllaba pro longa breuis eſt.

Inter hircoſos] *.i. agreſtes ueteres Romanos qui hircorum & caprarũ, & agriculturæ ſtudioſiſſimi erant, propterea unguenta, ut inquit Plautus, exotica olere nõ potuerunt. hic ergo hircoſos tanquam male olentes uocitauit: hircus enim cum aliàs, tum uero maxime ſudans grauiſſime olet.*

Sotherici] *Apparet Sotherici lectos in uulgarem iocum abiiſſe de re uili priſcaq́;, et rudis artificij. Cõijcere autem licet, Sothericum fabrum fuiſſe quempiã, cuius opera priſcam illam & rudem ſimplicitatem præ ſe tulerint. Vide Eraſmum in Chiliad.*

CAP. III.

Ex collegio uiatorum] *Plin. lib. xviij. nat. hiſt. inter laudes rei ruſticæ, refert ueteres Romanorum magiſtratus publicis muneribus defunctos, agriculturæ operã dediſſe extra Romam in agris, ad quos cum frequenter commearent nuntiandi cauſa lictores, inde dicti ſint uiatores. Sed & Nonius Marcel. eandem ſententiam confirmat, eodem Cic. teſtimonio adductus.*

CAP. IIII.

Graphice admodum] *Vt res non modo legi, ſed et uideri ferme poſſit. hoc enim eſt graphice rem aliquam deſcribere, à Græco uerbo γράφω, quod inter cætera pingo ſignificat.*

Gemini Seruilij] *Qui Conſul fuit cum M. Claudio*

tempore

tempore belli Punici ſecundi, eius ſubinde meminit T. Liuius in decade tertia.

Hocce locutus] *Aduertendum eſt in hoc carmine, s literæ uim perdere, id quod in antiquis ſcriptoribus carminum annotauit & Priſc. lib. 1. & Diom. in primo.*

CAP. V

Ad Pythia] *ad ludos Apollinares. Apollo enim Græcus Pythius dictus eſt à Pythone ſerpente, quē pene puer interfecerat ſagittis ſuis, ſi poëtis credimus.*

Quod Grεce χωλόν] *χωλός penultima per ω ſcripta claudum ſignificat uel manibus, uel pedibus, ait Suidas. At χόλος per ο paruum in priori ſcriptum, ſignificat inteſtinum quoddam ferme iecori adhærens, & uicinū felli, quod ubi adfectum fuerit peiuſcule, uehementiſſimis doloribus quatit inteſtina. Hinc morbus ille inteſtinorū ab ipſo Galeno medicorū principe, lib. de affectorum locorum notitia ſecundo χολική appellatur, quo nomine & Latini medici utuntur, hinc ſuſpicor legendum χολικήν, uel in genere neutro χολικόν.*

Febri adrapida] *Febres omnes ſunt calidæ & rapidæ: tamen quædam feruidiſſimæ, quas Græci medici, ut Galen. in lib. de febribus, acutas uocant, quarum dolores tam ſunt uehementes, ut ſi aliquandiu durarent, hominem extinguerent. Porro febris Græcis ab igne nomen habet, πυρετός enim uocatur à πῦρ, quod ignem ſignificat, quemadmodum & Latinis dicuntur febres à feruendo.*

De poſſeſsione hominis pugnantium] *Philoſophi diuidunt hominem in corpus atq; animam. Animæ autem principem partem rationem uocant, iam uero hominum proprium eſt, ut potiorem ſui partem, qua uidelicet à brutis differunt, potiſſimum ſequantur, id eſt rationem atq;*

ani

animam. hinc fit ut hominis uocabulo nonnunquàm animum cum ratione tantum appellemus, quem & Paulus apoſtolus interiorem hominem uocat, & corpus nuncupat exteriorem, quemadmodum pulcherrime diſputat diuus Hieronymus. *At* T*aurus noſter hominem hoc loco accepit animam rationalem, uelut medium inter corpus & uirtutem, id eſt rationem & ſpiritum, interq; iſta duo perpetua eſt digladiatio de poſſeßione ipſius animæ, molitur ſpiritualis homo per uigorem rationis extinguere potentiam obſtrepentis carnis, ne caro ſiue corpus in pugna euincat, & animam in brutorum naturam transformet.* Q*ua de re diſſeruit* Origenes *theologus in hæc* Pauli *uerba,* C*aro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus aduerſus carnem.*

Eſt enim pleraq;] *Noue dixit, id eſt ex magna parte, aduerbialiter more* Græco.

Sinuoſius] *id eſt curioſius, eſt enim ſinuoſus adiectiuũ à ſinus, quod curuum maris receſſum ſignificat, hinc ſinuoſa quæſtio dici ſolet ſcrupuloſa, quæq; multis & obſcuris uerborum ambagibus tractatur.*

Ἀμαθέστερον πῶς εἶπε καὶ σαφέστερον λέγε] C*armen uetuſtißimi & facetißimi comici* Ariſtophanis *eſt, ex comœdia, cui titulus* Ranæ, *quo* Bacchus Euripidis *obſcuritatem taxat, qui neſcio quid parum dilucide propoſuerat, uenit autem in uulgi ſermonem, quemadmodum eiuſdem pleraq; ex ueterum poëmatis & comœdijs, tum* Græcis, *tum* Latinis.

Et manifeſtius loquere] Eraſmus *ſuſpicatur inde ſumptũ, quod antiquitus illi* Sophi *ſolerent myſteria ſapientiæ quibuſdam ænigmatum inuolucris obtegere, uidelicet ne prophana turba, ac nondũ philoſophiæ ſacris initiata,*

initiata, poſſet intelligere.

Inoleuit] *id eſt inoleſcere facit actiue, uel imbuit.*

Penſiusq́] *Pretioſius, aut pluris.*

Τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν] *Prima quæ ad naturam ſpectant.*

Seminibus] *igniculis honeſtatis.*

Relationes] *id eſt abducta.*

Προηγούμενα] *id eſt præcedentia rationem.*

Ἀποπροηγούμενα] *Abducentia rationem.*

Quæ in medio forent] *Iuxta Zenonis Stoicorum principis decreta hæc refert quæ ſequuntur. Laert. libro de uitis philoſophorum ſeptimo: Indifferētia, inquit, ſunt quæ neq; ad felicitatem, neq; ad infelicitatem conferunt, ut ſunt diuitiæ, ſanitas, uires, gloria, & cætera id genus. Nam ſine his poßibile eſt felicem eſſe, cum earum uſus uel rectus, felicitatis, uel prauus, infelicitatis autor ſit. Porro indifferentium alia quidem producentia ſunt quæ Græcis* προηγούμενα *dicuntur, alia abducētia & ſequentia, quæ illi* ἀποπροηγούμενα *uocant. At uero producentia ſunt, quæ quidem habeant exiſtimationem quod aliquid conferant ad conſentaneam uitam, quæ certa ratione bona ſunt, ut gloria & ſanitas. Abducentia uero & ſequentia, quæ careant eiuſcemodi exiſtimatione, quæq́; ſint cauenda, ut ſunt cupiditates & uoluptates, atq; id genus alia.*

CAP. VI.

Scirpos appellant] *Vt opinor per antiphraſim, id eſt contrariam lectionem, qua bellum dicitur, quaſi minime bellum & bonum. Alias enim proprie ſcirpus herbam quandam iunceam omnino enodem ſignificāt, unde prouerbium extulit Terent. Nodum in ſcirpo quæris, id eſt ſcrupulos in re manifeſta inueſtigas. iam uero hoc loco ſermones maxime nodoſi & inuoluti, ſcirpi uocantur.*

Semel minus ne] *Terminũ ſignificare uidetur, qui Ioui tum concedere noluit, cum Capitolium exaugurabatur.i.auſpicijs deſignabatur, quam rem Ouid. Faſt. lib. ij. ſic narrat:*

Quid noua cùm fierent Capitolia? nempe Deorum
Cuncta Ioui ceßit turba, locumq́; dedit.
Terminus, ut ueteres memorant, inuentus in æde
Reſtitit, & magno cum Ioue templa tenet.

Dubitat ergo hic ſcirpi autor, ſemel minus an bis minus, uel ter minus fuerit, qui Ioui ipſi regi noluit concedere. Hæc debes Ang. Politiano Miſcell. lib. j. cap. xxxviij. Porro hiſtoriam de templi exauguratione, ac alijs ad hanc rem pertinentibus, tradit T. Liuius libro primo ab Vrbe condita.

CAP. VII.

Vita interfecerat] *Pro priuauerat, ſpoliauerat, nouéq́; poſuiſſe uiſus eſt, idcirco non trahendum in uſum.*

Ad areopagitas reiecit] *Nam ut ſcribit Iulius Pollux lib. de rerum uocabulis viij. hi iudices tantum cædis, & uulnerum cauſas ſuſcipiebant, tum & incendiorũ, & ueneficiorũ. Fiebat autẽ in iudicio ſtatim iuſiurandum, et poſt iudicium, nec licebat apud illos cuiquã cauſam dicere cum exordijs, cæteriſq́; id genus rhetoricis pigmentis, quibus iudices nobis beneuolos facimus. Neq; permitteba tur affectus mouere, ut miſerationem, iram, atq; id genus alia. Iudicabant autem ſub dio, aut inquit, Lucian. in nocte, ne aſpectus iudicem in gratiã alicuius traheret poſſet.*

CAP. VIII.

Affinitas] *Ea dicitur propinquitas quæ ex matrimonijs contrahitur & nuptijs, quòd duarum familiarum uelut fines coëant, & matrimonij uinculo coniungãtur.*

Explor

Exploratiſsimo iudicij tempore] *Nā amor alio= qui noſter cæcus eſſe ſolet, ut pleraq; ad gratiam magis iudicemus, quàm ex certo & explorato iudicio. Vnde ele ganter Theocritus amorem ita comparatum dicit: ut ei pleraq; non pulchra, pulcherrima tamen uideantur.*

CAP. IX.

Et uenenum] *Quia medicorum commiſtiones raro ſine uenenis conſtant, inde puto uenena dicta eſſe tanquā medicamenta, uel pharmaca.*

Socratis eſſe decretum] *Qui apud Platonem in Gorgia, & in politicis diſputat.*

CAP. X.

In Proteſilaodamia] *À Græco quodam Proteſilao, & Damia puella, ut cēſeo, inuenit fabula hoc ſibi nomen.*

Aeditimor] *Curam ædium gero.*

Aedituentes] *Videtur Lucret. participium formaſſe ab æditnor.*

CAP. XI.

Philoſophum nomine Peregrinum] *Cuius co= gnomentum, teſte Suida in collect. Proteus fuit.*

Non peccaturum eſſe] *Horatius Flaccus utrunque pulchre expreſſit duobus carminibus:*

Oderunt peccare boni uirtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Nihil diutius celari poſſe.] *Hinc Thales Mileſius apud Laërtium pronuntiauit tēpus omniū rerum ſapien= tiſſimum eſſe, quod uidelicet per hoc omniū rerum cognitio prodiret, cui nō diſſimile eſt quod Pindarus canit: Tēpus omnium rerū patrem eſſe, quare ſtultū eſſe eum hominē, qui cum cōmiſerit aliquid ſperaret diutius latere id poſſe.*

Eſt memoriæ.] *Noue dixit pro occurrit.*

CAP.

CAP. XII.

Ἀκοινώνητοι.] *Græcis* κοινός *cõmunis dicitur. inde uerbum* κοινωνίω, *ſignificans communico atque uerſor inter multos, hinc* κοινώνητοι, *qui in cõmuni uitæ uſu, qui cõmunis, ut Fabius uocat, ſenſus eſt, ſunt edocti, id quod Latini homines ciuilitatem uocant, & per cõtrarium* ἀκοινώνητοι *dicuntur, qui communis ſenſus expertes ſunt, ac inciuiles, ut Latini uocant.*

Apollinaris renidens.] *id eſt ſubridens.*

Intra modum.] *id eſt pluſquàm modicum.*

Intra montem Taurum.] *Scribit enim Plin. hiſt. nat. lib. x. cap. xxv. hunc montẽ ab Eois uenientẽ litoribus, innumerarum gentium arbitrum & diſcrimininatorem eſſe, ut qui ſit dextro latere ſeptentrionalis, ubi primum ab Indico mari exurgit: Læuo Meridianus & ad occaſum tendẽs, mediam diſtrahens Aſiam, hinc Phœnicum, hinc Ponticum, illinc Caſpium & Hyrcanum attingit mare. Itaq; colliſus intra hæc clauſtra, & tamẽ uictor flexuoſus uſq; ad cognata Ryphæorũ montiũ iuga, numeroſis nominibus, & nouis quoq; incedit inſignis.*

Supplementa orationis.] *Vt ſunt coniunctiones expletiuæ, quæ non tam ſignificationis quàm uoculationis gratia in orationem inſeruntur.*

Incondite.] *Sine inſtitutione.*

IN LIB. XIII.

CAP. I.

PRæter fatum.] *Ordinationem dei, quæ nobis nõ niſi bona affert. Vnde ſuſpicari licet, Ciceronem de fato hoc loco loqui, ut non ſit neceſſaria rerum omniũ cohærentia: ſed ut quædam dei benignitas, quæ optima*

omnibus prouidet & diſpenſat. Iam uero quæ per uim inuitis accidunt, ex ea prouidentia non uidentur prodire.

περὶ ϛεφάνου.] *De corona ſibi oblata à Cteſiphōte, quē Demoſthenis honorem, Aeſchines pulcherrimis actionibus fruſtra oppugnauit: nam uictus tandem & factione & eloquentia inſuperabili Demoſthenis, in Rhodum abijt exulatum.*

ὁ μὲν τοῖς &c.] *Hic quidem, id eſt alius, putans parentibus ſolum natum eſſe ſe, fati ſpontaneam mortem expectat, alius autem & patriæ ſe natū eſſe putans, pro eo ne iſtam intueatur ſeruientem emori uolet.*

CAP. II.

Grandia.] *Decet enim Tragœdiam grandiloquentiam ſectari, & uerba ſonora, id quod Horatius in arte poëtica ſic expreſſit:*

Proijcit ampullas & ſeſquipedalia uerba.

CAP. III.

Quin neceſsitudo.] *Quin, dictum hoc loco Gellio noue eſt, pro quod, cum tamen non alibi reperire liceat hac ſignificatione quin uſurpatum, niſi forte, quod ſuſpicor, uox deprauata ſit, ex quia quin facta.*

CAP. IIII.

Oreſtes.] *Nam Oreſtes hic, ut ferunt fabulæ, poſt matrem ſuam adulteram occiſam, inſania correptus eſt, unde hunc titulum libro Varro fecit.*

Iouis Hammonis.] *Iupiter in Aegypto cognominatus eſt Hammon, quo cognomine Iouis delectatus Alexander, ſibi tanquam Iouis filio accommodauit, quòd anguis qui deprehendebatur apud matrem in lecto, ſacerdotū interpretatione Iupiter Hammon fuiſſet.*

Pellicem.] *Quòd ſcilicet ego pellã Iunonem à marito ſuo Ioue. Simile ferme refert Q. Curtius de Alexan.*

CAP. V.

Succeſſorem diatribæ.] *Græcis uerbum* διατρίβω, *ſignificat apud Platonem exerceo, atq; in literis diſputo, unde diſputationes idem Plato diatribas uocat. Vnde Gellius noſter diſputationis locum diatribam appellauit, qua ratione & otiandi in ſtudijs locum, & Latini & Græci ſcholam uocant, cum proprie Græcis* σχολή *otium ſignificet. Sic & pædotribæ eiuſdem uocabuli origine dicuntur, qui pueros quoquo modo, quod ad corpus attinet, exercent: ſiquidem* παῖς *puer, &* τρίβω *tero, exerceo. Nam quod quidam uocabulum hoc tantum ad obſcœnum quendam intellectum detorquent, uiderint ipſi. Lucianus certè Rhetor, & Plato philoſophus, in bonam uſurpant partem.*

CAP. VI.

Quas προσῳδίας uocant.] προσῳδία *accentus eſt, quo nomine utuntur in primis Priſcianus, & Diomedes: Nimirum ſequuti nominis Etymologiam. ſiquidem Græcis* πρός *ad ſignificat,* ᾠδή *carmẽ uel cantus. Eſt enim re ipſa aliud nihil accentus, quàm cantiuncula quædam & modulatio, quæ adhibetur ſyllabis dictionum.*

CAP. VII.

Inter omnem uitam ſemel parere.] *Cum enim leo animalium omnium ſit fortiſsimus & rapaciſsimus, uoluit uel paucitate ipſa nobis natura conſulere. Cur autem ſemel tantùm pariant cauſa eſt, quòd unà cum catulo matrices etiã ipſas, in quibus catuli inuoluuntur proijciunt. Eius uero ratio hæc eſt: Nam catulus exiſtens in matrice ubi cœperit grandeſcere, pungit, uulneratq; matricem, ut*

eſt natura acutiſsimorum unguium, cuius tandem impatiens leæna, ſimul cum catulo matricem etiam proijcit.

ἑστήκει ὡς.] *Stabat tanquàm quiſpiam leo, id eſt leæna circa ſuos catulos, cuique ducenti occurrerint in ſylua ui ri uenatores.*

ἠυγένειος.] *Generoſus, iubatus, uilloſus, ab* ἠυ *aduerbio,* γένος *genus ſic à nobilitate generis hoc habet nomen, poteſt tamen & de uillis trahi, quos nonnunquam Græci* γένειον *uocant.*

Cui.] *id eſt leoni quidam catulos uenator ui ſurripuit.*

ἐλαφηβόλος.] *Venatorem hoc loco Homerus* ἐλαφηβόλον *appellauit, nimirum à iaculandis ceruis, ſiquidem* ἔλαφος *Græcis ceruum ſignificat, &* βάλλω *iacio. Porrò per ſynecdochen à ſpecie genus intelligit, neq; enim uenatores tantùm in ceruos iaculantur, ſed in quoduis ferarum genus.*

Placuit libros Ariſtotelis inſpici.] *Plin. lib. nat. hiſto. octauo, cap. xvj. hanc totam rem ſic perſtringit cum laudibus Ariſtotelis. Semel autem edi partũ, lacerato unguium acie utero in enixu, uulgum credidiſſe uideo, Ariſtoteles diuerſa tradit, uir quem in his magna ſequuturus in parte, præfandum reor, Alexandro Magno rege inflãmato cupidine animalium naturas noſcendi, delegataq; commentatione Ariſtoteli, ſummo in omni ſcientia uiro, aliquot millia hominum totius Aſiæ Græciæq; tractu parere iuſſa, omnium quos uenatus, aucupia, piſcatusq; alebant, quibusq; uiuaria, armenta, aluearia, piſcinæ, auiaria in cura erant, ne quid uſquam gẽtium ignoraretur ab eo, quos percunctando quinquaginta ferme uolumina illa præclara de animalibus condidit.*

CAP

CAP. VIII.

Delectauerint.] *Id eſt per delectationem ingeſſerint, noue dixit Gellius.*

Periclitandisq́.] *Periculum medium uocabulum eſt, ut quod iam in bonam, iam in malam capiatur partem. Terentius in bonam uſurpauit: Fac periculum in literis, id eſt cape experimentum de literarum cognitione. In malam autem intelligitur apud eundem in Andria hoc uerſu: Nunc eius periculo fit, ego in portu nauigo. Sic periclitor uerbum, ſignificat & in diſcrimine eſſe, & experior.*

In mimo.] *μιμέομαι, imitor & pingo ſignificat.*

Filiam eſſe uſus.] *Vſus exercitatio eſt, qui apud Cicero. de Orat. omnium magiſtrorum præcepta uincit. li. 1.*

Macedo philoſophus.] *Macedonis philoſophi meminit Suidas, paucis dicens eum uiguiſſe tempore Hadriani imperatoris.*

Intercutibus ipſi uitijs madentes] *Translatio eſt ab hominibus qui hydropiſin patiuntur, quem morbum Latini aliquando aquam intercutem appellare ſolent, quòd uidelicet intus & in cute urgeat laborantem, unde eius Metaphoræ Symbolum addidit madentes, id eſt ſcatentes.*

CAP. IX.

Πανδέκτας.] *Nam πᾶν ſignificat omne, & δέχομαι capio uel ſuſcipio, hinc titulus Pandectæ inſcriptus eſt, qui nihil non uidetur continere, & ex quibus poßis, quod uelis, tanq̃ ex Cornucopijs depromere. Eiuſmodi uideri uoluit ſuas lucubrationes hic Tiro, & poſt hunc Iuſtinianus princeps ſuperbo hoc titulo inæquales legũ rapſodias dignatus eſt. Porrò Plinius in præfatio. hiſto.*

mundi,ridet tam ſuperbas inſcriptiones, uidelicet, quæ cum parturiant montes,uix tandem mures producere ſoleant,ut inquit Horat.*in arte poëtica.*

Noſtri opici.] *Rupices legendum eſt, cùm quòd codices ueteres magno cum conſenſu,uel rupices, uel rupici habeant,tum etiam Feſtus* Pomp.*indicat homines agreſtes & ruſticos rupices appellatos, nimirum à rupium aſperitate & duritia.*

Nos primo ſypnus.] *Tota hæc res pendet ex literarum affinitate,tanta enim eſt affinitas Græcæ aſpirationis cum noſtro ſibilo ut in uertendis uocibus Græcorum s noſtrum ferme ſemper in locum aſpirationis aſſumatur, ſed & y quod geminum ſonum habet medium inter u & i, transferri cõſueuit propter cognationem in u,quòd & ipſum autore Quint.medio quodammodo ſono inter u & i, pronuntiatur. Porrò & m, tranſeat in p,& uiciſſim p,in m,id quod uideri licet in formatione præteriti paſſiui uerborum Græcorum coniugationis primæ.*

Qui zodiacus dicitur.] *Zodiacus eſt circulus obliquus latus in cœlo,in quo* x I I. *ſigna annotantur,aries, taurus &c.ſic dictus Græce, quòd animantium figuras ſtellarum compoſitione in ſe habeat. Nam æquinoctium ferme brumale eſt, cum ſol ingreditur Arietem, quod fit in Martio, Aeſtiuale autem fit, cum libram ſol attingit, quod in ſeptembri fit.*

Nos Vergilias uocamus.] *Vergiliæ ſeptē ſunt ſtellæ,quas fingunt fuiſſe ſeptem ſorores ab Ioue inter ſydera relatas. De quarum ortu occaſuq́;, uide Plinium lib. natur.hiſt.xviij.ferme in fine.Item Vergilium in Georg.*

CAP. XI.

Omnibus numeris.] *Omnibus ſuis partibus, habet enim*

enim & munditiam paupertas.

Sine ſordibus.] *Extrema auaritia ſordium nomine intelligitur, unde extremi auari à* Cic. *ſordidi uocantur:*

βιωφελῆ.] V*itæ utilia, à* βίος, *quod uitā, &* ὠφελέω, *qđ proſum ſignificat.* Hoc *expreßit elegantißime* Horatius: *Omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci.*

Quæ mellita non ſunt.] *id eſt quæ non ſunt magno apparatu cocta.*

CAP. XII.

Vſque eo] I*d eſt adeo.*

Aduerſum eum adiri.] *Sæpenumero apud* Latinos *ſcripto. adiri paßiua forma uſurpatur, quemadmodū apud* Liuium *lib. primo ab urbe condita:* Nec *adiri ad iuſtum curſum poterat amnis.*

CAP. XIII.

Viritim.] I*d eſt, ut liceat ſingulos per uiatorem uocare.*

CAP. XIIII.

Effatum.] I*d eſt ex augurijs poſitum.* Pomœrium *uerbi uim ſolam intuentes, poſt mœnium interpretantur eſſe. Eſt autem magis locus quē in cōdendis urbibus quondam* Hetruſci *qua murum ducturi erant, certis terminis inaugurato conſecrabant, ut neque interiore parte ædificia mœnibus continuarentur, quæ nunc uulgo etiam cōiungūt & extrinſecus puri aliquod ab humano cultu pateret ſoli ſpatium, quod neq; habitari, neq; arari fas erat, non magis quòd poſt murū eſſet, quàm quòd murus ipſe id* Romani *pomœrium appellarunt, & in urbium incremento ſemper quantum mœnia proceſſura erant, tantùm termini hi conſecrati proferebantur.*

Magiſtratus minores.] M*inores creantur magiſtra*

tus tributis comitijs. Curiatis dantur leges,quibus omnes ordines ferunt ſuffragia.

Quia bifaria.] *Id eſt duobus magiſtratibus celebrantibus comitia creandi noui magiſtratus.*

Vſquequaque.] *Id eſt ab omnibus magiſtratibus.*

Quamuis] *Quantumlibet.*

Sine ulla rogatione.] *Rogare eſt conſulere de auſpicijs ſequendis aut non.*

CAP. XV.

φιλανθρωπία.] *Quaſi dicas,amor hominũ promiſcuus, quo uidelicet cuiuis homini expoſiti ſumus,& nos faciles præbemus in congreßibus, colloquijsq́; familiaribus, remota iſta morum difficultate, & nimia ſeueritate uultus.Porrò compoſita eſt Græca uox à* φίλος *quod amicum ſonat,&* ἄνθρωπος *homo.*

παιδείαν.] *Inſtitutionem,eruditionem, à pueris erudiendis ſic dictam apud Græcos illos. Siquidem* παῖς *puerum ſignificat,unde uerbum* παιδεύω *ſonat erudio, & uelut pueritiæ ruditatem exuo detraboq́;,hinc diſciplinas quibus puerorum animi expoliuntur,Græci* παιδείας *nomine intelligunt.*

CAP. XVI.

In hærbis.] *Vbi ſpem immaturam indicamus,ac longius adhuc abeſſe ut conſequamur,in herba eſſe dicimus, ſumpta metaphora à ſegetibus teneris adhuc & herbeſcẽtibus,de quibus nihil adhuc certi ſibi poßit agricola polliceri,propterea quòd plures caſus ſolent incidere, qui non ſinant cultorẽ optato frui, uotum ubi iam demeſſam ſegetem in horrea conuexeris,tum demum utcunque tutum eſt bene ſperare.*

Inter os & offam.] *Id eſt cibũ paratum,uel inter manum*

num & mentum.Sic Non. *Quod autem cibum offæ nomine intelligit Cato, ex more ueterum* Romanorum *loquitur,qui ut teſtantur* Val. Maximus,*&* Plinius *maior, offis potißimum ueſci ſolebant.*

Παροιμιώδης.] Prouerbialis. *Græcis enim Prouerbium* παροιμία *eſt, quod uidelicet qualibet uia ſit obuiũ,& nuſquam non celebratum,ὰ* παρὰ *præpoſitione quæ ſignificat iuxta,&* οἶμος *uiam,unde authore* Varrone *& Latine adagium dicitur,quaſi tu dicas totum agium.*

Χείλεος *&c.*] *id eſt multa exiſtunt inter calicem & labrum ſummum.* Chilones *enim magna labra habentes dicimus,ut* Labeones. V*idetur autem prouerbium hoc originem ſumpſiſſe ut pleraq; alia, ex fonte* Homeri, *apud quem* Odyſſ.*lib. decimo, unus ex procis* Penelopes,*cum iam poculum tenens bibere pararet,ab* Vlyſſe *telo cõfoſſus eſt.id quod & ipſe* Homerus *pene prouerbiale fuiſſe indicat,quod inauditum & mirum quiddã hoc facto acciderit,quod dignum ſit futurum memoratu,alij alias fabulas congerunt de origine adagij.*

CAP. XVII.

Plato in Theæthero.] *id eſt dialogo, quem etiam inſcripſit de ſcientia.*

Αἴας ὁ λοκρός.] Aiax Locrenſis.*Nã aliã quoq; ſcripſit tragœdiã,cui titulus eſt* αἴας μαστιγοφόρος, *Aiax flagellifer.*

Prior autem.] *Colligere licet ex* Suida *aliquo tempore ſimul utrunque uixiſſe, uter autem prior fuerit natus,equidem fateor me apud nullum alium certum deprehendiſſe.* Nam Suidas *qui utriuſq; uitam perſcripſit ſic eſt deprauatus, ut ferme nihil cui confidas haberi poßit.*

Πυρφόρῳ προμηθεῖ.] Ignigero Prometheo, *qui furatus eſt* Ioui *ignem è cœlo,quem mortalibus recens à ſe crea-*

tis eſt impertitus, unde & pœnas Ioui *dedit, de quibus* Aeſchilus.

Ἰνὼ.] *Quæ poſtea* Leucothea *appellata eſt, & apud* Tit. Liuium *Matuta.*

CAP. XVIII.

Catonis nepotis.] *Nam ſunt quoq; nepotes ex fratre & ſorore, ſic fratris mei filius nepos eſt ex fratre, & ſororis filius nepos ex ſorore.* Appoſitionẽ *enim dictionum huiuſmodi facere ambigui tollendi cauſa oportet.*

Tiberianæ bibliothecæ.] *id eſt à* Tiberio *erectæ, ædificatæq;.*

Rege.] *Scilicet ſacrificulo. Erat enim, autore* Feneſtella, *ſacer quidem magiſtratus is qui præerat religionibus, unde rex dictus eſt, quòd uidelicet ſucceſſerit, quod ad curam rerum ſacrarum attinet, regibus expulſis, qui & humanis & diuinis rebus promiſcue præpoſiti erant.*

CAP. XIX.

Interrogatus Probus.] De Probo *grammatico nobiliſſimo, conſule* Suet. Tranquil. *de illuſt. grammat.*

Prærancidas.] *Putidas.*

Fecutinas.] *Fœtentes, ſordentes.*

Primo Georgicon.] γεωργάω *terram colo ſignificat, nam* γία *terra, &* ὀργάω *colo.*

Vis autem meam interrogem?] *Ob duplicatam uocalem i & e utrobiq; longam.* Modo *uarietas, ut ubique, ita & in ſonis gratiſſima eſt.*

Patria Iſmara mittit.] *Ab* Iſmaro *oppido* Thraciæ, *cuius meminit* Plinius *lib. iiij. cap. x. in deſcriptione* Thraciæ, *additq; & locum ibidem, eodem nomine uocari.*

Inceſtum.] *id eſt ſtuprum illatum uirginibus ſacris, quæ perpetuam uouerant uirginitatem.*

Aurea

Aurea funis.] *Iouis catena, quæ omnia uelut fato ſunt coniuncta.*

Mortalia ſecula.] *id eſt uitas & fortunas.*

Sacerdotes, inquit, Cereris.] *In quinta actione in Verrem.*

Cereris atq; fani.] *Quod Verres ſpoliauerat, ſicut & totam Siciliam.*

Κολοιούς τε ψῆρας τε.] *Graculosq́; ſturnosq́;.*

ψάρων.] *More Dorico, qui ſolent mutare η in α.*

Quid in his hominis ſimile ſit.] *id eſt quod deceat talem hominem.*

Τῶν δ' ὥς τε ψάρων.] *Horum tanquam ſturnorum nubes uenit, aut graculorum.*

CAP. XX.

Lacernis.] *Ferme capitijs.*

Pigitum eſt.] *id eſt piget me & tædet, paßiuum pro actiuo. ita priſci uſi ſunt imperſonalibus uerbis.*

Penulatos.] *Penula ueſtis genus eſt, qua aduerſus iniuriam imbrium utimur.*

Ignoſcibilis.] *Dignus uenia, noue.*

Non Hercule minus quàm ille tum fuit.] *Græci enim & huiuſmodi calceos, & omnium libidinum fundamenta excogitarunt.*

In mores.] *Scilicet iuuenum formandos.*

Spectatus.] *id eſt probatus, delectus.*

Soleas dixerunt.] *Quòd ſolum premerent.*

CAP. XXI.

Latiam Saturni.] *Opinor Saturnum placari ſolitũ Latiæ uocabulo, propterea quòd fugiens ipſe Saturnus filium Iouem ex Creta inſula peruenit in partem Italiæ, quæ Latium dicta eſt, nimirũ quòd ibi latuerit Saturnus,*

atq;

atque in huius rei memoriam attributum conijcio Saturno Latium, quaſi tu dicas latendi quandam calliditatem.

Κρηπῖδας.] Et prima & ſecunda ſyllaba longis, unde mirari ſuccurrit, cur Latini poëtæ utrãq; ſyllabam apud Græcos longam, contraxerint, cum ferme Græcorũ quantitatem ſequi ſoleant. Porro utraq; ſyllaba correpta eſt apud Horatium lib. ſermonum. j. ſatyr. iij. hoc uerſu:

Chryſippus dicat ſapiens crepidas ſibi nunquam,
Nec ſoleas fecit.

Et Perſius:

Non hic qui crepidas Graiorum ludere geſtit. Verum ſunt nonnulli qui Latinam eſſe uocem credant, factam à crepo uel crepitu, qui inter ambulationem à crepidato redditur, quorum opinionem contrariam Gellio ſi ſequimur, conſentit omnino quantitas, nam & primitiua primam breuem habet. Salaciam Neptuni.] Neptuno tribuunt Salaciam, utpote maris Deo: & cuius imperio mare ipſum mitigatur, ut ſcilicet Salacia ſignificet uel maris ſalſedinem, uel potius quandam ſalacitatem, & fœcunditatem. Conſtat enim elemẽtum aquæ uſqueadeo gignendi uim habere, ut non ſolum innumerabilem piſcium copiam in ſe habeat, uerumetiam & in hominibus ſingulare habeat momentum, hocq; proculdubio ritus ille uetus Ro. præ ſe tulit, dum nouæ nuptæ aquam cum igne præferri uoluerunt. id quod teſtatur Plutarch. in probl.

Horam Quirini.] Hora, inquit Feſt. Pomp. iuuentutis eſt dea, citat'que Ennium autorem lib. Annalium primo, hoc uerſu:

Te Quirine pater ueneror, Horamq; Quirini.

Iuritem Quiritij.] Arbitror uocabulum quoquo modo à iuriſiurandi religione deriuatum, quòd uidelicet pri

ſci

ſci Romani etiam iuramento peculiarem quandam deam præfecerint, quæ futura fuerit ultrix fracti iuramenti.

Nerien.] Deam, ut ſequitur, manſuetudinis quod uidelicet ſine ira ſit, quaſi tu dicas non iratam. Priuat autẽ cum apud Latinos, tum apud Græcos Ne particula. Sic πένθος luctum ſignificat, νηπενθὴς hærba quæ luctum àmouet, à particula priuatiua. Sic fas quod licitum eſt, nefas quod illicitum.

Molas Martis.] Molas autem deas à molimine & ſolicitis conatibus ipſius belli apparandi à ueteribus intellectas opinor. Porro quòd per Martem bellum ſignificarint Latini, indicio ſunt poëtæ, qui ferme omnes Martem pro bello uſurpant. Verg.

Aere ciere uiros, Martemq́; accendere cantu.

Νηρεΐδας.] Filias ipſius Nerei, ut ſcribit in theogonia Heſiod. marini dei. At ſcribunt nonnulli re ipſa hunc Nereum accipiendum eſſe mare, id quod indicet ipſa nominis etymologia, quæ ſit à natando, & fluendo: ῥέω enim Græcis, Latinis ſignificat nato & fluo. fluere autem proprium maris.

Σκιαμαχία.] Pugna de umbra, id eſt de nihili re.

Κριομαχία.] Pugna arietum, nam κριὸς aries dicitur.

Νεῦρα.] id eſt neruos.

Pales.] Ruſticorum dea habita eſt, quæ frumento & pecudibus, maxime autem armentis cuſtodiendis præfecta fuerit, hanc inuocat Maro libr. Geor. iij. de armentorum cura ſcripturus. Porro huius deæ feſta quæ à ruſticis incẽſis ſtipulis celebrantur, Palilia dicuntur, quorum meminit Plinius. Sed & Martia. Capella in præfatione rhetori. huius deæ meminit.

Neæra.] Nomen deæ eſt apud Græcos, quæ dicitur

præeſſe iuuentuti, id quod etymologia ſonat. Græcis enim νέος *iuuenis dicitur,& νεαρὸς iuuenilis & uegetus. Meminit Heſiodus in theogonia huius deæ.*

CAP. XXII.

Ne tectorio.] *Eſt autem tectorium apud Victruuium elegantior quidam color, quo colorantur & exornantur ædificia uel ſaxea, uel terrea.*

Prælitas.] *Oblitas, tectas.*

Necq; uaſum.] *Veteres ſingulariter declinabant uaſum uaſi, ut etiam Priſc. admonet. Vnde adhuc manet uaſa, orum.*

Quia multa egeo.] *Archaiſmos eſt, et uetuſtas quædam orationis, hodie multis diceremus, uel multorũ egeo. ſic Vergil. Quorum indiget uſus.*

CAP. XXIII.

Ex manubijs.] *Manubias à præda hoc diſtare ueteres exiſtimarunt, ut ſit præda corpora ipſarum rerum quæ capiuntur. Manubiæ uerò pecuniæ ex præda uendita redactæ, & ſic apud plurimos. Nam & Marcũ Tull. de lege agraria ita ſenſiſſe uoluerunt, prædam, manubias, ſectionem, caſtra deniq; Cn. Pompeij ſedente imperatore Decemuiri uendent. Quæ uerba in uulgatis Nonij exẽp. deprauatiſsima leguntur.*

Subciſiuo ſtudio.] *Subciſiua tempora dicuntur quæ ei negotio cui ex profeſſo omnia tempora debentur, uelut ſubciduntur, & detrahuntur.*

Auro coronario.] *Aurum coronarium eſt quod cõfertur ad coronã imperatori publice cõdonandam. quanquàm paulo diuerſius ſentire Plin. uidetur lib. xxxiij.*

Inquit Phauorinus.] *Hic Phauorinus non ſolum inter philoſophos recenſetur, uerum etiam rhetorum catalogo*

logo eſt adſcriptus, cuius rei grauis teſtis eſt Philoſtratus in lib. de uitis ſophiſtarum, & Suidas quoq; in collectaneis ſuis.

Ἀπομνημονεύειν] *id eſt memoriæ præſidium theſaurum reponere. Siquidem* ἀπὸ *in compoſitione neſcio quid retro & ſepoſitum ſignificat,* μνημονεύω *repono.*

Succidias humanas.] *Succidia Catonianum eſt uerbum, quo ruſtici laridum ſignificant, ex quo quotidie in uſum ſuum partes ſuccindunt. Sic M. Tullius in Catone ma. tradit hortum à Catone appellari ſolitum ſuccidiam, utpote ex quo quotidie quippiam ſuccindere in uſum queas. Meminit & Plin. multis locis.*

Οὐλ.] *Verba ſunt Iouis ad Somnium quo dimittit ad Agamemnonem apud Hom. in Iliad.*

CAP. XXIIII.

Valeri.] *Nam apud ueteres ſecundæ formæ nomina, non geminato ij, ſed ſimplici tantum in gignẽdi caſu declinabantur, id quod præter grammaticos, etiam Latini poetæ teſtantur. Sic Horatius Odarum lib. primo ingeni dicit pro ingenij.*

Caſu multitudinis.] *Semiuocales nõ geminare uſitatiſſimi diu moris fuit, atq; è contrario ad Actium & ultra porrectas ſyllabas geminis uocalibus ſcripſerunt. Diutius durauit, ut ei iungendis eadem ratione qua Græci* ει *uterentur, ea caſibus, numeriſq; diſcreta eſſent, ut Lucilius præcipit:*

Iam puerei uenere è poſtremum facito atq; i
Vt puerei plures fiant.

Idem:

Mendacei, fureiq; addes e cũ dare furi Iuſſeris. Quod quidem cum ſuperuacuum eſt, quia i tam longa quàm

breuis

breuis naturam habet, tum incommodum aliquando. Hæc Fab. Quintilianus libro primo.

CAP. XXV.

Νεοτεριχώτερος.] *Iuuenilior, florulentior.*

Ferrumine immiſſo.] *Glutine, quo iuncturæ fiant. Sed proprie id tantum ferrumen eſt, quo metalla iunguntur, & conglutinantur.*

CAP. XXVII.

Fuſius in ſignificanda.] *Atq; eius rei ratio mihi potiſsimum uidetur, quòd fuſiorem ſignificationem habet mortalis homo, quòd non ſolum homo mortalis, uerum & omnes animantes ſunt.*

Τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον.] *In lente unguētum. quod dicitur cum quippiam nō ſuo loco adhibetur, quòd uidelicet ridiculum eſſet, ſi quis lenticulæ uiliſsimæ leguminum omnium inepte quiſpiam unguentum, id eſt oleum odoratum admiſceret. ad hunc enimuero modū caſtigauit Hermolaus Barbarus hunc locum in caſtig.* Plinianis.

Τὸν τῇ φακῇ μύρον.] Non *enim credo Gellium hic tam noue uoluiſſe exprimere Græciſmum ut adderet* ἐπὶ *quod Græci genitiuo iungunt, eo quòd ablatiuo careant. Quā obrem mea quidē ſententia expungendum eſt* ἐπὶ, *quod fortaſſe ab obſcitante lectore adiectum eſt.*

CAP. XXVIII.

Corpore aquilo] *Aquilus color ab aqua eſt nominatus, nam cum antiqui duos naturales omnino noſſent, nigrum ſcilicet & album, inuenerit autem is quoq; qui ita neutri ſimilis eſt, ut tamen ab utroque proprietatem trahat, potiſsimum ab aqua eum denominauerunt. Autor Feſtus Pomp.*

CAP. XXIX.

Nulli rei.] *Id eſt nullius momenti, nam ueteres nullus nulli dicebant. Ter. Nulli ſeruus conſilij. Eſt autem Archaiſmus orationis, id eſt antiquitas loquutionis.*

Efficere nigrum uirus.] *Ita habent exemplaria, & legit hoc modo Eraſm. ſed legendū eſſe uires non dubito, nā medici uno ore affirmant nigro uino augeri uires.*

IN LIB. XIIII.

CAP. I.

GEnethliacos.] *Quòd hominum geniturας ſpectēt, atque eas quidem motibus ſyderum ita accommodent, ut inde quid homini recens nato per totam uitam accidere debeat, audacter pronuntient, id quod nominis ratio indicat, ſiquidem γενέθλιον natalium dicitur, unde Genethliaci uocantur. Iuſtinianus princeps id hominum ſuperſtitioſum Mathematicos uulgari uocabulo appellat, ubi hac arte ut abominabili interdicit, mādans ne quis Mathematicum conſulat. Si quis autem Mathematicum conſuluerit, capitis ei pœna denūtiatur. De hac re conſule Auguſtinum, libro de religione Chriſtiana.*

Offuciarum genus] *Offucias ſuperſtitioſas fraudes & artificioſas intelligit, quas Græci ab arte technas uocāt: nimirū ꝙ fucus fiat, id eſt deceptio illis qui credunt.*

Aeruſcatores.] *Id eſt corraſores æris & pecuniæ. æruſcare enim ſignificat æra undique colligere, quo uocabulo Gellius noſter antea eſt uſus.*

Cum lunæ curriculo.] *Quod tamen lunæ ui accidere Picus Miran. lib. aduerſus Aſtro. tertio negat, & ſi maxime eius ui contingere fateretur, non tamen inde inferri dicit poſſe, ut in alijs quoque rebus inter ſtellas & res*

ipſas ſit conſenſus, in qua quæſtione eſt occupatus totus Pici tertius liber, ubi & iſtæc Phauorini argumenta citantur.

Cum riualibus.] *Eiuſdem riui aſſertoribus & uendicatoribus.*

Quantouis ingenio.] *Quod & teſtatur Aſtrologorum princeps Ptolemæus, addens nihil plane certe prædici poſſe ex aſtris de rebus particularibus. hoc enim conceſſum tantũ eſſe diuino numine afflatis, id eſt prophetis. Sunt hæc apud Ptolemæum libro primo.*

παχυμερέστερον.] *Craßius & indiſtinctius. ſi quidẽ Græcis παχὺς craſſus dicitur & pinguis. & μέρος pars & diſtinctio, unde cõpoſitum παχυμερὴς craſſe diſtinctius.*

νευρόβατα.] *In funibus ambulantia, νεῦρον funis ſiue neruus eſt.*

Momenta naſcendi.] *Et hoc loco aſtrologorũ mira cõtrouerſia eſt, adeo ut hæc ipſa diſſenſio ſatis indicet nihil firmũ in hac profeßione eſſe. Siquidẽ alij cõſiderãt horã conceptionis infantis, atq; hi qui hodie fabulantur de id genus nugis ipſam naſcendi horã, atq; ipſum in hãc lucem emergendi momentum ex utero materno potißimũ inſpiciunt, atq; inde ſtultitiæ ſuæ argumenta produt. Ptolem. certe huius factionis princeps, quanquàm nõnihil tribuit natiuitati, conceptioni tamen mauult adhærere.*

Calculos.] *Scilicet quibus ſuffragia dabant.*

CAP. II.

Quoniam uocis, ut dicitur, uiuæ.] *Quæ, ut ait Fabius, longe plenius alit illis quæ in libris, id eſt mutis magiſtris legeris.*

In rerum diffuſionibus.] *Angel. Pol. lib. Miſcellaneorum locum hunc corrigendo, cõtendit legendum eſſe*

ad hunc

ad hunc modum: Atque in dierum quidem diffinitionibus, comperendinationibusq́;, hoc potiſſimum argumento, quòd in uetuſtiſſimo codice Gelliano ſic inuenerit, tũ quoque quòd in Archetypis pandectarum iuris ciuilis legatur, diem non diffundi, ſed diffindi, citatq́; uerba Vlpi. lib. j. Digeſtorum, quibus Vlpian. diem iudicij iubet eſſe diffiſſum. quid autē ſibi uelit diem diffindere & dies diffiſſus omnino tacuit, credo quòd animo nihil quadrans cõſequi potuerit. Propterea Gulielmus Budæus in Annot. in pandectas iuris ciuilis ait ſe minime Politiano aſſentiri, id'que perſuadere ſibi dicit uerba Titi Liuij, quæ ſunt lib. nono hæc: Papirius dictator Iunium Bubulcum magiſtrum equitum dixit, atque ei legem curiatam de imperio ferenti, triſte omen diem diffudit, id eſt procraſtinauit. Ex hoc Liuij loco conijcere facile poſſum, diffuſionibus legendum. Sunt enim tria pronuntiandi genera, aut enim dies diffunditur, id eſt res in poſterum diem reijciebatur, aut comperendinabatur, id eſt in tertium diem diſſerebatur, aut iudex non liquere pronuntiabat, quod & amplius pronuntiare dicebat.

Comperendinationibus.] *Id eſt prolationibus in tertium diem, qui perendinus dicitur.*

Solenni.] *Id eſt conſueta.*

Præire.] *Id eſt uiam & uelut formam iudicandi dictare.*

A ſubſellĳs.] *Aſconius Pædi. in diuinationem Ciceronis ſcribens, Subſellia, inquit, ſunt tribunorum, triumuirorum, quæſtorum, & huiuſmodi minora iudicia exercentium, qui non in ſellis curulibus, nec tribunalibus, ſed in ſubſellijs conſidebant.*

Circunſpicientia.] *Id eſt animaduerſione, noue dixit*

Gellius. In libro digeſtorũ titulo de officio præſidis, hæc habentur: Præſidis eſt ex fide eorum quæ probabuntur iudicare. ex quibus uerbis iuriſconſulti recentiores colligunt, ſemper pronuntiandum eſſe non iuxta ea quæ forte iudex cognita habeat, ſed quæ apud eum probentur, quãquàm Bartolus diſtinctionem quã eo loco inſerit, ut hæc uerba legis locum tantùm habeant, aut in arbitrarijs cauſis, non etiam contentioſis. arbitrarias autem & uoluntarias Accurſius dicit eſſe adoptiones, manumiſſiones, nuptiarum atque id genus alias.

Capita.] *Summa quæq; negotia in aliqua re dicũtur.*

Si ſponſionem feciſſet.] *Spõſio genus erat actionis apud antiquos, cui ſimilis erat apud Athenienſes* παρακαταβολή, *id eſt depoſitio certæ pecuniæ. Prouocans igitur ſponſione aduerſarium, dicebatur ſponſionem facere, dicebatq; apud magiſtratum, ſpondeo me tantam pecuniã daturum, ut uir honeſtus fuero, uel tale quiddam.*

CAP. IIII.

Aequitatis.] *Id eſt interioris interpretationis legum.*

Virginali filo.] *Virgo autem eſſe dicitur ſecundum ſigni interpretationem, quòd incorrupta eſſe debet, & nequaquam concedat maleficis, neque admittere blãdos ſermones, uel deprecationes & laudem uel adulationem, uel aliud huiuſmodi quibus iure ſequitur ut triſtis pingatur, & conſtantem habens uultum, & intentum, & acutum cernens, ut iniquis terrorem inijciat, iuſtis autem confidentiam & fiduciam.*

CAP. VI.

Primus Grammaticus.] *Plato in Cratilo tradit primum Grammaticas obſeruationes feciſſe Homerum, atq; eundem orthographiæ rationem præſcripſiſſe.*

Quot

Quot fuerint Pythagoræ.] *De octo Pythagoris meminit Laert.in uita Pythagoræ philoſophi.*

Quot Hippocrates.] *Septem recenſet Ioannes Caſpnion in præfatione* Hippocratis *de præparatione hominis ad* Ptolemæum *regem,qui omnes eiuſdem familiæ medici clariſsimi extitere.*

ἰσόψηφοι.] *Eiuſdem ſententiæ,pares , & qui idem uarijs locis ualent & repetuntur.*

παραστιχίς.] *Id eſt quo uocabula colligantur ex capitalibus literis uerſuum apud* Homerum.

ποσειδώνειον.] *Neptunium.*

ὄναιό σου.] *Proficiat tibi.*

ταύτης τῆς πολυμαθίας.] *Hac uaria eruditione.*

IN LIB. XV.

CAP. II.

HEbdomadibus lunæ.] *Id eſt quatuor in menſe ſeptimo quoque die,etenim luna quatuor ſeptenarijs curſum ſuum conficit.*

CAP. III.

Αὐέρυσαν.] *Detraxerunt quidem primum , & mactarunt,& excoriarunt, & ſilentes ſine fremitu , ſiue clamore.*

CAP. VI.

Ἀνδρὸς μὲν τόδε &c.] *Id eſt uiri quidem eſt hoc monumentum olim demortui, quem quondam fortiter pugnantem occidit illuſtris* Hector. *Sic olim quiſpiam dicet,at hæc mea gloria nunquam peribit.*

Maniſeſtus error.] *M.Tullius in epiſtolis ad Atticum ingenue fatetur id genus memoriæ errores non ſemel commiſſos,uerum deprecatur crimen uel culpam po-*

tius hoc potiſsimum nomine, quòd altiſsimis philoſophiæ contemplationibus & Reip. curis occupatus, non quiuerit ſe ad adminicula hæc demittere, cuiuſmodi errorem apud Ciceronem *eundem lib. diuina. ſecundo* Politianus. *obſeruauit in* Miſcel. *cap. liij. quod uidelicet* Agamemnonem Homericum *pro* Vlyſſe *nominet.*

CAP. VII.

Meus ocellus.] *Quæ uehementer chara habemus ea oculorum exprimimus nomine, propterea quòd nobiliſsimus omnium ſenſuum ſit in oculis, ac propterea homini chariſsimus.* Catul. *in epigrammate quodam, indicans ſuũ non uulgarem erga quendam amorem, ſic inquit:*
Ni te oculis plus meis amarem.

ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.] Probe *agentibus uobis & ſuccedentibus ſcilicet mihi in imperio.*

CAP. VIII.

Præfecti popinæ.] *Popina eſt officina lautitiarum uel culina.*

Succenturietur.] *Id eſt ſubiungetur uelut ad numerum centuriarum, translatione ſumpta à re militari.*

Præter ficedulam.] *Ficedulæ apud* Pli. *lib. x. c. xix. auiculæ ſunt quæ formam ſimul coloremq́; mutant, adeo ut nomen ficedularum nõ niſi autumno habeant, poſteà enim* μελαγκορύφη, *nimirum à uerticis nigrore, ſignificat enim* Græcis μέλαν *nigrum, &* κορυφή *uertex.*

CAP. IX.

Non hiſceret.] *Per hyperbolen, id eſt traiectionem uocis, ſic* M. Tullius *traduxit.*

Reſcindere.] *Eſt exautorare, translatione ſumpta eſt ab hortulanis, qui quidem plantantes, ſuperflua reſcindunt.*

CAP. X.

Mileſij nominis.] *Miletos urbs eſt illuſtris ipſius Cariæ regionis in Ionibus ſita, ut teſtatur Stephanus.*

CAP. XI.

D.E.R.I.C.] *De ea re ita cenſuerunt.*

CAP. XII.

Neq; pueri eximia facie.] *Pocillatores intellige, qualis apud poëtas celebratur Ganymedes ab aquila raptus, ut Ioui pocula ſubminiſtraret.*

Poſtremiſsimum.] *Superlatiuum à ſuperlatiuo fecit, & eſt archaiſmos, id eſt uitium obſcurum quoties antiquum aliquid in orationem conſpergitur, ut ſupra nulli rei, ut antea dixit pro nullius.*

Ex interuallo.] *Paulo poſt.*

CAP. XIII.

Libripens.] *Penſator ſtipis ponderandæ.*

Inteſtabilis eſto.] *Poſthac eius teſtimonio nihil credatur.*

CAP. XIIII.

Ἐισεπράξατό με.] *Exegit me argentum, id eſt extorſit mihi pecuniam. Solent Græci crebro uti accuſatiuo pro dandi caſu.*

In Hypobolimeo.] *Id eſt ſubdititio uel ſuppoſititio.*

Portorium.] *Vectigal quod penditur à nautis in portu.*

CAP. XV.

Synariſtuſis.] *Cõprandentibus, ſimul prandẽtibus. eſt enim inſcriptio Græca à σὺν præpoſitione, & ἀριςέω quod prandeo.*

Flammeum.] *Id eſt linteum flammei coloris. dicuntur enim flammea ueſtimenta colore flammas imitantia.*

A litera in e.] *Solet enim in inclinationibus & compoſitionibus plerunque tranſire in e, ut ago egi, frango fregi, ſpargo, aſpergo, mando, commendo, atque id genus alia.*

CAP. XVI.

Chronicis.] *Id eſt obſeruationibus temporum.*

Prima Olympiade.] *Id eſt primo certamine, quod quinto quoque anno tum primum celebrandum eſt inſtitutum. Vnde & quinquennale tempus Olympiadis nomine poſtea ab autoribus deſignari ſolitum eſt, per quas & Græci numerabant.*

Deſiſſet.] *Id eſt omiſiſſet, & reliquiſſet.*

Dilacerandũ hominem.] *Hiſtoria eſt ſcripta apud Valerium Maximum de motibus non uulgaribus.*

CAP. XVII.

In commentario Pamphilæ.] *Hæc Pamphila, ſi Suidæ credimus, mulier nobilis & docta fuit, filia Soteridæ, patria uerò Pamphila fuit Epidauria, cuius dicuntur eſſe uiginti tria commentaria, & libri in abbreuiationem Cteſiæ, tum & epitomata rerum hiſtoricarum numeroſa, & de dubitationibus uolumina, poſtremo de rebus quoq; uenereis. Hæc Suidas.*

CAP. XVIII.

Nemo centuſsi.] *Nemo te centum aſsibus emeret.*

CAP. XX.

Vendentem.] *Id eſt uendendo Græcè dixit.*

Fatum eſſe.] *Id eſt fatale à Diuis indictum.*

Olympiam.] *Vrbem Achaiæ.*

Poſt Eleuſino.] *Ab Eleuſi uico Attico, ubi ſacra ſolennia celebrabantur in honorem Cereris quærentis filiã Proſerpinam, ſunt inde Eleuſina ſacra appellata.*

Theſ

Theſeio.] *in honorem Theſei.*

Philochorus.] *Athenienſis philoſophus & aſtrologus fuit, qui, ut autor eſt Suidas, reliquit librum de condita Salamina inſula, quæ confinis eſt Atticæ regioni, ut tradit Stephanus.*

Ἐν ταῖς προτέραις &c] *in prioribus Cereris ſacra celebrantibus: tradit enim Suidas Cereris ſacra* θεσμοφορία *dicta, unde Ariſtophanes* θεσμοφοριάζω *uerbum declinauit.*

Νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ.] Nunc ergo uniuerſis *ſcilicet mulieribus uobis, moneo & dico hũc uidelicet Euripidem punire uirum multorum cauſa. Agreſtia uel ruſtica quædam in mulieres facit, quòd agreſtibus mulieribus ipſe enutritus ſit.*

ὁ δ' Ἀναξαγόρου τρόφιμος, &c.] *Alumnus anaxagoræ ueteris ruſticus quidem, ut mihi uidetur in alloquendo & fabulando.*

Οὔποτε σὸν μνῆμα, &c.] *Nunquam tua memoria tuum monimentum Euripides peribit.*

CAP. XXI.

Aeacum.] *Qui apud inferos uectigali colligendo præfectus erat, atq; ob æquitatem inter iudices relatus.*

Cercyona.] *Latronem qui obſeſſis uijs prope Eleuſin homines iſtinc illinc commeantes graſſando interimere ſolebat, autor Suidas.*

Leſtrygonas.] *Populos Siciliæ antiquiſſimos, à quibus Cyclopum fabula putatur deriuata.*

CAP. XXII.

Si deo &c.] *Vel per pleonaſmum adiectum eſt ſi, uel quod magis arridet, ſi deo dixit pro ignoto alicui deo, quo modo Gellius noſter & antè uſus eſt lib. ij.*

Somnium.] *ea quæ noctu uidentur, ea uiſa dicũtur.*

ſic Cicero in Diuinat.

CAP. XXV.

In mimiambis.] *Iambicis uerſibus, imitatorijs. ſignificat enim Græcis μιμέω imitor quippiam quouis modo, uel geſtu corporis, uel uerborum figura.*

Ἀνανεοῦται.] *id eſt renouatur, à νέος, quod nouum ſignificat. unde uerbum νέω nouo, as, are, & ἀνὰ præpoſitio in compoſitione ſignificat rurſum, ſic ἀνανέω renouo.*

CAP. XXVI.

Λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τι τῶν &c.] *Oratio uel ratio in qua poſitis & conceſsis quibuſdam ſcilicet antecedentibus, aliud quiddam à poſitis ex neceßitate contingit.*

CAP. XXVII.

Comitia calata.] *Dicta eſt hæc uox Græca origine à uerbo καλέω, quod uoco ſignificat, unde uetuſtas rudis calare dixit Latina forma pro uocare. unde & calendæ dicuntur autoribus grammaticis, quòd is dies per præconem calari, id eſt proclamari conſueuerit.*

Sacrorum deteſtatio.] *Denotandorum, niſi quis malit intelligere iuramenta, quæ per ſacrorum teſtationem confirmari ſolent.*

Tertium per familiæ emancipationem.] *Quod, autore Iuſtiniano, inſti. lib. ij. tit. de teſtamẽtis, longo pòſt tempore ſuperioribus acceßit, quod dicebatur per æs & libram, ſcilicet quod per emancipationem, id eſt imaginariam quandam uenditionem agebatur, quinq; teſtibus & libripende ciuibus Ro. puberibus præſentibus, & eo qui familiæ emptor dicebatur. Eſt autem emancipatio imaginaria uenditio quædam. ea res ita agitur, adhibitis non minus quàm quinq; teſtibus ciuibus Rom. puberibus, &*

eo qui libripens dicitur, is qui mancipium accipit æs tenens ita dicit: Hūc ego hominem ex iure Quiritiū meum eſſe aio, hicq́; mihi emptus eſt, hoc ære ænea libra, deinde ære percutit libram, idq́; æs dat ei à quo mancipium accipit, pretij uel quaſi pretij loco.

CAP. XXX.

Volans rota.] *Vt ſit uocabulum Græcolatinum, dictum à uerbo Græco* πέταμαι, *quod ſignificat uolo, & Latino rota rotæ. Verum hoc commentum nō ſolum refellitur hoc loco à Gellio, ſed etiā à Fabio lib. inſti. primo.*

CAP. XXXI.

Faciendi obſidij.] *Obſidij noue dixit.*

Πολιορκητὴς.] *Vrbium deſtructor, expugnator. à* πόλις, *quod urbem ſignificat, &* ὀρκέω *rapio & deſtruo.*

Ialyſi Protogenis.] *Meminit illius Protogenis Plin. auunculus lib. nat. hiſt. xxxv. cap. xix. magna cum laude, ubi & hanc Ialyſi imaginem celebrat, atq; inter omnia artificioſa Protogenis opera eam tabulam cunctis miraculo fuiſſe dicit, etiam ſua ætate, quippe delatam ex Græcia Romam. Et quoniam Plinius in ea imagine canes expreſſos dicit, ſuſpicor Ialyſum hunc uenatorem fuiſſe, etſi nonnulli trahunt ad equum ſudore anhelantem, quem expreſſerit Protogenes.*

Mittunt Rhodij legatos.] *Plinius hæc paulo diuerſius, nam in ea ipſa obſidione Protogenem pictorem fiducia artis perfectiſſimæ fretum, pinxiſſe tabulas in ſuburbano hortulo narrat, quem cum hoſtis Demetrius miſſis legatis rogaſſet qua fiducia extra muros prope in hoſtis ſui caſtris ageret? Reſpondit Protogenes, Quoniam (inquit) ſciebam Demetrium regem cum hoſtibus, non cum artibus bellum gerere.*

IN LIB. XVI.

CAP. I.

ENθυμηματικόν.] Græcam hanc ſententiolam acutam. Eſt enim autor Marcus Tul. in Topicis ad Trebatium, omnem quidem ſentētiam apud Græcos enthymematis nomine comprehendi. Attamen proprie ſibi uendicare hanc appellationem eas ſententias quæ ſint ſimul & breuiſsimæ & anguſtiſsimæ, ut quæ colligantur ex contrarijs. Vnde & Ariſtoteles motus tum in dialecticis tum in rhetoricis, ſyllogiſmum imperfectum enthymema uocat, ut qui ſit breuior & acutior perfecto.

Ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν &c.] Si quippiam feceris bonum honeſtum cum labore, labor quidem perit, honeſtum autem ipſum manet: ſi quippiam feceris turpe cum uoluptate, ſuaue quidem dulce illud abit, at turpe manet ipſum.

CAP. III.

Fandi dulciſsimus.] Qui Phauorinus dictus eſt dulcis Siren ob eloquentiam ſuam. Piſiſtratus in uita eiuſdem.

Ἐλογιζόμεθα παρὰ τὴν.] Putabamus iuxta fortem compreſsionem uentris, eſſe ualde magnam inediam, etenim uehementer multum abſtinentibus à cibo ſecundum propoſitum, id eſt ex decreto, in primis temporibus fames ſequitur, & afficit, poſterius autem non amplius.

Εἰθισμένοι.] Aſſueti autem ſunt & Scythæ quando, id eſt cum propter quandam occaſionem coguntur abſtinere à cibo, cingulis latis uentrem conſtringere, tanquam fame ipſos minus turbante & cruciante. Ferme autem & quādo plenus uenter fuerit, propter uacuum in ipſo uentre

tre nullum, propter hoc non eſuriunt, ſcilicet Scythæ ipſi. Quando autem ualde compreſſus uenter fuerit, uacuum non habet.

Βούλιμον καὶ βούπειναν.] *Quoniam* λιμός *&* πεῖνα *per ſe famem & ſitim ſignificant,* βου *autem particula in compoſitione amplificare ſolet, ninurum à bouis magnitudine, qui à Græcis* βοῦς *appellatur.*

Ἄπορον.] *Dubium autem indigensq́; conſideratione in hoc, & in reliquis intolerabiliter eſurientibus, propter quod in frigoribus magis accidens hoc ſit, quàm ſerenitatibus & coloribus. Ariſtoteles in problematis ueriſimilem rei huius cauſam refert, quòd uidelicet hyemis tempore, frigus circunfuſum calorem interiorem reprimat, nec effluere ſinat, quod & aqua offuſa frigida aduehit, quippe quæ calorem concludat et arceat, ne foras ſe promat. Deniq; per hyemem omnibus accidit calidiorem ſuam eſſe partem interiorem, at in ſole ui nulla arcente, calor effluit, atque ocyus euaneſcit. Iam uero facilis concoctio quæ à calore iuuatur famē exauget, cruditas autem quam ſtomachi frigiditas conciliat, cibi appetentiam non agnoſcit.*

CAP. IIII.

Extra haſtam.] *Præter.*

Vtrem.] *Quo uinum potum'ue in exercitum uehere liceat, id quod hodie adhuc fit in regionibus Hiſpaniæ.*

Feriæ denicales.] *Hæ ſunt cum hominis mortui cauſa familia purgatur, & ſacrificijs expiatur. Græci enim* νεκρὸν *demortuum uocant, author Sext. Pomp.*

Calendæ.] *id eſt celebritates menſtruæ.*

Collatæ.] *id eſt inſtitutæ.*

Cauſa

Cauſa eius rei.] *id eſt effugiendæ militiæ.*

Auſpicium.] *Scilicet neglectum, uel contrarium ma lum omen.*

Piaculo.] *Sine ſcelere expiatione digno.*

Infrequens.] *Pro deſertore habebatur. antiquitus enim, autore Pompeio, infrequens miles dicebatur, qui à ſignis ſuis abierat, in quem haud aliter animaduertebatur, quàm in hoſtem.*

CAP. V.

Veſcum ſalem.] *Prouocat enim, autoribus medicis, uel maxime edendi appetitum ſalis acrimonia, adeo ut ruſtici nullo alio condimento pecoribus appetitum excitare ſoleant, quomodo & Vergil. noſter ueſcum ſalem dixit, libro de agricultura quarto, faſtidium tollentem. Sic alibi:*

–Salices carpetis amaras.

CAP. VI.

Sunt qui literatum à literatore diſtinguant, ut Græci grammaticum à grammatiſta, & illum quidem abſolute, hunc mediocriter doctum exiſtiment, quorum opinionem quidam etiam exemplis confirmāt. Nam apud maiores, ait, cum familia alicuius uenalis produceretur, non temere quem literatum in titulo, ſed literatorem proſcribi ſolitum eſſe, quaſi non perfectū in literis, ſed imbutum. Hæc Sueto. Trāquil. in lib. de illuſtribus grammaticis ſcribit.

Attellanarum.] *Fabularum quæ primū cœptæ ſunt in Attellis oppido Volſcorum.*

Facturum.] *id eſt ſacrificaturum.*

Verre.] *Porco excaſtrato.*

Procurandum.] *id eſt expiandum, luendum, placandum.*

Facto

Facto ſacrificio.] *Factis piaculis, id eſt ſacrificijs quæ expiant.*

Vpiliones.] *id eſt paſtores ouium.*

Hæc Higini opinio.] *Poſteriori opinioni Higini de bidentibus aſſentitur Nonius Marcellus.*

CAP. VII.

Mendicimonium.] *Pro mendicitate.*

Mœchimonium.] *pro mœchatione.*

In fullone.] *Vetera ueſtimenta qui innouat dicitur fullo.*

Manuari.] *Pro furari, utitur & Cato de re ruſt.*

In Staminarijs.] *A' mulieribus textricibus, quæ ſic forte à Laberio dicuntur, quòd in ſtamine texendo occupentur.*

Charonium.] *Videtur Charonium dixiſſe pro loco in quo apud Græcos ueteres ſupplicium ſumebatur de adulteris, id in hunc modum fiebat, ut tradit interpres Ariſtoph. pariter & Suidas: Deprehenſus in adulterio, tantiſper uellicabatur pudenda, dum multam conſtitutam perſolueret. id quod uocabulum Græca origine detortum quoq; ſignificat.*

Elutriare.] *id eſt è luto purgare.*

Collicior.] *Emor uel conducor.*

In fullonicam.] *id eſt in officinam fullonis.*

Caldonia.] *Appellari hoc loco ſuſpicor eam mulierculam in fullonica, quæ calfaciendis aquis præſit in caldarijs uaſis, in quibus aliquid calefit. appellant autem ueteres ſcriptores & calidum & caldum, eliſa, i.*

Callaburriones.] *Hos ſuſpicor fuiſſe præcones, qui concionē aduocarint in curiam, cui nomen Calabra, qua tantū rerum ſacrarū cura gerebatur, autore Feſto Pōpo.*

Comp

Compitalia.]*Feſta ſunt quæ in compitis fiebant.*

Malas.]*Genas.*

Malaxaui.] *Molliui & fucaui. Formato uocabulo à malaxo,as,are,nimirum ex Græcis, apud quos* μαλάττω, *cuius futurum eſt* μαλάξω *mollio ſignificat.*

Cacomemnone] *Infelix Cacomemnon dicitur.*

Gurdus.] *Gurdos pro ſtolidis accipit uulgus.ab Hiſpanis originem duxit,ut opinor.*

Inſcribitur Nacca.]*Pellis caprarum. Græci enim,authore Suida,naccas uocant caprarum pelles,quo uocabulo & Horatius uſus eſt in ſermo.*

Cippum.]*Pro cippum ciccum legendũ opinor,quod autore Varrone,de lingua Latina apud ueteres ſignificabat membranam malorum punicorum.*

Et obbam.]*Obba uaſis genus eſt apud Noniũ Marcellum.arbitror ueſtem ſignificari uel ex camelorum pellibus ſutam,uel quod magis placet, quæ colore ſit pullo, hunc enim colorem Feſtus tradit Camelinum dici.*

Pictatium.]*Autore Marcel. tegmen eſt capitis quod pithatium appellatur à Laberio tanquã philoſophicum, nimirum nouiter ducto uocabulo à Pithaco Mitileneo, qui unus ex ſeptem illis Sophis fuit. At ſi pictatium legere malueris,à pictura & uariegatione trahi poteſt.*

In Anna perẽna.]*id eſt fabula cui titulus ſic eſt inditus,quæ dea apud Ouidium Faſt.li.iij.de ſe ſic loquitur,*

–Blandi ſum nympha Numici

Amne perenne latens,Anna perenna uocor.

Planum pro ſycophanta.]*Planos errones,dixit ex Græco uocabulo* πλανύττω. *id eſt erro.*

Botulum pro farcimine.] *Quod bolis connexum eſt & conſertum,ut ait Feſtus Pomp.*

Necrom

Necromantia.] De uaticinio ex mortuis.

Arulatorem.] Ex Græco dictũ eſt, quia id genus hominum ſequebatur merces, ut ſiquid caderet, tolleret, lucelliq́; aliquid faceret.

CAP. VIII.

περὶ ἀξιωμάτων.] Id eſt de pronuntiatis. nam ſic trãsferunt qui uerbum uerbo reddere curant, ut Boëthius. Vtitur hoc uocabulo Ariſtoteles cum in topicis frequenter, tum in poſterioribus reſolutorijs frequentiſsime, pro ea propoſitione, maxime quæ ſua euidentia nititur, id quod & ratio uocabuli Græci indicat, ἄξιος enim dignus ſignificat, unde ἀξίωμα deriuatur.

λεκτὸν. &c.] Id eſt ex ſe perfectum, explicatum, quántum in ſeipſo eſt. Libro Academicarum quæſtio. iiij. Cicero rectius, ut mihi uidetur uocat axiomata Latinè effata, nimirum ab enuntiando & effando, dicitq́; fundamentũ dialectices in his conſiſtere.

συνημμένον.] Captatum, plerique conditionalem propoſitionem hodie uocant, ut Boëthius.

παραδιεζευγμένον.] Perperam diſiunctum, ſignificat enim ſæpe παρὰ præpoſitio uitiũ eius cũ quo cõponitur.

Gyris atq; mȩandris.] Mæandros dixit pro flexuoſis & ſinuoſis, intricatisq́; huius quæſtionibus, alluſione facta ad amnem Mæandrum, qui apud Plin. ita ſinuoſis eſt flexibus, ut ſæpe credatur reuerti.

CAP. IX.

Ἀδιαφορεῖν.] Id eſt in nullo diſcrimine ponere.

Materfamilias tua in lecto.] Dupliciter accipi poteſt, primo ut intelligas matremfamilias adulteram, quæ in lecto aduerſo, id eſt aduerſi adulteri cubet. Deinde ſenſus ualebit quoque, ſi intelligis matremfamilias in lecto

aduerſo,quæ ægrotet.

Seruos.] *Id eſt ſeruus.*

Sextantis.] *Qui nullius precij homo eſt. Eſt enim ſextans ſexta pars aſsis. uſus eſt autem figura loquendi Græca. Græci enim hominem contemptum ſignificare uolentes, dicunt quempiam trium obolorum eſſe.*

Verbis nefarijs.] *Id eſt cautelis decipit te, & circunuenit.*

Setinûm fines.] *Setinorum, qui populi ſunt in Campania, apud quos prouenit uinum Setinum appellatum, quod omnibus Italicis generibus Auguſtus Cæſar prætulit. Autor Plin. lib. iij. & decimoquarto.*

ἐπὶ τὸ λοιπόν.] *Id eſt deinceps.*

Aetnæ omnes montes aſperi.] *Id eſt difficilimum iter, alluſione facta ad montẽ Aetnã, qui, ut ſcribit Strabo, in Sicilia uſqueadeo incẽdijs æſtuat, ut nemo propius accedere queat. de quo eſt & apud Verg. Aeneid. tertio, Plin. lib. iij. cap. viij. Athones autẽ arduis, dixit nimirũ qđ Athos mons ſit in finibus Thraciæ ſurgens omniũ altiſsimus lapidoſiſsimusq́; de quo eſt apud Plin. lib. quarto.*

CAP. X.

Proletarius.] *Id eſt ciuis pauper.*

Aſsiduo.] *Locupleti, & ſuo ſumptu militanti.*

Vindex.] *Id eſt, aſſertor eius in libertatẽ. i. defenſor.*

Sanates.] *Dicti ſunt populi qui ſupra infraq́; Romã habitarunt. quod nomen his fuit cum defeciſſent à Romanis, breui poſt tempore rediere in amicitiam, quaſi ſanata mente. Itaq; in XII. tabulis cautum eſt, ut idem iuris eſſet Sanatibus, quod fortibus, id eſt bonis qui nunquàm defecerant à Romanis.*

Vades.] *Qui pollicentur de hominum uita.*

Subua

Subuades.] *Qui ſubſiſtunt ſe in locũ priorũ uadum.*
Viginti aſſes.] *Qui pendebantur ex lege duodecim tabularum ei cui iniuria eſſet facta. qua de re lib. ſecundo tractatur.*

Lex talionis.] *Quæ ita habet, Si membrum rupit meum, è pacto talio eſt.*

Lance & licio.] *Iſtam iuris antiquitatem tangit Gellius quoq; lib. xj. cap. xviij. quo loco, ut conijcio ex uerbis Sexti Pomp. pro concepta comperta legendum erit.*

In legis actionibus.] *Id eſt iudicijs.*

Centumuirales cauſæ.] *A centum uiris dictæ ſunt. nam cum eſſent trigintaquinque tribus, quæ etiam Curiæ dicebantur, terni ex ſingulis tribubus ſunt electi ad iudicandum, qui centumuiri ſunt appellati, & licet quinque amplius quàm centum eſſent, tamen faciliores expreſſionis gratia centumuiri dicebantur.*

Mille quingentũ æris.] *Id eſt mille & qngẽti aſſes.*

Quod uidelicet ipſorum.] *Id eſt uita cenſeretur, nõ etiam res familiaris.*

Tumultuaria.] *Id eſt ſubitaria.*

CAP. XI.

A, Circes filio.] *Circes deæ, quam Hom. Odyſſ. lib. x. Solis filiam aſſerit, camq; magicam artem potiſſimum calluiſſe, quòd uidelicet naturali quadam herbarum ui cibis immiſtâ, ſocios Vlyſſis ex hominibus in ſues transformarit, manente nihilominus ratione humana.*

Genitali datum ui.] *Naturali, quam à Circe auitã habuerunt.*

Incentionibus.] *Carminibus magicis.*

Eadem ui.] *Id eſt potentia medendi, quorundam, inquit Plinius, hominum tota corpora proſunt, ut ex his*

familijs quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu leuant ipſo percuſſos, ſuctu'ue medico, quorum è genere ſunt Pſilli, Marſiq́;, *& qui* Ophiogenes *uocantur in inſula* Cypro, *ex qua familia legitur* Hexagon *nomine, à conſulibus* Romæ *in dolium ſerpentium coniectus experimenti cauſa, circum mulcentibus linguis miraculum præbuit.* Signum *eius familiæ eſt, ſi modo adhuc durat, uernis temporibus odoris uirus, atque eorum ſudor quoq; medebatur, nō modo ſaliua.*

Naſamonibus.] *Populis* Libyæ, *quorum meminit* Stephanus.

Defectos.] *Noue, id eſt deſtitutos.*

CAP. XII.

Ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν.] *Perire, ſiue ualere in malam partem.*

ἔῤῥε.] V*ale in malam crucem ex inſula cito abiectiſsime uiuentiū, lib.* Odyſ. xj. Hom. *& ſunt uerba* Cyclopis.

Ἀλύειν.] *Id eſt languere, ægrotum eſſe, diſſolutum eſſe, obſtupeſcere.*

Qui hallucinantibus.] *Alij hanc* Etymologiam *tanquam uiolentam reſpuunt, dicuntq́; magis quadrare, ut dicatur ex ad prepoſitione & luceo, es, ere, ut ſit hallucinor quaſi ad lucem nitor.*

Faſcinum.] *Id eſt deceptionem, ex inuidia enim apud* Græcos *habet nomen, quòd uidelicet ex inuidia quempiam faſcinemus, id eſt aut perſtringamus oculos, ita ut ſe putet uidere, quæ nō uidet, hoc enim faſcinare dicitur.*

φανερότερον.] *Manifeſtius oſtendi ac commodius.*

CAP. XIII.

Proprietas.] *Id eſt germanitas, ſic* Plin.

Italicenſibus.] *Qui uterentur iure* Italico.

Factus eſſet fundus.] *Id eſt in poſſeſsionem alicuius perueniſſet.*

Cerites.] A' *Cere oppido nomine,unde Cerites.*

Sine iure ſuffragij.] *Id eſt ita ut non haberent ius ſuffragandi Romæ,cum alio munere honorario fruerentur ciuium &c.*

Oneribus belli.] *Tributi pendendi.*

Suffragijs.] *Id eſt iure ſuffragiorum.*

Neceſsitudo.] *Id eſt affinitas,propinquitas erga populum Romanum.*

CAP. XV.

Theophraſtus.] *Eadem tradit Plin. cum alijs id genus multis,lib.xj.cap.xxxvj.*

CAP. XVI.

Agrippas.] *Nobiles Romæ qui ſic nati ſunt. Vide Plin.lib.vij.cap.iiij.*

Duabus Carmentibus.] *Id eſt duabus quæ nomen habent à Carmenta Fatidica matre Euandri, quam ueteres Latini deæ uice in Latio colebant,cuius & Liui.meminit lib.ab urb.cond.j.& Solin.*

CAP. XVII.

Penes quem.] *Id eſt cuius poteſtate, nam penes poteſtatem,apud autem locum ſignificat.*

Simul atque parti ſunt.] *Noue Gellius dixit.*

CAP. XVIII.

Ὀπτικὴ.] *Perſpectiua.* μετρικὴ *menſuratiua.* κανονικὴ *Regulatiua.*

Linearum.] *Directarum ex oculis ad rem uiſibilem, quæ res ſpeciem ſuam uiciſsim in oculorum receptaculum remittit, hoc autem quoniã uarijs & diuerſis modis fit, uariæ quoque perſpectiuæ artis traduntur rationes,quæ hodie extant,partim apud Boëthium, partim apud Carolum Bouillum.*

Vt in ſpeculo uno.] *Accidit hoc mirum tantum in ſpeculo concauo, in quo contingit & ab uno tantum pũcto, & à duobus, & tribus & quatuor, minime autem à pluribus ad eũdem oculum fieri reflexionem, hinc in hoc ſpeculo poßibile eſt eiuſdem rei & unam tantum & duas, & tres, & quatuor imagines apparere, minime autem plures. fit quoq; inde ut in ſpeculis cõcauis res interdum maiores, interdum minores appareant.*

ῥυθμὸς.] Modulatio.

μέλος.] *Cantus.*

Iunctura.] *Proportio.*

Menſura.] *libra aurium.*

CAP. XIX.

Cohíbili.] *Id eſt coacta.*

Filo tereti.] *Id eſt rotunda textura.*

Prolubium.] *Id eſt deſiderium. dicitur noue, eo tamen nihilominus Apuleius utitur in. iiij.*

Orthium.] *Id eſt erectum & arduum, à Græca uoce* ὄρθιος, *quod rectum ſignificat.*

Foro.] *Id eſt in tabulatis.*

Ad poſtrema.] *i. ad ultima carminis cum perueniſſet.*

Ad Tænarum.] *Id prope Spartam promontorium eſt Laconiæ.*

IN LIB. XVII.

CAP. I.

FAlſas opiniones.] *Vt Anaxagoras & Epicurus, & Lucianus, qui omnes deos negarunt & animam mortalem conſtituere.*

Gallus Aſinius.] *Qui & in Liuio ut cenſet Fab. in octauo, Patauinitatem quandam deprehendit, id eſt uitiũ patrij ſoli.* Vt

Vt eum pœniteat.] *Vt diſpliceat ei quòd ſit formo ſus natus.*

A' pœnuria.] *Vt ſit pœnitet, quaſi parū mihi uide tur quomodo Terentius uſus in ſeipſum excruciante: Iure quantum hic laboris ſit, pœnitet. Id eſt parum mihi uidetur omne quod hic laboratur.*

CAP. II.

Poëticum.] *Id eſt audax.*

Subnixo.] *Id eſt confirmato.*

Fortuitum.] *Id eſt caſibus obiectum.*

Fatiſcor.] *Id eſt aperio, hio.*

Præda copiantur.] *In copias ſtruuntur, uel abūdāt.*

Lignantur.] *Id eſt ligna parant.*

Perorant.] *Id eſt cauſas agunt.*

θεῖναι ἐς μέσον.] *Id eſt in medium ponere.*

Magnum uiaticum.] *Id eſt magnum apparatum.*

ἐφόδιον.] *In uiaticum, quodcunq; id fuerit quo utimur in itinere.*

τεμένων ἱερά.] *Templa ſacrariorum.*

Sermonabatur.] *Ruſticius eſt hoc aliquanto, propterea quòd ſimplicius à primitiuo ſermone deriuatur, ſermocinari autem longius & coactius.*

Tantus arrabo.] *Arra uel arrabo pignus ob certitu dinem alicuius contractus quod datur dici poteſt.*

Obſides.] *Quaſi obſides, quòd uidelicet ob fidem ſer uandam datur.*

CAP. III.

Ilium captum.] *Arx Priami ſic appellata fuit.*

ἀγοραῖους.] *Scurriles circulatores circūforaneos à Græca dictione ἀγορὰ, quod forum ſignificat, unde Latini huiuſmodi leues homines & ridiculos circūforaneos uocant.*

Cui uerſus.] *In quo ſit mentio Sparti.*

καὶ δὴ δοῦρα &c.]Atque ligna putruerunt nauium, & ſparta, id eſt funes nautici ſoluti ſunt. Verba ſunt Agamemnonis ſecundo Iliados, fugam hortantis.

Qui dicuntur in agro, &c.] *Cum quibus Cadmus Thebanus in Laconiam profectus, regioni illi nouum dedit nomē, uidelicet ut Sparta diceretur, unde incolæ Spartiatæ dicti ſunt, autor Steph.*

Liburni.] *Populi adiacentes interiori ſinui maris Adriatici.*

Stuppa.] *Quod lini genus eſſe quoddam dicitur.*

Satiuis.] *Id eſt quæ ſeruntur.*

Appellabant.] *Scilicet nauium.*

σπάρτα.] *Sata, ſic enim doctiſſimus Plin. eundem hunc Homeri locum expoſuit lib. xix. cap. j. Etenim de lini generibus loquens ſic ait: hinc fuiſſe & nauium armamenta apud eundem interpretati ſunt eruditiores, quoniam cū ſparſa dixit, ſignificauerit ſata. Nimirum origo ſumpta eſt à Græco σπείρω, quod ſero ſignificat, unde nomen uerbale σπάρτος, quod ſatus uel ſatiuus appellatur. Vnde Homerus in neutro genere pluratiuo numero σπάρτα dixit.*

Acuenda ſit, &c.] *Quoniam Verbalia in τος, coniugatione Græcorum deducta, generaliter in ultima ſyllaba acuuntur.*

CAP. IIII.

Factionibus.] *Id eſt ſtudijs partium ſuarum.*

Philemon.] *Quinquaginta quatuor comœdias Philemon edidiſſe dicitur, autore Suida.*

M. Varro.] *Scilicet in lib. de poëtis. Apud Suidam alius eſt numerus in uita Menandri, niſi forte numerorū ſigna*

ſigna in Græco codice corrupta ſint.

Sed Apollodori.] *Triginta ſcilicet Apollodori re-cenſentur à Suida, & poëtæ Tragici, & Comici.*

Chronica.] *id eſt ad ſupputationem temporum perti-nentia, ſiquidem* χρόνος *tempus eſt, inde* χρονικὸς *tempo-ralis.*

Κηφισιεὺς ὢν ἐκ &c.] *id eſt Cephiſienſis exiſtens, id eſt ex uico Attico, cui nomen eſt Cephiſia, ex Diopeto pa-tre ad centum quinq; ſcribens fabulas deficit.*

Ἐξέλιπεν.] *id eſt nortuus eſt quinquaginta duorum an-norum.*

CAP. V.

Illotis pedibus.] *Huic iudicio uulgi non ſtatim ap-plaudendū eſt, ſed quod quiſq; doctiſſimus decernit, quòd uidelicet minuta illa artis præcepta tantum docere queāt, præſtare facultatem uel bene ſcribendi, uel recte loquendi non queant. Eſt autem* τέχνη, ης, *ars. iam uero apud Pla-tonem in Gorgia, Socrates multis modis probat bene di-cendi ſcientiam, quam rhetoricam uocant, latiſſimis fini-bus circunſcribi, utpote in quibus orbis ille coniunctim di-ſciplinarum contineatur. quam ſententiam deinde Mar-cus Cice. latius quoque expreſſit lib. j. de orat. & Fabius Poſt Ciceronem.*

CAP. VI.

Voconiam legem.] *Qua prohibebantur filiæ à ſo-lida hæreditate, cuius meminit & Marc. Cicero in dialo-go de ſenectute.*

Receptitium ſectari.] *id eſt quem quoq; reſeruauit ſibi in ſuis bonis.*

Flagitare.] *id eſt importune petere.*

Redhibitus.] *id eſt rurſus acceptus.*

CAP. VII.

Aeterna autoritas eſto.] *id eſt condictio illa furtiua cum principe non intermorietur, ſed in hæredemquoque competet. Condictio, id eſt actio repetendæ rei per furtum ablatæ.*

CAP. VIII.

Lentis Aegyptiæ.] *Lentis, inquit Plinius, duo genera ſunt in Aegypto: alterum rotundius nigriusq́; alterum ſua figura. Inuenio apud autores æquanimitatem fieri ueſcentibus ea, lib. xix. ca. xij.*

Et cucurbitæ.] *De quibus uide Plin. lib. xix. cap. v.*

Gentis argutijs.] *Cuius generis uernaculus ſermo præ ceteris Græciæ gentis purus, lepidus, & feſtiuus ſemper exiſtimatus eſt adeo, ut qui elegantiſsime loqueretur Græce, is Attice diceretur loqui. unde & Xenophon ille ſuauiſsimus ſcriptor, Attica muſa dictus eſt.*

Guttum Samium.] *Vaſa ore anguſto facta, ita ut liquor guttatim inde effluat, gutta ſunt dicta. ſic Marcus Varro de lingua Latina. Porro Samia dicuntur quòd in inſula Samo ex eius regionis terra confingantur, de quibus loquitur Plin. lib. xxxv.*

Perq; Attice.] *Quoniã eſt in his uerbis natiuus quidam Atticiſmus, non poſſunt ſatis commode uerti. in uerbo uero τύμερον peculiaris quædam gratia ex literæ mutatione eſt. communis enim lingua σήμερον dixit. Corinthius de linguarum uarietate, & Plutar. in Homerum ſcribens, ſunt autores.*

Αἰθοπὰ.] *Nam αἴθω ferueo ſignificat & uro, inde autore Suida, quod naturam calefaciẽdi habet, & propterea aſpectu igneo uidetur αἴθοψ dicitur.*

Vina rarenter congelaſcant.] *Alexander Aphrodiſien*

diſſēſis Peripateticus in problematis ſic quærit, cur oleū & aqua ſæpe & facile gelu durentur: uinum, acetum parum aut rarenter aut nūquàm congelaſcant? Quoniam, inquit, nulla in eo exuperat qualitas, ſed medio potius cōſtat temperamento, refrigerari ob eam rem cito non poteſt, atq; adeo uehementer ut ſtringatur & cōſiſtat: aqua quia frigida eſt, facilius ſeipſa frigidior redditur, itaque gelaſcit. At Garum, quia tenue & calidū eſt, idcirco minus perriget, & uinum quoq; eadem illa de cauſa poteſt reſiſtere: acetum uero quia partibus tenuiſsimis conſtat, incongelabile eſt. hæc Alexander. Porro de mari non gelaſcente cauſa forſan fuerit, quòd ſit ſalſum omne mare. ſalis autem natura mirifice calefacit, adeo ut conſtet ſalſamenta, non facile gelu concreſcere. Itaq; quod aliud mare concreſcit alio celerius, iuxta Herodoti ſentētiam, hinc eſt quòd aliud alio minus eſt ſalſum.

CAP. IX.

Latebram parabant.] *Id eſt hanc latentem & occultam ſignificationem literarum.*

Σκυτάλην.] Propterea quòd ex coriacio loro fiebat *in morem ſcuticæ, quam Græci eodem uocabulo* σκυτάλην *uocāt, nimirum à corio quòd illis* σκῦτος *dicitur, ut* σκυτεὺς *coriarius.*

CAP. X.

Super Pindaro.] *Nouem uero Lyricorum longe Pindarus princeps fuit ſpiritus magnificentia, ſententijs, figuris, beatiſsima rerum uerborūq; copia, & uelut quodam eloquentiæ flumine, propter quæ Horatius eum merito credidit nemini imitabilem. Fabius lib. x.*

Audi nunc Vergilij uerſus.] *De his rebus conſule Macrobium lib. v. qui totum hoc caput elegantiſsime,*

ut

ut decuit interpretem, tractat.

CAP. XI.

Alcæum.] *Lyricorum carminum ſcriptorem adeo nobilẽ, ut apud Fabium in x. aureo plectro donetur, reſeraturq́; in numerum nouem Lyricorum.*

Τόν τε πνεύμονα.] *Pulmonem. uino ſummum enim ipſius pulmonis contrahitur.*

Ἐπιγλωττὶς.] *Quaſi appendix lingula.*

CAP. XII.

Ἀδόξους,] *id eſt inopinatas, præter opinionẽ: ab α quod priuat, & δόξα, quod opinionem ſignat.*

Non ſophiſtæ ſolum.] *id eſt rhetores, cuiuſmodi fuit Gorgias Leontinus, cuius & hodie extat in hoc genere encomium Helenæ meretricis feſtiuiſſimis argumentis oppletum, & Iſocrates rhetorum princeps, qui accurata oratione laudes Buſyridis Tyrãni perſequutus eſt, & Glauco apud Plato. lib. de repub. iniuſtitiam laudat, & Lucian. Muſcam encomio celebrat, & Syneſius caluitium, Picus Mirand. barbariam, atq; id genus multa.*

Therſitæ laudes.] *Qui ut Homerus lib. Iliad. ij. dicit, deformiſſimus omnium erat qui ad Troiam uenerant, ut qui eſſet ſtrabo oculis, claudus altero pede, cuiq́; humeri curui ad pectus contracti eſſent, tum caput acuminatum, cui rariſſimus deſuper ineſſet capillus, poſtremo qui graculi in morem uerba incondita, & multa ſpargeret.*

In utrãq; cauſam.] *Et Therſitæ et febris quaternæ.*

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη &c.] *Aliquando nouerca extitit dies, aliquando mater. Vſus eſt Heſiodus libro ſecundo Georgicorum.*

CAP. XIII.

Quin triumphus.] *Senſus ſic habet: Venit imperator*

tor Romam, *ubi uix authoritate ſua euincere poterat atque perficere, ut ſibi triumphus non decerneretur. eſt enim compoſitum quin ex qui ne, quo integro uſus eſt* Teren.*in* Andr.*Ego id agam mihi qui ne detur.*

CAP. XV.

Carneades Academicus.] *Academici philoſophi erant, qui extra Athenas in gymnaſio quodam ab* Eca*demo inſtituto philoſophabātur, unde primū locus* Eca*demia eſt dictus, & tandem literæ mutatione* Academia.

Superiora corporis] *id eſt in ſuperiorem uentrem.*

Redundaret] *id eſt ebulliret.*

Tum commoueri duas.] E*tiam hoc ſumptum eſt ex* Pli.*lib.xxiij.cap.iij.*

Dilui] L*auari, purgari, abſolui, ſolui.*

Album helleborum.]Dio*ſcorides inquit* Italos *ueratrum album dicere conſueuiſſe.*

Inſula Anticyra] Q*uæ eſt in* Phocide Attic*æ regione.* N*am et alteramquandam refert* Strabo Maleenſibus *uicinam. factum hinc eſt argutum prouerbium, nauigare* Anticyras,*pro eo quod eſt inſaniæ medelam quærere. putatur eius herbæ apud* Anticyras *hauſtus inſaniam depellere.*Et Steph.*coſmographus narrat* Herculem *à quodam* Anticyrenſi *inſania liberatum, per hellebori hauſtum.*

CAP. XVI.

Antidotus] *Siue antidotum* Græcum *eſt uocabulum perinde ualens ac ſi dicas contra datum.* E*ſt enim compoſitio ex uarijs medicinis quæ datur contra uenena aliqua nocitura. deriuatum eſt ab* ἀντὶ, *quod contra ſignificat, &* δίδωμι *do.* Porro Mithridatis Antidotus *ita refertur apud* Plin.*lib.xxiij.capite viij. his uerbis,* In *ſan-*

ctuarijs

ſtuarijs Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem Antidoti, è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, rutæ folijs uiginti ſimul tritis, addito ſalis grano, & qui hoc ieiunus ſumat nullum uenenũ nociturum eo die.

CAP. XVIII.

Notas cenſorias.] iudicia ſeuera Criticorum ſcriptorum, quos uetuſtas à iudicandi ſeueritate ſic uocitauit. κρίνω enim iudico ſignificat. Vnde critici dicti ſunt. uerum de cenſoribus orationis Salluſtianæ relege cap. xv. libri quarti.

CAP. XIX.

Procurantem.] id eſt cum religione res magnas adeuntem, & ſcientem uti bonis & docibus ſuis. Videtur enim procurare hoc loco dictũ Gell. pro religioſum eſſe, qui uerbi uſus Gellio familiaris eſt, maxime loquendo de rebus diuinis, & hoſtijs faciendis: intelligo ergo procurantem animum qui omnia religioſe & cum quodam uelut timore aggreditur.

Salubria.] id eſt ſaluberrima, poſitiuus pro ſuperlatiuo more Græcorum. Sic Vergil. Iuno ſancta deorum, id eſt ſanctiſſima.

Ἄνευ.] Aduerbium eſt quod plerunq; ponitur pro præpoſitione. hic infinitiuus pro nomine ponitur.

Arrianus.] Qui digeſſit in ordinem libros Epicteti: ut ſup. lib. primo, cap. ſecundo.

Theoremata.] id eſt contemplationes rerum diuinarum, id quod etymologia uocabuli indicat. Siquidem θεός deus ſignificat, & ὁράω uideo. unde compoſitum eſt uerbum θεωράω, quaſi deum contemplor: atque hinc nomen theorema.

Ἄνθρω

Ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις.] id eſt homo quo iacis ſcilicet præcepta philoſophiæ, conſiderato ſi & purgatum eſt uas. ſi enim ad opinionē corruptam, putridam, ipſa ſcilicet præcepta iacias, perierunt. Si putruerunt, urina aut acetum fieri poſſunt, aut aliquid his peius.

Κυνικώτερον.] id eſt mordacius, caninius. unde & Cynici philoſophi dicti ſunt, quòd canum ritu inuerecundi eſſent, & maxime libere in hominum uitas inueherentur.

Pleraq;.] *id eſt multis.*

Impeccabilis.] *id eſt non peccat, noue.*

CAP. XX.

Vice ſua.] *id eſt officio ſuo, ſcilicet laudandi, quod in orbem per omnes conuiuas apud Platonem ibat.*

Πᾶσα καὶ πρᾶξις ὧδ᾽ ἔχει.] id eſt omnis enim actio ſic ſe habet, ut ipſa in ſe ipſa facta, neq; honeſta, neq; turpis ſit, quale hic nunc nos facimus, aut bibere, aut loqui, aut diſſerere: non enim eſt horum ſecundum ſeipſum honeſtum aliquid, ſed in actione, ut quidem factum fuerit, huiuſmodi euadit: honeſte quidem factum & recte quod fit, honeſtum, non recte autem factum, turpe, ſed & ipſum amare, & cætera.

ῥητορίστα.] id eſt qui rhetoribus operam nauat. Græcis enim ῥητὴρ eloquens dicitur. unde fit ῥητορίστης cuius uocatiuus eſt ῥητορίστα.

Vides *ἐνθύμημα.*] Opinor hoc loco Dialecticorum nomine *intelligi non puerilia ſyllogiſmorum ſtruendorum præcepta, ſed quæ* Ariſtoteles, *τὰ μετὰ φυσικά, id eſt ea quæ naturalium rerum cauſas tranſcendunt, de quibus* Ariſto*telis libri extant. Iam uero ut in hunc modum ſuſpicer facit* Plato *noſter, qui omnium principem diſciplinarum, & reginam dialecticen uocat, in libris de repu. nullumq;*

admit

admittit ad eius ſtudium, qui non ante in omnium libera-lium diſciplinarum cognitione ſit uerſatus.

ὅδου πάρεργον.] *id eſt præter uitæ tuæ inſtitutum. ſic enim Græci dicere ſolent, quæcunq; obiter fiunt, & ue-lut aliud agendo. uult autem Taurus uenuſtatem Plato-nicæ orationis ſubciſiuis horis curandam, ſapientiam au-tem illam profundam, quam amplißima illa oratione con ueſtiuit, ex profeſſo obſeruandam, eiq; adhibendum præ-cipuum ſtudij laborem.*

CAP. XXI.

Conſpectum.] *Coram hominibus.*

Publice.] *id eſt palam omnibus.*

Ἀπαίδευτος.] παιδεύω *erudio,* α *particula priuat.*

Excerpebamus.] *id eſt enotabamus.*

Συγχρονισμοὺς.] *Conuenientias temporū uel concurſus.*

Archilochum autem.] *De quo Horatius, Archilochum proprio rabies armauit iambo.*

Marathonia pugna.] *Quæ cōmiſſa & pugnata eſt in Marathone Atticæ regionis campo, unde autore Ste-phano Marathonius dicitur.*

Salamina.] *Prope urbem Salaminam.*

Ἀνδρωνίτην.] *Domicilium uirorum.*

Γυναικωνίτην.] *Domicilium mulierum.*

Liuius.] *Poëta.*

Fabulas docere.] *id eſt agere in theatro. eſt autē Græ ciſmus in hoc loquendi modo. nam Græci, quod nos di-cimus fabulas agere, dicunt* δράματα διδάσκειν, *id eſt fa-bulas docere.*

IN XVIII. LIB.

CAP. I.

ARbitro.] *Scilicet teſte & delecto iudice.*

Pennato gradu.] *Celeri, ueloci.*

Pro ſuis decretis.] *Id eſt pro ſuæ profeßionis dogmatis.*

Stoice.] *id eſt porticarie.*

Anni noui.] *Id eſt calidis diebus uerni mẽſis, niſi quiſpiam Græcorum ſupputationem ſequi uelit, qui menſem Iunium frruentißimum primum anni noui faciunt. Poterit quoq; & nouus annus hic accipi Septembris menſis, quòd tum ſcilicet & æſtas ſit, & noui eius anni fructus percipiantur.*

Ad complendos uitæ beatę numeros.] *Plato tum in ſecundo de republica, tum etiam in* Gorgia *in ueterum conuiuijs cantilenam quandam celebratam ſcribit, in qua bona corporalia atq; externa hoc ordine cenſeantur. Vt primum ſit recte ualere, alterum bona forma natum eſſe, & citra alicuius fraudem poßidere diuitias. Addit quidã autore* Zenodoto *in collectaneis prouerbiorum, quarum mea ſententia omnium primum nempe adoleſcere cum paribus amicis.*

Omnes beatæ uitæ numeros.] *Id eſt ad ſaluandas omnes partes, quæ iuxta* Topicos *eſt, ut quod de altero contrariorum affirmetur, de altero negetur. Si ergo ſola malitia reddit infelicem, ſequitur ut ipſa uirtus reddat felicem, & hæc ratio uerißima eſt.*

Prima fax.] *Autore* Macrob. *tum eſt, cum tenebris imminentibus faces & candelas incendimus.*

CAP. II.

Sophiſmata.] *Id eſt commenta arguta.*

Tum qui cœnulam.] *Id eſt ſua uice, ſiquidem cura inſtruẽdi cœnulam cõmunem, per omnes in orbem ibat.*

Quem fruſtratur.] *Id eſt qui ſentit ſibi fallaciam ſtrui ab aliquo, fruſtra is efficit ut deceptor ſit fruſtra, id eſt ignauus & nihil efficiat, modo non ſit ipſe fruſtra, id eſt ad nihil aptus.*

Κοινὰ τὰς γυναῖκας.] *Hebræi Cabaliſtæ per mulierẽ brutam hominis partem & carnalem intelligendam præſcribunt, atq; eo quoq; referunt, quòd ſtatim in principio cõditi orbis Deus ipſe præcepit, ut Eua uxor ſubdita Adæ eſſet, & obediens uiro, id eſt principali animæ parti. Voluit ergo Plato, ut certe opinor, per hoc ſuum ænigma ſuo more ſimpliciter expreſſum ſignificare, quod ad corporalem hominis partem attinet, alium alio nõ eſſe præferendum, uel diſcrimen & delectum in hominibus tantũ ex animi uirtutibus ſpectari debere. Iam uero ne cui nimis alte repetitum commentum hoc uideatur, cõſtat autore Iuſtino, martyre & Philoſopho, in libro cõtra gentes, Platonem ipſum apud Aegyptios uates & Hebræos prophetas multis annis diuerſatum, adeo ut pleraq; ueteris inſtrumenti oracula, in eius libris ad uerbum uiſantur: unde ueriſimile eſt, eum hanc quoque mulierum ſecretiorem intelligentiam didiciſſe ibidem.*

Suauiationes puellarũ.] *Per ſuauia pueris ac puellis à fortibus uiris danda, intelligo honeſtiſſimum morem, quo optimi uiri affecti ſunt erga pueros bona indole præditos, qui amor ſolicitus ſcilicet ſit, ut pueri puellæ'ue nobis chari, optimè & diſciplinis & moribus inſtituantur, quomodo Socrates ille Philoſophorũ ſanctiſſimus amare ſolebat atq; exoſculari adoleſcentes formoſos, præſertim autem Alcibiaden, ut in ſympoſio indicat Plato, in quo libro Alcibiades adoleſcens elegantiſſime longiſſimé que denarrat, quo amoris genere Socrates ſeſe amauerit,*

uerit. Poteſt *& huc referri ænigma, ut uiri ſummi & egregijs factis clari, pro officio habere debeant ſolicitam curam adoleſcentium, ut in optimos uiros adoleſcant, id eſt ſui ſimiles.*

Captionum iſtarum fraus.] *Simpliciſsime omnium reſoluitur commentum, ſi propoſitio negetur. neq; enim habemus omnia quæ non perdidimus, cum perdere ſit rem poſſeſſam amittere, quis autem hominum poſſedit cornua? Falſa eſt autem propoſitio uniuerſaliter intellecta: at ſi particulariter intelligitur, rurſum improba eſt forma argumentationis, quando particularibus meris nihil rectè infertur.*

Verum dicis.] *Si quod dicitur reſpicis, id eſt quod ſignificatur, falſum autem dicis ſi ſignificationem uocis attendimus, quod mendacium ſonat.*

Mutitare.] *Id eſt mutua cõuiuia per orbẽ celebrare.*

Megalenſibus.] *Ludis inſtitutis in honorem deorum magnorum, ſcilicet Iouis, Iunonis, & Cybeles magnæ matris deûm.*

Cerealibus.] *In feſtis Cereris, iam non admodum remota fuerit, quòd magnos magna deceant, paruos autem parua & ruſtica. Iam uero patricius ordo, ut honeſtiſsimus eſt in ciuitate, ita Megalenſia maximorum deorum feſta, plebs, ut eſt infirma inter ciues, ita quoque ruſticæ deæ ſibi uendicauit feſta.*

Secundum ea.] *Id eſt poſt.*

Νήπιοι.] *Id eſt ſtulti, neq; ſciunt quanto plus medium toto ſit, ut neque ſciunt quanta ſit commoditas in malua, quod emolliat uentrem.*

Aſphodelum.] *Cõſtat ex Dioſcoridis deſcriptione, uulgarem & ruſticanam eſſe herbam, ut quæ ab eo ſcri-*

ptore libro tertio de materiali medicina inter olera refe-ratur. Tum & Lucianus idem indicat, nempe uilem eſſe herbam, ut qua uictitent apud inferos manes, quæ ſit autem & an in noſtris terris creſcat, ingenue fateor me neſcire. Porrò, autore Plutarcho, ſapientiſsimus poëta per ruſticanas has herbas mediocritatem & tenuitatem uictus ſignificans, præfert eam ſplendidiſsimis & ſumptuoſiſsimis regum conuiuijs, id quod fere ſignificatur etiam per præcedens ænigma, dimidium ſcilicet plus toto, quòd non raro tutius ſit mediocritate contentū eſſe, quàm ſummas opes & honores ambire. Ad hunc modum exponit Plato ænigma libro de legibus tertio.

Cuius temporis.] *Certe ſi uſus ſpectamus, utriuſq; ſunt temporis. Si uero præceptionem Grāmaticam, præteriti tantum reſpondent, indefinito tempori Græcorum.*

CAP. IIII.

Sandaliario.] *Id eſt ea fori parte ſiue loco, ubi uendi ſolebant ſandalia & calceamenta, ubi & librarias tabernas fuiſſe, cum hoc loco Gellij, tum ex Macrobio conijcimus.*

Quæ Socrates.] *Nam apud Platonem, Idiotam ſe & omnino rerū imperitum profitetur, ibique nihil ſe ſcire dicit, niſi quòd nihil ſciret: apud hunc magnifice ſeſe uenditant Sophiſtæ Platonici: Socrates autem diſsimulans quæ in animo habebat, ſeſe ipſis diſcipulū exhibet. Sicq; cum diſputatio inſtituitur, à Socrate quæſtionibus inuoluti & obſtricti, ſeſe cum pudore à Socrate ſubducunt.*

Sanguinem.] *Penitiorem ſignificationē uerborum.*

Medullam.] *Penetralia, conclaue.*

Stolidior.] *Id eſt moleſtior.*

Vanior.] *Magis nugax in ſermone.*

Rictu

Rictu oris.] *Id eſt habitu, rima oris diducta, ductu exerto.*

Cauſatur.] *Id eſt in cauſam trahit.*

Ineptos.] *Id eſt inexpertos, inciuiles.*

Excordes.] *Id eſt ſine corde, ratione.*

Illepidos.] *Inciuiles.*

μοχθηρούς.] *Laborioſos, negotioſos, & graues.*

CAP. V.

Aeſtiuarum.] *Id eſt feriarum, uel in æſtiuis ferijs.*

Ἀναγνώστην.] *Id eſt lectorem.*

Theatro.] *Domo ludorum, ſpectaculorum, ſuffulta columnis & communita tecto tantum.*

Alicuius æris.] *Id eſt æſtimationis.*

Nemo unus.] *Ne unus quidem. Pleonaſmus eſt.*

Lapithæ.] *Autore Stephano populi ſunt Theſſaliæ Pelethronij, ut opinor, cognominati à Verg. quòd modo Pelethron incolant. Plin. autem lib. vij. indicare uidetur Penethronios Lapithas dictos à Penethronio quopiam à quo primum equitandi ars inuenta ſit. mihi magis arridet opinio prior.*

Glomerare.] *Id eſt alternare pedes equi ſuperbi.*

Argutior.] *Odioſæ curioſitatis.*

Pleraque ætas.] *Id eſt ætas antiquorum ut plurimū.*

CAP. VI.

Copiæ cornu.] *Liber eiuſmodi in quo quicquid uelles capere ex eo poſſes.*

Summi tēporis.] *Longo diuturnoq; tempore quo floruit.*

Illecebris.] *Illectationibus.*

Coniectauerit.] *Compoſuerit, confinxerit.*

Compendio.] *Id eſt multo.*

Adepto.] *Acquiſito,paßiue.*

In familiam quoq; mariti.] *Addit Budæus in libr. Pand.ſecundum hoc moribus noſtris uxores, & matronæ,& matresfamilias ſunt, quæ conſortes non modo lecti genialis,ſed etiam bonorũ fortunarumq; ſunt, quod non eſt in his locis,quæ iure ſcripto reguntur.*

CAP. VII.

Carmentis.] *Eius deæ quæ fuit mater Euandri.*

δημηγορίας.] *Actiones ad populũ,à* δῆμος *quod populum ſignificat,&* ἀγορεύω *dico,concionem habeo.*

Autoritates.] *Id eſt iura uerborum.*

Mortaria gloſſaria.] *In uobis plane contunduntur gloſſæ.*

Tetras.] *Vanas uoces,cantiones.*

Præficarum.] *Maleficarum.*

Ἐπιμαίνεσθαι.] *Inſanire.*

Μελαγχολία.] *Atra bilis.*

Ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι &c.] *Sed eſſe ferme affectionem hanc heroicam,& maximis ingenijs accidere. Eſt autem bilis ſanguis aduſtus & cõcretus,Ariſtot.in proble.Plato in multis libris. Sed & Ludouicus Cæl. exquiſitiſsime ſupra hac re diſſeruit antiquarum lectionum libro nono, cap.xx.Tam Marſilius Ficin.in lib.de triplici uita. Mentem non habet qui iram non habet,Plato.*

μήτε καιροῦ μήτε &c.] *Neque temporis opportunitatem,neque menſuræ modum.*

Aſcendi in concionem.] *Id eſt ſuggeſtum.*

Autoritates.] *exempla,&c.*

CAP. VIII.

Ὁμοιοτέλευτα καὶ ἰσοκατάληκτα.] *Id eſt æqualiter deſinentia.* ἶσος *æqualis,* καταλήγω *definio iuxta menſuram*

ſcil

ſcilicet & numerum ſyllabarum, eorum uerborum, quæ membra orationis claudunt.

πάρισα.] *Adæquata, quando ſcilicet paria paribus in oppoſitione referuntur, ut ſi dicas pecuniam quidem habebas, at eandem creditoribus debebas.*

ὁμοιόπτωτα.] *Similiter cadentia quando plurima uerba ex ordine poſita, uel eodem caſu, uel ſimili uerbi forma cadũt. Porrò hæ quatuor ſpecies ornamentorum, præceptis magis quàm uſu inter ſe differunt: ſolent enim plerunq; in uno & eodẽ exemplo plura id genus deprehendi, qua de re eſt apud Fab. lib. octauo.*

Scitamenta.] *Ornamenta, decora.*

ἀπειρόκαλοι.] *Decori, imperiti, inepti.*

Iſocraticos.] *Iſocratis clariſsimi Rhetoris imitatores, qui quemadmodũ ſcribit M. Tullius, cum in Bruto, tum in Oratore perfecto, primus omnium reperit etiam orationem ſolutam numeris & modulis quibuſdam illigandam eſſe, ita tamen ut à uerſu, qui menſuris conſtat, orationem diſcerneret.*

Rancide.] *Abſurde.*

Inſipida.] *Ingrata.*

Inertia.] *Inefficacia.*

Puerilia.] *Pueris digna.*

Lucilius.] *Condidit Stili naſum primus Lucilius inquit Plin. i. poēmata quæ taxarēt homines ſine nomine.*

Iſocratium.] *Imitamentũ, modulamentũ Iſocratis.*

ἄτεχνον.] *Inartificioſum.*

ὀχληρῶδες.] *Moleſtum.*

καὶ σὺ μειρακιώδης.] *Tu puerilis ſi es, his puerilibus nugis delectaris.*

Non perdo operam.] *Id eſt non ludo operam.*

CAP. IX.

Sequutio.] *Id eſt conſequentia.*

ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα.] *Virum mihi dic muſa.*

Inſequi.] *id eſt narrationem proſequi.*

Translatum.] *Tranſmutatum ius.*

Inſectiones.] *Proſequutiones.*

CAP. X.

Cephiſia.] *De Cephiſo amne & fonte uide libri primi cap. ſecundo ſupra.*

Aluo mihi cita.] *id eſt laxa, ſoluta.*

Interuallis.] *An ſcilicet tertiana an quaterna eſſet.*

ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός.] *Si attigeris ipſius uenã.* ἅπτομαι *tango, &* ἅψομαι *infinitum.* φλέψ *genitiuo* φλεβός, *uena,* τομὴ *inciſio, inde phlebotomare hodie uſurpatum à medicis, pro ſanguinem mittere.*

Non arbitrarij.] *Non quem ex arbitrio habeamus.*

σφυγμὸς ἐστὶ διαστολή.] *Pulſus eſt deductio, & contractio indiuiſibilis, id eſt perpetua & iugis arteriæ & cordis, uel uibratio, aut feruor uenæ & arteriæ.*

CAP. XI.

Tetræ.] *Id eſt ſordidæ.*

Inſuaues.] *Id eſt duræ.*

Fulica.] *Genus eſt anatis.*

CAP. XII.

In agendi modum.] *Id eſt habitum, figuram.*

Nonne hoc.] *Scilicet ut ſplendeat.*

Impendio.] *Id eſt multo.*

Rugat.] *Pro rugatur.*

Amictus non ſum commode.] *Id eſt palliũ meum non aptè ueſtit.*

Hocce ueſtibulum.] εἴσοδος *Græcis ueſtibulũ dicitur.*

ab

ab εἰς, quod eſt in, & ὁδὸς uia, quaſi ingreſſus domus.

In annalibus.] *id eſt libris in quibus conſcripſi origines populi Romani.*

Sedauit.] *Pro ſedata eſt.*

Eodem nomine.] *id eſt cauſa.*

Auxit.] *id eſt aucta eſt.*

Quid mutet.] *Græciſmus eſt, Græci enim μεταβάλλω id eſt mutare pro μεταβάλλεσθαι uſurpant, id eſt mutari, præſertim in re grammatica. ſignificat autem mutet, mutetur, uel interſit.*

CAP. XIII.

Talione.] *Comprenſatione.*

Sophiſmate.] *Fraudulento.*

Saturnalibus.] *id eſt in ferijs Saturni.*

Releuandum.] *id eſt remittendum, quod ante laboribus impendebamus.*

Sophiſmata.] *id eſt argutæ nugæ.*

Vice ſua.] *id eſt pro ſuo officio.*

Vnus numus ſeſtertius.] *id eſt denarius ualens decem libras.*

Manuario.] *Ad manum collato. handt gelt.*

Curabatur.] *id eſt emebatur.*

Quod nix eſt.] *Sic aliquoties negabis propoſitionē per omnia ueram eſſe. nam ſi qualitates accidentales ſpectamus, nix non eſt idem quod grando, ſicq; uera eſt propoſitio, uerum impertinenter aſſumitur. Rurſum ſi eſſentiam ſpectamus & principia utriuſq; utraq; aqueam naturam habere percipitur.*

Quod homo eſt, hoc non eſt equus.] *In ſpecie quidē uerū eſt, nam ſunt diuerſæ ſpecies homo & equus, ac eadem ſunt genere, iuxta quā rationem aſſumitur: qua-*

re in huius generis captionibus diſtinguenda eſt propo- ſitio ad hunc modum, uel etiam in totum neganda, ne tempus in id genus tricis uaniſsimis fruſtra conſumatur.

Captio.] *id eſt fraus.*

Libet autem.] *id eſt geſtit animus,* Diatriba *ſchola.*

Remuneratus eſt.] *Compenſauit,retaliauit.*

Per contumeliam.] *id eſt contemptus gratia.*

A' me incipe.] Vt *ſcilicet ſic procedat argumẽtatio, quod tu es, hoc ego non ſum.* Tu *autem es homo, ergo ego non ſum homo.*

CAP. XIIII.

De numeris ſcripſerunt.] Vt *Marcus* Varro, & Publius *Nigidius,& Macrobius.*

Abſurde.] *Noue,dure.*

Quale hemiolio.] *Diuus Seuerinus* Boëthius *qui poſt Macrobium de numeris ſcripſit, abſolutiſsime he- miolium numerum ſubparticularem uocat Latine, & epitriton ſeſquitertium interpretatur, quanquàm eum in hac re,ut in multis, calumniatur Laurentius* Valla*, pa- rum ſane candide.*

Eſt autem hemiolos.] *Hanc numeri rationem, uel ipſa indicat etymologia:ſiquidem* ὅλος *Græcis totum ſi- gnificat,* ἡμι *in compoſitione ſemper dimidium ſonat,ue- lut teſtatur* Iulius *Pollux.*

CAP. XV.

Senarijs iambicis.] *Qui cõſtant duodecim pedibus, & ſex combinationibus.*

Finiret.] *id eſt finire poſſet.*

Ratione arithmetica.] *id eſt proportione.*

Differit.] *Confirmat.*

IN LIB. XIX.

CAP. I.

NAuigabamus à Caſsiopia.] *Caſsiopia regio eſt Græciæ Ioniam attingens.*

Iactabundum.] *Quod iactetur procelloſis fluctibus.*

Satis agentibus.] *Id eſt occupatis, ſolicitis.*

Sentina.] *ſcilicet exhaurienda.*

Continentem.] *Inſtituentem, imbuentem.*

Oculis.] *Scilicet in orbem circunductis.*

Extrilidum.] *Velut extra læſionem conſtitutum. ſic enim extrilidum uocauere ueteres, quanquàm excepto uno Apuleio, uocabulum hoc non temere ab alijs autoribus uſurpatum deprehendes, propterea inter antiquata numerandum.*

Differentem.] *id eſt abhorrentem.*

Deflagrauit.] *Finem flagrandi fecit.*

Deferbuit.] *Efferuendi finem fecit, deſpumauit.*

Familiæ.] *Id eſt ſeruorum, miniſtrorum.*

Diffluens.] *Laxus, diſſolutus, patefactus.*

Iſtius rei.] *Timoris, & cætera.*

Similimo tui.] *Effœminatiſsimo.*

His tamen uerbis.] *Feſtiuiſsimis.*

Sarcinula.] *id eſt ſupellectile.*

διαλέξιωρ.] *Diſſertationum.*

Accedentis.] *ad animum pergentis.*

Specie.] *Inſpectione.*

Noſcitandæ probationis.] *indicia rationis, ſiue ſpiritus, conueniat'ne an pudendum ſit obiecta rei alicuius ſpecie moueri.*

Συγκατατίσεις.] *Coniudicationes, comparationes, collationes.*

Volunt

Voluntariæ.] *Quæ pendent ex uoluntate.*

Neſcius.] *Qui neſciatur,ut ſuperius diſputauit Gellius ſic accipi.*

Rationis.] *id eſt ſpiritus.*

Non adprobat.] *Vi rationis.*

Οὐ συγκατατίθεται.] *Non conſentit,neque inſuper approbat.*

CAP. II.

Immodice.] *id eſt præter modum.*

Ἀκρατεῖς.] *Græcis κρατέω ſignificat teneo,& arceo,& α priuatiua eſt particula, unde ἀκρατεῖς qui ſibi temperare non poteſt.*

Coactius.] *Violentius.*

Inſolens.] *Inconſuetum,nam oportebit dicere impunitum,uel incoërcitum,quem illi ἀκόλαστον uocant,qui ſcilicet cupiditates non puniat, uelut iniecto fræno. Græcis certe κολάζω punio ſignificat,α priuat.*

Prodigæ.] *Immodicæ.*

Infamibus.] *Profeßis.*

Cæteræ ex tribus.] *Viſus enim & auditus uocantur ab Ariſtotele ſenſus diſciplinæ.*

Cum aſino communes.] *id cõtendit diuus Auguſtinus eſſe,quod uulgo apud poëtas legimus aliquos aut in aſinos,aut in ſues mutatos, quòd uidelicet ſenſibus illis quos quidem cum belluis iſtis habebant communes, plus ſint largiti, quàm ab homine debuerit,ideóq; factum eſſe, ut uel in ſuem,id eſt immundißimũ animal,uentríq; quàm maxime obnoxium degenerauerit. ita leones,urſos,lapides deniq; legimus ex hominibus factos.*

De coitu Venereo.] *Hæc proculdubio cauſa eſt,cur ut quodcunque animal in libidinem ſit promptius,hoc ſit*

& mor

& morti uicinius, quod ſi uſquàm alibi, in paſſeribus maxime uidere licet. De Hippocratis laude uide Plinium libro ſeptimo.

Comitialem.] *Is multis nunc nominibus appellatur. Sunt enim qui ſacrum uocent, qui regium,* Herculeum, *caducum atq; comitialem, quo morbo præter hominem ſolæ coturnices etiam tenētur.* Autor eſt Plinius libro decimo, *capite uiceſimotertio.*

CAP. III.

Inſectanter.] *Cum inſectatione & inuidia.*

Propterea.] *Propter hanc ſuſpicionem malignitatis.*

Ieiune.] *Exiliter.*

A' cauſa.] *Scilicet mala.*

CAP. IIII.

Problemata phyſica.] *Naturales quæſtiones, quaſi tu dicas coniectamenta.*

Omne genus.] *id eſt omnis generis.*

Quibus inuaſit.] *id eſt adortus eſt, & noue dixit cū.*

Cita.] *id eſt ſoluta.*

Prona.] *id eſt ſolubili.*

Algificus.] *Concitet algores.*

Caldorem.] *Calorem.*

ψυχροποιητικὴν.] A ψύχος, *quod frigus ſignificat, &* ποιέω *facio.*

Mouet plerunque aluum.] *Liquefacit ea quæ in ea continentur.*

Crebra.] *Subinde laceſſente.*

Proximo.] *Vicino, admoto.*

Τὸ δὲ πῦρ.] *Ignis diſſoluit concretum, quemadmodum ſol niuem.*

CAP. V.

In Tyburte.] *Quod eſt in Tyburtino agro. Eſt enim*

Tybur

Tyburt.ut teſtatur Plin.lib.xvj.*oppidũ prope* Romam, *quod celeberrimam bibliothecam in* Herculis *templo inſtructam ſeruabat,cuius & antea* Gell.*noſter meminit.*

Aequales.] *Eiuſdem ætatis.*

Coërcebat.] *Abſterrebat.*

Diluta.] *Liqueſcente.*

Tabem.] *Phthyſim.*

Pauſa.] *Quies,interſpiratio.*

Profligare.] *Male afficere,proſtituere.*

Vaporationem.] *Exhalationem.*

Exprimi.] *Extorqueri.*

Euaporatur.] *Expirat.*

Emanare.] *Euaneſcere.*

Διατὶ τὰ ἀπὸ χίονος, καὶ κρυστάλλου.] Propter quid *aquæ ex niue, & glaciebus liquefactæ uitioſæ ſunt? An quia omnis aquæ concretæ tenuiſsimum diſpirat uel diſflatur, & leuiſsimum euaporat. Signum autem eſt quòd minus fit quàm prius cum liquefactum fuerit concretum. euaporato ergo ſaluberrimo,quod eſt tenuiſsimum,neceſſario relictum peius eſſe.*

Ad extra.] *Id eſt exteriora cutis.*

Contrahit.] *Scilicet ad interiora.*

CAP. VI.

Διατὶ οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν οἱ δὲ φοβούμενοι.] *Id eſt propter quid quidam pudefacti rubeſcunt, at qui timent, palleſcunt cum ſint uicini illis affectus nati. Quia quidem pudentium diffunditur ſanguis ex corde in uniuerſas corporis partes,unde fit adeo,ut uelut ſupernatẽt, ſanguis autem timentibus concurrit ad cor, ut deficiat ex alijs partibus.*

Αἰσχύνη ἐστὶ φόβος.] *Pudor eſt timor iuſti uituperij.*

CAP.

CAP. VII.

Molli.] *Temperato,miti.*

Alceſtim.] *Comœdiam.*

Habitus]. *Schemata.*

Memoriæ.] *Theſauro.*

Obeſo.] *Gracilento,*

Exſenſa.] *Id eſt ſenſu carente.*

Tardigemulo.] *Quod gemat tarde.*

Ἀκύρως.] *Improprie, per contrariam loquutionem.*

Obliteratam.] *Exoletam.*

Noctícolorem.] *Nigri coloris.*

Magno impete.] *Sic Verg. Impete nunc uaſto.*

Intolerantibus,actiuum pro paſsiuo.] *More Græcorum Atticorum.*

Tenellis.] *Id eſt paruis.* Manciolis.) *manibus.*

Seliceo. *Id eſt te permittente, niſi quis commodius putet Siliceo dictum eſſe,noue pro cilicio,quod ueſtis & tegminis genus eſt ex ſetis equinis contextum, aut ſiliceo id eſt lapideo ſtrato accipiendum à ſilex ſilicis.*

Inter uiam.] *id eſt inter eundum.*

Exploſæ.] *Exibilatæ.*

Neſtore.] *princip. Piliorum ex Homer. Iliad. imitatione finxit uocabula hæc Næuius, ſiquidem apud Homerum Iliad. libro primo Neſtor tres hominum ætates uixiſſe dicitur, & tam ſuauis eloquentiæ, ut ab eius ore melle dulcior flueret oratio.*

Tegmine onychino.] *Onyx gemmæ nomen eſt, cuius extrema ſuperficies cãdidis uelat guttis diſtinguitur, aliâs nigra imitaturq́; rubente quodam candore ungues hominis, teſtatur Plin. lib. xxxvj. unde & nomen habet, nam ὄνυξ ὄνυχος Græcis unguis dicitur.*

Subdu

Subducti ſupercilij.] *Elati, ſurſum ducti.*

CAP. VIII.

Obeundis.] *Ingrediendis.*

Illuſtris poëta.] *Forte Iulius Paulus, cuius ante meminit Gellius, is fuit.*

Quòd arenis calentibus uſus.] *Quòd ſe in feruentibus arenis, & calentibus uolutaſſet.*

Vitio uerbi.] *Barbariſmo.*

C. enim Cæſar.] *Cuius Cæſaris laudes & ingenium M. Cicero in Bruto deprompſit, ac expreßit.*

Excuſare.] *id eſt in cauſam trahere, ut excuſet occupationes.*

Plautus.] *Marcus Varro togatorum omniū doctißimus, cenſuit Muſas, ſi loqui Latine uoluiſſent, non uſuras alio ſermone quàm Plautino fuiſſe.*

Si à Cæſare eſſet ius prouocandi.] *Alludit ad dictaturam perpetuam Iulij Cæſaris, à qua nō erat fas prouocare, id eſt alium iudicem deligere.*

Fundus.] *Fundator & ſponſor.*

Vt ne.] *Græciſmus eſt.*

Inconſolatam.] *Deſolatam, παλαμυθέομαι conſolor,*

Inferiæ.] *Sacrificia quæ dijs inferis fiunt.*

Enucleari.] *id eſt exponi.*

Deſtinatos.] *Additos alij.*

Claſsicus.] *Inſignis.*

Proletarius.] *Gregarius, cuius mentio facta eſt libro decimoſexto, cap. decimo.*

Arenas.] *Pluratiuo numero.*

Dedit.] *Reddidit.*

CAP. IX.

Lætæ.] *Feſtiuæ.*

Moribus.

Moribus.] *Ciuilitate.*

Facili.] *Expedito.*

Libenti.] *Prompto, noue dixit.*

Lucis.] *Diei.*

Principem.] *Primam.*

Pſallerent.] *Pſalteria pulſarent.*

Ἀνακρεόντεια.] *Anacreon ex Theo inſula Lyricus extitit poëta, floruit iuxta ætatem Polycratis Samiorum tyranni, Olympiade. lij. eiectus ex Theo primum per ſeditionem, Abderam Thraciæ urbem inhabitauit. Vita erat ei ſoluta amoribus puellorum ac puellarum. Tum & Odas ſcripſit & conuiualia carmina, & quæ peculiariter ob ineffabilem ſuauitatem* ἀνακρεόντεια *dicuntur, quorum hic meminit Gellius. autor Suidas.*

Sappho.] *Poëtria celebris imprimis ex Leſbo oriũda fuit, lyricæ muſæ doctiſſima uixit circa Olympiadem xlij. quo tempore & Steſichorus poëta floruit. Hæc ſcriptos reliquit lyricorum carminum libros nouẽ, quæ ſapphica appellantur: prima inuenit quoq; plectrum, ſed & epigrammata, & elegias, & iambica, & ſimplicis generis Odas pleraſque compoſuit.*

Inquies.] *Moleſtia.*

Vocum.] *Anacreontis.*

Vigiliarum.] *Lucubrationum Atticarum.*

Acquieſceret.] *Reſpiraret.*

Muſicam.] *Id eſt poëticam. ſic Terent. in quodam prologo, Qui tractant muſicam artem, id eſt poëticam.*

τὸν ἀργυρὸν.] *Argentum bene tornans, aptè fabricans. O mi Vulcane mihi facito non arma totum hominem tegentia, quid enim prælijs & mihi? Poculum profundum cauum, ſcilicet mihi fac, quantum uales profundiſſimum*

& non ſac intra ipſum,ſcilicet poculum,neq; aſtra,neq; plauſtra. Quid curæ ſcilicet eſt mihi ſtella Bootis? *Facito uites mihi & racemos in ipſo, & incedentes ſimul cum Baccho Silenum,Priapum,& Amorem.*

Solutum.] *Id eſt laſciuum.*

Amœni.] *Feſtiui.*

Rabida.] *Iracunda.*

Aras.] *Dijs penatibus.*

Focis.] *Rebus domeſticis.*

ἀσωτίᾳ.] *Laſciuia.*

Inſubidos.] *Inuenuſtos & à Venere alienos. Eſt enim ſubare Venere ſtimulari.*

ἀναφροδισίας.] *Inuenuſtatis.*

Reſupinus.] *Declinatus.*

Limatius.] *Politius.*

Subidus.] *Stimulor miſeris modis libidine.*

Duplo.] *Et quod oro,& quod poſſum tibi dicere.*

Phileros.] *Cupido.*

Præcipitans.] *Cadens.*

Homo.] *Amore incenſus.*

Theotimum.] *Amaſium.*

Quæſitum.] *Animum noſtrum.*

CAP. X.

Me ire uiſere.] *Græciſmus eſt.*

Ex pedibus.] *Pedes grauiter laboranti, ſynecdoche eſt.*

Morbo pedum.] *Podagra.*

Sympodio.] *Genus lecti eſt ſympodium à pluribus pedibus dictum,in quo ſolemus interdiu cubare.*

Moliendos.] *Extruendos.*

Veris.] *Vernarum balnearũ quæ pluribus feneſtris,*

columm

columnis, liberiorem aërem admittunt. Aut eſt columnis interſtinctum, aut ſubdiu uernans, cuius rei meminit Vi=*ctruuius libro primo.*

Architectus.] *Princeps ædificij fabrorum.*

Seſtertium.] *Valere uidetur ſeſtertium duos ducatos & ferme dimidium.*

Propter.] *Ferme, quaſi, prope. ut: Propter ſtatuã Platonis conſedimus, Cicero in Bruto, id eſt prope.*

Dilatis.] *In aliud tempus protractis.*

Præter.] *Propter, uel circiter.*

Quamnotius.] *Notiſſimum, noue dixit.*

Opificum.] *Artificum.*

Deculpatum.] *Culpa dignum.*

Ibi.] *Id eſt tum.*

Idipſum.] *Propter ipſum.*

Contaminari.] *Conſpurcari.*

Quàm cum negotium eſt.] *Cum negotium unum alterum trahat, aut id quod inſtitutum eſt rei.*

Otioſo initio.] *Quod nullum habet negotium inſtitutum, hoc idem eſt in nobis uerum.*

Incerte.] *In incerto.*

Labantem.] *Titubantem.*

Qui fit notus ſenſus.] *Nota ſententia.*

Relicta quæſtione.] *Alijs quibus uel plus eſt otij, uel uberior eruditio, diligentius ueſtigandi miniſtrata occaſione.*

CAP. XI.

Tragœdijs faciendis.] *Scribendis.*

Dignantur.] *Digni æſtimantur.*

Veteres ſcriptores.] *Inter quos eſt Laërtius.*

Præluderet.] *Exerceret in dialogis philoſophicis.*

Imò Laërt.ex uetuſtioribus ſcriptoribus, narrat Platonē *etiam iuſtos libros de amoribus conſcripſiſſe, quos tamen ætate iam adulta,cum* Socratem *philoſophum præceptorem audire cœpiſſet,* Vulcano *tradiderit,lepidiſsima etiā ex tempore addito uerſu, quo ignis præſidem inuocat, ſe'que eius opera indigere teſtatur . uerſus eſt apud* Diogenem Laërtium *in* Platonis *uita.*

τὴν ψυχὴν.] *Animam meā* Agathonem *oſculans,ſuauians,in labris ſcilicet externis habebam. prodijt enim miſera,ſcilicet anima tanquàm exceſſura.*

Οὐκ ἄμουσος.] Non *alienus à* M*uſarum ſacris.*

Verſiculos.] I*ambicos.*

Semihulco.] *Deducto,ad medium uſque aperto.*

Spiritus.] P*ueri.*

Duco.] T*rabo.*

Tramite.] I*d eſt ore.*

Labias.] A*ntiquitas eſt.*

Itineri.] A*d iter.*

Tranſiliret.] E*x labris.*

Coitu] C*ongreſſu.*

Doloris.] S*cilicet animi. alij amoris.*

CAP. XII.

Herodem.] M*entio eiuſdem fit lib.v.cap.xij.*

Omnis.] T*otius.*

Vniuerſos præſtitit.] P*ræſto cum accuſatiuo quem admodum ſuprà libro xiij.cap. tertio.* S*alluſtius &* T*erent.datiuo iungunt:*Homo homini quid *præſtat.*

Ἀπάθειαν.] I*mpaſsibilitatem.*

Pueri.] F*ilij.*

Affectionibus.] M*otibus.*

Aegritudinis.] D*oloris animi.*

O*bniti.*

Obniti.] *Reluctari affectionibus, cum quibus luctaretur & congrederetur ad uictoriam inclytam parandam.*
Vigoribus.] *Poteſtatibus.*
Animi indoles.] *Fortitudinem animi.*
Purgandos.] *Domandos.*
Cenſebat.] *Herodes.*
Aliena.] *A uirtutibus.*
Pernicie.] *Scilicet animi.*
Detrahantur.] *Euellantur.*
Procurando.] *Colendo.*
Fabula.] *Sermo.*
Barbaria.] *Thraciæ regionis.*
Fundum.] *Agrum.*
Olea.] *Oletum.*
Soboles.] *Surculos.*
Caudicum.] *Truncorum.*
Stolones.] *Surculos recentiores & teneriores.*
Comas.] *Ramos.*
Palmites.] *Ramos.*
Fruteta.] *Loca frutice conſita.*
Virgulta.] *Loca uirgis conſita.*
Mala.] *Infelici.*
Vehementioribus.] *Potentioribus.*
Ignauæ.] *Torpentis.*

CAP. XIII.

Sordidum.] *Vulgo natum.*
Labat.] *Titubat. Labat ariete crebro, Verg.*
Ἀκλαῦς.] *Indefletus, indeploratus, ſignificat enim κλάω ploro uel fleo.*
Ciuitate.] *Id eſt iure ciuitatis Romanæ.*
Aut.] *Scilicet ſaltem.*

Deductum.] *Scilicet à Græcis id uocabulum.*
Piaculum.] *Scelus expiatione dignum.*
Luſtratione.] *Purgatione.*
Latinum.] *Vſurpatum à Latinis ante.*
Nana ſalicta.] *Perhumilia loca ſalicibus conſita.*

CAP. XIIII.

Contemporaneos.] *Eiuſdem temporis, quos Græci* συγχρόνους *appellant.*
Culmina.] *Principes, apices.*
Monumenta.] *Lucubrationes.*
Condere.] *Pro literas ſcribere eſt.*
Obſcuritas.] *Tenuitas rerum.*
Intentionem.] *Curam, diligentiam.*
Principes.] *Id eſt ſemper præpoſitiuæ ſunt in compoſitione diphthongorum.*
Subditur.] *Subiungitur.*
In Euripo.] *Euripus recurſus in ſe eſt maris.*
Vis.] *Id eſt noua quædam poteſtas literæ.*
Adulterinum.] *Suppoſititium.*
Indicio.] *Argumento.*
Arceſſo.] *Accuſo.*

IN LIB. XX.

CAP. I.

VSu.] *Appellatione legum ad cauſas litesq́; quotidie emergentes.*
Area.] *Spatio.*
Palatino.] *Palatinæ domus.*
Eius rei.] *Legum ferendarum.*
Vrbiũ.] *Græcarũ. Vide Platonẽ in dialogo Minoe.*
Leuia.

Leuia.] *Plus ſatis mitia.*

Aſſequentium.] *Non intelligentium.*

Obliterauit.] *Exoleſcere fecit.*

Ob rem dicendam.] *Ob ſententiam pronuntiandã.*

Furem manifeſtum.] *Deprehenſum in furto.*

Sectæ.] *Scilicet Platonicæ.*

Decernere.] *Enuntiare. indicat conſuetudinem Platonicæ ſectæ, cuius princeps Plato Socratem ipſum in diſputationibus raro decernentem, frequentiſsime autem inquirentem & dubitantem introducit. Vnde celebratur uerbum ἐπέχω, id eſt ſententiam ſuſpenſam tenere, & nõ ſtatim quod ſentias edicere, id quod laudatiſsimæ modeſtiæ eſt tribuendum. Satius eſt tutò neſcire, quàm cum periculo ſcire, inquit diuus Hieronymus.*

Vindicanda.] *Punienda.*

Pœnæ.] *Quibus damnatur nocturnus fur.*

Lege.] *Duodecim tabularum.*

Emori.] *Euaneſcere, antiquari, aboleri.*

Non humaniter.] *Crudeliter.*

Arcera.] *Curtus arcuatus.*

Lectica.] *Qua uehebatur.*

Aufertur.] *E' domo ſua.*

Prætorem.] *Iudicem.*

Comitium.] *Concilium eorum qui habent ſuadere & diſſuadere.*

Facie.] *Specie.*

Funeris.] *Hominis ferme mortui.*

Iumento.] *Equo aut mulo.*

Impendio.] *Plus ſatis.*

Dilucidum.] *Clarum, manifeſtum.*

Iniuriam percutiendo.] *Verberando, iaciendo.*

Sunt.] *Datum eſſe.*

Arrogandæ.] *Exponendæ.*

Veſter.] *Scilicet profeßione, quia iuriſconſultus.*

Vecordia.] *Immanitate.*

Depalmauerat.] *Palma manus ſuæ uerberauerat.*

Propterea.] *Id eſt propter hanc facilem pœnam.*

Iniurijs.] *Illatis.*

Recuperatores.] *Iudices arbitros, qui æſtimarent quantum pro iniuria illa accepta recipere deberet quiſpiam ab eo qui iniuriam intulit.*

Conſiſtere.] *Obtineri poſſe.*

Rupit.] *Abſcidit.*

Ex pacto talio.] *Id eſt ruptor patietur & ſibi rumpi membrum ex legis ſtatuto.*

Talionem.] *Aequalitatem.*

Aequilibrium.] *Aequi menſuram.*

Imprudens.] *Scilicet per iactum è domo lapidis.*

Retaliari.] *Rependi.*

Ictus.] *Iactus.*

Conſultus.] *Præſumptus in animo.*

Licentiæ.] *Quantum ſibi libeat, liceat.*

Latius.] *Quàm ipſe læſerit alterum.*

Quodq́; æqualitas.] *Libra ratione æquandi.*

Commiſſum.] *Executum in talione.*

Contrario.] *Reo ſcilicet.*

Reciprocatio.] *Vicißitudo.*

Væenum.] *Ad uendendum.*

Graiæ rei.] *Græcæ eruditionis.*

Romanæ.] *Latinæ.*

Leges.] *Præcepta, decreta.*

Scitè.] *Eleganter.*

Callere.] *Perfecte noſcere.*

Studio.] *Affectatione.*

His ipſis.] *Legibus.*

Feruoribus.] *Argumentationibus.*

Medendum.] *Reſiſtendum.*

Rerum.] *Quotidie oborientium nouarum.*

Rogatione.] *Lege iußione legis.*

Stoloni.] *Tribuni plebis.*

Iugerum.] *Scilicet quingentorum, ſupra quem numerum non licebat egredi, quanquam Stolo ipſe poſtea ſua lege damnabatur, quòd ſub prætextu emancipati filij agrum mille iugerū poßideret, qua de re copioſe apud Liuium lib. ſeptimo, & Plin. lib. xviij. cap. iij.*

Vtilius.] *Scilicet uiſum eſt.*

Voconio.] *Quod factum eſt Voconio rogante, quo negatur fœmineæ ſtirpis liberis ſolida hæreditas, cuius meminit M. Cicero in Catone.*

Luxuria.] *Immodicus uſus rerum.*

Sumptuariæ.] *Quibus præſcribebatur modus ſumptibus faciendis.*

Operta.] *Obtecta.*

Aeuitas.] *Aetas.*

Vitio.] *Impedimento.*

Nolet.] *Scilicet uocatus in ius contentus eſſe iumēto,*

Quercera.] *Feſtus Pomp. ni fallor febrem querceram dicit eſſe, quæ tam ſit rapida, ut nos decumbentes horrore & tremore concutiat, & quamuis ipſe etymologiam addat Græcam, mihi ueriſimilius uidetur dictam eſſe à coërcendo, utpote quam opus ſit pondere ſuperimpoſito uelut comprimere & continere.*

Vehens.] *Scilicet ſeſſorem.*

Cubantem.] *Decumbentem.*
Hoc ſignificatum.] *Ipſius iumenti & morbi.*
Inualentiæ.] *Languorum aduerſæ ualetudinis.*
Periculum.] *Quod eſt in grauibus morbis.*
Cæteroqui.] *id eſt alioqui.*
Sonticum.] *Noxium.*
Vectabulum.] *Gelliana uox,id eſt uehiculum.*
Iumentum.] *Alij ut Lactan.à iuuando dicunt.*
Ibi.] *Id eſt in lege ea.*
Arcera.] *Lectica.*
Cauſatio.] *id eſt excuſatio.*
Vacationem.] *Perpetuas ferias.*
Detrectantibus.] *Negantibus.*
Actiones.] *Contentiones ſe ſiſtendi in ius.*
Omnes.] *Qualeſcunq;.*
Diluerunt.] *Retaliarunt.*
Aſſem.] *Pro numulo accipi hic apud Gellium debet aſsis.*
Librariјs.] *Qui libram penderent. Libra auri ualet ſeptem aureis,ut quidam ſupputant.*
Oſſe.] *Crure.*
Vindicarunt.] *Vlti ſunt decemuiri.*
Damno.] *Grauiori multa.*
Talionem.] *Repenſationem.*
Iniquius.] *Durius.*
Solertia.] *Argutia.*
Membrum.] *Iniuriantis.*
Aequilibrium.] *Aequalitatem.*
Metum.] *Talionis ſcilicet.*
Redimenda.] *Per pecuniam.*
Talione.] *Membri ſcilicet rupti.*

Prudens.

Prudens.] *Ex compoſito.*
Adamuſsim.] *Perpendiculum, regulam.*
Librile.] *Libra.*
Impetum.] *Appetitum.*
Caſum.] *Euentum.*
Habitus.] *Reſpectus.*
Aequitatis.] *Mitioris legum interpretationis.*
Reciprocæ.] *Alternatim repetitæ.*
Argutioris.] *Subtilioris malignitatis.*
Paciſcendi.] *Tranſigendi, conueniendi.*
His legibus.] *duodecim tabularum.*
Ad inſtar Exemplum.] *noue dixit.*
Eminuit.] *Effulſit.*
Coluit.] *In pretio habuit.*
Fidem.] *Dictorum factorumq́; conſtantiam.*
Fidem.] *Scilicet patroni.*
Prius.] *Grauius. Horatius, Nil ait eſſe prius melius nil cœlibe uita.*
Haberi.] *Scilicet debere.*
Officiorum.] *Eorū quæ quiſq; alteri præſtare debet.*
Contractibus.] *Conuentibus.*
Venditione.] *Emptione.*
Locatione.] *Conductione, fideiuſsione.*
Commercio.] *Contractu.*
Mutuaticæ.] *Mutuo acceptæ, uel mutuo datæ.*
Subſidium.] *Hoc auxilium mutuandæ pecuniæ.*
Temporariæ.] *Quæ ad tempus nobis ſolet accidere.*
Eluderet.] *Deciperet creditores.*
Iudicatis.] *Condemnatis.*
Eos.] *Debitores & creditores.*
Iniectio manus.] *Captiuitas.*

Pſeudo.

Pſeudo.] *Falſo.*
Maiore pondere.] *Compedum.*
Volet captiuus.] *Suo ſumptu.*
Trinis ferijs.] *Emptionum & uenditionum gratia inſtitutis, non alijs nundinis interdictis.*
Probaretur.] *Certo reſponderetur.*
Addicebantur.] *Tradebantur in ſeruitutem.*
Comitium.] *Locus iudicij.*
Quibus.] *Ad quorum iuſtitiam.*
Plus minusq́.] *Quàm credite fuerant.*
Iudicati.] *Damnati.*
Ibant uænum.] *Venderentur.*
Oſtentum.] *Prodigium.*
Plures.] *Creditores.*
Permiſerunt.] *Decemuirales leges.*
Inuidiam.] *Ex legis atrocitate.*
Partes.] *Addicti hominis.*
Perueniretur.] *Hominum inuidia.*
Addici.] *In ſeruitutem tradi.*
Diſſectum.] *Diſtributum eſſe.*
Neminem.] *Aliquem.*
Contemni.] *Ab hominibus perfidiæ ſtudioſis.*
Falſis.] *Falſo dictis.*
Videmus.] *Hodie mentiri.*
Admodum numero.] *Sæpe numero, Gellianũ eſt.*
Condictum.] *Conuentum.*
Perfide.] *Fracta fide.*
Poëta.] *Vergilius lib. viij. Aeneid.*
Maneres.] *Dictis ſtares uel conuentis.*
Pactis.] *Debuiſſes ſtare, &c.*
Cæſarem.] *Hadrianum ſcilicet.*

CAP. IIII.

Edita.] *Primum ſcripta ab ipſis autoribus.*

Ἐξωτερικά.] *Præter auditum nota.*

Conducebant.] *Iuuabant, conferebant, noue dixit.*

Illas uero ἐξωτερικὰς.] *Id quod ipſa uox ſonat, quòd hæc cõmentaria etiam citra auſcultationẽ percipi queãt, ab* ἐξ *quod præter ſignificat,* ὦτα *aures ſignificat.*

Δειλινὸν περίπατον.] *Veſpertinam deambulationem, uidelicet quòd inambulando doceret. quanquam mihi uериſimilius uidetur idcirco appellatam ueſpertinam deambulationem, quòd ita eſſet leuis & exigui negotij, ut etiam nonnihil oblectationis per eam capiens, uelut deambulationem quandam iucundam exiſtimaret. Neque credere poſſum unquam quenquàm inter ambulandum accurate ſeria docere, maxime cum* Ariſtoteles *ipſe ſedendo & quieſcendo homini prudentiam obuenire dicat.*

Ἑωπνόν.] *Matutinum.*

Commentarios dimiſit.] *In receptacula.*

Andronici.] *Philoſophi.*

Amaui.] *Demiratus.*

Filum.] *Genus exquiſitiſſimum.*

Ἀλέξανδρος εὖ πράττειν.] *Bene agere. Iam non recte feciſti edens quod edidiſti auſcultatorios libros diſciplinarum. quo enim amplius differemus nos ab alijs, ſi iuxta quas eruditi ſumus diſciplinas, hæ ſcilicet diſciplinæ omnes erunt communes? Ego autem malim utiq; cognitionibus & experimentis rerum optimarum, quàm facultatibus anteſtare.*

Ἔγραψας &c.] *Scripſiſti ad me de auſcultatorijs diſciplinis, putans oportere ipſas ſeruare arcanis nequaquàm dicendis. Scito ergo ipſas & editas, intelligibiles enim*

ſunt

ſunt ſolis audientibus.

CAP. V.

Rerum geſtarum.] *Hiſtoriarum.*

Merito.] *Culpa.*

Noſtri noſmet.] *id eſt omnia noſtra nobis parua uidentur, quemadmodum poëta dicit:*

Vicinumq; pecus grandius uber habet.

Miſertus.] *pro miſeritus, archaiſmus.*

Laberius.] *Mimographus.*

Caſu.] *ſcilicet nominatiui, ut ipſi putarunt.*

Pſeudulo.] *Falſo ſeruo, uel fallaci.*

Parſiſſem.] *Pro peperciſſem.*

Superſtitioſe.] *Obnoxie.*

Indoles.] *Propago.*

CAP. VI.

Adeo.] *Particula eſt exaggerationis propria.*

Sappho.] *Mulier poëtria, inuentrix carminum quæ Sapphica dicuntur, cui & plectri inuentionem aſsignat Suidas, tum & elegias multas amatorias, ſiquidem laſciuiſsima omnium fœminarum fuiſſe proditur, atque alias quoq; puellas laſciuiam docuiſſe alicubi traditur.*

Bacchilides.] *Lyricus poëta, cuius Suidas meminit.*

CAP. VII.

De ijs quæ &c.] *De rebus naturalibus.*

Συμπάθειαν.] *Compatientiam, compaſsionem.*

Fundo.] *Prædio ſuo.*

Vindemiam.] *Autumnum, tempus uindemiæ.*

Inuberes.] *Exhauſtæ, infœcundæ, macræ.*

Tabeſcerent.] *Macreſcerent. inde tabes Latinis morbus eſt immedicabilis ex immodica macie proueniens, qui à Græcis* φθίσις *uocatur, quo uocabulo Plin. & alij Latini*

tini multi frequentius utuntur quàm Latino.

Noſtrum.] *Latinum.*

Luna.] *Creſcens.*

Alit.] *Saginat.*

Echinos.] *Plinius libro ix. echinos cancros uocat, atq; idem genus à cancris facit aliud lib. nono capite triceſimoprimo, utpote quòd pedibus careat, quorum loco ſpinas habeat, ut ſit ei ingredi, in orbẽ uolutari. Sed quod de echinis hic Lucilius ait, de cancris id uerum eſſe experientia, rerum magiſtra, quotidie docet: tametſi Ioannes Picus Mirandulæ princeps, aliam huius uarietatis cauſam tradit, libro contra aſtrologos iij. cap. iij. & iiij.*

Fibras.] *Neruulos, torunculos, ut in ſuris.*

Pecu.] *Pecui ſcilicet fibras. Veteres datiuum quartæ declinationis ſimpliciter efferebant in u, horum diligentiſsimus imitator Maro Aeneid. primo inquit,*

Parce metu Cytheræa &c.

Sed quod hic de murium fibris dicit Lucilius, eſt quoque apud Plinium libro xxix.

Aelurorum.] *Felium.*

Vices.] *Mutationes.*

Peluſiotæ.] *Populi Aegypti.*

Prudentius.] *Gens Peluſia exuſta uaporibus.*

Solum.] *uidelicet cæpe.*

Aucta.] *Augmentata.*

Holerum.] *Hortenſium hærbarum.*

CAP. VIII.

Iulianus.] *Antonius Hiſpanus rhetor.*

Conſerens.] *Coniungens, conglutinans.*

Ebrij.] *Imbuti.*

Fuco.] *Colore.*

Venenauit.] *Infecit. Siquidem conſtat, Plinio autore, purpureum colorem colligi è conchis quibuſdam marinis, quibus nomen purpuræ inditum eſt.*

CAP. IX.

Actionibus.] *Litibus.*
Dici.] *Vſurpari dicendo.*
Vindiciæ.] *De re aliqua uindicanda, aſſerenda.*
Deſpiciens.] *Contemnens tanquam intempeſtiua & inepta quærentem, præter decorum.*
Habes quærere.] *id eſt quod quæras.*
Abſente.] *id eſt libro abſente.*
Inſigniter.] *Præcipue.*
Orator.] *Iuriſconſultus.*
Manu conſertum.] *Non ita ut ex præſcripto legũ manus rei uindicandæ applicent, ſed magis armis agant.*
Solida ui.] *Mera uiolentia.*
Prætermonſtrantis.] *Indicantis.*
Id.] *ſcilicet uerbum ex iure manu conſertum.*
Non oportet.] *id eſt non decet.*
In medio.] *In cœtu & repub.*
Prenderet.] *Attingeret.*
In ea re.] *Prehenſa à litigatoribus.*
Verbis.] *Ad eam ſolennitatem requiſitis.*
Vindicare.] *Sibi propria facere.*
In re.] *De qua diſceptabatur.*
In quibus.] *XII. tabulis, ex quibus totum corpus legum manauit.*
Propagatis.] *Productis, promotis.*
Negotijs.] *Varijs in urbe.*
Paciſci.] *Conuenire, fœdera facere.*
Longinquas.] *Procul ab urbe poſitas.*

Vindic

Vindiciarum.] *Tractandarum actionum.*

Senſu.] *Conſenſu. tacitus enim conſenſus legem conſtituit.*

Manum.] *In rem uindicandam.*

Conſertum.] *Ad conſerendum.*

Ex iure.] *Taciti conſenſus.*

Vocaret.] *Citaret.*

Vindicarent.] *Vindicias agerent.*

Bellum.] *Litem inter ciues.*

Bello.] *Cæde.*

Feſtucariam.] *Imaginariam, quæ ex agro gleba uelut feſtuca quædam in ius portaretur, ſupra quæ ciuiliter ex iure contenderent. Eſt enim proprie feſtuca minimum quiddam, quod è fœno decidere ſolet, unde & nomen habet.*

Diceretur.] *Fieret iure apud prætorem.*

Manu.] *Ad rem uendicandam.*

CAP. X.

Sordidis, uulgaribus.] *Plebeis & uſu uulgi ſordidatis.*

Sequeſtrem.] *Medium inter duos litigantes datum. ſic Modeſtinus exponit iuriſconſultus.*

Vtraque pars.] *Litigantium.*

Electus.] *Ab ipſis.*

Catus.] *Callidus, prudens.*

Eodem lib.] *Scilicet de uerbis ſordidis.*

Sed quod.] *Controuerſum, dubium.*

Depoſitum.] *Tanquam commiſſum, traditum.*

Sequeſtro apud Sequeſtrem.] *Negotium poſitum eſt in arbitrum.*

Sequeſtro ponere.] *Nolite ueſtram cauſam cõmittere ſequeſtro.*

CAP. VLT.

Atqui.] *Sed certe: autoris peroratio eſt.*

Ad hoc.] *In eum uſum.*

Vt liberis quoq; meis.] *Hoc enim genus ſcriptorum, quod à parentibus proficiſcitur, ſolent auidißime amplecti filij. neſcio enim quî fiat, ut afficiant plenius, & libentius illa etiam imitentur. Et ſcriptionis moleſtia parentibus minor eſt, dum ueluti familiaria quædam præcepta non externis, ſed filijs ſuis quodammodo præſcribunt. Sic Fab. Quintil. miſerabiliter deplorat filiorum mortem, tanquàm defuturi poſthac ſint, ad quos illa, quæ in Rhetoricis euigilauerat, peculiariter pertinerent. Aſconius item Pædianus eos commentarios quos in Ciceronis orationes ſcripſerat, liberis ſuis inſcripſit.*

Remiſsiones.] *Recreationes.*

Interſtitione.] *Interquiete.*

Laxari.] *Remitti paululum.*

Indulgeri.] *Demulceri, indulgetur mihi.*

Fortuito.] *Caſu ſe offerente.*

Excerpendo.] *Hæc ex aliorum libris.*

Itaque libitum erat.] *Libuerat.*

Promiſcue.] *Indiſcriminatim.*

Ea'que.] *Sic adnotata.*

Literarum penus.] *Promptuariũ. Admonet Fabius Quintilianus, demus operam ut uerborum ſelectißimorũ & ſententiarum grauium copiam cum delectu, ueluti theſauro memoriæ commendemus, ut cum ſit uſus, in præcinctu ſint, ne tum ſit opus diſquiſitione, cum exprompto opus eſſet.*

Vſus

Vſus.] *Commoditas,neceßitas.*

Repens.] *Latenter,clanculum ingrediens.*

Tenuiſſet.] *Occupaſſet.*

Inde.] *Ex penu.*

Diſparilitas.] *Miſtura,uarietas,miſcella.*

Incondite.] *Abſq; aliqua naturali poſitura.*

Annotationibus.] *Apparet hinc Gellium noſtrum alia etiam ſcripſiſſe antequàm manum admouerat noctibus iſtis Atticis,uerum illa,ut multo maxima bonorū autorum pars,interciderunt,quanta doctorum, literarumq; iactura,facile æſtimabit qui illas leget Atticas noctes,qui bus profecto nihil clarius aut dici aut fingi poterat.*

Ludere.] *Per ludum congerere.*

Feſtiuitates inſcriptionum.] *Concinnitates, quas aliqui tam prodigioſas excitarunt, ut Plin. in præfatione hiſtoriæ mundi, dignas putet propter quas uadimonium deſeratur.*

Miſcellam.] *Quod omnis generis argumenta miſcerentur. Noſtra memoria hoc genus ſcripti eſt tentatum à Petro Crinito & Lu.Cælio,neſcio quàm feliciter,minore certè gloria,ac ab Angelo Politiano.*

Muſarum.] *Vt Herodotus apud Græcos, & Aurelius Opilius Grammaticus apud Latinos, ut colligi poteſt ex libro quodam Gellij,& Suetonio Tranquil.in claris Grammaticis.*

Syluarum.] *Vt Statius Papinius.*

Ille κηρίον.] *Fauum à dulcedine & ſuauitate ſcripti, ſatis magnificé.*

Alius.] *Vt Phocion peripateticus, Helius Meliſſus, & noſtro ſeculo Nicolaus Perottus.*

κέρας ἀμαλθείας.] *Cornu Amaltheæ copiæ & ubertatis.*

Antiquarum lectionum.] *Vt Ceſellius Vindex, & apud nos Cælius Rhodoginus.*

Alius πινακίδιον.] *Tabellam, ut Cebes Thebanus.*

Ἐγχειρίδιον.] *Librum manualem, ut Epictetus Stoic.*

Pandectas.] *Quaſi omnium rerum receptacula. δέχομαι enim capio ſignificat, quo titulo præter Iuſtinianũ principem, & Tiro Tullius ſuas lucubrationes inſigniuit, ut ex Gellio colligimus.*

Διατριβάς.] *Diſputationes.*

De diſciplina regia.] *Vt Ariſtot. ad Alexandrum.*

Epiſtolicarum quæſtionum.] *Vt Cato, ut ex Gellio cognoſcimus.*

Memoriales.] *Tanquam memoriæ præſidia, cuiuſmodi etiam illi de quibus ait Fabius libro ſecundo, qui ex ſingulis locis ſingulos titulos faciebant, ut ſiquando opus eſſet, ex tempore inde quod liberet depromeretur.*

Studioſorum.] *Vt Plinius maior, de quo ſic iunior nepos dicit lib. epiſt. iij. ad Macrum: Studioſi, inquit, tres in ſex uolumina propter amplitudinẽ diuiſi, quibus oratorem ab incunabulis inſtituit, & perficit.*

Περὶ ποικίλης.] *De uaria hiſtoria, ut Phauorinus.*

Βιβλιοθήκην.] *Vt Diodorus hiſtoricus, de quo Plinius maior in præfatione. Apud Græcos deſijt nugari & bibliothecæ.*

Introite: nam & hic.] *Hoc Heracleti dictum prouerbij ſpeciem habet, quo poſſumus uti, cum ſignificare uolumus eſſe, & hic aliquid quod admiratione aut laude dignum ſit.*

Quæſtionum ſinus.] *Ambages, aut latebras obſcuriores.*

Sed primitias.] *Summa quædam artium.*

Quæ

Quæ pridem.] *Antequàm attigiſſent lucubrationes noſtras.*

Satis blandum.] *Ad uoluptatem ſatis eſt, uel iuuat tamen.*

Sine obtrectatu.] *Sine calumnia.*

Obſtrepant.] *Importune oblatrent.*

Nihil cum fidibus graculo.] *Imperito homini cũ Muſis nihil rei eſt.*

Profanum uulgus.] *A' ſacris literarum remotum.*

A' ludo muſico.] *Admonuimus antea muſicam non raro apud autores accipi pro ipſis literis amœnioribus, eo quòd ueteres illi omnem ferme literarum laudem ad muſicam exegerint, habituſq; quiſq; ſit indoctior, quo eſſet à muſica remotior.*

Volumina.] *E' quibus octauum temporum iniuria amiſimus.*

A' re familiari.] *Ea enim magnum noſtræ uitæ tempus ſibi uendicat, dum ſcilicet nos, familiamq; à paupertate aſſerimus. Cicero rem familiarem duabus maxime rebus augeri dicit, diligentia ſcilicet, & parſimonia.*

Capita rerum.] *Hinc eſt quòd octaui libri indicem habemus, libri uerò iacturam ſumus paßi.*

ANNOTATIONVM PETRI *Moſellani in clariſſimas* AVLI GELLII *Noctes Atticas,*

FINIS.

